

**Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om verkställighet av samhällspåföljder**

**PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL**

I denna proposition föreslås att det stiftas en enhetlig lag om samhällspåföljder där det framgår vilka de gemensamma dragen för de olika samhällspåföljderna är och de typiska dragen för respektive påföljd samt hur samhällspåföljderna förhåller sig till varandra. Lagen ersätter de lagar som utfärdats separat om olika samhällspåföljder. Övervakad frihet på prov är en skärskild påföljd i gränssnittet mellan ovillkorligt fängelse och en samhällspåföljd. Därför ska den lag som nu föreslås inte ska gälla övervakad frihet på prov, utan den lag om övervakad frihet på prov som trädde i kraft i början av 2014 ska förbli i kraft.

Vissa ändringar som följer av den nya lagen och vissa tekniska ändringar föreslås dessutom i strafflagen, lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation, fängelselagen, lagen om övervakad frihet på prov, lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet, lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar, hovrättslagen, utsökningensbalken och medborgarskapslagen.

Vid verkställigheten av samhällspåföljder betonas främjande av den dömdes sociala anpassning och ökade färdigheter för ett liv utan brott. I detta syfte föreslås preciserade möjligheter att använda bland annat missbrukarvårdens öppenvårds- och institutionsvårdstjänster. Detta gäller i synnerhet den öppenvård som samhällstjänst förenas med samt den öppenvård och institutionsvård som övervakningsstraff förenas med.

Den verksamhet som avser bedömningar och utlåtanden i samband med bestämmande

av, förberedelser för och verkställighet av samhällspåföljder föreslås bli harmoniserad.

När de funktioner som hänför sig till samhällspåföljderna ordnas och genomförs förutsätts det att de funktioner och tjänster som redan finns samordnas med de funktioner som ska fogas till verkställigheten. Det förutsätts också att funktionerna fortsätter utan avbrott efter avtjänad påföljd.

Brottspåföljdsmyndigheten ska svara för kostnaderna för de funktioner som anknyter till verkställigheten. Den dömdes hemkommun ska svara för ordnande och betalning av kommunala bastjänster. Det är inte fråga om att kommunerna anvisas nya uppgifter, utan vid anordnandet av tjänsterna iaktas det som bestäms om kommunala bastjänster.

Till helheten av samhällspåföljder för unga personer som begått brott före de fyllt 21 år ska enligt förslaget höra en skärpt samhällstjänst som särskilt avser unga personer och som innehåller verksamhet som utvecklar den sociala funktionsförmågan och färdigheterna för ett liv utan brott och som kan användas när vanlig samhällstjänst inte längre kommer i fråga.

Högsta och lägsta antal timmar för samhällstjänst ändras till 14 respektive 240 timmar, varvid de motsvarar det antal dagar som ska fastställas som fängelse.

När det gäller ändringssökande i frågor som hänför sig till verkställigheten av samhällspåföljder finns det i den föreslagna lagen bestämmelser om vilka beslut som det får sökas ändring i och om förfarandet vid ändringssökande.

Lagarna avses träda i kraft den 1 maj 2015.

## INNEHÅLL

|                                                                                                                                                                   |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL .....                                                                                                                        | 1  |
| INNEHÅLL .....                                                                                                                                                    | 2  |
| ALLMÄN MOTIVERING .....                                                                                                                                           | 5  |
| 1 INLEDNING .....                                                                                                                                                 | 5  |
| 2 NULÄGE .....                                                                                                                                                    | 5  |
| 2.1 Lagstiftning och praxis .....                                                                                                                                 | 5  |
| Allmänt .....                                                                                                                                                     | 5  |
| Brottspåföljdsmyndigheten .....                                                                                                                                   | 6  |
| Bestämmelser om samhällspåföljder i strafflagen .....                                                                                                             | 7  |
| Samhällstjänst .....                                                                                                                                              | 9  |
| Övervakningsstraff .....                                                                                                                                          | 11 |
| Villkorligt fängelse .....                                                                                                                                        | 13 |
| Övervakning av villkorligt fängelse .....                                                                                                                         | 14 |
| Ungdomsstraff .....                                                                                                                                               | 16 |
| Övervakning av villkorlig frihet .....                                                                                                                            | 17 |
| Övervakad frihet på prov .....                                                                                                                                    | 18 |
| Övriga påföljder eller åtgärder som används i stället för ovillkorligt fängelse .....                                                                             | 19 |
| Åtgärdseftergift .....                                                                                                                                            | 19 |
| Medling vid brott .....                                                                                                                                           | 20 |
| Samarbetet och kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna vid verkställigheten av brottspåföljder samt före och efter verkställigheten .....               | 21 |
| 2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och Europarådets rekommendationer .....                                                       | 22 |
| Allmänna trender i den internationella utvecklingen av samhällspåföljdssystem .....                                                                               | 22 |
| Sverige .....                                                                                                                                                     | 22 |
| Norge .....                                                                                                                                                       | 24 |
| Danmark .....                                                                                                                                                     | 26 |
| Tyskland .....                                                                                                                                                    | 28 |
| England och Wales .....                                                                                                                                           | 30 |
| Europarådets rekommendationer .....                                                                                                                               | 32 |
| 2.3 Bedömningen av nuläget .....                                                                                                                                  | 33 |
| Användning av, innehållet i, målen för och inbördes förhållande mellan samhällspåföljder .....                                                                    | 33 |
| Användningen av och utvecklingstrenderna för samhällspåföljder jämfört med andra länder i Europa och med Europarådets rekommendationer om samhällspåföljder ..... | 36 |
| Klarheten och följdriktigheten i och effekten av lagstiftningen om samhällspåföljder .....                                                                        | 36 |
| Krav som grundlagen ställer på bestämmelser som gäller individens rättsliga ställning och myndigheters befogenheter .....                                         | 37 |
| Målet att minska återfallsbrottslighet vid verkställighet av samhällspåföljder .....                                                                              | 37 |
| Behov av nya samhällspåföljder .....                                                                                                                              | 38 |

|     |                                                                                                                                                                      |    |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
|     | Ökad vård vid verkställigheten av påföljder .....                                                                                                                    | 39 |
|     | Användning av välfärdssamhällets allmänna stödsystem i samband med verkställighet av samhällspåföljder.....                                                          | 40 |
| 3   | MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN .....                                                                                                                        | 40 |
| 3.1 | Användning av, innehållet i, målen för och inbördes förhållande mellan samhällspåföljder .....                                                                       | 40 |
| 3.2 | Användning av och utvecklingstrender i fråga om samhällspåföljder jämfört med andra länder i Europa och med Europarådets rekommendationer om samhällspåföljder ..... | 42 |
| 3.3 | Klarheten och följdriktigheten i och effekten av lagstiftningen om samhällspåföljder ..                                                                              | 43 |
| 3.4 | Målet att minska återfallsbrottslighet vid verkställighet av samhällspåföljder .....                                                                                 | 44 |
| 3.5 | Behov av nya samhällspåföljder .....                                                                                                                                 | 44 |
| 3.6 | Ökad vård vid verkställigheten av påföljder .....                                                                                                                    | 45 |
| 3.7 | Användning av välfärdssamhällets allmänna stödsystem i samband med verkställighet av samhällspåföljder .....                                                         | 46 |
| 4   | PROPOSITIONENS KONSEKVENSER .....                                                                                                                                    | 46 |
| 4.1 | Samhälleliga konsekvenser och konsekvenser för individer.....                                                                                                        | 46 |
|     | Kodifikationskonsekvenser .....                                                                                                                                      | 47 |
|     | Återfallskonsekvenser .....                                                                                                                                          | 47 |
|     | Sociala konsekvenser .....                                                                                                                                           | 47 |
|     | Brottslighetskonsekvenser utifrån allmänprevention .....                                                                                                             | 48 |
|     | Helhetsbedömning.....                                                                                                                                                | 49 |
| 4.2 | Ekonomiska konsekvenser.....                                                                                                                                         | 49 |
| 4.3 | Konsekvenser för myndigheterna .....                                                                                                                                 | 51 |
| 4.4 | Konsekvenser för jämställdheten .....                                                                                                                                | 52 |
| 5   | BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN .....                                                                                                                                   | 52 |
| 5.1 | Beredningsskeden och beredningsmaterial .....                                                                                                                        | 52 |
| 5.2 | Utlåtanden och hur de har beaktats .....                                                                                                                             | 52 |
| 6   | SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER.....                                                                                                                                 | 53 |
|     | DETALJMOTIVERING .....                                                                                                                                               | 54 |
| 1   | LAGFÖRSLAG .....                                                                                                                                                     | 54 |
| 1.1 | Lag om verkställighet av samhällspåföljder.....                                                                                                                      | 54 |
|     | I AVDELNING .....                                                                                                                                                    | 54 |
|     | Allmänna bestämmelser .....                                                                                                                                          | 54 |
|     | 1 kap. Allmänna bestämmelser om verkställigheten .....                                                                                                               | 54 |
|     | 2 kap. Verkställighetsmyndighet och verkställighetstjänstemän .....                                                                                                  | 56 |
|     | 3 kap. Utredning av förutsättningarna för avtjänandet av en samhällspåföljd ..                                                                                       | 58 |
|     | 4 kap. Inledande av verkställigheten.....                                                                                                                            | 62 |
|     | 5 kap. Allmänna villkor för samhällspåföljder och brott mot villkoren .....                                                                                          | 66 |
|     | 6 kap. Befogenheter .....                                                                                                                                            | 71 |
|     | 7 kap. Särskilda bestämmelser.....                                                                                                                                   | 72 |
|     | II AVDELNING .....                                                                                                                                                   | 74 |
|     | Samhällspåföljder.....                                                                                                                                               | 74 |
|     | 8 kap. Samhällstjänst .....                                                                                                                                          | 74 |
|     | 9 kap. Övervakningsstraff.....                                                                                                                                       | 77 |
|     | 10 kap. Övervakning av den som dömts till villkorligt fängelse .....                                                                                                 | 81 |
|     | 11 kap. Ungdomsstraff.....                                                                                                                                           | 82 |
|     | 12 kap. Övervakning av den som frigetts villkorligt .....                                                                                                            | 84 |
|     | III AVDELNING .....                                                                                                                                                  | 88 |
|     | Särskilda bestämmelser.....                                                                                                                                          | 88 |

|          |                                                                                        |     |
|----------|----------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 13 kap.  | Bestämmelser om verkställighet och meddelanden .....                                   | 88  |
| 14 kap.  | Ändringssökande .....                                                                  | 89  |
| 15 kap.  | Ikraftträdande .....                                                                   | 90  |
| 1.2      | Strafflagen .....                                                                      | 91  |
| 2 c kap. | Om fängelse .....                                                                      | 91  |
| 6 kap.   | Om bestämmande av straff .....                                                         | 91  |
| 7 kap.   | Om gemensamt straff .....                                                              | 92  |
| 1.3      | Lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation .....                            | 92  |
| 1.4      | Övriga lagförslag .....                                                                | 93  |
| 2        | NÄRMARE BESTÄMMELSER OM FÖRESKRIFTER .....                                             | 93  |
| 3        | IKRAFTTRÄDANDE .....                                                                   | 93  |
| 4        | FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN OCH LAGSTIFTNINGSORDNING .....                             | 94  |
|          | LAGFÖRSLAG .....                                                                       | 96  |
|          | Lag om verkställighet av samhällspåföljder .....                                       | 96  |
|          | Lag om ändring av 6 och 7 kap. i strafflagen .....                                     | 119 |
|          | Lag om ändring av 8 § i lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation .....    | 121 |
|          | Lag om ändring av 4 kap. 6 § och 21 kap. 2 § i fängelselagen .....                     | 122 |
|          | Lag om ändring av lagen om övervakad frihet på prov .....                              | 123 |
|          | Lag om ändring av 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet ...         | 128 |
|          | Lag om ändring av 9 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar ..... | 129 |
|          | Lag om ändring av 9 § i hovrättslagen .....                                            | 130 |
|          | Lag om ändring av 2 kap. 24 § i utsökningsbalken .....                                 | 131 |
|          | Lag om ändring av 19 a § i medborgarskapslagen .....                                   | 132 |
|          | BILAGOR .....                                                                          | 133 |
|          | PARALLELLTEXT .....                                                                    | 133 |
|          | Lag om ändring av 2 c, 6 och 7 kap. i strafflagen .....                                | 133 |
|          | Lag om ändring av 8 § i lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation .....    | 137 |
|          | Lag om ändring av 4 kap. 6 § och 21 kap. 2 § i fängelselagen .....                     | 138 |
|          | Lag om ändring av lagen om övervakad frihet på prov .....                              | 140 |
|          | Lag om ändring av 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet ...         | 149 |
|          | Lag om ändring av 9 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar ..... | 150 |
|          | Lag om ändring av 9 § i hovrättslagen .....                                            | 151 |
|          | Lag om ändring av 2 kap. 24 § i utsökningsbalken .....                                 | 152 |
|          | Lag om ändring av 19 a § i medborgarskapslagen .....                                   | 153 |

## ALLMÄN MOTIVERING

**1 Inledning**

Samhällstjänst, övervakningsstraff, övervakning av villkorligt fängelse, ungdomsstraff och övervakning av villkorlig frihet är samhällspåföljder. Det finns en egen lag för varje samhällspåföljd. I huvudsak fungerar lagstiftningen bra, men det faktum att bestämmelser om olika påföljder har införts vid olika tidpunkter innebär bland annat att det krav som ingår i grundlagen om bestämmelser på lagnivå inte uppfylls till alla delar. Viktiga saker som det ska lagstiftas om är brottsmisstänkta och dömdas rättigheter och skyldigheter samt myndigheternas befogenheter. Det är också viktigt att lagstiftningen är klar och att innehållet i och målen för påföljdssystemet samt det inbördes förhållandet mellan olika påföljdsformer framgår av lagstiftningen.

Samhällspåföljderna är en väsentlig del av det finska påföljdssystemet. Samhällspåföljderna bidrar till att uppfylla uppgiften att säkerställa ett tryggt samhälle. En viktig faktor som ökar säkerheten är en minskad återfallsbrottslighet som bland annat sker genom att öka gärningsmännens färdigheter att leva ett liv utan brott och genom att avbryta den utestängning som upprätthåller brottslighet. Målet om en minskad återfallsbrottslighet och integrering i samhället av förövare av brott är ofta bäst uppnått genom att erbjuda dem rehabiliterande åtgärder i frihet.

De flesta länder i Europa har en längre tradition av att använda samhällspåföljder än Finland. När samhällspåföljder har tagits i bruk i Finland har man beaktat de erfarenheter som erhållits i vissa andra länder. Man har också beaktat de internationella rekommendationer som gäller verkställande av samhällspåföljder.

Justitieministeriet tillsatte i januari 2010 en kommission för att utreda förutsättningarna för utvecklande av samhällspåföljderna och att bereda en övergripande reform av lagstiftningen om samhällspåföljder. Kommissionen hade bland annat i uppgift att utreda den aktuella användningen i Finland av de olika påföljdsslagen och hur de fungerar, att

jämföra situationen i Finland med användningen av samhällspåföljder annanstans i Europa och utvecklingstrenderna där, att bedöma allmänna behov och möjligheter för utveckling och användning av olika samhällspåföljder med beaktande bland annat av Europarådets rekommendationer om samhällspåföljder, att beskriva de allmänna principerna och målen för samt innehållet i samhällspåföljderna, att bedöma grundlagens krav på innehållet i och lagstiftningen om samhällspåföljder samt kartlägga möjliga nya alternativa samhällspåföljder som är lämpade för det finska brottspåföljdssystemet. Dessutom hade kommissionen i uppdrag att utreda vilken samhällspåföljd som kunde vara förvandringsstraff för böter parallellt med fängelse.

**2 Nuläge****2.1 Lagstiftning och praxis**

## Allmänt

Enligt 6 kap. 1 § i strafflagen (39/1889) är ordningsbot, böter, villkorligt fängelse, samhällstjänst, övervakningsstraff och ovillkorligt fängelse allmänna straffarter i Finlands brottspåföljdssystem. Ungdomsstraffet är ett särskilt straff för ett brott som någon har begått före fyllda 18 år. Särskilda straff för tjänstemän är varning och avsättning. För militära brott döms disciplinstraff och för brott som begåtts i en juridisk persons verksamhet döms samfundsbot.

En samhällspåföljd är en straffrättslig påföljd som verkställs i samhället, inte i ett fängelse. En samhällspåföljd är ett straff som riktar sig mot den dömdes frihet. Innehållet i påföljden är t.ex. en skyldighet att anmäla sig eller att arbeta eller delta i annan verksamhet under en viss tid, vid en viss plats och drogfri. Av de straff enligt 6 kap. 1 § i strafflagen som anges ovan är samhällstjänst, övervakningsstraff och ungdomsstraff samhällspåföljder. Också övervakning av villkorlig frihet och övervakning av villkorligt fängelse är samhällspåföljder. Dessutom är övervakad

frihet på prov en samhällspåföljd, även om den till sin karaktär avviker från de ovan nämnda, eftersom den placerar sig i gränssnittet mellan ovillkorligt fängelse, samhällspåföljder och villkorlig frigivning och innehåller element både av samhällspåföljder och av fängelse.

De väsentliga målen för utvecklandet av påföljdssystemet är att minska återfallsbrottslighet och att integrera förövare av brott i samhället. Det bästa sättet för uppnående av dessa mål är att ordna rehabiliterande åtgärder för dömda i friheten. I detta syfte har påföljder tagits i bruk med hjälp av vilka man har strävat efter att minska fängelsets negativa livskonsekvenser för dem som dömts för brott. Också till fängelsestraff har fogats funktioner genom vilka man strävar efter att förbättra fångens färdigheter att leva ett liv utan brott och att förebygga den utslagning som upprätthåller brottslighet.

När man eftersträvar effekt för verkställighet av straff betonas individuella faktorer som hänför sig både till bestämmande av straff och till dess verkställighet. Man bedömer vilket straff som skulle stödja precis en viss persons liv utan brott.

När en dom fastställs i situationer med lindrigare brott och när det inte är fråga om en alltför flerfaldig återfallsförbrytare, prövas utdömning av en samhällspåföljd. Då strävar man i kriminalpolitiken att minska användning av ovillkorligt fängelse i situationer där det är möjligt. Konsekvenserna av samhällspåföljder är inte lika skadliga som konsekvenserna av ovillkorligt fängelse. Samhällspåföljder kan ha samhällsintegrerande konsekvenser. Trots detta begränsar de friheten hos den dömda och har karaktären av straff.

När man utreder om den brottsmisstänkte har möjligheter att avtjäna en samhällspåföljd utarbetas för behandling av åklagaren och domstolen bedömning och utlåtande om den brottsmisstänktes person och om dennes färdigheter att avtjäna olika påföljder. Sådana bedömningar är lämplighetsutredningen för samhällstjänst, verkställighetsplanen för ungdomsstraff samt utredning av förutsättningarna och verkställighetsplanen för övervakningsstraff. En påföljdsutredning upprättas om en ung brottsmisstänks situation. I utredningen bedöms lämpligheten av olika på-

följdsalternativ för den aktuella unga personens livssituation.

Det diversifierade påföljdssystemet har inneburit en betoning av individuella faktorer vid bestämmandet av påföljden. Påföljdernas inbördes stränghetsförhållanden inte till alla delar är särskilt klara. Det kan också vara svårt att förutse ett hårdant straff som följer på ett visst brott. Beaktandet av gärningsmannens egenskaper och förhållanden i syfte att göra straffet effektivt försvagar oundvikligen klarheten i det renodlade system som bygger på gärningens klandervärdighet.

En viktig faktor vid ökandet av straffets effektivitet har under de senaste åren varit att innehåll i påföljderna förändras planmässigt och i enlighet med den aktuella dömdes livssituation. Det är t.ex. fråga om att en gärningsman i slutskedet av ett ovillkorligt fängelsestraff kan avtjäna sitt straff i övervakad frihet på prov och friges från det till villkorlig frihet med övervakning. Dessutom har han eller hon redan före ett ovillkorligt fängelsestraff kunnat utföra t.ex. samhällstjänst. Vid verkställigheten av dessa straff har man kunnat beakta t.ex. ett rusmedelsproblem hos en person så att han eller hon har deltagit i missbrukarvårdsaktiviteter. Detta kontinuitetsmål är en väsentlig utgångspunkt i fängelselagen (767/2005). Fängelsetiden grundar sig på en individuell plan för strafftiden. Genom planen främjas att de mål som ställs på verkställigheten av fängelset uppfylls. När frigivningen närmar sig utarbetas för fången en plan för frigivningen och en övervakningsplan. I dessa planer bedöms bland annat fångens förutsättningar att klara sig i friheten och hans eller hennes behov av tjänster.

#### Brottspåföljdsmyndigheten

Enligt 1 § i lagen om Brottspåföljdsmyndigheten (953/2009) finns för verkställighet av straff och häktning Brottspåföljdsmyndigheten som lyder under justitieministeriet. Dess verksamhetsområde omfattar hela landet. I 2 § föreskrivs att syftet med Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet är att verkställa samhällspåföljder och fängelsestraff så att de dömdas beredskap för ett liv utan kriminalitet ökas och deras livshantering och anpassning i samhället främjas. Enligt 3 § har

Brottspåföljdsmyndigheten till uppgift att övervaka unga förbrytare som dömts till villkorligt fängelsestraff, verkställa ungdomsstraff, samhällstjänst, fängelsestraff, förvandlingsstraff för böter och övervaka villkorligt frigivna. Till myndighetens uppgifter hör också verkställighet av häktning och annan verkställighet av straff enligt vad som bestäms särskilt om dem. I 4 § föreskrivs om Brottspåföljdsmyndighetens organisation bland annat att landet delas in i regioner för Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet. I regionerna finns det enheter som består av fängelser, enheter för samhällspåföljder och övriga enheter som svarar för straffverkställighet och verkställighet av häktning. Det kan också finnas ett bedömningscentrum i regionen.

Organisationen av brottspåföljdsområdet förnyades i början av 2010 så att Brottspåföljdsverket, Kriminalvårdsväsendet och Fångvårdsväsendet sammanslogs till en enda myndighet, Brottspåföljdsmyndigheten. Det viktigaste målet med reformen var att utöva förenhetliga strukturen och att harmonisera innehållet i verkställigheten av straff så att verkställigheten av påföljder stegvis kan fortskrida mot allt öppnare förhållanden. I uppgifter som anknyter till verkställighet av straff är det allt viktigare att öka effektiviteten. Det är fråga om att till verkställighet av straff foga funktioner genom vilka man strävar efter att förbättra gärningsmannens livshanteringsfärdigheter och att minska återfallsbrottslighet. Dessa mål och flera av de funktioner som är i bruk är desamma för verkställigheten av samhällspåföljder och fängelsestraff. I verkställigheten av båda formerna av påföljder är planmässigheten viktig. En individuellt planerad verkställighet av straff ger goda förutsättningar för ett säkert och effektivt avtjänande av straffet. I brottspåföljdsområdets enhetliga organisation går det att planera och genomföra stegvis framskridande påföljder på ett behärskat sätt och så att all den yrkeskunskap som finns till hands blir utnyttjad. Tack vare detta kan man också på ett behärskat sätt överföra påföljdssystemets tyngdpunkt mot allt öppnare påföljdsformer.

Såväl vid verkställighet av samhällspåföljder som vid verkställighet av fängelsestraff

betonas det närarbete som utförs med de dömda. De organisationsreformer som genomförts inom brottspåföljdsområdet under de senaste åren har precis siktat på att man ska kunna inrikta resurser på närarbete. Med tanke på verkställighetens säkerhet och på följdernas effekt är närarbete en väsentlig faktor. Vid verkställighet av samhällspåföljder har närarbete sina egna särdrag och krav. Av den som avtjänar en samhällspåföljd förutsätts åtgärder, engagemang och iakttagande av skyldigheterna på ett sätt som grundar sig på att han eller hon anser situationen vara rättvis och åtgärderna legitima. Skapande och upprätthållande av sådana omständigheter förutsätter en särskild växelverkan mellan den dömda och den tjänsteman som ansvarar för verkställigheten.

Brottspåföljdsområdenas bedömningscentra är viktiga aktörer med tanke på effekten av verkställigheten av påföljder och kontinuiteten av funktionerna för förebyggande av återfallsbrottslighet. De ansvarar bland annat för att utarbeta de bedömningar och utlåtanden som anknyter till bestämmande och verkställighet av samhällspåföljder, t.ex. lämplighetsutredningar för samhällstjänst och verkställighetsplaner för övervakad frihet på prov. Dessutom upprättar bedömningscentrumen en plan för strafftiden för personer som avtjänar fängelsestraff och i detta arbete beaktar de fångens möjligheter att övergå från slutna förhållanden till mer öppna förhållanden.

#### Bestämmelser om samhällspåföljder i strafflagen

Enligt 6 kap. 11 § döms en gärningsman till *samhällstjänst* i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff på viss tid, högst åtta månader, om inte ovillkorliga fängelsestraff, tidigare samhällstjänststraff eller andra vägande skäl ska anses utgöra hinder för att ett samhällstjänststraff döms ut. För att gärningsmannen ska kunna dömas till samhällstjänst krävs att han eller hon har samtyckt till att straffet döms ut som samhällstjänst och att han eller hon kan antas klara av den.

Enligt 6 kap. 11 a § i strafflagen döms en gärningsman till ett lika långt *övervakningsstraff* i stället för ovillkorligt fängelsestraff,

högst sex månader, om gärningsmannen inte kan dömas till samhällstjänst och tidigare utdömda övervakningsstraff eller ovillkorliga fängelsestraff eller det aktuella brottets art inte ska anses utgöra ett hinder för att övervakningsstraff döms ut. Det förutsätts dessutom att ett övervakningsstraff ska anses motiverat för att upprätthålla eller främja gärningsmannens sociala färdigheter. Ett villkor för övervakningsstraff är också att gärningsmannen och de personer som bor i samma bostad som gärningsmannen vederbörligen har samtyckt till verkställigheten av övervakningsstraffet och att gärningsmannen antas klara av övervakningsstraffet.

Enligt 2 c kap. 5 § i strafflagen innebär *villkorlig frigivning* att en fänge som dömts till ett ovillkorligt fängelsestraff får avtjäna resten av straffet i frihet. Den som avtjänar ett fängelsestraff på viss tid ska frigives villkorligt i regel när han eller hon avtjänat två tredjedelar av straffet eller hälften av straffet för ett brott som han eller hon begått före 21 års ålder. En fänge som under tre år före brottet inte avtjänat ett fängelsestraff i ett fängelse ska frigives villkorligt när hälften av straffet eller en tredjedel av straffet för ett brott som han eller hon begått före 21 års ålder avtjänats. Enligt 2 c kap. 9 § i strafflagen kan villkorlig frigivning av en fänge skjutas upp i förhållande till de tidsfrister som anges ovan, om nya fängelsestraff kommer att verkställas eller om det finns någon annan motiverad orsak till uppskovet och om fången går med på att frigivningen skjuts upp. Villkorlig frigivning kan skjutas upp utan en fånges samtycke, om det på grund av fångens beteende eller hotelser finns en uppenbar fara för att fången efter frigivningen kommer att göra sig skyldig till ett brott som grovt kränker någon annans liv, hälsa eller frihet och uppskov med frigivningen är nödvändigt för förhindrande av brottet.

Enligt 2 c kap. 10 § i strafflagen kan den som dömts till fängelse på livstid frigives villkorligt tidigast när det förflutit tolv år av fängelsetiden. En fänge som dömts till fängelse på livstid för ett brott som han eller hon begått före 21 års ålder kan frigives villkorligt tidigast när det förflutit tio år av fängelsetiden. När frågan om villkorlig frigivning av en fänge som avtjänar ett livstids fängelse-

straff provas, ska vikt bland annat fästas vid arten av brottet eller brotten, den dömdes eventuella senare brottslighet samt vid fångens beteende under tiden i fängelset samt vid eventuell senare brottslighet. Innan en fänge frigives villkorligt från fängelse på livstid, kan han eller hon placeras i övervakad frihet på prov.

I 2 c kap. 11 § i strafflagen ingår bestämmelser om avtjänande av hela strafftiden i fängelse. På yrkande av åklagaren kan en domstol besluta att den dömden frigives från fängelset först när han eller hon avtjänat hela den utdömda strafftiden, om gärningsmannen dömts upprepade gånger för grova brott och ska anses vara synnerligen farlig för andra personers liv, hälsa eller frihet. Enligt 2 c kap. 12 § ska den som förordnats att avtjäna hela strafftiden frigives villkorligt efter att ha avtjänat fem sjättedelar av straffet, om han eller hon inte längre ska anses vara synnerligen farlig för någon annans liv, hälsa eller frihet. Dock ska det ha förflutit minst tre år av fängelsetiden. Före den villkorliga frigivningen kan fången placeras i övervakad frihet på prov.

Enligt 2 c kap. 13 § i strafflagen börjar en prøvotid när den dömden frigives villkorligt. Till sin längd motsvarar prøvotiden det reststraff som återstår vid tidpunkten för frigivningen, dock högst tre år. Enligt 2 c kap. 14 § kan en domstol besluta att ett reststraff ska verkställas, om den dömden under prøvotiden begår ett brott för vilket han eller hon enligt domstolens prøvning ska dömas till ovillkorligt fängelse.

Enligt 6 kap. 9 § i strafflagen kan ett fängelsestraff på viss tid som uppgår till högst två år förklaras *villkorligt*, om det inte med hänsyn till hur allvarligt brottet är, gärningsmannens skuld sådan den framgår av brottet eller gärningsmannens tidigare brottslighet förutsätts att ovillkorligt fängelse döms ut. För ett brott som någon har begått innan han eller hon fyllde 18 år får dock inte dömas till ovillkorligt fängelsestraff, om det inte finns vägande skäl. Enligt 6 kap. 10 § 2 mom. i strafflagen kan den som inte hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet dömas till villkorligt fängelse förenat med övervakning under ett år och tre månader, om detta ska anses motiverat för att främja gärningsman-

nens anpassning i samhället och för att förhindra återfall i brott. Enligt 2 b kap. 3 § 1 mom. i strafflagen skjuts verkställigheten av straffet upp för en prøvotid när villkorligt fängelse döms ut. Prövotiden för villkorligt fängelse är minst ett och högst tre år. Prövotiden börjar löpa från det att domen avkunnas eller meddelas. Domstolen kan bestämma att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas, om den dömde under prøvotiden begår ett brott för vilket han eller hon enligt domstolens prövning borde dömas till ovillkorligt fängelse.

Enligt 6 kap. 10 a § i strafflagen kan den som har begått ett brott innan han eller hon har fyllt 18 år dömas till *ungdomsstraff*, om böter är ett otillräckligt straff med hänsyn till hur allvarligt brottet är, gärningsmannens skuld sådan den framgår av brottet och gärningsmannens tidigare brott och vägande skäl inte kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut, och dömande till ungdomsstraff ska anses motiverat för att främja gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället och för att förhindra återfall i brott.

Enligt 2 c kap. 8 § i strafflagen kan en fänge placeras i med tekniska anordningar eller på annat sätt särskilt övervakad frihet på prov utanför fängelset tidigast sex månader före den villkorliga frigivningen eller frigivningen efter att hela straffet avtjänats.

### Samhällstjänst

Enligt 1 § i lagen om samhällstjänst (1055/1996) är samhällstjänst ett straff som döms ut i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff. Den omfattar minst 20 och högst 200 timmar regelbundet, oavlönat arbete som utförs under övervakning. Högst 30 timmar av ett samhällstjänststraff kan dock avtjänas genom deltagande i verksamhet som ordnats eller godkänts av Brottsföljdsmyndigheten och som syftar till att reducera riskerna för återfallsbrottslighet eller rusmedelsproblem hos den dömde samt att öka dennes förutsättningar att avtjäna ett samhällstjänststraff. Andelen arbete ska dock vara minst hälften av det timantal som dömts ut.

I 2 a och 3 § i lagen om samhällstjänst ingår bestämmelser om dem som i praktiken verkställer samhällstjänsten, dvs. övervakar-

na och biträdande övervakarna, samt om deras uppgifter. För verkställigheten av ett enskilt samhällstjänststraff svarar den tjänsteman vid Brottsföljdsmyndigheten som förordnats till uppdraget (övervakare). En lämplig person som samtycker till uppdraget att bistå övervakaren (biträdande övervakare) kan förordnas till detta. Övervakarens uppgift är att göra upp och delge den dömde en verkställighetsplan och tidsplan för samhällstjänsten samt övervaka att samhällstjänsten utförs genom att övervakaren håller kontakt med den dömde och med den som ordnar tjänstgöringsplatsen samt besöker tjänstgöringsplatsen. Övervakaren sköter också övriga åtgärder som verkställigheten av samhällstjänsten förutsätter. Den biträdande övervakarens uppgift är att bistå övervakaren i de uppgifter som anges ovan. Övervakaren och den biträdande övervakaren ska bemöta den dömde korrekt och förfara så att den dömde inte orsakas onödiga olägenheter. Övervakaren och den biträdande övervakaren ska stödja och handleda den dömde så att han eller hon kan anpassa sig i samhället.

Med stöd av 4 § i lagen om samhällstjänst ska Brottsföljdsmyndigheten upprätta en lämplighetsutredning för att bedöma hur gärningsmannen klarar av samhällstjänsten. Enligt 2 § 1 mom. i förordningen om samhällstjänst (4/2011) ska Brottsföljdsmyndigheten när den granskar den misstänktes lämplighet för samhällstjänst beakta hans eller hennes förmåga och vilja att klara av tjänsten samt den misstänktes förhållanden i övrigt. Vid bedömningen av lämpligheten utreds bland annat sannolik inverkan av eventuell rusmedelsanvändning på utförandet av samhällstjänsten, arbetserfarenhet och motivering att utföra tjänsten. Den vanligaste orsaken till att den misstänkte bedöms vara olämplig för samhällstjänst är ett okontrollerat missbruk av rusmedel. I skedet för lämplighetsutredningen ska behovet av eventuella stödåtgärder utredas. Stödåtgärderna innehåller ofta tjänster inom missbrukarvården. Genom stödåtgärder strävar man efter att minska risken för att en samhällstjänst misslyckas. På detta sätt kan man använda samhällstjänst på ett så jämnt sätt som möjligt.

Bestämmelser om tidpunkten för verkställigheten av samhällstjänst ingår i 5 § i lagen

om samhällstjänst. Enligt paragrafen ska verkställigheten av samhällstjänst inledas utan dröjsmål och i regel ska tjänstgöringen slutföras inom ett år från det att domen blev verkställbar. I praktiken tidsplaneras samhällstjänsten för en tidsperiod som är lika lång som det fängelsestraff som den dömda fått så att tjänsten i allmänhet infaller två gånger i veckan, från tre till fyra timmar per gång. Verkställigheten kan på grundvalen av tingsrättens dom påbörjas innan domen har vunnit laga kraft, om den dömda samtycker till verkställigheten och har nöjt sig med domen till den del han eller hon har dömts till samhällstjänst. Enligt 5 a § kan Brottsåtgärdsmyndigheten skjuta upp eller avbryta verkställigheten av samhällstjänsten för viss tid, om det på grund av att den dömda har en sjukdom, deltar i missbrukarrehabilitering, fullgör värnplikt eller civiltjänst, vårdar sitt barn under en i sjukförsäkringslagen avsedd ledighet för vård av barn eller av någon annan med dessa jämförbar godtagbar orsak finns ett tillfälligt hinder för utförande av samhällstjänsten. Uppskovet eller avbrottet får fortgå i sammanlagt högst ett år.

Med stöd av 6 § fastställer Brottsåtgärdsmyndigheten för utförande av samhällstjänsten en verkställighetsplan som innehåller uppgifter om platsen där samhällstjänsten utförs (tjänstgöringsplats), arbetsuppgifterna och annan verksamhet (tjänstgöringsuppgifter) samt dagen när tjänstgöringstiden löper ut. De vanligaste tjänstgöringsuppgifterna är olika biträdande städnings-, köks-, reparations- och serviceuppgifter. Som annan verksamhet än arbete kan komma i fråga deltagande i verksamhet som ordnas av en rusmedelsklinik tillsammans med Brottsåtgärdsmyndigheten eller ensam och där rusmedelsproblem utreds och deltagarna motiveras eller i ett verksamhetsprogram som genomförs i samarbete med Trafikskyddet och som är avsett för personer som har dömts för rattfylleri. De dömda har också haft en möjlighet att delta i ett program som främjar hanteringen av ilska och stöder livsförändringen. Brottsåtgärdsmyndigheten gör separat upp en exakt tidsplan för tjänstgöringen. Brottsåtgärdsmyndigheten kan med högst tre månader i sänder förlänga den tid under vilken samhällstjänst enligt verkställighetspla-

nen ska utföras, om det finns en grund med anknytning till den dömdes sjukdom eller någon annan särskild grund. Tjänstgöringstiden får inte heller då den förlängts på detta sätt överstiga ett år och sex månader.

Enligt 8 § i förordningen om samhällstjänst kan tjänstgöringsplatser för samhällstjänst ordnas av offentliga sammanslutningar eller offentlighetsrättsliga föreningar eller av andra sammanslutningar eller stiftelser som inte bedriver verksamheten i vinstsyfte. Tjänstgöringsplatser kan dessutom ordnas av sammanslutningar eller stiftelser som under offentlig tillsyn producerar tjänster för offentliga sammanslutningar, även om de bedriver verksamheten i vinstsyfte. Brottsåtgärdsmyndigheten godkänner dem som har rätt att ordna tjänstgöringsplatser för samhällstjänst och förordnar om en enskild tjänstgöringsplats. När en tjänstgöringsplats ordnas strävar man efter att arbetsuppgifterna är ändamålsenliga med tanke på den dömda. Vanligen är tjänstgöringsuppgifterna till sin natur sådana som biträder personalen på tjänstgöringsplatserna.

Samhällstjänsten utförs alltså i vanliga arbetssamfund. De flesta tjänstgöringsplatser finns i kommuner samt i sammanslutningar eller stiftelser som inte bedriver verksamheten i vinstsyfte. Cirka 4 000 tjänstgöringsplatser finns att tillgå. I en del av tjänstgöringsplatserna är samarbetet fortgående, andra används mer sällan på grund av deras läge, arbetsuppgifternas natur eller verksamhetstiderna.

I 7 § i lagen om samhällstjänst ingår bestämmelser om den dömdes skyldigheter. Den som har dömts till samhällstjänst ska delta när verkställighetsplanen görs upp, iaktta den fastställda verkställighetsplanen och tidsplanen för tjänstgöringen samt utföra de tjänstgöringsuppgifter som han eller hon har ålagts och delta i de sammankomster som verkställigheten av tjänstgöringen kräver. Den dömda ska efter det att verkställigheten av samhällstjänsten har inletts avhålla sig från att använda narkotika samt avhålla sig från att vara påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel på tjänstgöringsplatsen och vid de sammankomster som verkställigheten av tjänstgöringen kräver. Den dömda ska lämna utandnings-, urin- eller saliv-

prov, om det finns anledning att misstänka att han eller hon är berusad.

Lagens 7 a § gäller kontroll av drogfrihet. Om den dömde av yttre tecken att döma sannolikt är påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel på tjänstgöringsplatsen eller vid sammankomster som verkställigheten av tjänstgöringen kräver, ska en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten anteckna observationerna om berusningstillståndet. Tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten får då förplikta den dömde att lämna utandnings-, urin- eller salivprov. Om påverkan av yttre tecken att döma är uppenbar, ska prov inte fordras om inte den dömde kräver det. Om den dömde utan giltig orsak vägrar lämna utandnings-, urin- eller salivprov, kan det bestämmas att blodprov ska tas på honom eller henne. Tjänstemannen vid Brottspåföljdsmyndigheten kan tillfälligt avbryta verkställigheten av samhällstjänsten för den tid urin-, saliv- eller blodprovet tolkas eller säkerställs. Om den dömde med stöd av utandningsprov konstateras vara alkoholpåverkad, ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta de åtgärder som brottet mot skyldigheterna förutsätter.

Enligt 7 b § ska Brottspåföljdsmyndigheten ge en muntlig eller skriftlig anmärkning till den dömde om denne inte iakttar skyldigheterna enligt 7 §. Enligt 8 § är det fråga om grovt brott mot skyldigheter om den dömde inte börjar utföra samhällstjänsten eller om han eller hon avbryter den, trots en muntlig eller skriftlig anmärkning inte fullgör sina skyldigheter, är berusad på tjänstgöringsplatsen eller vid de sammankomster som verkställigheten av tjänstgöringen kräver eller på något annat sätt grovt bryter mot en skyldighet enligt 7 §. Då ska Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål anmäla saken till åklagaren. Samtidigt ska Brottspåföljdsmyndigheten förbjuda att samhällstjänsten inleds eller bestämma att utförandet av tjänsten ska avbrytas. Om samhällstjänsten enligt åklagarens bedömning ska förvandlas till fängelse, ska han eller hon utan dröjsmål yrka det vid domstolen. Om domstolen anser att den dömde grovt har brutit mot sina skyldigheter, ska den förvandla den utförda delen av samhällstjänsten till ett ovillkorligt fängelsestraff som inte får vara kortare än fyra dagar.

Problem i anslutning till rusmedelsanvändning bland personer som utför samhällstjänst är den vanligaste orsaken till att samhällstjänst förvandlas till ovillkorligt fängelse.

Den 1 april 2014 utförde 1 302 personer samhällstjänst.

År 2013 utfördes 3 610 lämplighetsutredningar, i vilka det i 86 procent gavs ett positivt utlåtande. Närmare tusen begärda lämplighetsutredningar blev ogjorda på grund av svårigheter att nå den åtalade. Till verkställighet kom 2 523 samhällstjänststraff. Antalet påbörjade verkställigheter uppgick till 2 366. I medeltal var 1 428 samhällstjänster i verkställighet dagligen. År 2013 slutfördes 2 099 samhällstjänststraff. Underrätten förvandlade 395 samhällstjänststraff till fängelse. Detta utgör 16 procent av de samhällstjänster som inlemts. Av dem som utförde samhällstjänst 2012 hade 57 procent dömts för rattfylleri, 13 procent hade ett egendomsbrott som huvudbrott och 15 procent hade ett brott mot liv och hälsa.

I en undersökning om återfall i brott konstaterades att bland dem som utförde samhällstjänst 2007 började 14 procent utföra en ny samhällstjänst under de följande tre åren och 17 procent dömdes till ett ovillkorligt fängelsestraff.

### Övervakningsstraff

Enligt 2 § i lagen om övervakningsstraff (330/2011) är övervakningsstraff ett straff som döms ut i stället för ovillkorligt fängelsestraff. Avtjänandet av straffet övervakas med tekniska anordningar och på andra sätt som föreskrivs i lagen. Övervakningsstraff innebär en skyldighet för den dömde att stanna i sin bostad eller på något annat lämpligt ställe och att delta i sådan verksamhet som anvisas honom eller henne. Enligt 3 § ska den som dömts till övervakningsstraff delta i övervakarsamtal, utföra arbete, delta i utbildning, rehabilitering och verksamhetsprogram eller i annan motsvarande verksamhet som upprätthåller eller främjar den dömdes handlingsförmåga och sociala färdigheter. Arbetet och den övriga verksamheten ska omfatta minst 10 och högst 40 timmar per vecka enligt vad som bestäms i verkställighetsplanen. Enligt 4 § får den dömde avlägs-

na sig från sin bostad endast på det sätt som föreskrivs i verkställighetsplanen och veckoschemat.

I 6 § i lagen om övervakningsstraff ingår bestämmelser om övervakning av den dömda. Den som dömts till övervakningsstraff övervakas med hjälp av tekniska anordningar som installeras i hans eller hennes bostad, ges till den dömda eller fästs på den dömda vid handleden, vristen eller midjan eller med en kombination av sådana anordningar. Brottspåföljdsmyndigheten ska hålla tillräcklig kontakt med den dömda och med det ställe där han eller hon deltar i den verksamhet som anvisats samt göra övervakningsbesök i den dömdes bostad och på det ställe där han eller hon deltar i verksamhet. En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten och en biträdande övervakare i dennes sällskap har rätt att oanmälda få tillträde till den dömdes bostad för att övervaka att den dömda fullgör sin skyldighet att stanna i sin bostad och att vara drogfri.

Innan ett övervakningsstraff döms ut ska förutsättningarna för dömandet utredas och en verkställighetsplan upprättas. Enligt 7 § ska Brottspåföljdsmyndigheten på begäran av åklagaren eller domstolen utreda den misstänktes personliga förhållanden till den del de är av betydelse med tanke på dömande till övervakningsstraff och de övriga förutsättningarna för övervakningsstraff. I utredningen ska bland annat ingå den misstänktes samtycke till att ett eventuellt straff döms ut som övervakningsstraff, en bedömning av hur lämplig den misstänktes bostad är för avtjänande av övervakningsstraff, en bedömning av om den misstänkte kan åläggas skyldighet att delta i verksamhet som hör till verkställigheten av övervakningsstraffet samt en bedömning av den misstänktes personliga förhållanden och förmåga att klara av ett övervakningsstraff. Eventuella tidigare övervakningsstraff som den misstänkte dömts till ska dessutom framgå av utredningen. I utredningen ska det tas in ett yttrande av Brottspåföljdsmyndigheten om huruvida det är motiverat att döma den misstänkte till övervakningsstraff för att hans eller hennes sociala färdigheter ska kunna upprätthållas eller främjas.

Enligt 7 § 3 mom. ska en verkställighetsplan fogas till utredningen om Brottspåföljdsmyndigheten anser att ett övervakningsstraff är motiverat eller om åklagaren eller domstolen särskilt begär det. I planen ska finnas uppgifter om den bostad där övervakningsstraffet ska avtjänas, den verksamhet samt de övervakarsamtal som ska ingå i övervakningsstraffet samt uppgifter om hur många timmar per vecka de omfattar, hur mycket den dömda rör sig utanför sin bostad till följd av att han eller hon deltar i verksamhet och vid vilka tidpunkter detta sker.

Enligt 9 § i lagen om övervakningsstraff ska Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål göra upp och fastställa en preciserad plan för verkställighet av ett övervakningsstraff när straffet ska verkställas. Den preciserade planen ska innehålla uppgifter och föreskrifter om hela den tid som övervakningsstraffet verkställs. Uppgifterna och föreskrifterna ska bland annat avse den dömdes bostad, innehållet i verksamheten samt antalet timmar per vecka och övervakningen, den tid som den dömda är skyldig att stanna i sin bostad, den dömdes rätt att röra sig utanför sin bostad samt stödåtgärder som behövs för att främja den dömdes anpassning i samhället. Den preciserade planen ska utarbetas i samarbete med den dömda.

Bestämmelser om allmänna skyldigheter för den som dömts till övervakningsstraff ingår i 13 §. Den som dömts till övervakningsstraff är skyldig att delta i utarbetandet av en preciserad verkställighetsplan, delta i verksamhet och att stanna i sin bostad på det sätt som bestäms i den preciserade verkställighetsplanen, iaktta den preciserade verkställighetsplanen och veckoschemat, delta i övervakarsamtal vid tidpunkter som övervakaren bestämmer, hålla kontakt med övervakaren på det sätt som bestäms i den preciserade verkställighetsplanen, hantera övervakningsanordningar omsorgsfullt och iaktta anvisningarna om hur de ska användas, samt ge en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som utför ett övervakningsuppdrag och en biträdande övervakare i dennes sällskap tillträde till sin bostad.

Enligt 14 § i lagen om övervakningsstraff får den dömda inte medan verkställigheten av ett övervakningsstraff pågår använda droger,

alkohol eller något annat berusningsmedel och inte heller vara påverkad av något berusningsmedel. I 15 § ingår bestämmelser om kontroll av drogfrihet.

Om den dömd misstänks ha brutit mot sina skyldigheter ska Brottspåföljdsmyndigheten enligt 18 § i lagen om övervakningsstraff utreda saken. Om den dömd konstateras ha handlat i strid med de skyldigheter som bestäms i denna lag och det är inte fråga om grovt brott mot skyldigheter, ska Brottspåföljdsmyndigheten ge honom eller henne en skriftlig varning.

Enligt 19 § är det fråga om grovt brott mot skyldigheter, om den dömd inte börjar avtjäna sitt straff eller avbryter avtjänandet och om det inte finns någon godtagbar orsak till att förfara på detta sätt, gör sig skyldig till brott för vilket påföljden är ett strängare straff än böter eller om han eller hon trots en skriftlig varning på nytt handlar i strid med de skyldigheter som anges i denna lag eller annars uppsåtligen och grovt bryter mot de skyldigheter som anges i denna lag. I dessa fall ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta åtgärder för att föra saken till domstol.

Enligt 24 § i lagen om övervakningsstraff ska den som dömts till övervakningsstraff friges villkorligt enligt bestämmelserna i 2 c kap. 5–7 § i strafflagen.

I 25 och 26 § i lagen om övervakningsstraff ingår bestämmelser om förfarandet vid förvandling av övervakningsstraff till fängelse. Vid grovt brott mot skyldigheterna ska Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål utreda saken för åklagaren. Om åklagaren anser att den som dömts till övervakningsstraff har handlat på det sätt som avses vara grovt brott mot skyldigheter, ska åklagaren utan dröjsmål föra saken till domstolen för behandling. Om domstolen konstaterar att den som dömts till övervakningsstraff grovt har brutit mot skyldigheterna, ska den förvandla den oavtjänade delen av straffet till ovillkorligt fängelse vars minimitid är fyra dagar.

I beredningsskedet av lagen om övervakningsstraff bedömdes att när användningen av straffet etablerat sig finns det ca 90–110 övervakningsstraff i verkställighet dagligen.

Den 1 april 2014 avtjänade 44 personer ett övervakningsstraff.

År 2013 kom 227 övervakningsstraff till verkställighet. Av dem var i medeltal 31 i verkställighet per dag. År 2013 avslutades 162 övervakningsstraff, av vilka 23 förvandlades till fängelse. Bland dem som avtjänat ett övervakningsstraff år 2012 var det huvudsakliga brottet rattfylleri för 59 procent, ett brott mot liv och hälsa för 9 procent och ett egendomsbrott för 8 procent. Medellängden för övervakningsstraff var 105 dagar år 2013 och den genomsnittliga tid som avtjänades var 64 dagar.

#### Villkorligt fängelse

I 6 kap. 9 § i strafflagen ingår bestämmelser om utdömande av villkorligt fängelse. Om enbart villkorligt fängelse inte kan anses vara ett tillräckligt straff för brottet, kan enligt 6 kap. 10 § 1 mom. i strafflagen dessutom dömas ut böter eller, om det villkorliga fängelsestraffet överstiger ett år, samhällstjänst i minst 20 och högst 90 timmar. Enligt 2 mom. kan den som inte hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet dömas till villkorligt fängelse förenat med övervakning under ett år och tre månader, om detta ska anses motiverat för att främja gärningsmannens anpassning i samhället och för att förhindra återfall i brott.

Enligt 2 b kap. 3 § 1 mom. i strafflagen skjuts verkställigheten av straffet upp för en provotid när villkorligt fängelse döms ut. Provotiden för villkorligt fängelse är minst ett och högst tre år. Provotiden börjar löpa från det att domen avkunnas eller meddelas. Enligt 5 § 1 mom. kan domstolen bestämma att ett villkorligt fängelsestraff ska verkställas, om den dömd under provotiden begår ett brott för vilket han eller hon enligt domstolens prövning borde dömas till ovillkorligt fängelse.

År 2011 var andelen av villkorliga fängelsestraff 24,2 procent av alla straff som utdöms av underrätten. Detta motsvarar drygt 15 000 villkorliga fängelsestraff. Av de villkorliga fängelsestraff som utdömdes år 2008 har det klarlagts att fängelsestraffet oftast utdömdes som villkorligt när domens längd var 30–90 dagar. När straffet var mellan tre månader och under två år, utdömdes ungefär lika mycket ovillkorliga och villkorliga

straff. Av de straff som var jämnt två år utdömdes en knapp femtedel som villkorliga. År 2008 var medellängden för villkorliga fängelsestraff 3,5 månader. Användningen av tilläggsåtgärder i samband med villkorliga fängelsestraff har ökat. Samhällstjänst användes för att stärka ett villkorligt fängelsestraff i 22 procent av de villkorliga fängelsestraff som till sin längd överskred ett år. Den ökade användningen av villkorligt fängelse har också ökat antalet förordnanden om dess verkställighet. År 2000 verkställdes 425 villkorliga fängelsestraff. År 2008 skedde detta i 725 fall.

Det påstås att i synnerhet för unga personer kan det utdömas ett stort antal villkorliga straff utan att de skulle ha någon inverkan på gärningsmannens beteende. Årligen utdöms dock ca 15 000 villkorliga fängelsestraff och t.ex. år 2011 verkställes 560 av dem. Detta talar om att villkorligt fängelse fungerar bra. Vid Rättspolitiska forskningsinstitutet utredes i slutet av 1990-talet hur ofta personer som dömts till ett villkorligt fängelsestraff döms på nytt till ett villkorligt straff och hur många nya villkorliga straff som på detta sätt anhopas till samma dömda personer. Enligt undersökningen blev straffet i fråga om fyra av fem som dömts till ett villkorligt straff det enda straffet. De som döms på nytt till ett villkorligt fängelsestraff, döms i regel till detta straff en eller två gånger. Av dem som dömts till villkorligt fängelse får tre procent fler än två nya villkorliga straff under de följande fem åren. Unga personer döms klart oftare än vuxna till nya villkorliga fängelsestraff.

Villkorligt fängelse är en samhällspåföljd. Det är ett straff som inte verkställs i fängelse. Till sin karaktär är villkorligt fängelse en varning. Dess verkställighet kräver inte av den dömde eller av myndigheterna sådana åtgärder som de andra samhällspåföljderna, varför det inte ofta har analyserats i samband med verkställighet av samhällspåföljder. Det innehåller inga egentliga verkställighetsåtgärder, om det inte är förenat med övervakning.

### Övervakning av villkorligt fängelse

Enligt 6 kap. 10 § 2 mom. kan den som inte hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet dömas till villkorligt fängelse förenat med övervakning. Enligt 1 § i lagen om övervakning av villkorligt fängelse (634/2010) är syftet med övervakning av villkorligt fängelse att stödja den övervakade för att främja hans eller hennes anpassning i samhället och förhindra återfall i brott. I 3 § föreskrivs att Brottsförhållningsmyndigheten verkställer övervakningen. Enligt 4 § är övervakare en tjänsteman vid Brottsförhållningsmyndigheten och denne kan biträdas av en biträdande övervakare. Bestämmelser om innehållet i övervakningen och om övervakningsplanen ingår i 5 §. Övervakningen omfattar regelbundna sammanträffanden mellan övervakaren eller den biträdande övervakaren och den övervakade. Vid dem följs den övervakades förhållanden och främjas den övervakades förmåga att leva ett liv utan brott. Övervakningen kan även omfatta uppgifter eller program som främjar den sociala handlingsförmågan. Sammanträffandena och de uppgifter och program som ingår i övervakningen får uppta högst 12 timmar per månad, och av särskilda skäl högst 24 timmar.

Den övervakade har de skyldigheter som anges i 6 § i lagen om övervakning av villkorligt fängelse. I dem ingår bland annat skyldigheten att infinna sig till övervakningssammanträffanden och förbudet att vara påverkad av alkohol eller andra berusningsmedel vid övervakningssammanträffandena eller vid motsvarande sammankomster. I situationer där den övervakade misstänks vara påverkad av alkohol eller andra berusningsmedel är han eller hon skyldig att lämna utandnings-, saliv- eller urinprov. Med stöd av 9 § kan en övervakad som undviker övervakningssammanträffanden hämtas till sammanträffandet. Om den övervakade bryter mot sina skyldigheter kan denne med stöd av 10 § ges en muntlig eller skriftlig anmärkning eller en skriftlig varning. Om den övervakade upprepade gånger försummar att infinna sig till ett övervakningssammanträffande eller vid sammanträffandet grovt bryter mot förbudet att använda berusningsmedel, ska Brottsförhållningsmyndigheten underrätta åkla-

garen om saken. Åklagaren bedömer om det är skäl att framställa ett yrkande till domstolen om förlängning av övervakningstiden med högst sex månader. Enligt 11 § kan Brottspåföljdsmyndigheten på framställan av övervakaren avsluta övervakningen, om det efter att övervakningen fortgått minst sex månader har blivit uppenbart att fortsatt övervakning inte är behövlig.

För att uppnå övervakningens mål strävar man efter att stärka den unga personens sociala funktionsförmåga och ansvarskänsla. Avsikten är att den unga personen lär sig lita på sin egen förmåga att uppnå sina mål. Den unga personen bör också lära sig identifiera situationer som leder till brott och förstå konsekvenserna av förövade brott. Den unga personen har möjlighet att med övervakaren finna sådana handlingsmönster som hjälper att undvika brottsituationer. I övervakningen ingår också att den unga personen vid behov hänvisas till att använda sådana social- och hälsovårdstjänster som förbättrandet av hans eller hennes livssituation förutsätter.

Till övervakningen hänför sig ofta myndighetssamarbete. Den övervakade kan redan ha ett färdigt myndighetsnätverk som kan utnyttjas i övervakningsuppdraget. Som samarbetspartner kommer i fråga bland annat arbetskraftsmyndigheterna, missbrukar- och mentalvården, polisen, instanser som tillhandahåller utbildning, bostadsmyndigheterna och FPA. Samarbete med den unga personens familj är också viktigt.

Vid Rättspolitiska forskningsinstitutet utfördes en undersökning 2009 (95/2009) om övervakning som straff för unga personer. Som särskilda problem i anslutning till villkorliga fängelsestraff som utdöms till unga personer har man i undersökningen analyserat bland annat anhopningen av villkorliga fängelsestraff och att de blir verkställda som ovillkorligt fängelse. I fråga om anhopningen av villkorliga fängelsestraff har det konstaterats vara problematiskt att ett av syftena för ungdomsstraffet har varit att fungera som en påföljd uttryckligen i situationer där villkorliga fängelsestraff anhopas sig. På grund av den obetydliga användningen av ungdomsstraff har detta dock inte skett. Enligt utredningen är anhopningen delvis skenbar och beror bland annat på orsaker som hänför sig

till straffprocessen, såsom till att gamla brott uppdagas och till dröjsmål i processen. Till uppkomsten av intrycket av anhopning medverkar också strafflagens konkurrenslösningar: i fråga om villkorliga fängelsestraff jämkas inte straffen för brott som hör till samma konkurrensgrupp på samma sätt som i fråga om ovillkorliga fängelsestraff och samhällstjänst. Domstolarna gör dock sådana jämningsavgöranden, trots att det inte i lagstiftningen finns ett sådant system.

Enligt utredningen är verkställighet av villkorliga fängelsestraff som utdömts unga personer mycket sällsynt. Av de villkorliga straff som utdömdes unga personer 1999–2005 verkställdes 7 procent. På årsnivå innebär detta några verkställda villkorliga fängelsestraff. När man kommer till att verkställa ett villkorligt fängelsestraff, förlänger det ett ovillkorligt fängelsestraff i medeltal med 2,5 månader. Villkorliga fängelsestraff leder alltså inte till långa ovillkorliga fängelsestraff.

I Rättspolitiska forskningsinstitutets undersökning utreddes också unga personers åsikter om betydelsen av villkorligt fängelse. Övervakning i anknytning till ett villkorligt fängelsestraff har en stor betydelse för unga personer. Övervakningen varar länge och förutsätter av den unga personen både ett tidsmässigt och ett psykiskt engagemang till de skyldigheter som övervakningen medför. Övervakning kan vara ett mer krävande straff för en ung person än ett ungdomsstraff. Dels anser de unga att övervakning är en lyckad stödåtgärd, dels anser de åter att den är en oskälig åtgärd när den fogas till ett relativt kort villkorligt fängelsestraff.

Brottspåföljdsmyndigheten har undersökt (2/2010) fall av övervakning av villkorligt fängelse som slutförts före utgången av 2007. Enligt undersökningen ingick i övervakning av villkorligt fängelse unga personer vars gärningar var engångsföreteelser och vars livssituation var relativt god. Det att drygt 12 procent av fallen av övervakning avslutas innan prøvotiden utgår talar om detta. Men för en del av de unga personer som förordnats övervakning har det brottsliga beteendet nära samband med deras mångahanda problem. Brottbenägenheten hänför sig i synnerhet till riklig användning av alkohol. Blandad användning av rusmedel och narkotika tillspet-

sar problemen. I övervakningsarbetet fäster man därför allt mer uppmärksamhet vid att minska rusmedelsproblem. Det är också viktigt att man främjar att den unga personen fäster sig vid institutioner som hänför sig till deras ålder, såsom till en studieplats. Av övervakningarna upphörde 84 procent när prövotiden löpte ut. Knappa två procent av övervakningarna upphörde på grund av att domstolen förvandlade det villkorliga fängelset till ovillkorligt.

Den 1 april 2014 var 782 personer placerade i övervakning av villkorligt fängelse.

År 2013 kom 694 nya fall av övervakning av villkorligt fängelse till verkställighet. I början av övervakningen var 88 av dem personer som inte fyllt 18 år. Det fanns i medeltal 911 övervakade per dag. Under årets lopp var sammanlagt 1 500 unga personer placerade i övervakning. Övervakningen avslutades för två unga personer som placerats i övervakning. Av de unga personer som placerats i övervakning av villkorligt fängelse var 38 procent i övervakning på grund av egendomsbrott. Ett trafikbrott var huvudbrott hos 23 procent och ett brott mot liv och hälsa hos 23 procent av de övervakade.

### Ungdomsstraff

Enligt 2 § i lagen om ungdomsstraff (1196/2004) döms till ungdomsstraff i minst fyra månader och högst ett år. Den som har dömts till ungdomsstraff står under övervakning den tid som straffet varar. Ungdomsstraffet innefattar övervakarsamtal, uppgifter och program som främjar den sociala funktionsförmågan och som den dömde fullföljer under övervakning samt stöd och handledning i samband med dessa. Ungdomsstraffet innefattar även övervakad orientering i arbetslivet och i utförande av arbete, om det inte ska anses uppenbart onödigt eller är särskilt svårt att ordna. Den dömde får förpliktas att under högst åtta timmar per vecka delta i sammankomster som ingår i verkställigheten av ungdomsstraffet. Enligt 3 § i lagen om ungdomsstraff ska verkställigheten av ett ungdomsstraff samordnas med stödåtgärder som främjar den dömdes förmåga att ha kontroll över sitt liv och med stödåtgärder som främjar avtjänandet av straffet.

I enlighet med 4 § i lagen om ungdomsstraff ska Brottspåföljdsmyndigheten på åklagarens eller domstolens begäran innan ett ungdomsstraff döms ut göra upp en verkställighetsplan för ungdomsstraffet, av vilken ska framgå de föreskrifter som hänför sig till kontakterna mellan övervakaren och den dömde, och de uppgifter och program som främjar den sociala funktionsförmågan samt den del som gäller orientering i arbetslivet och i utförande av arbete. Syftet med verkställighetsplanen är att ta ställning till om ungdomsstraffet är en ändamålsenlig påföljd för den unga gärningsmannen. I planen behandlas den unga personens sociala situation samt andra faktorer som ska beaktas vid val av påföljd. I regel blir ungdomsstraff aktuellt när en ung person begår ett brott som 15–17-åring och befinner sig i en allvarlig brottsspirall. Påföljden anses inte nödvändigtvis vara ändamålsenlig, om den unga personen inte befinner sig i en brottsspirall och situationen även annars är stabil, om den unga personen kan anses ha ett nätverk omkring sig som ger tillräckligt med stöd eller om den unga personen har placerats i en barnskyddsinstitution.

Avsikten är att man vid verkställighet av ungdomsstraff ingriper i den unga personens brottslighet intensivare och starkare än vid övervakning av villkorligt fängelse. Den unga personen är skyldig att träffa sin övervakare två gånger i veckan i början av påföljden. Frekvensen för sammankomsterna kan senare granskas, om den unga personens situation är bra.

Enligt 12 § är den som har dömts till ungdomsstraff skyldig att följa verkställighetsplanen och de föreskrifter som grundar sig på planen. Den dömde får inte använda eller vara påverkad av alkohol eller andra droger under ett övervakarsamtal eller vid någon annan sådan sammankomst som hänför sig till verkställigheten av ungdomsstraffet.

I 15–19 § i lagen om ungdomsstraff ingår bestämmelser om överträdelser av villkoren i ungdomsstraffet. Av en försummelse av ett övervakarsamtal eller en sammankomst som hänför sig till verkställigheten kan följa en av polisen utförd hämtning. Överträdelser av villkoren kan leda till en muntlig eller skriftlig anmärkning eller en skriftlig varning. I de

allvarligaste fallen, dvs. om den som har dömts till ungdomsstraff inte börjar avtjäna straffet eller avbryter avtjänandet eller inte rättar sig efter en varning och han eller hon inte har något godtagbart skäl för detta, ska Brottspåföljdsmyndigheten föra saken till åklagaren för behandling. Åklagaren ska om denne så bedömer föra saken till domstol för avgörande. Om domstolen konstaterar att den dömden har förfarit på det sätt som avses ovan, ska den döma ut ett annat straff för den unga personen i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats. När domstolen prövar valet av ny straffart ska den beakta den dömdes ålder, hur stor del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats, hur allvarligt det klandervärda förfarandet har varit och av vilken karaktär det brott som ledde till ungdomsstraffet har varit. Om ungdomsstraffet i sin helhet eller till en mycket stor del är oavtjänat och om det enligt en helhetsbedömning finns särskilda skäl till detta, kan ovillkorligt fängelsestraff dömas ut i stället för den del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats.

Den 1 april 2014 avtjänade nio personer ett ungdomsstraff.

År 2013 kom sex ungdomsstraff till verkställighet. Det dagliga medeltalet av ungdomsstraff i verkställighet var sex. Under det året var det sammanlagda antalet ungdomsstraff i verkställighet 13. Under 2013 slutförde tre unga personer ett ungdomsstraff. Två ungdomsstraff förvandlades till fängelse.

Ungdomsstraffet har använts mindre än vad man bedömde vid beredningen av denna påföljd. De erfarenheter man fått av ungdomsstraffet är dock goda: också sådana unga personer som varit i en svår livssituation har man kunnat stödja till att göra val som går i rätt riktning och hjälpa dem att leva ett liv helt eller nästan helt utan brott. I en undersökning (230 och 231/2007) som Rättspolitiska forskningsinstitutet publicerade 2007 konstateras att enligt övervakarnas bedömning har ungdomsstraffet varit en meningsfull påföljd för cirka varannan ung person. Övervakarna ansåg påföljden vara meningsfull t.ex. därför att den unga personen hade gynnats av det intensiva ingripandet, den unga personens livssituation hade förbättrats, man hade kunnat ingripa i den unga perso-

nens brottsspiral eller drogmissbruk och den unga personen hade lärt sig att bättre än tidigare förstå allvaret i och konsekvenserna av sina gärningar. Av de unga personer som ingick i undersökningen hade 42 procent under ett år fått ett nytt straff som antecknats i straffregistret. Under den 1–2 år långa uppföljningsperioden dömdes 16 procent av materialets unga personer till fängelsestraff.

Lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation (633/2010) som trädde i kraft i början av 2011 förutsätter att man på ett övergripande sätt sätter sig in i den unga personens livssituation. I detta sammanhang bedöms också hur valet av påföljd kan främja unga personers sociala anpassning och hindra att de begår nya brott. När förfarandet med påföljdsutredningar blivit vedertaget kan detta leda till en ökad användning av ungdomsstraff, eftersom man i utrednings- och bedömningssituationen kanske mer systematiskt än tidigare analyserar alla tillbudsstående medel för främjande av sociala färdigheter och förebyggande av återfallsbrottslighet.

#### Övervakning av villkorlig frihet

Enligt 1 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet (782/2005) är syftet med övervakningen att öka den allmänna säkerheten genom att den övervakade stöds i syfte att främja hans eller hennes anpassning i samhället och genom att förhindra återfall i brott. Enligt 2 § sköter Brottspåföljdsmyndigheten verkställigheten av övervakningen. I 3 § ingår bestämmelser om övervakare, vilka är tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten, och om biträdande övervakare som bistår dem.

Enligt 4 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet ställs en fånge som frigges villkorligt under övervakning, om prøvotiden är längre än ett år, om brottet har begåtts före 21 års ålder, om fången själv begär det eller om fången har förbundit sig att iaktta villkoren för sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § i lagen om övervakad frihet på prov (629/2013). Trots dessa orsaker behöver fången inte ställas under övervakning, om övervakning med hänsyn till syftet med den är klart obehövlig på grund av

att fången förväntas avlägsna sig från landet, lider av en allvarlig sjukdom eller om det finns andra särskilda skäl.

I 5 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet ingår bestämmelser om övervakningens innebörd. Övervakningen omfattar regelbundna sammanträffanden mellan övervakaren och den övervakade med hjälp av vilka den övervakades förhållanden och förändringarna i dem följs. Syftet för övervaknings-sammanträffandena är att främja den övervakades förmåga att bära ansvar och att fungera på ett godtagbart sätt i samhället. Övervakningen kan även omfatta uppgifter eller program som främjar den sociala handlingsförmågan. Sammankomsterna samt de uppgifter och program som ingår i övervakningen får uppta högst 12 timmar per månad, för de övervakade som är i behov av särskilt stöd och särskild övervakning dock högst 30 timmar. Under den övervakades sammanträffanden med övervakaren behandlas i synnerhet de faktorer som inverkar på brottsligt beteende. Den övervakade ska även biträddas i kontakterna med myndigheter och andra aktörer som är behövliga för att den övervakade ska få kontroll över sin livssituation. Den övervakade ska också anvisas behövliga stödåtgärder och tjänster. Det närmare innehållet i övervakningen framgår av en övervakningsplan som ska utarbetas i enlighet med den övervakades behov och samordnas med planen för strafftiden som gällde tiden i fängelse.

Bestämmelser om den övervakades skyldigheter ingår i 6 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet. Den övervakade är skyldig att delta i utarbetandet av övervakningsplanen och att stå i kontakt med övervakaren på det preciserade sätt som bestäms i övervakningsplanen. Om den övervakade förbudit sig till sådan läkemedelsbehandling som avses ovan, ska han eller hon lämna urin- eller blodprov som är nödvändiga för att övervaka att läkemedlen används och säkerställa att behandlingen är säker. Den övervakade ska iaktta det som övervakaren bestämmer och som är nödvändigt för genomförandet av övervakningen. Den övervakade får inte vara påverkad av berusningsmedel vid sammanträffandena med övervakaren.

I 10 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet ingår bestämmelser om brott mot skyldigheter som påförts den övervakade. För brott mot skyldigheter kan Brottspåföljdsmyndigheten ge den övervakade en skriftlig varning och vid grova brott mot skyldigheterna ska åklagaren underrättas om saken. Om åklagaren bedömer att en del av reststraffet bör verkställas ska åklagaren framställa ett yrkande om detta till domstolen. Om domstolen konstaterar att den övervakade grovt har brutit mot sina skyldigheter och om det med hänsyn till den övervakades person och orsakerna till överträdelsen bedömt som en helhet finns särskilda skäl, kan domstolen bestämma att minst fyra och högst 14 dagar av reststraffet ska verkställas.

Enligt 11 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet kan Brottspåföljdsmyndigheten på framställan av övervakaren avsluta övervakningen, om det efter att övervakningen fortgått minst sex månader är uppenbart att fortsatt övervakning inte behövs.

Den 1 april 2014 var 1 052 personer placerade i övervakning av villkorlig frihet.

År 2013 placerades 753 personer som frigivits villkorligt i övervakning. Det dagliga medeltalet verkställda övervakningar av villkorlig frihet var 1 040.

### Övervakad frihet på prov

Genom övervakad frihet på prov, som varit i bruk sedan ingången av 2006, strävar man efter att underlätta frigivningsskedet och återanpassningen i samhället i synnerhet för fångar som avtjänar ett längre fängelsestraff. Vid den tidpunkten ingick bestämmelser om innehållet i och verkställighet av övervakad frihet på prov i 10 kap. i statsrådets förordning om fängelse (509/2006). Lagen om övervakad frihet på prov har varit i kraft sedan början av 2014. Enligt 2 § är syftet med övervakad frihet på prov att genom en planmässig och gradvis frigivning upprätthålla och främja fångens färdigheter för anpassning i samhället. Övervakad frihet på prov innebär en i verkställighetsplanen angiven skyldighet för den som har placerats i frihet på prov att stanna i sin bostad, delta i verksamhet som anvisas honom eller henne och iaktta andra skyldigheter som föreskrivs i la-

gen i fråga. Övervakad frihet på prov kan också verkställas på ett annat lämpligt ställe.

Enligt 4 § i lagen om övervakad frihet på prov kan som villkor för övervakad frihet på prov ställas att en fånge som dömts för sexualbrott förbinder sig att iaktta sådan läkemedelsbehandling för förebyggande av återfall i sexualbrott som en läkare vid Brottsförmyndigheten har förordnat för fången och till övervakning av läkemedelsbehandlingen. Förutom iakttagande av förordnanden om läkemedelsbehandling kan det också som villkor ställas att fången förbinder sig att iaktta förordnanden om psykosocial behandling och psykosocialt stöd. Som villkor ställs i detta fall också att fången förbinder sig att fortsätta iaktta läkemedelsbehandlingen och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd och samtycker till övervakningen av att förordnandena iakttas också under villkorlig frigivning.

Praktiska erfarenheter av övervakad frihet på prov visar att den är en fungerande metod att på ett stött, behärskat och kontrollerat sätt frige en fånge. När övervakad frihet på prov förbereds, samarbetar man intensivt med andra aktörer som anknyter till frigivningen. Det har konstaterats att man genom övervakad frihet på prov kan satsa på det med tanke på frigivningen känsliga begynnelseskedet.

Den 1 april 2014 var 171 personer placerade i övervakad frihet på prov.

År 2013 fick 504 fångar övervakad frihet på prov. Under det nämnda året avslutades 513 övervakade friheter på prov. Antalet återkallade friheter på prov var 65, dvs. 13 procent av de påbörjade. Alla återkallade övervakade friheter på prov beror inte på brott mot villkoren, utan det finns också fall där förutsättningarna för en frihet på prov inte längre uppfylls. År 2013 var i medeltal 151 personer i övervakad frihet på prov dagligen.

Övriga påföljder eller åtgärder som används i stället för ovillkorlig fängelse

#### Åtgärdseftergift

I 3 kap. 9 § i förundersökningslagen (805/2011) ingår bestämmelser om när förundersökning inte behöver göras och när för-

undersökningen får läggas ned. Om ett brott inte kan förutses medföra strängare straff än böter och brottet bedömt som en helhet ska anses vara uppenbart obetydligt, behöver enligt 1 mom. förundersökning av brottet inte göras och får en förundersökning som redan har inletts läggas ned, om målsäganden inte har några anspråk i saken. I princip är det i dessa fall fråga om obetydliga brott där målsäganden inte har några anspråk. Enligt 3 kap. 10 § 1 mom. kan åklagaren på framställning av undersökningsledaren besluta att förundersökning inte ska göras eller att förundersökningen ska läggas ned, om åklagaren med stöd av 1 kap. 7 eller 8 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) eller någon annan motsvarande bestämmelse i lag skulle låta bli att väcka åtal och inget viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att åtal väcks. Med stöd av 2 mom. kan åklagaren på framställning av undersökningsledaren också besluta att förundersökningen ska läggas ned, om kostnaderna för en fortsatt undersökning skulle stå i klart missförhållande till arten av det ärende som utreds och den eventuella påföljd som är att vänta, eller om det på basis av redan viktiga förundersökningsåtgärder är övervägande sannolikt att åklagaren skulle låta bli att väcka åtal på någon annan grund än den som nämns i 1 mom. För att förundersökningen ska kunna läggas ned förutsätts dessutom att inget viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att den ska fortsätta. Förundersökningen ska inledas på nytt i de fall som avses i 1 och 2 mom., om det finns grundad anledning till det på grund av nya omständigheter som framkommit i ärendet.

Med stöd av 1 kap. 7 § i lagen om rättegång i brottmål får åklagaren besluta att inte väcka åtal när brottet inte kan förutses medföra strängare straff än böter och gärningen, med hänsyn till sin menlighet eller gärningsmannens skuld, sådan den framgår av brottet, ska anses vara ringa bedömd som en helhet. Förutsättningarna för åtalseftergift i fråga om brott som begåtts av någon som inte har fyllt 18 år är lindrigare: åklagaren får besluta om åtalseftergift om det inte kan förutses medföra ett strängare straff än böter eller fängelse i högst sex månader och gärningen snarare kan anses ha berott på oförstånd eller förhastande än på likgiltighet för förbud och

påbud i lag. Enligt 1 kap. 8 § får åklagaren, om inte ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver något annat, utöver vad som bestäms i 7 §, besluta om åtalseftergift när 1) en rättegång och ett straff ska anses oskäligen eller oändamålsenliga med hänsyn till uppnådd förlikning mellan gärningsmannen och målsäganden eller gärningsmannens övriga handlande för att avstyra eller avlägsna verkningarna av brottet, hans personliga förhållanden, de övriga följder som brottet medför för honom, social- och hälsovårdsåtgärder eller andra omständigheter, eller när 2) brottet inte på grund av vad som föreskrivs om bestämmande av gemensamt straff eller beaktande av tidigare utdömt straff väsentligt skulle inverka på det totala straffet. Med stöd av 1 kap. 10 § har den som beviljats åtalseftergift möjlighet att få ett avgörande av domstolen gällande hans eller hennes skuld.

Enligt 6 kap. 12 § i strafflagen får domstolen avstå från att döma ut ett straff, om brottet med hänsyn till hur skadligt det är eller gärningsmannens skuld sådan den framgår av brottet utifrån en helhetsbedömning ska anses ringa, gärningsmannen har begått brottet före fyllda 18 år och brottet ska anses ha berott på oförstånd eller tanklöshet, brottet av särskilda skäl som hänför sig till gärningen eller gärningsmannen kan jämföras med en ursäktlig gärning, straffet ska anses oskäligt eller oändamålsenligt, eller brottet inte på grund av bestämmelserna om bestämmande av gemensamt straff väsentligt skulle inverka på det totala straffet.

Det ingår bestämmelser om åtalseftergift också i vissa specialförfattningar, såsom i vägtrafiklagen, alkohollagen och i lagen om förskottsuppbörd.

Enligt Rättspolitiska forskningsinstitutet lämnar polisen årligen flera hundratusentals brott oanmälda. I huvudsak är det då fråga om trafikförseelser och olika ordningsförelägganden där polisen i stället för straffrättsliga åtgärder skött ärendet t.ex. genom att ge gärningsmannen en anmärkning. År 2012 antecknades ca 37 000 egentliga skriftliga beslut om lämnande av brott oanmälda. År 2011 uppgick de till något under 41 000. År 2012 utfördes begränsning av förundersökningen på beslut av åklagaren i ca 4 800 fall. År 2011 fattades ca 467 beslut om åtalsefter-

gift av påföljdsnatur. De vanligaste grunderna för åtalseftergift av påföljdsnatur är skäligheten i situationen som helhet och brottets obetydlighet. Dessa två grunder har använts i 76 procent av åtalseftergifterna av påföljdsnatur. År 2008 fattades 554 beslut om domseftergift av påföljdsnatur. Obetydlighetsgrunden var den vanligaste grunden för åtalseftergift (38 procent). Åtalseftergift av påföljdsnatur har endast använts vid relativt lindriga brott. Det är uppenbart att det att åtalseftergift blivit vanligare har minskat behovet av domseftergift, i synnerhet i de yngre åldersgrupperna. Andelen domseftergifter av alla brott som dömts i rättegångar 2008 var 0,8 procent.

### Medling vid brott

Enligt 1 § i lagen om medling vid brott och i vissa tvister (1015/2005) avses med medling vid brott en avgiftsfri tjänst där det ordnas möjlighet för den misstänkte och brottsoffret att genom en opartisk medlars förmedling mötas i förtrolighet för att behandla de psykiska och materiella skador som ett brott orsakat offret och att på egen hand försöka komma överens om åtgärder för att gottgöra dessa skador. Enligt 2 § förutsätter medling att parterna gett ett vederbörligt samtycke till medlingen. Samtycket kan återtas, varvid medlingen inte inleds eller den avbryts. I 3 § ingår bestämmelser om ärenden som behandlas vid medling: medling kan ske i fråga om brott som bedöms vara lämpliga för medling med beaktande av brottets art och tillvägagångssättet, förhållandet mellan den misstänkte och brottsoffret samt övriga omständigheter som helhet. Medling får inte ske i brott mot minderåriga, om offret på grund av brottets art eller sin ålder är i behov av särskilt skydd.

Lagbaserad medling har ordnats sedan ingången av 2006. Under denna period har mängden ärenden som behandlas inom ramen för medling klart ökat. År 2011 medlades i närmare 13 000 brottsrelaterade fall. Detta är åtta procent mer än året innan. Av de brott som hänvisades till medling 2011 var över hälften våldsbrott (53 procent). Av alla brott som fördes till medling utgjorde cirka 15 procent våldsbrott i nära relationer. Ande-

len för grov misshandel var en procent. Efter våldsbrott var de följande vanligaste brotten som kommer till medling skadegörelse, stöld, olaga hot, bedrägeri, ärekränkning och hemfridsbrott. Av alla strafflagsbrott fördes drygt två procent för behandling i medling. Medling inleddes i 70 procent av de brott som fördes till behandling i medling. I de inledda medlingsförfarandena uppnåddes avtal i 90 procent av brottmålen. Av inledda medlingsförfaranden vid brott avbröts åtta procent. I de brottmål som kommit till medling var 45 procent av de brottsmisstänkta och en knapp tredjedel av målsägandena under 21 år. Andelen personer som inte fyllt 15 bland de misstänkta gärningsmännen var ca 15 procent.

Samarbetet och kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna vid verkställigheten av brottspåföljder samt före och efter verkställigheten

Den grundläggande tanken vid samhällspåföljder är att påföljden verkställs i den dömda personens samfund. Målet är att personen kan leva ett så vanligt liv som möjligt som en medlem av sitt samfund. I tanken ingår också att personen är en fullvärdig medlem i sin hemkommun. I de kriminalpolitiska mål som justitieministeriet uppställt ingår som en del att bättre än för närvarande samordna brottspåföljdssystemets struktur och funktion med samhällets allmänna stödsystem. I dagens samhälle utsträcker sig det kriminalpolitiska aktörsfältet utanför justitieministeriets förvaltningsområde. Andra förvaltningsområden som på ett viktigt sätt deltar i det brottsförebyggande arbetet är t.ex. polisen, social- och hälsovårdsväsendet, arbetskraftsförvaltningen och hela kommunsektorn.

En stor del av dem som kommer för att avtjäna ett fängelsestraff är fysiskt och psykiskt i dåligt skick. Således när man strävar efter att förbättra livsförutsättningarna för en person som begått ett brott är det ofta fråga om att förbättra personens hälsa och sociala situation. I centrum står då de åtgärder som det offentliga servicesystemet tillhandahåller, t.ex. inom missbrukarvården och mentalvården. Dessa åtgärder bör inte avbrytas ens un-

der tiden för verkställigheten av ett ovillkorligt fängelsestraff.

Ett särdrag som kan urskiljas i livssituationen för personer som förövat brott är att brottsligheten allt klarare koncentreras till grupper och personer som lever i samhällets marginal. Hos dem kan det kriminella beteendemönstret vara inlärt redan av den tidigare generationen.

De saker som konstaterats ovan talar om hur svårt det är att påverka gärningsmän. Men verkställigheten av ett straff kan vara en särskild tid för ingripande, varvid inledande eller effektivisering av åtgärder kan vara möjligt. Därför är samarbetet mellan kommunerna och Brottspåföljdsmyndigheten viktigt vid genomförandet av vård- och serviceåtgärder. Samarbetsmålet är problematiskt att genomföra på grund av kommunernas svåra ekonomiska situation. De knappa anslagen och skyldigheterna att genomföra inbesparingar försvårar också Brottspåföljdsmyndighetens möjligheter att ordna funktioner som personer som dömts för brott behöver. Till arrangemangen kring de tjänster och funktioner som förväntas av kommunerna anknyter också principiella problem, såsom frågan huruvida det är möjligt att prioritera en person som dömts för ett brott såsom mottagare av vissa rehabiliterande åtgärder framom andra kommuninvånare. De knappa resurserna kan bidra till att uppmuntra utvecklande av fungerande samarbetsformer. Dessutom innebär de effektfördelar som uppnås en minskad återfallsbrottslighet vilket i sin tur innebär en ökad säkerhet och välfärd samt inbesparingar på alla förvaltningsområden.

Mellan brottspåföljdsområdet och hemkommunen för den person som dömts för ett brott råder ställvis oklarhet om vilken instans som är skyldig att ordna och betala den verksamhet som ska stöda personens liv utan brott. Man kan observera hur svårlöst situationen är t.ex. när man strävar efter att påverka det vanligaste problemet hos personer som begått brott, dvs. rusmedelsproblem. Enligt lagen om missbrukarvård är kommunen skyldig att ordna den missbrukarvård som behövs. Brottspåföljdsmyndigheten är för sin del skyldig att verkställa straffen så att färdigheterna att leva ett liv utan brott hos den som avtjänar straffet förbättras. Sambandet

mellan rusmedelsproblem och förövade brott är i de flesta fall uppenbart. När ett rusmedelsproblem påverkar förövandet av brott/brottsligheten hos en person som avtjänar en samhällspåföljd, och personen själv är motiverad att sköta sitt problem, bör det gå att förutse vilken instans som är skyldig att ordna och betala missbrukarvårdens åtgärder. En oklar ansvarsfördelning försvårar förberedelserna för ordnande av verksamhet och genomförandet av verksamheten. Problemets oklarhet har ytterligare tillspetsats, eftersom såväl statens som också kommunernas resurser för ordnande av tjänster har minskat. Problemen hos förövare av brott är ofta dessutom så djupa att det krävs särskilda åtgärder för att förbättra deras situation.

När man under den allra senaste tiden har tagit i bruk nya påföljdsformer har riksdagen på grund av kommunernas ohållbara ekonomiska situation kommit fram till att inte genom lag påföra kommunerna uppgifter utan att motsvarande anslag allokeras. Till exempel vid riksdagsbehandlingen av lagen om övervakningsstraff, som trädde i kraft i början av november 2011, tog lagutskottet ställning till frågan om kostnadsfördelning och konstaterade (LaUB 30/2010 rd) bland annat att det bekymrade sig över hur kommunernas resurser ska räcka till i den nuvarande ekonomiska situationen. Därför ansåg utskottet att det är nödvändigt att kräva att ibruktagandet av övervakningsstraffet inte orsakar kommunerna merkostnader. I riksdagens svar (RS 266/2010 rd) ingår ett uttalande om saken: riksdagen förutsätter att ibruktagandet av övervakningsstraffet inte orsakar merkostnader för kommuner.

## **2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och Europarådets rekommendationer**

Allmänna trender i den internationella utvecklingen av samhällspåföljdssystem

Samhällspåföljderna har under de senaste två decennier utvecklats både i fråga om deras kontrollinnehåll och i fråga om deras rehabiliterande innehåll till att bli allt mer diversifierade. Flera länder har slagit samman samhällspåföljder som tidigare varit separata

till större helheter inom ramen för vilka innehållet i en enskild samhällspåföljd kan utformas individuellt. Det är också vanligt med separata, omfattande terapeutiska och rehabiliterande påföljder. Målet har varit att öka samhällspåföljdernas straffmässiga och rehabiliterande tyngd i brottspåföljdssystem.

En gemensam strävan i den internationella utvecklingen har varit att ersätta i synnerhet korta fängelsestraff på mindre än ett år med samhällspåföljder. Dessutom går det att se att man genom en effektivisering av element som avser övervakning och rehabilitering har kunnat utvidga användningsmöjligheterna för samhällspåföljder.

I flera jämförelseländer har påföljdssystemet för unga personer differentierats till ett eget system. Socialarbetare och övriga myndigheter på den lokala nivån deltar mer intensivt i de olika skedena i en ung persons brottsprocess än i Finland. Dessutom har man i jämförelseländerna tagit i bruk påföljder som bygger på tänkesättet om reparativ rättvisa.

### **Sverige**

Sveriges samhällspåföljdssystem har utvecklats i flera straffrättsliga totalreformer allt sedan 1960-talet. Ett viktigt mål har varit att effektivisera samhällspåföljdernas straffmässiga trovärdighet och rehabiliteringseffekt. De viktigaste bestämmelserna om samhällspåföljdssystemet ingår i brottsbalken samt i verkställighetslagar och i lagstiftningen om unga lagöverträdare.

Allmänna samhällspåföljder är villkorlig dom och skyddstillsyn. Dessutom används samhällstjänst och kontraktsvård som tilläggsförordnanden. Samhällstjänst kan fogas till villkorlig dom och skyddstillsyn och kontraktsvård kan fogas till skyddstillsyn. Vidare finns elektronisk övervakning i bruk som verkställighetsform för korta ovillkorliga fängelsestraff och som villkor som fogas till gradvis framskridande villkorlig frigivning. För unga lagöverträdare finns separata påföljder med tonvikten på vård och rehabilitering.

Enligt de nuvarande bestämmelserna kan en villkorlig dom dömas ut om ett bötesstraff inte är en tillräckligt sträng påföljd. En vill-

korlig dom fastställs för en två års prøvotid utan övervakning. Som tilläggsåtgärd till en villkorlig dom kan med skärpningsgrunder utdömas högst 200 dagsböter. Dessutom kan domstolen som specialvillkor förordna en penning- eller arbetsprestation för att försona en skada som orsakats genom ett brott. Detta har dock använts sällan. Domstolen kan utdöma samhällstjänst från 40 till 240 timmar beroende på hur allvarligt brottet är. Ett förordnande om samhällstjänst utdöms som alternativ till ett minst 14 dagar och högst ett år långt ovillkorligt fängelsestraff.

Skyddstillsyn togs i bruk 1965. Då betonades rehabiliterande och socialiserande synpunkter. Skyddstillsyn har sedermera effektiviserats så att påföljden bättre beaktar också straffmässiga utgångspunkter. Nuförtiden kan skyddstillsyn utdömas när ett bötesstraff inte är en tillräcklig påföljd. Skyddstillsyn utdöms för en tre års prøvotid. Den innebär alltid övervakning i minst ett år. Tiden kan förlängas för att stödja iakttagandet av de förordnanden som fogats. Domstolen kan i samband med skyddstillsyn förordna särskilda villkor som gäller boende, arbete, studier samt missbrukarvård. Dessutom kan domstolen i samband med skyddstillsyn döma ut ett separat förordnande om samhällstjänst såsom en skärpningsgrund på samma sätt som vid villkorlig dom. Skyddstillsyn kan också kombineras med ovillkorligt fängelse på minst 14 dygn och högst tre månader som ett s.k. kombinerat straff. Skyddstillsyn kan kombineras med ett fängelsestraff endast om det är särskilt motiverat med beaktande av brottets straffvärde samt den åtalades tidigare brottslighet. Till skyddstillsyn kan genom domstolsbeslut också fogas ett förordnande om vård av rusmedelsproblem i enlighet med en särskild vårdplan, dvs. kontraktsvård. En förutsättning är att rusmedelsproblemet haft ett klart samband med den brottsliga verksamheten och att den dömda samtycker till vården. Kontraktsvård utdöms som ett alternativ till ett ovillkorligt fängelsestraff på högst två år.

Elektronisk intensivövervakning används som alternativ till ovillkorliga fängelsestraff på högst sex månader. Det är ingen självständig åtgärd som domstolen utdömer utan en verkställighetsform för ett fängelsestraff

om vilken Kriminalvården beslutar. Den som dömts till ett fängelsestraff ska av Kriminalvården ansöka om möjlighet att avtjäna fängelset elektroniskt övervakat. Bestämmelserna om villkorlig frigivning från intensivövervakning är desamma som vid frigivning från ett fängelsestraff. Bestämmelser om verkställighetsformerna för elektronisk intensivövervakning ingår i lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll. De skyldigheter avseende boende, verksamhet och tidtabell som ingår i intensivövervakningen liknar dem som också finns i andra länder. Enligt undersökningar har intensivövervakningen konstaterats påverka så att många av dem som dömts till den har lyckats avhålla sig från droger och en brottslig livsstil. Användningen av elektronisk intensivövervakning har varierat mellan cirka 3 000–3 500 personer under perioden 1999–2008. Under samma period har antalet avbrott stannat på en nivå under tio procent.

År 2001 togs elektronisk intensivövervakning i bruk i försökssyfte som en del av villkorlig frigivning före utgången av den normala tidsfristen för villkorlig frigivning. I samband med reformen av verkställighetslagen slopade man dock förtida frigivning. Förtida frigivning sker nu som ett stegvis framskridande utslussningsförfarande och bestämmelser om saken ingår i fängelselagen. Dessa gradvisa förfaranden är tillstånd att dagtid delta i arbete, studier eller annan verksamhet utanför institutionen som främjar anpassning till friheten, att delta i vård utanför institutionen, att bo i ett halvvägshus samt tillstånd att avtjäna återstoden av fängelsestraffet i hemmet. Till alla skeden kan enligt fängelselagen fogas enligt behov ett förordnande om elektronisk övervakning i enlighet med villkoren för elektronisk intensivövervakning. Genom reformen av villkorlig frigivning ville man utveckla mer individuella mekanismer till stöd för positiv utveckling som börjat under tiden i institutionen.

Frigivning före tidsfristen grundar sig nu på en risk- och behovsprövning som utförs för varje skede. Möjligheten att övergå till friare omständigheter beror i större grad än förr på bedömningen av utvecklingen under anstaltstiden, återfallsrisken och livssituationen. Trots detta är frigivning efter att två

tredjedelar av straffet avtjänats dock fortfarande den huvudsakliga grunden för villkorlig frigivning. Till villkorlig frigivning efter en viss tid hör en prøvotid som motsvarar den återstående strafftiden. Genom Kriminalvårdens beslut kan villkorlig frigivning också förenas med övervakning vid behov. Den som placerats i övervakning ska regelbundet hålla kontakt med sin övervakare. Till övervakningen kan också genom beslut av den övervakningsnämnd som finns i samband med Kriminalvården fogas likadana förordnanden om boende, arbete och missbrukarvård som när det gäller skyddstillsyn.

För unga lagöverträdare används ungdomstjänst och ungdomsvårdspåföljd. Socialnämnden ansvarar för verkställigheten av dessa påföljder. Åldersgränsen för straffrättsligt ansvar är 15 år i Sverige. Unga personer som inte fyllt 21 år kan dömas till ungdomstjänst och ungdomsvård, men den huvudsakliga åldersgränsen för utdömande av dessa påföljder är dock unga personer som inte fyllt 18 år. Utdömande till ungdomstjänst förutsätter samtycke av den unga personen samt att påföljden är lämplig för honom eller henne med beaktande av den unga personens utvecklingsnivå samt personliga förhållanden. Den som dömts till ungdomstjänst ska utföra oavlönat arbete och delta i annan verksamhet som ordnats för honom eller henne i minst 20 och högst 150 timmar.

Grunden för dömmande till ungdomsvård är ett vårdbehov enligt socialtjänstlagen och att den vård som behövs också kan ordnas. Utdömandet sker utifrån socialnämndens utlåtande och vårdplanen. Domstolen ska i sitt avgörande underrätta om verkställighetsformen och vårdplanen. Till en vårdpåföljd kan enligt domstolens beslut som skärpningsgrund fogas högst 200 dagsböter eller ungdomstjänst i 20–150 timmar. Både ungdomstjänst och ungdomsvårdspåföljden omfattas av samma proportionalitetsprincip enligt brottsbalken som i fråga om vuxna personer, dvs. de ska vara tillräckligt inskränkande och stå i förhållande till brottets straffvärde.

Lagstiftningen om Sveriges brottspåföljdssystem reformeras för närvarande. Reformerna avses träda i kraft under de närmaste åren. Den kommission som berett reformen föreslår i ett betänkande till justitieministeriet

från år 2012 (SOU 2012:34) kännbara ändringar i det allmänna påföljdssystemet liksom också i påföljderna för unga personer. Det allmänna påföljdssystemet består i framtiden av fängelse och böter. Villkorlig dom, skyddstillsyn samt intensivövervakning som separata påföljder slopas. De avses bli ersatta med fängelse som beroende på strafftypen kan förordnas som villkorligt när den åtalade inte tidigare har dömts för brott. Till villkorlig dom fogas beroende på brottets allvar olika tilläggssanktioner, såsom böter, samhällstjänst, elektronisk övervakning samt olika vård- och rehabiliteringsåtgärder. Enligt förslaget ska 18–20-åringar mer än tidigare dömas till påföljder enligt det allmänna påföljdssystemet. I fråga om personer som inte fyllt 18 år tillämpas påföljder som särskilt planerats för unga personer. Verkställigheten av dem sköts av de kommunala socialvårdsmyndigheterna och Statens institutionsstyrelse. Som nya påföljder för unga personer som inte fyllt 18 år föreslås varningsstraff, kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning. Ett varningsstraff är ett alternativ till ett litet bötesstraff. Kontaktskyldighet för unga är en påföljd som verkställs av socialvården och utgör ett alternativ till ungdomsvård eller ungdomstjänst. Genom kontaktskyldigheten åläggs en ung person att hålla kontakt med en kontaktperson som kommunens socialvårdsmyndigheter fastställt. Kontaktpersonen har i uppgift att kontrollera och stödja den unga personen. Ungdomsövervakning utdöms för allvarligare brott, i fråga om vilka ett fängelsestraff på högst ett år kan bestämmas. Det är en elektroniskt övervakad samhällspåföljd i fråga om vilken Statens institutionsstyrelse ansvarar för verkställigheten.

## Norge

I Norge finns för närvarande ingen enhetlig samhällspåföljdslagstiftning. Ändringar som gäller samhällspåföljder har införts genom reformer av den gällande lagstiftningen. De viktigaste lagarna är lagen om verkställighet av straff samt strafflagen, i vilka det ingår bestämmelser både om samhällspåföljder och om fängelsestraff.

Också i Norge har man ändrat samhällspåföljderna i mångsidigare och striktare riktning genom att kombinera dem till mer omfattande helheter som innehåller element av övervakning och vård. Målet är att två tredjedelar av de straffrättsliga påföljderna verkställs som samhällspåföljder.

Samhällstjänst samt villkorlig dom med övervakningsförpliktelse ersattes från och med 2002 med ett mer omfattande samhällsstraff. Ett samhällsstraff kan utdömas i stället för ett fängelsestraff på högst ett år. Det utdömda straffet varierar mellan 30 och 420 timmar. Som tilläggsstraff till ett samhällsstraff kan böter och ett högst 60 dagar långt ovillkorligt fängelsestraff dömas, om härtill finns särskilda skäl. Verkställigheten sker genom att utföra allmännyttigt arbete eller genom att delta i program och åtgärder som påverkar det brottsliga beteendet, såsom i medling. Domstolen kan till samhällsstraffet foga villkor som gäller boende, vistelse, arbete, studier och drogfrihet. Drogfrihet kan övervakas genom hembesök samt genom att ålägga att urin-, blod- och utandningsprov lämnas.

Genom samhällsstraffet ville man avlägsna de problem som hänförde sig till att samhällstjänst begränsade sig till enbart arbetstjänst. Antalet samhällsstraff har länge hållits på en nivå av ungefär 2 900 verkställda straff per år. Sedan 2009 har dock antalet personer som dömts till samhällsstraff börjat minska. De huvudsakliga slagen av brott har varit stöld och andra egendomsbrott samt narkotikabrott. Andelen trafikbrott har dock ökat under de senaste åren. Oavlönat arbete har utgjort den största delen av innehållet i verkställigheten, även om dess relativa andel har minskat något. År 2007 avtjänades cirka två tredjedelar av samhällsstraffen som oavlönat arbete. Program som påverkar det kriminella beteendet, vård- och rehabiliteringsåtgärder (missbrukarvård, psykiatrisk vård, psykoterapi, medicinsk vård) samt deltagande i medling har ökat.

År 2008 gjordes det s.k. promilleprogrammet avsett för personer som framfört fordon under ruspåverkan till ett ordinarie program. Promilleprogrammet döms ut som ett specialvillkor till en villkorlig dom och samtidigt som alternativ till ett ovillkorligt fängelse-

straff. Programmet innehåller individuella samtal, undervisning med utgångspunkt i samtal och kartläggning av vårdbehovet samt kontroll av användning av rusmedel. Undervisningens andel är 20–30 timmar och den genomförs under en 2–3 månaders period. Individuella samtal förs med minst 14 dagars mellanrum under en övervakningsperiod som varar ett år. Villkoren i anslutning till programmet övervakas noggrant och attityden mot överträdelser är sträng. Bland annat anses frånvaro från ett överenskommet möte eller uppträdande som berusad vara grova överträdelser. Drogfrihetskravet övervakas vid hembesök samt genom att ålägga den dömda att lämna blod-, urin- eller utandningsprov eller att delta i andra undersökningar som avslöjar användning av rusmedel, narkotika och kemiska ämnen. Antalet personer som dömts till promilleprogrammet har ökat jämnt till ca 460–480 årliga domar. Av de dömda har 15 procent varit kvinnor. Över hälften (60–70 procent) av promilleprogrammen genomförs utan överträdelser som leder till avbrott. Av dem som dömts till ett promilleprogram har drygt en tiondedel hittills fått en ny dom inom två år från att programmet inleddes.

Till en villkorlig dom har man sedan 2006 i försökssyfte också kunnat foga ett domstolsövervakat narkotikaprogram i Oslo- och Bergenområdet. Programmet utdöms som ett alternativ till ett ovillkorligt fängelsestraff. Det är avsett för förövare av brott vars brottslighet har samband med användning av narkotika och andra rusmedel. En multidisciplinär grupp ansvarar för genomförandet av programmet och en domstol övervakar verksamheten. Programmet kan innehålla individuellt anpassad vård inom den specialiserade sjukvården eller inom kommunens hälsovårdstjänster, utbildnings- och arbetslivsåtgärder, övervakning av boende, fritidsaktiviteter samt åtgärder som den sociala sektorn genomför i fråga om andra tjänster som med tanke på den dömdes situation är viktiga. På narkotikaprogrammet tillämpas utöver allmänna villkor som gäller boende, vistelse, aktiviteter, umgänge samt drogfrihet individuellt överenskomna villkor som vid behov kan ändras. Iakttagandet av villkoren övervakas strikt t.ex. genom kontrollbesök, möten

samt genom drogtestar som utförs under vårdperioder. Verktällande av narkotikaprogrammet har upplevts vara intensivt och resurskrävande. Upprättande av en verkställighetsplan på ett så exakt sätt som domstolarna kräver har visat sig vara svårt bland annat för att det inte alltid råder visshet om tillgängligheten av de vård- och rehabiliteringsplatser som programmet förutsätter. Det har också tagit tid att hitta gemensamma verksamhetsmetoder och förfaranden när olika yrkesgrupper har samordnat sina synpunkter. Narkotikaprogrammets giltighetstid utgår den 31 december 2014. Inga beslut om dess fortsättning har ännu fattats.

Elektronisk övervakning togs i bruk som ett regionalt avgränsat försök 2008. Det utvidgades till hela landet 2014. Elektronisk övervakning är ingen självständig påföljd utan en verkställighetsform om vilken Brottspåföljdsmyndigheten beslutar. Ovillkorliga fängelsestraff på högst fyra månader samt de fyra sista månaderna av ett fängelsestraff före tidsfristen för frigivningen kan avtjänas i frihet under elektronisk övervakning. Elektronisk övervakning omfattas av likadana villkor gällande boende och verksamhet samt drogfrihet som även i de övriga nordiska länderna. Den dömda får dagtid gå till arbetet, skolan eller andra överenskomna aktiviteter i enlighet med verkställighetsplanen. Vid andra tidpunkter ska han eller hon vara hemma. Den dömda ska hålla sig drogfri samt samtycka till kriminalvårdens intensiva övervakning. Elektronisk övervakning är den viktigaste övervakningsformen. Övriga övervakningsformer är sammankomster i Brottspåföljdsmyndighetens regionala kontor, kontrollbesök på arbetsplatsen, urin- och utandningsprov samt överenskomna och oanmälda hembesök. Genom övervakningen strävar man också efter att påverka den dömdes attityder samt främja en övergång till en livsstil utan brott och droger.

Användning av elektronisk övervakning har ökat. År 2010 hade 1 679 korta fängelsestraff och 188 återstoder av fängelsestraff verkställts genom elektronisk övervakning. Mängden överträdelser av villkoren var jämfört med andra samhällspåföljder liten. År 2009 begick fem procent av dem som placerats i elektronisk övervakning överträdelser

av villkoren. I promilleprogrammet var det motsvarande talet 13 procent, i samhällsstraffet 15 procent och i det domstolsövervakade narkotikaprogrammet 68 procent.

Genom en lagändring som trädde i kraft 2012 möjliggjordes att obetalda böter i stället för fängelse avtjänas som bötestjänst. I Norge bestäms årligen ca 300 000 böter. De utgör 90 procent av alla påföljder. De flesta bötfällda betalar sina böter. Endast en liten del avtjänar bötesstraffet som fängelse. År 2010 var det dagliga medeltalet för bötesfångar 76. Vid bestämmande av böter gjorde man tidigare så att man till ett bötesstraff som bestämdes av domstolen samt andra behöriga myndigheter (t.ex. polis- och tullmyndigheterna) fogade ett ersättande fängelsestraff, om böterna inte betalades. Fängelse som ersättande straff för böter slopas inte genom reformen. Kriminalvården kan dock besluta att ersättande fängelse verkställs som bötestjänst, om den dömda samtycker till det och bor i Norge. Tjänsten utförs i huvudsak som oavlönat arbete inom den offentliga sektorn eller i allmännyttiga samfund. Grunden för beräkning av tjänstgöringstimmarna utgörs av en fängelsedag, som motsvarar två bötestjänsttimmar. Bötestjänst kan fastställas till minst två och högst 180 timmar. Timmarna kan avtjänas inom ramen för minimi- och maximiperioder på 20 dagar och sex månader i enlighet med en verkställighetsplan som Kriminalvården upprättat. I praktiken har man kunnat börja prova bötestjänst först 2014 genom ett försöksprojekt vid Tromsö byrå för samhällspåföljder.

#### Danmark

I Danmark finns för närvarande ingen separat samhällspåföljdslagstiftning. De viktigaste bestämmelserna om samhällspåföljdssystemet ingår i strafflagen samt i lagen om verkställighet av straff. Också i socialtjänstlagen ingår bestämmelser om samhällspåföljder. Det är i huvudsak Brottspåföljdsmyndighetens samhällspåföljdsorganisation som ansvarar för samhällspåföljderna.

Under de senaste drygt tio åren har man i Danmark genom lagstiftningen möjliggjort en utvidgning av användningsområdet för samhällspåföljder. Domstolarna har haft till-

gång till ett växande antal alternativ vid utdömandet av samhällspåföljder, både på straffmässiga och på rehabiliterande grunder.

Samhällstjänst togs i bruk som ett försök 1982 i Köpenhamn och i Nord-Jylland. Det utvidgades till hela landet 1985 och gjordes permanent 1992. Samhällstjänst är inte en självständig påföljd. Samhällstjänst utdöms som alternativ till fängelse i samband med en villkorlig dom när en villkorlig dom med övervakning ensam inte är en tillräckligt kännbar påföljd. Dessutom kan samhällstjänst förordnas som ett villkor till villkorlig frigivning. I lagen ingår inga bestämmelser om ett hur långt fängelsestraff som kan avtjänas genom samhällstjänst. Längden på närmare hälften av domarna har dock varit över åtta månader.

Villkorliga domar har använts i Danmark sedan 1905. Domstolen kan bestämma att ett fängelsestraff ska verkställas villkorligt med en prøvotid. När prøvotiden löpt ut förfaller fängelsestraffet. Domstolen förordnar en prøvotid på högst tre år. Den kan dock vid behov förlängas till fem år. Domstolen kan förordna att till en villkorlig dom fogas övervakning som pågår under hela prøvotiden eller en del av den. Syftet med övervakningen är att handleda och stödja den övervakade i frågor som anknyter till den övervakades arbete samt sociala och personliga förhållanden. I detta syfte ska övervakaren hålla kontakt med sådana personer, myndigheter och andra instanser som kan hjälpa den övervakade när övervakningen upphör.

Utöver övervakning kan domstolen till villkorligt fängelse förordna villkor som gäller bland annat boende och vistelse, arbete, utbildning, fritid samt umgänge med vissa personer, drogfrihet, deltagande i avgiftning vid behov i ett sjukhus eller en särskild institution, deltagande i strukturerad och övervakad missbrukarvård under minst ett år, deltagande i psykiatrisk vård, samtycke till begränsningar avseende användningen av egna inkomster och ersättande av skador som orsakats genom brott.

Genom domstolsbeslut kan till en villkorlig dom fogas kommunala socialtjänster som anses vara behövliga på villkor att den dömde iakttar de bestämmelser som hänför sig till dessa tjänster.

En villkorlig dom kan på skärpningsgrunder förenas med ovillkorligt fängelse på högst sex månader, om domstolen anser detta vara behövligt. Samhällstjänst utdöms som skärpningsgrund i minst 30 och högst 300 timmar, om domstolen bedömer att den dömde är lämpad för samhällstjänst. Bedömningen grundar sig på en lämplighetsutredning som Brottsförhållningsmyndigheten utför. Domstolen fastställer en maximitid inom vilken arbetstjänsten ska utföras. Denna tid ska stå i proportion till det utdömda timantalet. I allmänhet utförs arbetstjänsten under loppet av 4–12 månader. Brottsförhållningsmyndigheten kan förlänga tiden för utförande av tjänsten av särskilda skäl. Den får dock inte överskrida den till samhällstjänsten fogade villkorliga domens prøvotid på två år. Den som utför samhällstjänst står under övervakning under en prøvotid. Man kan också för honom eller henne ställa andra villkor som fogas till en villkorlig dom. Dessutom kan fängelse i högst tre månader fastställas till en villkorlig dom som fogas till samhällstjänst.

Sedan 2005 används i Danmark intensivövervakning som avtjänas i hemmet, dvs. fotboja. Sedan 2013 har man genom den kunnat ersätta ett ovillkorligt fängelsestraff på högst sex månader. Efter att en fängelsedom vunnit laga kraft kan den dömde hos Kriminalvården söka en möjlighet att avtjäna fängelset som intensivövervakning i hemmet. Frivården bedömer om den dömdes personliga förhållanden är sådana att han eller hon kan avtjäna straffet som intensivövervakning. Den dömdes bostadsförhållanden ska vara sådana att övervakningen kan ordnas i hemmet. Arbete, utbildning eller annan verksamhet får inte heller störa intensivövervakningen. Personer som fyllt 18 år och som bor i samma hushåll som den dömde ska ge sitt samtycke till att övervakningen ordnas i hemmet. Intensivövervakningen avtjänas i enlighet med ett exakt tidsplanerat dagsprogram. Iakttagande av programmet övervakas tekniskt samt genom övervaknings- och hembesök och genom drogtestar på samma sätt som i de andra nordiska länderna. Erfarenheterna av elektronisk övervakning har varit goda. Avbrotten och regelbrotten har varit mindre än vid andra samhällspåföljder.

I Danmark har man förnyat lagstiftningen om villkorlig frigivning under de senaste åren på samma sätt som även i andra nordiska länder. Villkorlig frigivning sker i regel efter att två tredjedelar av fängelsestraffet har avtjänats i fängelse. Minimitiden för tiden i fängelse ska dock vara två månader. Den villkorliga frigivningen kan av särskilda skäl också ske före den normala tidsfristen på två tredjedelar när hälften av straffet har avtjänats. Särskilda skäl är personliga och sociala förhållanden samt frågor som hänför sig till ordnandet av eftervård. Dessutom är särskilda skäl att den som ska frigivas är ung och första gångs förbrytare. Frigivning före tidpunkten för villkorlig frigivning förutsätter att den dömda under fängelsetiden uppvisar en önskan att lösgöra sig från den brottsliga livsstilen.

Prövotiden för villkorlig frihet är i allmänhet tre år. Den kan förlängas till fem år om längden på reststraffet är mer än tre år. Som villkor för villkorlig frigivning kan ställas övervakning av villkorlig frihet för hela prövotiden eller en del av den. Dessutom kan man ställa andra villkor som går att foga till en villkorlig dom. Som villkor för frigivning före tidsfristen på två tredjedelar ska enligt 40 a § i strafflagen också ställas utförande av samhällstjänst i minst 30 och högst 300 timmar. Den ska tidsplaneras så att den infaller inom ramen för prövotiden.

Man har strävat efter att främja integriteten i samhället av villkorligt frigivna genom att i växande grad använda stegvis framskridande frigivningsmetoder (t.ex. s.k. halvvägshus) samt genom att säkerställa att vård- och rehabiliteringsåtgärderna fortsätter efter fängelsetiden. En ändring av verkställighetslagen trädde i kraft år 2007 genom vilken vårdgarantin enligt socialtjänstlagen utsträcktes att också gälla personer som avtjänar fängelsestraff. Enligt lagen har fångar rätt till gratis vård av ett rusmedelsproblem. Intresset för vården ska framföras senast tre månader före den beräknade villkorliga frigivningen. Behövlig vård ska tillhandahållas antingen i en av Kriminalvårdens institutioner eller i en extern vårdenhet inom 14 dygn från att vårdbehovet har framförts till Kriminalvården. Vården ska till sin kvalitet vara likadan som i det normala servicesystemet.

Den ordnas i samarbete med den kommunala socialtjänsten. Vården ska fortgå också efter frigivningen i enlighet med socialtjänstlagen.

Enligt socialtjänstlagen innebär vård socialpedagogisk eller psykologisk rehabilitering som kan ske i samband med medicinsk (t.ex. psykiatrisk) vård eller utgöra en fortsättning av den. Vården kan variera till sin intensitet beroende på hur svårt rusmedelsproblemet är. Vården är ofta långvarig och innehåller också åtgärder som hänför sig till boende, försörjning och annan social rehabilitering.

För unga personer finns i bruk utöver allmänna påföljder dessutom separata samhällspåföljder. Ungdomskontrakt kan användas som grund för åtalseftergift när den unga personen inte ännu är fast i den brottsliga livsstilen. Deltagande i olika hjälp- och stödåtgärder enligt lagen om social service utgör villkor för ungdomskontraktet. Ungdomskontraktet är en påföljd som de sociala myndigheterna verkställer, där man ingriper i den unga personens situation med metoder för socialpedagogik och socialt arbete. År 2001 togs ungdomsstraffet i bruk för personer som begått allvarigare brottslighet innan de fyllt 18 år. Det avtjänas på socialmyndigheternas försorg i början i en anstalt och senare i friare förhållanden. Det första skedet består av en vårdperiod i en sluten institution som i allmänhet varar två månader. Härfter följer en socialiserande pedagogisk och rehabiliterande period i en öppen institution som varar 12 månader. Det sista skedet är en tio månaders period i frihet under socialmyndigheternas övervakning.

#### Tyskland

I Tyskland utdöms i medeltal över hälften av påföljderna som samhällspåföljder. För närvarande finns det inte någon särskild gemensam lag på förbundsstatsnivå om samhällspåföljder. På förbundsstatsnivå bildas lagstiftningsramen av strafflagen och straffprocesslagen samt ungdomsstraffrättslagen. Inom straffrätten för unga personer är barn- och ungdomsskyddslagen en viktig ramlag. Inom ramen för den allmänna lagstiftningen utfärdar delstaterna egna genomförandelagar och förordningar. Bortsett från små undantag

är samhällspåföljdssystemet i huvuddrag dock ganska likadant.

En villkorlig dom är den huvudsakliga samhällspåföljden i påföljdssystemet för vuxna. Fängelsestraff under två år kan dömas ut som villkorliga. Fängelsestraff över ett år döms som villkorliga dock endast när det finns särskilda skäl därtill. Till villkorligt fängelse hör övervakning samt olika villkor som domstolen fastställt separat. Villkoren kan gälla boende, arbete, utbildning användning av rusmedel och testning samt ersättande av brottskador. Villkor kan också uppställas om deltagande i långvarigare rusmedelsvård eller psykiatrisk vård samt om utförande av samhällstjänst.

Samhällstjänst är inte en självständig brottspåföljd. Den används utöver som alternativ till villkorliga domar också som alternativ till förvandlingsstraff för böter. Allmän praxis är att en obetald dagsbot motsvarar sex timmar samhällstjänst. Verkställighetsmyndigheten kan minska relationstalet till tre timmar. Motiveringen kan vara innehållet i tjänstgöringen och förhållandena vid tjänstgöringsplatsen, liksom också den personliga situationen för den dömda. Den genomsnittliga längden för samhällstjänst har vid förvandlingsstraff för böter varierat mellan 80 och 90 timmar.

Vid villkorlig frigivning iakttas i regel en två tredjedels tidsfrist. En fånge kan i särskilda fall placeras i villkorlig frihet efter att hälften av straffet har avtjänats, dock så att minst sex månader av straffet har avtjänats. Då ska den dömda vara en förstagångs förbrytare och det fängelsestraff som avtjänas ska vara högst två år. Dessutom ska en helhetsbedömning av den dömdes utveckling och omständigheter under fängelsetiden stödja en frigivning efter halva tiden.

Den villkorliga frigivningen kan kombineras med olika villkor som hänför sig till boende, arbete, rusmedelsanvändning, fritid och umgänge. När det brottsliga beteendet som hotar den allmänna säkerheten eventuellt bedöms fortsätta i friheten kan domstolen för den som befrias från fängelse också fastställa ett övervakningsförordnande som är striktare begränsande avseende beteendet. Det utdömda fängelsestraffet ska vara minst sex månader långt. Verkställighetsdomstolen utfärdar

ett övervakningsförordnande i slutskedet av ett fängelsestraff.

Förordnande om övervakning av beteendet hör till de i strafflagen avsedda särskilda säkerhetsåtgärderna i fråga om personer som begått allvarligare brott. Domstolen kan till övervakningsförordnandet foga flera individuellt formbara förordnanden som har samband med den övervakades brottslighet och förhållanden. Den övervakade ska underlyda en övervakningsplats som domstolen fastställer separat. Tillsammans med organisationen för samhällspåföljder sörjer den för verkställigheten. Till övervakningsförordnandet kan fogas strängt övervakade vistelseförordnanden. Förordnandena kan gälla umgänge med sådana personer som kan påverka återfall i brott samt förbud mot att utöva ett yrke som medför en brottsrisk. Förordnandena kan också gälla frekvensen och antalet för reguljära övervakarsamtal, psykiatrisk vård eller terapi, utvidgad eller effektiviserad anmälningsskyldighet, användning av psykiatrisk läkemedelsbehandling, tagande av drogprov, förbud mot användning av rusmedel samt skyldighet att delta i rusmedelsterapi. Efter en lagändring 2011 kan till övervakningsförordnanden också fogas elektronisk övervakning med därtill hörande villkor.

Elektronisk övervakning kan enligt strafflagen också användas som villkor för en villkorlig dom och för villkorlig frigivning. För närvarande används elektronisk övervakning i några delstater. Elektronisk övervakning verkställs på liknande sätt som också i andra länder i Europa. Delstaterna har ökat sitt samarbete vid användningen av elektronisk övervakning t.ex. genom att inrätta gemensamma övervakningscentraler. Intresset för att använda elektronisk övervakning är på uppgång i Tyskland.

För unga personer finns en separat ungdomsstraffrätt, vars huvudsakliga syfte är att socialisera och uppfostra den unga personen samt att sona brott. Lagen om ungdomsstraffrätt tillämpas i regel på unga personer i åldern 14–17 år. Ungdomsstraffrätten tillämpas också på 18–20-åriga unga vuxna när de enligt ungdomsstraffrätten till sin psykiska utveckling och sitt beteende bedöms vara att jämställa med unga personer och när gär-

ningen även annars kan anses utgöra brottslighet som är typisk för unga personer.

Ungdomsstraffrätten är ett system som stegvis blir strängare och som slutar i fängelse. Påföljderna omfattar pedagogiska åtgärder, disciplinära åtgärder samt ungdomsstraff som är en egentlig straffrättslig påföljd. Den utdöms i allmänhet på minst sex månader och högst fem år för personer som fyllt 14–17 och 18–20 år. I de grävsta brotten kan ungdomsstraff dock också utdömas för en längre tid.

Ett ungdomsstraff kan utdömas som helt villkorligt i stället för ett fängelsestraff på högst två år. En villkorlig dom kan genom ungdomsdomstolens beslut förenas med pedagogiska eller terapeutiska åtgärder och program samt andra villkor, såsom t.ex. arbetsprestationer för att ersätta brottsskador eller deltagande i medling. Villkor kan också uppställas i anslutning till boende, utbildning, arbete och användning av rusmedel. Till ungdomsstraff som utdöms som helt villkorligt har sedan 2013 kunnat kombineras också ungdomsarrest, som hör till de disciplinära åtgärderna enligt ungdomsstraffrättslagen. Ungdomsarrest kan förordnas som kortarrest av olika varaktighet och vid olika tidpunkter eller som långvarigare arrest för att avtjänas i arrestplatser som delstaterna upprätthåller.

#### England och Wales

I England och Wales har samhällspåföljderna förnyats i flera etapper sedan 1990-talet i och med att de straffmässiga och rehabiliterande kraven ökat. Strafflagen från år 2003 som nuförtiden är i kraft föreskriver om samhällspåföljder för vuxna som fyllt 18 år och strafflagen från år 2008 föreskriver om samhällspåföljder för unga personer som inte fyllt 18 år.

I 2003 års strafflag sammanfördes de tidigare separata samhällspåföljderna till samma samhällspåföljd som 13 villkor enligt följande:

- 1) deltagande i oavlönat arbete under högst 300 timmar,
- 2) deltagande i verksamhet (studier i grundläggande färdigheter),

3) deltagande i program som minskar risken för återfallsbrottslighet,

4) förbud mot deltagande i verksamhet som ökar risken för återfallsbrottslighet,

5) utgångsförbud dvs. husarrest med elektronisk övervakning,

6) förbud mot vistelse på vissa platser eller vissa områden,

7) förordnande om att bo på ett visst ställe,

8) förordnande om mentalvård (förutsätter samtycke av gärningsmannen),

9) vård av beroende av narkotiska ämnen (förutsätter samtycke av gärningsmannen),

10) vård av alkoholberoende (förutsätter samtycke av gärningsmannen),

11) förordnande om övervakning,

12) förordnande om deltagande i dagcenterverksamhet (gäller gärningsmän som inte fyllt 25 år) samt

13) förbud att resa utomlands.

Domstolen ska vid fastställandet av villkor beakta att de med tanke på den dömdes rehabilitering är meningsfulla och till sin stränghet står i proportion till brottets allvar. Villkoren får dock inte stå i konflikt med den dömdes religiösa livsåskådning och de får inte heller hindra hans eller hennes möjligheter att delta i arbete eller utbildning.

Domstolen kan skärpa villkoren för samhällspåföljden när den dömda bryter mot dem. Skärpningen kan vara t.ex. ett ökat antal timmar oavlönat arbete. Domstolen kan också avbryta samhällspåföljden och fastställa en ny rättslig behandling. Domstolen kan dessutom fastställa böter på högst 2 500 pund för brott mot villkoren.

Fängelsedomar med uppskov som togs i bruk i 2003 års strafflag möjliggör i fråga om vuxna gärningsmän att ett fängelsestraff på högst ett år avtjänas som en samhällspåföljd med därtill fogade villkor.

Samhällspåföljderna för unga personer som inte fyllt 18 år sammanfördes i 2008 års strafflag på samma sätt som i fråga om vuxna personer i en enda rehabiliterande samhällspåföljd. I huvudsak är villkoren lika som för vuxna. Villkor som ställs för unga personer kan dessutom vara bland annat följande:

- 1) deltagande i utbildning (vid läroinrättningar som domstolen fastställer),
- 2) förordnande om att bo på en viss adress (för 16–17-åringar),

3) förordnande om att bo hos en lokal myndighet (barnhem, fosterhem o.dyl.),

4) intensivvård utanför hemmet (vård utanför hemmet som barnskydd eller vård) samt

5) intensivövervakning och observation (utgångsförbud hela natten med elektronisk övervakning under 25 veckor).

De två sistnämnda villkoren utdöms i allmänhet när den unga personens brottslighet anses vara så allvarlig att den annars skulle kräva utdömande av ett fängelsestraff. Vid de övriga villkoren ska brottsligheten vara allvarlig till en viss grad för utdömande av samhällspåföljd utan att det dock skulle förutsätta utdömande av ett fängelsestraff.

Unga personers samhällspåföljd utdöms för högst tre år. Utdömande till samhällspåföljd sker utifrån en utförlig risk- och behovsanalys som utförs som ett myndighetssamarbete.

Unga personers rehabiliterande samhällspåföljd är den huvudsakliga samhällspåföljden för unga personer. Övriga samhällspåföljder är ersättningspåföljd samt rådgivningspåföljd som trädde i kraft i samband med 1998 års strafflag. Båda bygger på ett restaurativt rättsligt tänkande. De är avsedda för unga personer utan tidigare brottslig bakgrund. Den som dömts till en ersättningspåföljd blir tvungen att under högst 36 timmar reparera den skada som han eller hon orsakat genom sitt brott. En rådgivningspåföljd innebär att ungdomsstraffrätten skickar den unga personen till en ungdomsstraffpanel. I panelen är frivilligarbetare och medlemmar i lokala ungdomsbrottsgrupper representerade. I panelen hörs också brottsoffret.

För unga personer i åldersgruppen 10–17 år finns ett eget straffrättsligt system. För verkställigheten av samhällspåföljder för dessa unga personers ansvarar ungdomsbrottsgrupper som är verksamma i samband med de lokala myndigheterna. De lokala myndigheterna är enligt strafflagen ansvariga för produktionen av tjänster som hänför sig till verkställigheten av unga personers samhällspåföljder.

I 2003 års strafflag förnyades också praxis i fråga om villkorlig frihet liksom också för fängelse. Fängelse utdöms nuförtiden för viss tid, som förlängt eller på livstid. Praxis för villkorlig frigivning är olika för varje form

av fängelse. För unga personer som inte fyllt 18 år finns dessutom särskilda arrangemang.

De som har fyllt 18 år frigives från korta tidsbestämda fängelsestraff på mindre än 12 månader automatiskt till villkorlig frihet utan övervakningsskyldighet efter att hälften av fängelsetiden har avtjänats. Om den dömda under prövotiden begår ett nytt brott kan detta dock leda till att reststraffet verkställs. De som inte fyllt 18 år placeras efter frigivning från fängelsestraff på mindre än 12 månader i obligatorisk övervakning i tre månader med därtill hörande villkor. Vuxna som avtjänar ett tidsbundet fängelsestraff på över 12 månader frigives villkorligt med därtill hörande villkor i allmänhet när hälften av domen har avtjänats.

Den frigivne ska enligt standardvillkoren hålla regelbundet kontakt med övervakaren och bereda denne tillträde till hembesök. Han eller hon ska bo på ett ställe som övervakaren har godkänt och ansöka om tillstånd för vistelse som varar över en natt någon annanstans. Övervakaren ska godkänna hans eller hennes arbetsförhållande samt ändringar i det. Han eller hon får inte flytta bort från Storbritanniens område. Han eller hon ska uppträda på ett sätt som inte äventyrar målen för den villkorliga friheten. Dessa mål är skydd av samfundet, förebyggande av återfallsbrottslighet samt integration i samfundet.

Utöver standardvillkor kan tilläggsvillkor fogas till villkorlig frigivning från ett tidsbundet fängelsestraff. Dessa är bland annat krav om att bo på ett visst område samt förbud att umgås med vissa personer.

Den förlängda domen är främst avsedd för personer som begått sexual- och våldsbrott vars risk för återfall i brott anses vara stor och anses utgöra en fara för den allmänna säkerheten. Domen består av två delar: en fängelseperiod och övervakning vars sammanräknade maximitid inte får överskrida det totala straff som utdömts för brottet. Domstolen beslutar om längden på båda delarna. Längden på fängelseperioden ska stå i proportion till brottets allvar. Övervakningsperioden kan vara högst fem år i fråga om våldsbrott och åtta år i fråga om sexualbrott. Av fängelseperioden avtjänas två tredjedelar i fängelse och återstoden i övervakning med därtill hörande standard- och tilläggsvillkor.

För unga 12–17-åriga lagöverträdare finns en särskild rehabiliteringspåföljd som kombinerar fängelse och övervakning. Den utdöms för en period på minst fyra och högst 24 månader i fråga om brott, för vilka endast kan följa fängelse och som utgör en fara för den allmänna säkerheten. Före utdömandet förs en utförlig bedömning om den unga personen som ett myndighetssamarbete.

Till övervakning av villkorlig frihet för unga personer kan också fogas olika tilläggsvillkor under fängelsestraffet och i skedet för frigivningen. Som myndighetssamarbete bedöms vilka tilläggsvillkor som eventuellt behövs. Tilläggsvillkoren kan gälla t.ex. vårdkontakt, förbud mot att använda dator för vissa ändamål eller krav avseende deltagande i vissa rehabiliterande program.

Det är möjligt att bli villkorligt frigiven både från unga personers och från vuxnas fängelse. Alla som dömts till fängelse i minst tre månader och högst fyra år kan i princip, beroende på domens längd, två veckor eller 135 dagar före tidsfristen för villkorlig frigivning frigives för att avtjäna återstoden av sitt fängelsestraff som husarrest med elektronisk övervakning och därtill fogade villkor. Förtida frigivning tillämpas dock inte på personer som begått allvarliga sexual- eller våldsbrott. Före ett beslut om frigivning utförs en omfattande risk- och behovsbedömning samt inspekteras hemförhållandena. Ett strikt dagsprogram på minst 12 timmar utarbetas för den frigivne (som normalt omfattar tiden mellan sju på morgonen och sju på kvällen).

Personer som dömts till livstids fängelsestraff kan ansöka om villkorlig frigivning efter utgången av den minimiperiod som de enligt domen ska avtjäna i fängelse. Minimiperioden utgör den straffmässiga delen i den dom som domstolen fastställer. Minimiperioden kan variera beroende på brottets allvar. Ansökan om frigivning föregås av en omfattande risk- och behovsbedömning. Villkorlig frigivning beviljas om nämnden är övertygad om att gärningsmannen inte utgör ett hot mot den allmänna säkerheten eller att risken för detta är på en rimlig nivå. Ett livstidsstraff som avtjänas hela livet utdöms för exceptionellt allvarliga brott och då kan man inte ansöka om villkorlig frigivning.

Efter frigivning från livstids fängelse övergår fången i övervakning inom samhällspåföljdsorganisationen. Övervakningen pågår resten av livet och den omfattas av de normala standardvillkoren för villkorlig frigivning. Nämnden för villkorliga frigivningar kan också fastställa tilläggsvillkor beroende på gärningsmannens situation. Sådana kan vara t.ex. begränsningar att röra sig på vissa områden samt elektronisk övervakning. Attityden mot övervakningen av villkoren är mycket strikt. De som dömts till livstids fängelse kan när som helst dömas på nytt till fängelse om det anses vara behovligt med tanke på skyddet av samhället.

För närvarande pågår en reform av samhällspåföljdssystemet. Vid genomförandet av samhällspåföljder håller man på att övergå till ett system där privata samhälleliga rehabiliteringsbolag som fungerar enligt principen för resultatansvar ansvarar för genomförandet av alla samhällspåföljder som utdömts vuxna, med undantag för högriskklinter. Den nya lag som gäller denna ändring har ännu inte trätt i kraft.

#### Europarådets rekommendationer

Ministerkommittén avgav i januari 2010 en rekommendation om samhällspåföljdsarbete (RCC/2010). Reglerna i den nya rekommendationen kompletterar den tidigare rekommendationen från 1992.

Rekommendationen gäller bland annat organisering av och personal för samhällspåföljdsarbete, samarbete med andra myndigheter, arbete inom olika slag av påföljder samt arbetsprocessen. Reglerna är fåordiga sammandrag, som förtydligas av en motiverande del, vilken är fogad till rekommendationerna som en bilaga.

Reglerna styr i de viktigaste frågorna i anslutning till utdömande av samhällspåföljder. De gäller t.ex. övervakningsåtgärder: rekommendation 55 ser inte övervakningen endast som en formell kontrolluppgift och rekommendationerna 57–61 gäller elektronisk övervakning. Regel 61 gäller eftervård och enligt den kan tillhandahållande av eftervårdstjänster fortsätta trots att övervakningen har upphört. Reglerna 66–71 gäller övervakningsprocessen. De betonar att övervakning-

en ska vara planmässig och individuell, dvs. där ska bedömas olika risker samt positiva faktorer som påverkar återfallsbrottslighet samt planer som upprättas på denna grund. Till övervakningen ska alltså vid behov fogas olika interventioner och motsvarande åtgärder som stöder gärningsmannen. I reglerna 76–80 betonas att målet för interventionerna ska vara rehabilitering och att lösgöra gärningsmannen från brottslighet. Dessutom betonas att samhällspåföljdsmyndigheten ska ha möjlighet att använda många olika metoder i övervakningsarbetet. Även detta talar för att innehållet i övervakningen ska vara ändamålsenligt och yrkesmässigt så att man genom den främjar att gärningsmannen lösgör sig från brottslighet. Reglerna 85–87 gäller iakttagande av skyldigheter.

### 2.3 Bedömningen av nuläget

Användning av, innehållet i, målen för och inbördes förhållande mellan samhällspåföljder

Under de senaste åren har tyngdpunkten inom kriminalpolitiken varit att i mån av möjlighet använda påföljder som är lindrigare än ovillkorligt fängelse och att även verkställighet av ovillkorligt fängelse ska ske i så öppna förhållanden som möjligt. Grunden för denna politik är vetskapen om att institutionspåföljderna har skadliga konsekvenser och främjar utslagning. Det är möjligt att ordna funktioner som ökar livshanteringen och förebygger återfallsbrottsligheten samtidigt som den dömda avtjänar ett straff som verkställs i den dömdes egna samfund. Tiden för utdömande av påföljden och verkställighet av påföljden är för den dömda en tid när tankar om att ändra det egna livets riktning kan vakna. I samband med verkställigheten är det möjligt att utöver kontroll få sådant stöd som främjar skötseln av eventuella försummade ärenden eller ärenden som upplevs vara besvärliga.

Fogande av just t.ex. missbrukarvårdsåtgärder till avtjänandet av en samhällspåföljd förutsätter en kartläggning av den dömdes situation samt ett gott samarbete mellan den dömda och verkställighetsmyndigheten vid planeringen av innehållet i verksamheten för

påföljdstiden. I praktiken vore det bra om man började planera detta redan i påföljdsutredningsskedet. Eftersom avtjänande av samhällspåföljder grundar sig på den dömdes samtycke är det viktigt att den som misstänks eller dömts för ett brott i ett så tidigt skede som möjligt ges vederbörlig information om vad t.ex. missbrukarvårdsåtgärder innebär i praktiken. Utan sådan information kan den misstänkte eller den dömda inte veta vad han eller hon samtycker till. Den skyndsamhetsprincip som betonats i straffprocessen, i synnerhet i ärenden som gäller unga personer, kan förutsätta att faktorer som gäller fastställande och verkställighet av en påföljd ska utredas så snabbt att det inte är möjligt att alltför djupgående sätta sig in i personens situation.

I fråga om uppnående av positiva konsekvenser av samhällspåföljder bör man beakta att det är en tidskrävande process att lösgöra sig från brottslighet och processen kan inbegripa återfall. Dessa är faktorer som också bör beaktas när man analyserar möjligheterna hos personer som flera gånger dömts för brott att ännu avtjäna en samhällspåföljd. Till samhällspåföljder hänför sig också en viss slags varningslogik, dvs. om avtjänandet av en samhällspåföljd inte lyckas, övergår man i påföljdssystemet i sista hand till ovillkorligt fängelse. Som motvikt bör det i situationer av ändring av en brottslig livsstil vara möjligt att i stränghetsskalan i påföljdssystemet också övergå till påföljder som i mindre grad ingriper i den dömdes frihet.

Betraktat i ett längre perspektiv har användning av samhällspåföljder ökat. Under de allra senaste åren har användningen minskat något. Det finns någotsånär lika mycket samhällspåföljder som ovillkorliga fängelsestraff i verkställighet. I början av 2014 var talen 3 105 samhällspåföljder och 3 134 ovillkorliga fängelsestraff (i statistikföringen utgör övervakad frihet på prov en del av ett ovillkorligt fängelsestraff, i början av 2014 var 142 personer placerade i övervakad frihet på prov).

Samhällstjänst har etablerat sig som en del av påföljdssystemet. Den anses allmänt och på goda grunder vara en bra påföljd. I detta sammanhang har upprättande och upprätthållande av ett fungerande nätverk av tjänstgö-

ringsplatser varit en viktig faktor. Det är livsviktigt för samhällstjänsten att allmännyttigt garanterat arbete går att ordna inom skälig till i hela landet. Som tjänstgöringsplatser har normala arbetsgemenskaper flera fördelar. Upprätthållande av sådana tjänstgöringsplatser och anskaffande av nya platser förutsätter allt mer åtgärder av Brottspåföljdsmyndigheten. Bland annat läroinrättningar och aktörer inom arbetskraftsförvaltningen konkurrerar om platser och uppgifter av samma natur. Inom den offentliga sektorn har man skurit ned på och utlokaliserat uppgifter som är lämpliga för samhällstjänst, och verksamheten förutsätts vara allt mer effektiv. Sammanslagningar av kommuner har under de senaste åren lett till bortfall av tjänstgöringsplatser som länge varit i användning.

Det blir svårare att ordna arbetsplikten, när de dömda till sin sociala bakgrund och arbetsfärdigheter är svagare än tidigare. Undvikande av social utslagning förutsätter ordnande av garanterat arbete trots detta. Enligt Europarådets regler för samhällspåföljdsarbete ska samhällspåföljdsmyndigheterna utveckla samhällspåföljdsplaner som innehåller lämpliga uppgifter för gärningsmän med olika färdigheter och behov. Enligt den förklarande texten i anslutning till regeln ska skillnaderna i förmåga och personliga förhållanden beaktas i sin helhet, för att man ska kunna säkerställa att planen är lämpad för alla i fråga om vilka samhällspåföljder anses vara en lämplig påföljd.

Övervakningsstraff togs i bruk i början av november 2011. Dess användning har ökat och inga betydande problem har observerats vid ibruktagandet. En enskild problematisk fråga är att också tiden för resor till och från verksamhetsstället inräknas i maximitiden på 50 timmar för verksamhet i samband med avtjänandet av ett övervakningsstraff. Bestämmelsen har visat sig vara problematisk eftersom det t.ex. i huvudstadsregionen och i glesbygden ofta går så mycket tid åt till resor att verksamheten inte går att genomföra inom loppet av maximitiden på 50 timmar.

Övervakning av villkorlig frihet har redan i decennier hört till vårt påföljdssystem. Bestämmelser om innehållet i övervakningen och dess omfattning ger möjlighet till sådan flexibilitet som behövs i enskilda situationer.

En klar princip är att övervakningsåtgärderna är frekventare och intensivare i början av övervakningen än i det senare skedet, i synnerhet i sådana fall där man genom övervakningens medel har kunnat stabilisera den dömdes livssituation. Det väsentliga i övervakningen är att kombinera kontroll och stöd så att den dömda får så goda färdigheter som möjligt att sköta sina ärenden och att skaffa sådana tjänster av samhället som förbättrar hans eller hennes livssituation, såsom hälsovårdstjänster, i synnerhet missbrukarvårdstjänster.

Också övervakning av unga personer som dömts villkorligt har en flera decennier lång historia. Den nuvarande lagen trädde i kraft i början av 2011. I lagen ingår mer detaljerade bestämmelser än tidigare om förordnande av övervakning, syftet för och innehållet i övervakningen, den övervakades rättsliga ställning samt om övervakarens uppgifter. Ett grundläggande mål för övervakningen är att stödja den övervakade så att han eller hon klarar sig i samhället och att hindra att han eller hon begår nya brott.

Lagen om övervakning av villkorligt fängelse som varit gällande i drygt tre år har i sig fungerat väl, även om man i praktiken i fråga om intensiteten i övervakningen och innehållet i åtgärderna bättre borde beakta de övervakades olika livssituationer. De funktioner som fogas till övervakningen och behovet av stöd varierar ofta redan på den grund om den övervakade är minderårig eller har fyllt 18 år. Funktioner och stöd för minderåriga har ett fast samband med barnskyddets åtgärder. I de unga vuxnas grupp går det redan ofta att se en integrering i en kriminell livsstil. Dessa faktorer borde beaktas när övervakningen ordnas i praktiken, t.o.m. som utgångspunkter av något slag.

Användning av ungdomsstraff är klart mindre än vad man bedömde när straffet togs i bruk och vad dess användning var snart efter ibruktagandet. Man har konstaterat att t.ex. genom en intensifierad övervakning av villkorligt fängelse kunde uppnå ungefär samma effektivitetsnivå som vad som eftersträvas med ungdomsstraffet. Å andra sidan har det konstaterats att förutsättningarna för fastställande av ett ungdomsstraff till den grad har samband med allvarliga brott eller

allvarlig brottslighet, att den potentiella målgruppen för ungdomsstraff är liten. En av orsakerna till den obetydliga användningen av ungdomsstraff torde vara att straffet inte är särskilt väl känt ens inom straffrättsystemet. Ungdomsstraffet har också en helt egen karaktär som skiljer sig från de övriga påföljderna i synnerhet i fråga om att det uttryckligen är en påföljd som är avsedd för minderåriga. Genom att slopa ungdomsstraffet ökas således inte klarheten i påföljdssystemet som helhet i betydande grad.

Det har också diskuterats om det vore motiverat att utvidga tillämpningsområdet för ungdomsstraffet så att också personer som begått brott som 18–20-åringar skulle kunna dömas till ungdomsstraff. Detta har samband med det som konstateras ovan i samband med övervakning av villkorligt fängelse att metoderna för ingripande i brottsligheten och livssituationen hos minderåriga och unga vuxna ofta är olika. I ungdomsstraffet framhävs dess karaktär uttryckligen som en påföljd för minderåriga. En eventuellt bättre lösning än en utvidgning av tillämpningsområdet för ungdomsstraffet kunde vara att effektivisera övervakningen av villkorligt fängelse för unga vuxna i fall där det bedöms att detta kunde vara till nytta. Det kan också vara motiverat att förbättra unga vuxnas förutsättningar att utföra samhällstjänst oftare än för närvarande. Detta kan förutsätta t.ex. ibruktagande av klara element som stöder ett liv utan brott vid verkställigheten av samhällstjänst.

Till förberedelserna, förordnandet och verkställigheten av samhällspåföljder hänför sig olika bedömningar, utredningar och utlåtanden. De bedömningar, utredningar och utlåtanden som hänför sig till de olika påföljderna har olika benämningar och i någon mån olika innehåll och tyngdpunkter. Inom åklagarväsendet, domstolsväsendet samt vid Brottspåföljdsmyndigheten, vilken upprättar utredningarna och utlåtandena, upplevs detta ställvis vara förvirrande. Ibland begär åklagaren i samband med ett och samma brottmål två eller tre olika utredningar och utlåtanden, t.ex. när man bedömer om det för en ung vuxen som påföljd ska yrkas ett villkorligt fängelsestraff med övervakning, samhällstjänst eller övervakningsstraff.

Innan en samhällspåföljd utdöms eller förordnas planeras innehållet i verkställigheten detaljerat och individuellt. Brottspåföljdsmyndigheten har en lång erfarenhet både av avgivande av utlåtanden och bedömningar i anslutning till fastställande av och förberedelser för påföljder och av övervakningsarbete. Under den senaste tiden har olika aktörers möjlighet att ordna funktioner som förbättrar den dömdes livshantering samt förebygger återfallsbrottslighet blivit allt viktigare. Vid Brottspåföljdsmyndigheten känner man väl till dessa funktioner som kan kopplas till verkställigheten och som genomförs av andra än den själv. Väl fungerande samarbetsförhållanden och -former har utvecklats aktivt. Den kombination av kontroll och stöd som betonas allt mer vid genomförandet av samhällspåföljder fungerar väl. I någon mån är det problematiskt att mångsidigheten i de funktioner som ordnas för den dömda och beaktande av den dömdes individuella situation kan komma att bero t.ex. på verksamhetspraxis vid den lokala byrån för samhällspåföljder.

Trots att man ibland kanske ansett att helheten av samhällspåföljder är något svåröverskådlig, har varje påföljd sin egen målgrupp eller sin egen plats i de olika skedena av verkställigheten. Utifrån dessa kan de samhällspåföljder som är i bruk uppdelas i tre grupper. Inom respektive grupp är påföljderna inbördes förhållande klart. I den första gruppen ingår samhällspåföljder som utdöms i stället för ovillkorligt fängelse och som är riktade till andra än enbart unga personer. Dessa är samhällstjänst och övervakningsstraff, av vilka övervakningsstraff är det strängare. I den andra gruppen ingår påföljder som är riktade till unga personer, där övervakning av villkorligt fängelse är lindrigare än ungdomsstraffet. Användningsområdet för ungdomsstraff är snävare än för övervakning av villkorligt fängelse. Ungdomsstraff kan endast användas när brottet har begåtts innan gärningsmannen fyllt 18 år. I den tredje gruppen av samhällspåföljder ingår samhällspåföljder som placeras i slutet av ovillkorligt fängelse, vilka är övervakad frihet på prov och övervakning av villkorlig frihet. Tidsmässigt kan dessa två användas i ovan nämnd ordning. En person som place-

rats i övervakning av villkorlig frihet har alltså avtjänat den regelrätta tiden av sitt ovillkorliga fängelsestraff i fängelset och friges därifrån. Därför är begränsningarna i hans eller hennes frihet lindrigare än vid övervakad frihet på prov.

Användningen av och utvecklingstrenderna för samhällspåföljder jämfört med andra länder i Europa och med Europarådets rekommendationer om samhällspåföljder

I Sverige, Norge, Danmark, Tyskland och i synnerhet i England har man längre traditioner av användning av samhällspåföljder. I dessa länder har man i någon mån kunnat se ett behov av större klarhet i påföljdssystemet efter ett skede av utvidgad användning av samhällspåföljder. I jämförelseländerna när samhällspåföljdssystemet ändras har det gjorts strängare än tidigare. I synnerhet målet att minska rusmedelsproblem är en väsentlig faktor som påverkar innehållet i samhällspåföljderna.

I de samhällspåföljdssystem som används i jämförelseländerna finns mycket likartade drag, liksom strävan efter att förbättra livshanteringsfärdigheterna hos gärningsmännen genom en balanserad kombination av stöd och kontroll, betoningen av intensitet och individualitet vid övervakningspåföljderna, stegvis framskridan frigivning när fängelsestraffet slutar, särskilda påföljdsformer för unga gärningsmän och användning av elektroniska övervakningsmetoder. Det är fråga om påföljdssystemets effekt. I fråga om dessa åtgärder används ställvis i stor omfattning terapeutiska åtgärder, t.o.m. på det sättet att vården är ett alternativ till påföljden. Det väsentliga är också andra aktörers än straffets verkställares uppgifter och ansvar i fråga om funktioner som genomförs under verkställigheten.

För påföljder som omfattar övervakning finns det i jämförelseländerna t.o.m. mycket olika alternativ i fråga om innehållet och kravnivån. Det kan vara fråga om övervakarsamtal av kontrolltyp eller för att uträtta ärenden ända till deltagande i individuellt fastställda och mycket intensiva verksamhetsprogram.

För närvarande finns i de övriga nordiska länderna, Tyskland samt England och Wales ingen enhetlig lag om verkställighet av samhällspåföljder. I Sverige pågår ett beredningsarbete i denna riktning.

Frågor som gäller olika myndigheters behörighet i anslutning till utdömande av samhällspåföljder eller fastställande av deras deljerade innehåll är inte lika aktuella i jämförelseländerna som i Finland. Det är fråga om till vilken del den aktuella åtgärden hör till en domstols domsrätt och till vilken del till en verkställighetsmyndighets uppgifter.

Klarheten och följdriktigheten i och effekten av lagstiftningen om samhällspåföljder

Lagarna om samhällspåföljder är delvis från olika decennier. Detta syns i synnerhet i hur detaljerat det föreskrivs i lagstiftningen om den dömdes rättsliga ställning, såsom om förutsättningarna för utdömande eller fastställande av en samhällspåföljd, och om den dömdes skyldigheter samt om myndigheternas behörighet. Det finns fortfarande bestämmelser på förordningsnivå som med stöd av grundlagen från år 2000 borde ingå i lag. Utöver används i den gällande lagstiftningen olika termer och formuleringar för samma saker. T.ex. i de bestämmelser som gäller övervakare och biträdande övervakare ingår sådana skillnader. Lagstiftningen om samhällspåföljder är således inte särskilt klar eller konsekvent.

Ett viktigt krav i straffrättsystemet är att det ska fungera på ett så förutsebart och jämlikt sätt som möjligt. T.ex. på olika håll i landet kan åklagarna yrka och domstolarna döma ut samhällspåföljder i stället för villkorliga fängelsestraff på olika sätt. Också inom Brottspåföljdsmyndighetens olika brottspåföljdsområden kan man när man utarbetar bedömningar och utredningar komma till att på olika sätt rekommendera användning av samhällspåföljder i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff. En enhetlig lag ska främja enhetlighet i praxis.

Den nuvarande lagstiftningen om samhällspåföljder vilken härstammar från olika tidsperioder och är något splittrad fungerar i sig mycket bra. En vidare utveckling av påföljdssystemet kräver den mer exakt lagstift-

ning än den nuvarande, där helheten för samhällspåföljdssystemet och särdragen för respektive samhällspåföljd framgår klarare än nu. I lagstiftningen behövs en klarare betoning på målet att förebygga återfallsbrottslighet och därigenom på att öka den allmänna säkerheten i samhället. I lagstiftningen borde det klart uttryckas att medlen för uppnående av ovan konstaterade mål är att man i tillräcklig grad gör sig förtrogen med den dömdes livssituation, att man använder korrekt dimensionerad kontroll samt att man medan påföljden avtjänas och vid behov därefter använder stöd och tjänster som Brottspåföljdsmyndigheten ordnar som egen verksamhet och som det allmänna servicesystemet tillhandahåller.

Krav som grundlagen ställer på bestämmelser som gäller individens rättsliga ställning och myndigheters befogenheter

Enligt 2 § 3 mom. i grundlagen ska all utövning av offentlig makt bygga på lag. Enligt 7 § 3 mom. får den personliga integriteten inte kränkas och ingen får berövas sin frihet godtyckligt eller utan laglig grund. Straff som innefattar frihetsberövande får dömas ut endast av domstol. Lagligheten av andra frihetsberövanden ska kunna underkastas domstolsprövning. Rättigheterna för den som har berövats sin frihet ska tryggas genom lag. Var och en har enligt 21 § 1 mom. i grundlagen rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. I 80 § 1 mom. i grundlagen bestäms bland annat att genom lag ska utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag.

I den gällande lagstiftningen om samhällspåföljder uppfylls de krav som grundlagen ställer inte till alla delar, i synnerhet i fråga om att det ska föreskrivas tillräckligt detaljerat genom lag om dömdas rättigheter och skyldigheter samt om myndighets befogenheter. Bestämmelserna om viktiga förutsätt-

ningar för utdömande eller fastställande av samhällspåföljder eller bestämmelser som gäller den dömdes rättigheter och skyldigheter är alltför generella eller också är de på förordningsnivå. En del av den lagstiftning som gäller samhällspåföljder har utfärdats innan grundlagen trädde i kraft. Bestämmelserna om sökande av ändring för personer som dömts till samhällspåföljder är splittrade och bristfälliga.

Utdömande och fastställande av samhällspåföljder kan verka inkonsekvent därför att en del av samhällspåföljderna bestäms av en domstol och en del av verkställighetsmyndigheten, dvs. Brottspåföljdsmyndigheten. Systemet till denna del är följdriktigt. Straff som används i stället för ovillkorligt fängelse utdöms av en domstol. Dessa är samhällstjänst, övervakningsstraff, övervakning av villkorligt fängelse och ungdomsstraff. Påföljder som utgör en del av ovillkorligt fängelse i slutskedet av fängelsestraffet förordnas av Brottspåföljdsmyndigheten på villkor som är exakt avgränsade i lag. Dessa påföljder är övervakad frihet på prov och övervakning av villkorlig frihet. Arbetsfördelningen grundar sig således på påföljdernas natur.

Målet att minska återfallsbrottslighet vid verkställighet av samhällspåföljder

Krävande mål har uppställts för verkställighet av samhällspåföljder, liksom också för ovillkorliga fängelsestraff: verkställigheten ska ordnas så att den dömdes sociala anpassning och livshantering främjas och att återfallsbrottslighet förebyggs. Uppnåendet av dessa mål ökar säkerheten i samhället. Bestämmelser om det ovan konstaterade effektmålet ingår i de författningar som gäller villkorlig frihet och övervakning av villkorligt fängelse. I de övriga författningarna om samhällspåföljder ingår inte sådana bestämmelser. Trots detta har verksamhet som syftar till att förbättra den dömdes sociala färdigheter och förhindra återfallsbrottslighet etablerat sig som en viktig del av verkställigheten av samhällspåföljder. T.ex. kan man till samhällstjänst trots dess karaktär av arbetstjänst foga ett avsnitt med högst 30 timmar annan verksamhet än arbete. Genom avsnittet med annan verksamhet än arbete strä-

var man efter att säkerställa ett vederbörligt utförande av arbetstjänsten samt att öka den dömdes sociala anpassning även i övrigt. I övervakningsstraff, övervakad frihet på prov och ungdomsstraff har verksamhet som tränar sociala färdigheter och annat som anknyter till ett liv utan brott en stor betydelse i innehållet i verkställigheten av enskilda påföljder. Övervakningspåföljderna har under de senaste åren allt mer börjat innehålla också annan verksamhet än samtal mellan övervakare och övervakade, och även dessa innehåller samtal som väsentligen och på ett mångsidigt sätt syftar till att förbättra personens livshantering och sociala färdigheter, uträttande av ärenden, handledning och rådgivning.

För att uppfylla effektmålet har Brottsföljdsmyndigheten vid verkställigheten av samhällspåföljder olika åtgärder till sitt förfogande allt från att öka vardagliga färdigheter och att uträtta praktiska ärenden till krävande verksamhetsprogram som syftar till att påverka en viss brottstyp. Det viktiga är en effektiv kombination av kontroll och stöd. I synnerhet för att kartlägga och erhålla det stöd och de tjänster som den dömda behöver ska verkställaren och kommunens social- och hälsovårdsväsende samarbeta intensivt. Tiden för planering och inledande av verkställigheten ofta är en gynnsam tid för att få i gång funktioner som den dömda inte nödvändigtvis i sina tidigare livsskeden har varit motiverad för. För närvarande fungerar inte samarbetet mellan verkställaren och den dömdes hemkommun jämlikt runtom i landet. Också bland dem som avtjänar samhällspåföljder är en stor del i en sådan livssituation att behovet av stödåtgärder är stort. Vid ordnandet av tjänster för dem kan det vara fråga om ganska stora kommunala investeringar, varför planering och ordnande av dem vid inledandet av verkställigheten inte nödvändigtvis går lätt att ordna. Dessa personer har dock rätt att få stöd och tjänster. Då måste en annan slags jämlikhetsfråga analyseras: kan en kommuninvånare som dömts för ett brott gå förbi t.ex. i fråga om erhållande av missbrukarvårdens tjänster en kommuninvånare som inte begått brott och som blir tvungen att köa t.o.m. i flera månader för att få missbrukartjänster.

En väsentlig del av uppfyllandet av effektmålet är att säkerställa kontinuiteten i den verksamheten genom vilken man eftersträvar effekt. Om den dömda har på gång en verksamhet som ordnats t.ex. av kommunens social- och hälsoväsende, ska verksamheten kunna fortsätta medan verkställigheten av samhällspåföljden pågår. Dessutom ska kommunen ha ekonomiska möjligheter att fortsätta funktionerna omedelbart efter avtjänat straff. Den mest sårbara punkten med tanke på om verksamheten lyckas eller misslyckas är i allmänhet just den tidpunkt när verkställigheten slutar. Det känns frustrerande både för den dömda och med tanke på systemet om en verksamhet som börjat bra, t.ex. inom missbrukarvården, avbryts efter att en samhällspåföljd slutförts därför att man i systemet inte förmår anvisa finansiering för fortsatt verksamhet.

#### Behov av nya samhällspåföljder

Under de senaste åren har två nya samhällspåföljder tagits i bruk i Finland: övervakad frihet på prov 2006 och övervakningsstraff 2011. Övervakad frihet på prov mellan ovillkorligt fängelse och villkorlig frigivning gör den unik och därför föreslås det inte att det ska ingå bestämmelser om övervakad frihet på prov i förslaget till lag om verkställighet av samhällspåföljder. Sedan ingången av 2014 har en ny lag om övervakad frihet på prov varit i kraft. Lagstiftningen om övervakningsstraff godkändes för cirka tre år sedan, varför inga betydande ändringsbehov till den delen finns i sikte. Några preciseringar som gäller de gemensamma bestämmelserna för samhällspåföljder kan komma i fråga.

Ungdomsstraffet har använts så lite att dess ändamålsenlighet i sin nuvarande form har ifrågasatts. Den kommission som beredde reformen av verkställigheten av samhällspåföljder konstaterade att unga personer, uttryckligen personer som begått brott när de var minderåriga, borde ha en samhällspåföljd som sätter sig in i deras särskilda situation. Den viktigaste orsaken till att ungdomsstraffet använts så lite är att dess potentiella målgrupp är liten. De flesta unga personer döms för så pass lindriga brott att villkorligt fängelse med övervakning är en tillräcklig på-

följd. Delvis förklaras den ringa användningen av ungdomsstraffet också av att straffet precis på grund av dess ringa användning inte är särskilt välkänt överallt i landet. I de fall där ungdomsstraff har använts har straffet konstaterats fungera bra och i enlighet med sina mål, dvs. man har lyckats sätta sig in i den dömda unga personen livssituation och man har kunnat hjälpa honom eller henne genom en god kombination av kontroll och stödåtgärder.

Personer som döms till samhällspåföljder är mer utslagna än tidigare. Därför har man under de senaste åren diskuterat och utrett om man i Finlands påföljdssystem borde införa en påföljd av kontraktsvårdstyp. Utvecklingen av innehållet i påföljderna under den senaste tiden samt de nya påföljdsformer som tagits i bruk (övervakad frihet på prov och övervakningsstraff) möjliggör användning av sådana verksamhetsmetoder som eftersträvas i kontraktsvård. Både när fängelsestraff och när samhällspåföljder verkställs är det med stöd av den nuvarande lagstiftningen möjligt att för den dömda ordna institutions- och öppenvård, som det allmänna servicesystemet tillhandahåller. En fungerande vårdperiod i en institution kan vara t.o.m. ganska kort, bara den vederbörligen fortsätter som öppenvård. Det största behovet av vård bland dem som dömts för straff gäller vård av missbrukarproblem och mentala problem. Tyvärr är inte användningen av redan befintliga möjligheter att skaffa vård särskilt omfattande. Delvis förklaras denna situation av att ansvaret för betalning av vårdkostnaderna inte alltid är helt klart. I den nuvarande lagstiftningen poängteras kanske inte i tillräcklig grad möjligheten att använda vård som offentliga eller privata serviceproducenter inom social- och hälsovården ordnar i fråga om sådana samhällspåföljder där också placering i en vårdinstitution är möjlig. Ett sådant vårdarrangemang kunde fungera bra i synnerhet som en del av övervakningsstraff, liksom också övervakad frihet på prov. Öppenvård kan användas i alla samhällspåföljder.

Helheten av samhällspåföljder kan anses vara adekvat både till sitt innehåll och när det gäller antalet påföljder. Enligt en internationell jämförelse används i olika länder i regel ett samhällspåföljdssystem som består av an-

tingen en stor mängd olika samhällspåföljder eller endast få samhällspåföljder, vars innehåll har flera olika tyngdpunkter. Ett av målen i den övergripande lagstiftningsreform som nu föreslås är att sträva efter att göra samhällspåföljdssystemets helhet klarare. De nuvarande samhällspåföljderna är kanske inte till sitt innehåll och i fråga om hur de förhåller sig till varandra så klara att gestalta som delarna i ett påföljdssystem borde vara. Det är fråga om hur förutsebart olika påföljder utdöms. För att rätta till läget borde man öka klarheten i påföljdssystemet.

#### Ökad vård vid verkställigheten av påföljder

Lagstiftningen ställer krävande effektmål för verkställigheten av samhällspåföljder. Den allt större utslagningen bland personer som dömts till ovillkorliga fängelsestraff, allvaret i deras rusmedelsproblem och deras ohanterliga livssituation har kunnat observeras redan i flera år. Likadan ändring kan också ses i livssituationen hos personer som dömts till samhällspåföljder. För att förbättra deras livshanteringsfärdigheter behövs individuella, sektorsövergripande och krävande åtgärder. Vid verkställigheten av samhällspåföljder strävar man efter och också lyckas man med att kartlägga och genomföra funktioner och tjänster som behövs för att förbättra livssituationen hos de dömda.

Man avstod från att ta i bruk den tidigare skisserade och rätt långt förberedda kontraktsvården på grund av problem som gällde målgruppen för kontraktsvården och ansvaret för ordnandet av vården samt problem som gällde brist på jämförbarhet i fråga om vårdbehovet och brottets klandervärdhet. Liksom det konstateras ovan kan verksamhet och vård som avses i kontraktsvård i sig ganska bra ordnas redan i det nuvarande påföljdssystemet, såväl vid ovillkorligt fängelse som vid verkställighet av samhällspåföljder. I det nuvarande systemet kan man under ett ovillkorligt fängelsestraff, övervakad frihet på prov och övervakningsstraff ge vård på en institution. Öppenvård kan ordnas vid verkställigheten av alla påföljder. Till denna del torde innehållet i, verksamhetsmetoderna för och attityderna gentemot påföljdssystemet ha utvecklats på det sättet att behov av en sär-

skild kontraktsvårdspåföljd inte behövs lika mycket som i decennieskiftet 1990–2000. Den nuvarande situationen kan alltså anses fungera relativt bra.

Användning av välfärdssamhällets allmänna stödsystem i samband med verkställighet av samhällspåföljder

Målet för samhällspåföljderna är att personen kan leva ett så vanligt liv som möjligt som en medlem av sitt samfund. I tanken ingår också att personen är en fullvärdig medlem i sin hemkommun.

Vid verkställighet av påföljder har man under flera år eftersträvat genomförande av den s.k. normalitetsprincipen, dvs. en person som avtjänar ett straff ska bland annat få de tjänster som ordnas av kommunen och som han eller hon garanteras, trots att han eller hon avtjänar ett fängelsestraff eller en samhällspåföljd. I fråga om utbildningstjänster uppfylls normalitetsprincipen bra. Läroinrättningar som lyder under utbildningsförvaltningen eller som annars ordnar undervisning i det allmänna systemet ansvarar också för den utbildning som ges i fängelser. En person som avtjänar en samhällspåföljd och som studerar använder det allmänna utbildningssystemets tjänster. I fråga om hälso- och sjukvården är systemet sådant att Brottsföljdsmyndigheten i enlighet med 10 kap. i fängelselagen ska ordna hälso- och sjukvård samt medicinsk rehabilitering som motsvarar fångarnas medicinska behov. En fånge ska stödjas i social rehabilitering och upprätthållandet av kontakten med nära anhöriga eller andra närstående samt handledas i skötseln av ärenden som hänför sig till boende, arbete, utkomst, sociala förmåner och sociala tjänster. Den som avtjänar en samhällspåföljd är klient inom den allmänna social- och hälsovården. I fråga om funktioner som hänför sig till verkställigheten av andra påföljder är ansvaret för kostnadsfördelningen mer problematisk. Problemets oklarhet har ytterligare tillspetsats, eftersom såväl statens som också kommunernas resurser för ordnande av tjänster har minskat. Problemen hos förövare av brott krävs särskilda åtgärder.

Vid verkställigheten av samhällspåföljder förenas statens skyldigheter att sörja för

verkställigheten av påföljderna och kommunens skyldigheter att ordna lagenliga stöd-tjänster. Till verkställigheten av samhällspåföljder hänför sig mål som kräver att livshandlingsfärdigheterna hos den person som begått brott förbättras och återfallsbrottslighet förebyggs. När den dömda vid verkställigheten av en påföljd förutsätts delta i funktioner som stöder ovan konstaterade mål, uppstår vid genomförandet av detaljerna i funktionerna svåra frågor som gäller fördelningen av ansvaret för ordnandet och kostnaderna. Man kan observera hur svårlöst situationen är t.ex. när man strävar efter att påverka det vanligaste problemet hos personer som begått brott, dvs. rusmedelsproblem. Enligt lagen om missbrukarvård är kommunen skyldig att ordna den missbrukarvård som behövs. Brottsföljdsmyndigheten är för sin del skyldig att verkställa straffen så att färdigheterna att leva ett liv utan brott hos den som avtjänar straffet förbättras. Sambandet mellan rusmedelsproblem och förövade brott är i de flesta fall uppenbart. När ett rusmedelsproblem påverkar brottsligheten hos en person som avtjänar en samhällspåföljd, och personen själv är motiverad att sköta sitt problem, bör det gå att förutse vilken instans som är skyldig att betala åtgärder inom missbrukarvården.

Földriktigheten i samt jämlikheten, trovärdigheten och förutsebarheten av påföljdssystemet förutsätter att frågor som gäller ansvaret för ordnandet av och kostnader för funktioner som ordnas för att uppfylla det effektmål som uppställs för påföljderna blir lösta på ett så klart sätt som möjligt.

### **3 Målsättning och de viktigaste förslagen**

#### **3.1 Användning av, innehållet i, målen för och inbördes förhållande mellan samhällspåföljder**

I propositionen föreslås att det stiftas en enhetlig lag om verkställighet av samhällspåföljder. Övervakad frihet på prov ska på grund av sin särskilda karaktär lämnas utanför tillämpningsområdet för den föreslagna lagen. I samma lag ska föreskrivas så enhetligt och konsekvent som möjligt om använd-

ning av, innehållet i och målen för de olika samhällspåföljderna. Också det inbördes förhållandet mellan samhällspåföljderna ska i den enhetliga lagen framgå tydligare än i nuläget. Bestämmelser om påföljderna i en enhetlig lag förbättrar kunskaperna om olika påföljder, eftersom alla påföljdsalternativ på ett konkret sätt kan ses som en del av helheten.

I propositionen föreslås att målet för verkställigheten av samhällspåföljder ska bevaras i sin nuvarande form. Bestämmelser om målet ska ingå i början av den enhetliga lagen och på samma sätt för alla samhällspåföljder. Enligt förslaget är målet för samhällspåföljderna att stödja den dömda för att främja hans eller hennes sociala anpassning samt att öka hans eller hennes färdigheter att leva ett liv utan brott.

Det föreslås inga stora förändringar i den nuvarande användningen av samhällspåföljder och deras innehåll. Det har konstaterats vara behövligt att bevara samhällstjänstens karaktär av arbetstjänst. Ett viktigt mål för den andra verksamhet som kan fogas till tjänsten ska fortfarande vara att motivera den dömda att utföra samhällstjänsten samt att ge färdigheter därtill t.ex. genom att till avtjänandet av påföljden foga användning av missbrukarvårdstjänster i situationer där användning av rusmedel äventyrar ett vederbörligt utförande av samhällstjänsten. I fråga om unga personer som begått ett brott innan de fyllt 21 år föreslås att till samhällstjänsten ska fogas särskilt stöd och övervakning, genom vilket man strävar efter att stödja den unga personens möjlighet att utföra samhällstjänsten på vederbörligt sätt och att också förbättra hans eller hennes livshanteringsförmåga i övrigt. Det är fråga om en slags förstärkt samhällstjänst i situationer där det bedöms att en normal samhällstjänst inte skulle lyckas.

Övervakningsstraff är en ganska ny påföljd som man ännu inte fått tillräckligt med erfarenheter av för att kunna göra en utförlig bedömning. Övervakningsstraff verkställs på en viss plats och i det ingår en viss verksamhetsskyldighet. Avtjänandet av ett övervakningsstraff kan på ett naturligt sätt förenas med vård som det allmänna servicesystemet tillhandahåller, såväl placering i en vårdin-

rättning som funktioner inom öppenvården. Detta är möjligt redan med stöd av den gällande lagstiftningen, men för att effektivisera användningen av sådan vård föreslås bestämmelser om saken som är klarare än de nuvarande.

Forskningsrön påvisar att de som förpliktats delta i missbrukarvård fått minst lika mycket nytta av vården som de som ansökt till vården frivilligt, i bland t.o.m. mer. Med tanke på ett positivt utfall av rehabiliteringen är det till nytta om rehabiliteringen kan förverkligas i en normal rehabiliteringsmiljö där majoriteten av deltagarna inte dömts för brott. Misslyckanden hör till missbrukarvården, liksom också till avståndstagande från en brottslig livsstil. Om alltså t.ex. ett återfall avseende missbruk utgör ett kategoriskt hinder för fortsatt avtjänande av samhällspåföljder, kan man gå miste om möjligheten att sköta rusmedelsproblemet.

I övervakning av villkorlig frihet och övervakning av villkorligt fängelse betonas redan nu vikten av kombinationen av kontroll och stöd. Det väsentliga är också att övervakningen har rätt intensitet. Målet är att man vid placering i övervakning och vid övervakande av innehållet i och intensiteten av övervakningen beaktar huruvida och genom vilka medel man genom övervakningen kan stödja den dömdes livssituation. I praktiken innebär detta t.ex. att övervakningsåtgärderna i början av övervakningen är som intensivast.

Det föreslås att ungdomsstraffet ska bevaras, trots att dess användning är rätt obetydlig. Genom ungdomsstraffet förmår man hjälpa unga personer som redan befinner sig i en rätt allvarlig brottsspiral och undvika att de unga personerna hamnar i fängelse. En enhetlig lag om samhällspåföljder bedöms också göra ungdomsstraffet mer känt än vad det är för närvarande och sålunda i någon mån öka dess användning. Det föreslås att användningsområdet för ungdomsstraffet ska preciseras så att utdömandet av ungdomsstraff inte längre ska bero på prövning utan ungdomsstraff ska utdömas när förutsättningarna för utdömande uppfylls. Förutsättningarna för utdömande ska i sin tur preciseras så att när utdömande av ungdomsstraff provas ska det konstateras om villkorligt fängelse med övervakning ska anses vara till-

räckligt för att främja gärningsmannens sociala anpassning och för att förebygga nya brott. Bestämmelsen säkerställer en helhetsbedömning av de olika alternativa påföljderna och påvisar klart den inbördes stränghetsgraden mellan de olika påföljderna. Dessutom ska det alltså i förutsättningarna för utdömande av ungdomsstraff räcka att det ena av de mål som gäller främjande av gärningsmannens sociala anpassning och förebyggande av nya brott uppfylls, inte nödvändigtvis båda, liksom den gällande lagen förutsätter.

I innehållet i och målen för samhällspåföljderna betonas principen om minsta olägenhet, dvs. att den dömdes frihet inte begränsas i större utsträckning än vad som förutsatts av verkställigheten av straffet, som ska vara proportionerligt med brottet. De faror som anknyter till separering från samfundet och institutionalisering är uppenbara och leder i huvudsak till en allt allvarigare utslagning. Vid fastställandet av innehållet i och målen för samhällspåföljderna bör man dock säkerställa att straffrättsystemet är trovärdigt och effektivt. En krävande, intensiv och brottsförebyggande påföljd främjar stärkandet av påföljdssystemets trovärdighet. T.ex. det att en person som dömts att avtjäna en samhällspåföljd hänvisas till tjänster inom missbrukarvården och förpliktas använda dem är klart ett sådant innehåll i en påföljd som på ett trovärdigt sätt har en effekt som förebygger återfallsbrottlighet och förbättrar livshanteringen på alla sätt. Vid verkställigheten av samhällspåföljder kombineras på ett trovärdigt sätt övervakning av drogfrihet och ordnande av tjänster inom missbrukarvården.

För att säkerställa ett lyckat resultat när samhällspåföljder används, deras innehåll fastställs och mål genomförs behövs bedömningar och utredningar om den dömdes livssituation och hans eller hennes förutsättningar att avtjäna en samhällspåföljd. Nuförtiden avviker de bedömningar, utredningar och utlåtanden som hänför sig till olika samhällspåföljder i någon mån från varandra. Detta orsakar onödiga olägenheter såväl för de åklagare och domare som begär utredningar som i arbetet för Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemän som utför utredningarna. Därför föreslås att innehållet i och förfarandena för

det bedömnings- och utredningsarbete som hänför sig till utdömande och verkställighet av samhällspåföljder, inbegripet deras benämningar, ska harmoniseras och klarläggas.

Med tanke på användningen av, innehållet i och målen för samhällspåföljder är det mycket viktigt att den dömde, efter att en enskild påföljd har avtjänats, inte lämnas ensam att axla sina problem. En väsentlig faktor i avbrytandet av utslagningen och brottsspiralen är att sörja för förbättrandet av den dömdes livssituation i sin helhet. Tryggheten av kontinuiteten i gynnsamma åtgärder är en uppgift som hör till flera myndigheter.

För att klarlägga det inbördes förhållandet mellan de olika samhällspåföljderna föreslås att i början av lagen om verkställighet av samhällspåföljder ska ingå en förteckning över de samhällspåföljder som avses i lagen i fråga. Påföljderna ska uppdelas i tre grupper som fastställs enligt deras målgrupp eller enligt skedet för verkställigheten. I den första gruppen ingår alternativen till fängelse, dvs. samhällstjänst och övervakningsstraff, av vilka övervakningsstraffet är det strängare. I den andra gruppen ingår påföljder för unga personer, dvs. övervakning av villkorligt fängelse och ungdomsstraff, av vilka ungdomsstraffet är strängare. I den tredje gruppen finns övervakning av villkorlig frihet, som blir aktuell när den dömde frigges från fängelset.

### **3.2 Användning av och utvecklingstrender i fråga om samhällspåföljder jämfört med andra länder i Europa och med Europarådets rekommendationer om samhällspåföljder**

Det internationella jämförelsematerialet påvisar att en allmän utvecklingstrend i fråga om utvecklande av samhällspåföljdssystem är att påföljder som tidigare varit separata har kombinerats till en viss påföljd som separata förordnanden. Målet har varit att harmonisera påföljdsspraxis på ett sätt som möjliggör beaktandet av den individuella situationen vid fastställandet av påföljden. En helhet som består av flera separata påföljder eller påföljder med ett stort antal till sitt innehåll olika alternativ kan vara svårt att gestalta, t.o.m. oklart. I det förslag till utvecklande av Fin-

lands samhällspåföljdssystem som nu framförs strävar man efter att göra systemet klarare genom att i princip bevara antalet samhällspåföljder på den nuvarande nivån, genom att lagstifta om påföljdernas gemensamma delar i gemensamma allmänna bestämmelser och genom att sträva efter att finna en balans i varje påföljds innehåll så att individuella faktorer i tillräcklig grad kan beaktas men påföljdens karaktäristiska drag trots detta är klara.

I jämförelsematerialet framkommer klart ett gemensamt mål för verkställigheten av samhällspåföljder, en strävan efter att påverka förbättrandet av den dömdes livshanteringsfärdigheter samt att förbättra den dömdes färdigheter att leva ett liv utan brott. I olika länder satsar man t.ex. på terapeutiska medel på olika sätt. För att utveckla det finska systemet föreslår man i propositionen att man beaktar vad som framhålls internationellt om genomförandet av effektmålet. Så har man gjort i Finlands kriminalpolitik redan länge. I propositionen föreslås dock inte att en sådan vårdpåföljd som används i vissa andra länder ska tas i bruk, utan till denna del ska man hålla sig till den finska traditionen där kombinationen av straff och vård närmast genomförs i samband med olika slags verksamhet, inte som en direkt vårdpåföljd. På samma sätt som i jämförelseländerna betonas i denna proposition allt mer enfatiskt samarbetet med social- och hälsoväsendet när terapeutisk eller annan verksamhet ordnas i samband med förbättrandet av den dömdes livshanteringsfärdigheter. I dessa arrangemang fokuserar man särskilt på tryggheten av en fortsatt verksamhet efter att ett straff avtjänats.

I jämförelseländerna används särskilda samhällspåföljder för unga gärningsmän. Där betonas att beakta den unga personens individuella situation. Vid påföljderna för unga personer är det väsentliga att man finner en korrekt balans när man kombinerar stöd och kontroll. Det är också väsentligt att olika aktörer i samhället samarbetar, var och en i enlighet med sitt kunnande, så att de vid planeringen och verkställigheten av påföljden gör den sådan att den är både effektiv och trovärdig. I den helhet som Finlands samhällspåföljdssystem föreslås bilda har man ansett det vara nödvändigt att bevara två påföljdsfor-

mer för unga personer, också ungdomsstraff som nuförtiden används i rätt obetydlig grad. I påföljdssystemet ska finnas påföljder för unga personer som till sin stränghet och målgrupp är olika. Vikten av detta arrangemang syns också i den internationella jämförelsen.

Användning av elektronisk övervakning är ganska omfattande i jämförelseländerna. Den används allmänt som övervakningsdel i olika påföljder. I Finland har medel för elektronisk övervakning använts en ganska kort tid. När man fått mer erfarenhet kan dess användningsområde utvidgas. Det torde inte vara möjligt eller nödvändigt att utsträcka det till alla samhällspåföljder, eftersom den grundläggande tanken i samband med samhällspåföljder också är att man litar på att den dömda förmår utföra fastställda och överenskomna saker utan ständig övervakning.

De principer som ingår i Europarådets rekommendationer om verkställighetsarbetet i samband med samhällspåföljder har i det finska systemet genomförts redan i de tidigare reformskedena. Dessa faktorer har beaktats t.ex. vid genomförandet av organisationsreformen inom brottspåföljdsområdet på 2000-talet. I fråga om de rekommendationer som gäller innehållet i övervakningen kan man konstatera att den nu aktuella propositionen i åtgärder som hänför sig till övervakning uttryckligen betonar en kombination av stöd och kontroll. Man betonar också övervakningens planmässighet och individuella utformning. Vidare betonar man samarbetet mellan olika myndigheter och övergripande åtgärder för att förbättra den dömdes livssituation. Man har också beaktat att verksamhet som anses vara behövlig kan fortsätta efter en avtjänad påföljd.

### **3.3 Klarheten och följdriktigheten i och effekten av lagstiftningen om samhällspåföljder**

I propositionen föreslås således att det ska stiftas en enda lag om verkställighet av samhällspåföljder. I samma lag ska på ett så klart, enhetligt och följdriktigt sätt som möjligt ingå bestämmelser om användningen av, innehållet i och målen för olika samhällspåföljder, om den dömdes skyldigheter, myndigheternas befogenheter samt andra frågor

som hänför sig till verkställigheten av samhällspåföljder. De olika samhällspåföljderna har många gemensamma grundläggande drag. De gemensamma bestämmelserna ska ingå i lagens allmänna bestämmelser. Utöver dessa ska särskilda bestämmelser som respektive samhällspåföljd förutsätter ingå i egna kapitel. Dessa åtgärder bedöms öka klarheten och följdriktigheten i den lagstiftning som gäller verkställighet av samhällspåföljder. Samtidigt torde förutsebarheten och jämlikheten förbättras vid utdömande eller fastställande av olika påföljder. Ikraftträdandet av ny lagstiftning som utarbetats för att fungera så bra som möjligt ökar redan i sig kännedomen om föremålet för lagstiftningen. Det att övervakad frihet på prov inte ska ingå i den föreslagna lagens tillämpningsområde innebär inte att lagstiftningen blir oklar, eftersom det på grund av denna påföljds särskilda karaktär är klarast att lagstiftningen om den genomförs i den egna lag som nyligen trätt i kraft.

### **3.4 Målet att minska återfallsbrottslighet vid verkställighet av samhällspåföljder**

I den föreslagna lagen har effektmålet tydligt skrivits som mål för samhällspåföljderna. I innehållet i de olika samhällspåföljderna framför man en verklig strävan att uppnå en effekt. Redan när förutsättningarna för utdömande av en samhällspåföljd utreds och när verkställigheten planeras är utgångspunkten att den brottsmisstänktes eller den dömdes hela livssituation ska beaktas så att det går att finna realistiska funktioner som på ett trovärdigt sätt förbättrar livshanteringsfärdigheterna och som klart skulle vara till nytta såväl för individen som på samhällsnivå. Det är viktigt att stödja drogfrihet. Utöver att det är fråga om planerade funktioner och om att motivera till en minskad användning av rusmedel är det också fråga om att som en del av verkställigheten ha behövlig övervakning. I den föreslagna lagen utgår man från en balanserad kombination av dessa faktorer. T.ex. de föreslagna detaljerade bestämmelserna om den dömdes skyldigheter, övervakarens uppgifter samt om utredningar och bedömningar

som kartlägger den dömdes behov av verksamhet och övervakning ska stödja detta mål.

Brottspåföljdsmyndigheten har inte själv på långa vägar möjligheter att ordna alla åtgärder och tjänster som behövs för att uppfylla effektmålet. I den lag som nu föreslås strävar man efter att lösa kostnadsfördelningen så att det klart konstateras att Brottspåföljdsmyndigheten har ansvaret för ordnande av och betalande för funktioner som hänför sig till verkställighet av samhällspåföljder. Kommunen ansvarar för sin del för ordnande och betalande av kommunal basservice, dvs. för de skyldigheter som kommunerna har med stöd av den gällande lagstiftningen. I lagförslaget ska det också förutsättas att verksamhetens kontinuitet beaktas efter att en samhällspåföljd har slutförts. Med hjälp av dessa bestämmelser torde man kunna förbättra uppfyllandet av effektmålet.

### **3.5 Behov av nya samhällspåföljder**

Under loppet av beredningsarbetet i fråga om verkställighet av samhällspåföljder har man utrett förutsättningarna för ibruktagande av kontraktsvård. För att uppfylla målet av ett klart påföljdssystem samt på grund av att det är besvärligt att definiera målgruppen och delvis på grund av svårigheter som hänför sig till ordnande och betalande av terapeutiska innehåll som kan anses vara krävande har det inte ansetts vara ändamålsenligt att föreslå ibruktagande av en separat kontraktsvårdspåföljd. Däremot har man i beredningen och i förslaget beaktat att det är möjligt och meningsfullt att klarare än för närvarande till samhällspåföljder foga en möjlighet till vård som ordnas av en serviceproducent inom den offentliga eller privata hälso- och sjukvården. Det är problematiskt att foga institutionsvård till samhällstjänst, övervakning av villkorlig frihet, övervakning av villkorligt fängelse eller ungdomsstraff på grund av det maximala antalet timmar per vecka som ingår i dessa påföljder samt också på grund av de nämnda påföljdernas natur. Däremot kunde vård som ordnas av serviceproducenter inom den offentliga eller privata social- och hälsovården på ett meningsfullt sätt gå att foga till övervakningsstraff. Sådana arrangemang har det redan lagstiftats om i utgångspunkten för la-

gen om övervakningsstraff. Enligt den kan övervakningsstraff verkställas bland annat på ett ställe där den dömda får vård. I den nu föreslagna lagen föreslås en möjlighet att i samband med övervakningsstraff använda vård som ordnas av en serviceproducent inom den offentliga eller privata hälso- och sjukvården.

I propositionen föreslås inte heller att tillämpningsområdet för ungdomsstraffet ska utvidgas till 18–20-åriga gärningsmän. Där emot föreslås att man i samhällstjänsten tar i bruk en förstärkt samhällstjänst avsedd för gärningsmän som inte fyllt 21 år med ett klart element av stöd och övervakning. Denna form av samhällstjänst tas i bruk när utförande av vanlig samhällstjänst har varit eller förmodas vara svårt. Det föreslås att det ska föreskrivas om detta i de paragrafer som gäller samhällstjänst.

Den helhet samhällspåföljder som är i bruk i Finland är adekvat både när det gäller innehållet och till sitt antal. Målen för verkställigheten av påföljderna, dvs. att öka den dömdes livshanteringsfärdigheter och att minska återfallsbrottsligheten, kan uppfyllas genom de nuvarande samhällspåföljderna. I det nuvarande systemet kan man bereda och genomföra verkställigheten av en påföljd på ett tillräckligt individualiserat och trovärdigt sätt. Den enhetliga lag om verkställighet av samhällspåföljder som föreslås i propositionen tjänar för egen del och även i betydande grad behovet att öka kännedomen om samhällspåföljder och att klarlägga stränghetsförhållandena i systemet.

### 3.6 Ökad vård vid verkställigheten av påföljder

Problemen hos personer som avtjänar samhällspåföljder har ökat och utslagningen har förvärrats under det gångna decenniet. Detta kan tydligt ses i det praktiska arbetet för verkställighet av samhällspåföljder. För vederbörligt avtjänande av påföljder behövs allt mer motiverande och stödjande arbete. Brottsförvaltningsmyndigheten har vid verkställigheten av samhällspåföljder tillgång till olika funktioner där man å ena sidan vid behov i behövlig grad kan beakta det individuella grepp som livssituationen för varje dömd

person förutsätter och där man å andra sidan kan bevara den förutsebarhet och stränghet som trovärdigheten av verkställighetssystemet kräver.

I de nyaste samhällspåföljderna ingår en större möjlighet än tidigare att till påföljden foga krävande vårdåtgärder, som t.o.m. kan förutsätta placering i en institution. Detta gäller i synnerhet övervakningsstraff och möjligheten att avtjäna straffet i en vårdinstitution. Också till denna del kan det samhällspåföljdssystem som nuförtiden är i bruk anses fungera och beakta de dömdas vårdbehov bra. Dessa möjligheter används dock inte särskilt mycket, varför det i detta sammanhang föreslås att möjligheten att använda vård som ordnas av social- eller hälsovårdens offentliga eller privata serviceproducenter ska framhållas.

Det är ytterst viktigt att vård som ordnats under verkställigheten av straffet eller annan verksamhet för att förbättra färdigheterna för ett liv utan brott fortsätter efter en avtjänad påföljd. Tiden efter frigivningen är i detta hänseende det känsligaste skedet. Om t.ex. bedömningen av behovet av verksamhet och utredande av vem som ska stå för kostnaderna tar flera dagar eller veckor i anspråk, försvagas den dömdes beredskap för t.ex. ett liv utan alkohol och eller droger. I propositionen föreslås att man i planen för strafftiden i fråga om samhällspåföljder ska beakta och med stöd av denna plan ska iakttä en plan för att säkerställa kontinuiteten i stödåtgärderna för att främja den dömdes livshantering efter att straffet har avtjänats.

De möjligheter som det nuvarande systemet erbjuder att som en del av verkställigheten av en påföljd använda vård i enlighet med den dömdes behov, torde kunna anses vara goda med tanke på effektmålet. Dessa möjligheter är 1) i samhällstjänst: verksamhet som ordnas i andelen för annan verksamhet än arbete i syfte att minska risken för återfallsbrottslighet för den dömda eller hans eller hennes rusmedelsproblem samt öka den dömdes förutsättningar att avtjäna ett samhällstjänststraff, 2) i övervakningsstraff: rehabilitering, verksamhetsprogram och andra motsvarande funktioner som ingår i verksamhetsskyldigheten och som upprätthåller och främjar den dömdes funktionsförmåga

och sociala färdigheter, 3) i övervakning av villkorlig frihet: att vid övervakarsamtalen samt i samband med uppgifter och program som främjar den sociala funktionsförmågan förbättra den övervakades förmåga att bära ansvar och agera i samhället på ett godtagbart sätt, 4) i övervakning av villkorligt fängelse: att vid övervakarsamtalen samt i samband med uppgifter och program som främjar den sociala funktionsförmågan förbättra den övervakades förmåga att leva ett liv utan brott, samt 5) i ungdomsstraff: att vid övervakarsamtalen samt vid deltagande i uppgifter och program främja den dömdes sociala funktionsförmåga. Om man till lagstiftningen ännu fogar bestämmelser som betonar möjligheten att använda vård som ordnas av en offentlig eller privat serviceproducent inom social- och hälsovården, kan påföljdssystemets terapeutiska möjligheter anses vara adekvata.

### **3.7 Användning av välfärdssamhällets allmänna stödssystem i samband med verkställighet av samhällspåföljder**

Ovan har i flera sammanhang konstaterats två klara grundläggande fakta som hänför sig till verkställighet av samhällspåföljder: 1) problemen hos personer som avtjänar samhällspåföljder är allt svårare och det behövs allt mer krävande åtgärder för att underlätta dem och 2) för att uppfylla de mål som uppställts för verkställigheten av samhällspåföljder och som gäller förbättrande av den dömdes livshanteringsfärdigheter och förebyggande av återfallsbrottslighet behövs allt mer effektfulla åtgärder och tjänster. Ju svårare problem en person har, desto mer djupgående arbete och större resurser behövs för att förbättra situationen. Det att man sätter sig in i en persons livssituation precis när en påföljd förbereds och verkställs är naturligt. För flera dömda personer är det ett skede i livet där situationen stoppas så att det finns en möjlighet och t.o.m. en skyldighet att söka medel för en livsförändring. Det är också ett skede där det offentliga systemet i stor utsträckning kunde ta fasta på möjligheten att förbättra en utslagen eller utslagningshotad persons liv i samarbete med personen själv och dennes närmaste krets. Därför är det både av mänsk-

liga skäl och med tanke på servicesystemets funktion mycket viktigt att för detta skede skapa ett fungerande och så smidigt förfarande som möjligt för att människors livsriktning ska kunna ändras.

I propositionen är utgångspunkten den att kostnadsfördelningsansvaret för funktioner som hänför sig till samhällspåföljder fastställs i enlighet med om verksamheten gäller uppfyllandet av det effektmål som uppställts för verkställigheten av straffet eller om det är fråga om hemkommunens ansvar för ordnandet av i lagen föreskrivna tjänster och stödåtgärder till sina medlemmar.

När den brottsmisstänktes levnadsförhållanden och behov av stödåtgärder kartläggs samt när funktioner planeras och genomförs ska hemkommunens och Brottspåföljdsmyndighetens samarbete intensifieras så att funktionerna, tjänsterna och stödet samordnas. Det är också väsentligt att verksamheten och stödåtgärderna fortsätter efter avtjänat straff. När funktionerna samordnas ska kommunen bedöma behovet av tjänster självständigt med stöd av relevanta bestämmelser och Brottspåföljdsmyndigheten ska inte kunna förutsätta att kommunen ska ordna tjänster på basis av samordningsmålet. I denna lösning är det fortfarande inte fråga om att anvisa nya uppgifter för kommuner.

## **4 Propositionens konsekvenser**

### **4.1 Samhälleliga konsekvenser och konsekvenser för individer**

Formellt är reformen en kodifikationsreform, genom vilken de normer som gäller olika samhällspåföljder, med undantag för övervakad frihet på prov, och vilka finns på olika håll i lagstiftningen förs samman, i en enhetlig lag. Innehållsmässigt innebär reformen att tillämpningsområdet för samhällspåföljderna utvidgas en aning och att deras ställning i Finlands påföljdssystem generellt stärks. Till båda sidorna hänför sig samhälleliga konsekvenser och individuella konsekvenser för dem som dömts till straff.

### Kodifikationskonsekvenser

Konsekvenserna för samhället av kodifikationsreformer hänför sig till klarheten i lagens innehåll och överskådlighet. Av den nu föreslagna lagen ska framgå samhällspåföljdernas gemensamma innehåll och drag samt varje enskild samhällspåföljds karaktäristiska innehåll och drag samt påföljdernas inbördes stränghetsförhållande. Tillsammans med strafflagen ska den nu föreslagna lagen på ett samlat sätt tala om vilka straffformer som används i landet och vilket deras innehåll är. På detta sätt ska möjligheter att skapa en bild av innehållet i Finlands straffsystem förbättras. En enhetlig lagstiftning ska också stärka möjligheterna till en enhetlig lagtillämpning på olika myndighetsnivåer. Den kan också tänkas förbättra den allmänna kännedomen om samhällspåföljder.

### Återfallskonsekvenser

Utgångspunkten för bedömningen av brottslighetskonsekvenserna är antagandet att samhällspåföljder används som alternativ till fängelsestraff. Bedömningarna om återfallskonsekvenserna kan grundas på kriminologisk teori och empiriska mätningar som gäller konsekvenser av straff.

Ledande teorier om brott betonar betydelsen av social inlärning, sociala band och närkontroll, sociala möjligheter samt det stigma som det officiella systemet producerar. Å ena sidan anser man att det brottsliga beteendet inlärs som ett resultat av växelverkan och kommunikationsprocesser med instanser och personer som förhåller sig positivt till brott. Fängelser och kommunikationsrelationer mellan fångar erbjuder rikligt med möjligheter att lära sig beteendemönster som gynnar brott eller som stärker sådana beteendemönster. Möjligheterna till identifikation och inlärning i samband med samhällspåföljder är betydligt mindre, vilket gör samhällspåföljderna mindre skadliga i jämförelse med fängelse.

Att iakttäta lagar och att avhålla sig från brott har också samband med övrig social kontroll. Individens beteende beror också på mängden och kvaliteten av hans eller hennes sociala band. Band till laglydiga individer, institu-

tioner och normer är en viktig brottsämmande faktor. Fängelse, när det bryter dessa band, försvagar de band som upprätthåller normenligt beteende, vilket också bidrar till en ökad risk för brottsligt beteende. En del av samhällspåföljderna, såsom samhällstjänst, har däremot planerats precis för att stärka sådana band.

Det stigma som gärningsmannen får genom straffet har också ansetts försvåra lagenligt beteende. Detta stigma begränsar såväl sociala som ekonomiska möjligheter. Det kan utestänga gärningsmannen från det konventionella samfundet och förskjuta honom eller henne till en kriminell subkultur. Påföljderna är mycket olika till sina stigmatiserande konsekvenser. Stigmat av fängelse är betydligt starkare än stigmat av andra påföljder, även om något slags stigma om att vara avvikande hänför sig till alla påföljder. Samhällspåföljderna saknar också fängelsestraffets institutionaliserande konsekvenser.

Det finns rikligt med internationella och i någon mån också inhemska forskningsrön om samhällspåföljdernas positiva återfallskonsekvenser. Återfall i brott ser ut att vara klart ovanligare efter samhällspåföljder när man som jämförelseobjekt tar en grupp till sina egenskaper standardiserade gärningsmän som avtjänat fängelsestraff.

Det finns starka teoretiska och empiriska grunder att anta att en utvidgning av samhällspåföljderna minskar återfallsbrottsligheten. Samtidigt bör man dock beakta att fängelse har en kortvarig isoleringseffekt samt i vissa situationer kanhända en mer effektiv avskräckningseffekt än samhällspåföljderna.

### Sociala konsekvenser

Utöver omedelbara återfallskonsekvenser har samhällspåföljder mer omfattande konsekvenser för den dömdes liv och levnadsförhållanden. Också dessa ska beaktas när långsiktiga konsekvenser bedöms. Nyare kriminologisk forskning betonar att upphörande med en kriminell karriär är en mer mångfasig psykosocial process som hör samman med livsgången. Den är inte på det sättet lineärt kausal att vi kunde konstatera att lösgörandet har skett vid en viss tidpunkt som ett resultat av vissa enskilda faktorerers samverkan. Ofta

rör man sig på gränsen, man avstår från brott en tid, men kommer sedan tillbaka tills man kanske helt lösgör sig från livsstilen. Det kan ta flera år att lösgöra sig från en kriminell livsstil, därtill hörande identitet och sociala nätverk, samtidigt som gärningsmannen hela tiden strävar efter att bygga upp en identitet enligt ett normalt liv.

Detta perspektiv är viktigt också när man analyserar mätningar av effekten. Att lösgöra sig från brott är inte en enkel förändring som kan genomföras på en gång, utan det är en långvarig process, där komponenter som hör till det individuella och sociala kapitalet småningom blir starkare och influerar vid olika tidpunkter och med varierande styrka. Effektiviteten av det arbete som utförs inom påföljdssystemet kan därför inte mätas enbart med hjälp av kortsiktiga återfallstal. Processen har kanske redan kommit i gång, men resultaten syns inte ännu i återfallstalen. De syns däremot som stärkta personliga relationer och vänskapsnätverk, minskat missbruk av alkohol och droger, större studiemotivation och ökad integration i arbetslivet och så vidare. Också när man planerar innehållet i påföljderna bör uppmärksamhet fästas vid dessa skyddsfaktorer som stöder lösgörandet från brott och individens tillgängliga personliga relationer och nätverk samt sociala strukturer som underlättar hans eller hennes liv. Utöver individuell påverkan borde man analysera hur man kan stärka den sociala infrastruktur och de sociala nätverk som skulle underlätta ett lösgörande från en brottslig livsstil och integration i ett normalt liv.

Vid analysen av olika påföljders samhällsliga konsekvenser bör man uppmärksamma att de nämnda ändringarna är viktiga inte bara med tanke på det framtida brottsliga beteendet utan också av orsaker som hänför sig till välfärd och livskvalitet. Med tanke på livskvaliteten är de värdefulla i sig själva.

Påföljderna kan också vara förenade med mer omfattande konsekvenser för individen. Det har påpekats att samfundets deltagande i genomförandet av påföljder stärker samfundsbanden och upplöser de spänningar som brottet medfört. Utöver det att samhällstjänst har erbjudit många individer en utgångspunkt för uppbyggande av nya sociala kontakter och förbindelser, kan man gott tänka sig att

dagligt arbete med personer som dömts för brott har ändrat många människors och arbetskollektivs uppfattning om gärningsmän.

Brottslighetskonsekvenser utifrån allmänprevention

Straffrättsliga påföljder förväntas minska brottsligheten också genom den allmänpreventiva effekten så att de påverkar beteendet hos andra än dem som redan dömts för brott. Allmänprevention hänför sig dels till den omedelbara avskräckningseffekten hos brott, dels till den moralskapande och moralstärkande effekt som straff har.

Uppkomsten av den avskräckande effekten sammankopplas med hur stränga straffen är och hur stor risken att bli ertappad är. Med tanke på avskräckningseffekten kan samhällspåföljder antas vara svagare än fängelse. Forskningsresultat om avskräckningspreventionens funktion påvisar dock konsekvent att risken att bli ertappad upplevs vara betydligt viktigare än sanktionernas stränghet. Man kan framföra flera orsaker till detta. Att bli ertappad omintetgör gärningsmannens planer i sig självt och är på det sättet viktigare för gärningsmannen än sanktioner som mycket senare eventuellt följer för gärningen. Också kunskaperna om sanktionernas nivå är förutom svaga också i regel felaktiga. Dessutom begås majoriteten av brott i omständigheter där det knappast finns utrymme för rationellt övervägande – under påverkan av alkohol, med ett gäng eller i ett mycket upprört eller provocerat sinnestillstånd. När alla faktorer sammanräknas torde det slutligen inte vara överraskande att varken höjda eller sänkta sanktionsnivåer knappast alls syns i brottsstatistiken.

Trots det sagda är allmänprevention viktig med tanke på systemets funktion och iakttagandet av lagar. Dess funktionsmekanismer är dock mer komplicerade än ett enkelt avskräckningsmedel. Detta på grund av att människor i allmänhet inte iakttar lagar på grund av rädsla för myndigheterna, utan av den orsaken att de upplever att lagens bestämmelser är värda att bli följda och/eller att de moraliskt upplever att brott ska undvikas. Med tanke på iakttagande av lagar är det också väsentligt att människor anser att

strafflagen och dess påföljdssystem är godtagbara och förnuftiga. Detta åsyftar också kravet på påföljdernas trovärdighet och att påföljderna har ett meningsfullt innehåll och att de också enligt människors åsikt är fungerande och effektiva.

I denna jämförelse förlorar samhällspåföljderna inte nödvändigtvis mot fängelse. De olägenheter och nackdelar som beskrivs i det föregående avsnittet är allmänt kända bland människor. Forskningsrön anger också att samhällspåföljderna har ett betydande värde för allmänheten. Påföljder i vilka det ingår ett s.k. korrigerande element har sedan tidigare fått ett starkt understöd av allmänheten när man frågat om deras attityd gentemot olika påföljdsalternativ. Enligt nyaste undersökningar om rättskänslan har människors tro på en möjlighet till förbättring också ett nära samband med samhällspåföljdernas popularitet. Människor är beredda att ge en möjlighet till dem som är villiga att förändras, och det verkar som om människor är redo att avstå t.o.m. från stränga krav på straff om gärningsmannen själv vill och försöker förändras. Samhällspåföljderna erbjuder en sådan möjlighet. Enligt forskningen finns det mycket goda grunder att anta att man kan bredda området för samhällspåföljderna utan att äventyra straffens allmänpreventiva effekt.

Det väsentliga med tanke på samhällspåföljdssystemets trovärdighet är å ena sidan att påföljderna är tillräckligt krävande och intensiva. Å andra sidan ska deras innehåll vara meningsfulla, också något annat än formella anmälningsbesök hos myndigheterna. Effektiviteten kräver att den dömdes livssituation kartläggs och att innehållet i påföljden skräddarsys utifrån kartläggningen.

#### Helhetsbedömning

Utifrån forskningsrön kan samhällspåföljder med fog till sina återfallskonsekvenser anses vara förmånligare än straff som avtjänas i anstalter. De avbryter inte pågående positiva saker som pågår i den dömdes liv, såsom studier, arbete eller familjeliv och i samband med deras verkställighet finns bättre möjligheter att förbättra den dömdes livshanteringsfärdigheter. Till dessa hör också

möjligheten att på längre sikt stärka de individuella och sociala färdigheter som senare hjälper att ta avstånd från den kriminella livsstilen. De positiva konsekvenserna kan komma fram med ett dröjsmål och deras hela värde uttöms inte heller i ett brottsförebyggande perspektiv. Dessa hänsyn talar för reformens grundläggande målsättning att generellt stärka samhällspåföljdernas ställning som en del av Finlands påföljdssystem. Om detta sker, kan reformen bedömas ha en positiv inverkan på den sociala anpassningen hos personer som dömts för brott.

Det är viktigt att det finns påföljder i bruk som inte är ägnade att fördjupa utslagningen och banden till en kriminell livsstil, utan där man förmår inleda åtgärder som förbättrar livshanteringen i den dömdes egna levnadsmiljö, som en del av hans eller hennes vardag. Det är skäl att differentiera bedömningen av denna reforms konkreta individuella och samhälleliga konsekvenser punkt för punkt.

Utvidgningen av samhällspåföljdssystemet ska i denna proposition endast begränsas till unga personer. Förändringarna i förutsättningarna för användning av ungdomsstraffet kan i någon mån antas öka användningen av den påföljden. Mer betydande resultat är att invänta av den ändring genom vilket till samhällstjänst kan användas i situationer där det inte föreligger förutsättningar att utdöma vanlig samhällstjänst. I dessa fall kan till samhällstjänst dessutom fogas mer element som innehåller stöd och övervakning än normalt. Målet är att undvika användning av ovillkorliga fängelsestraff i åldersgruppen unga vuxna, till stor del av samma orsaker på grund av vilka man lyckats minska användning av fängelse i den allra yngsta åldersgruppen. Om den eftersträlvade förändringen blir till, kunde reformen förbättra möjligheterna att klara sig i samhället utan att hamna i fängelse för cirka hundra unga personer årligen. Resultatet är betydande, både för de unga personerna själva och för samhället.

#### 4.2 Ekonomiska konsekvenser

Det samhällspåföljdssystem som föreslås i propositionen ska till sina viktigaste delar bevaras likadant som det är nu. Det föreslås

att det förfarande för bedömning och utlåtanden som gäller utdömmande eller bestämmande av samhällspåföljder ska göras klarare. Detta kan bedömas innebära en effektivisering av myndighetsåtgärder. Det är t.ex. fråga om att åklagaren inte för prövningen eller utdömandet av två eller flera påföljder skulle behöva begära separata bedömningar eller utlåtanden i fråga om dessa påföljder, utan det skulle räcka med att en enda påföljdsutredning begärs, och att också en enda utredning upprättas av Brottspåföljdsmyndigheten.

I åtgärder som avser förberedelse, bestämmande och verkställighet av gällande samhällspåföljder beaktas den individuella situationen och de individuella färdigheterna hos den brottsmisstänkte eller dömd. I propositionen föreslås beaktande av dessa faktorer i ännu större omfattning än för närvarande, för att så bra som möjligt uppnå det krävande målet att förbättra livshanteringsfärdigheterna och stödja ett liv utan brott. Utöver en effektivisering av användningen av de verksamhetsmetoder och verksamhetsprogram som redan är i bruk är det också fråga om ett allt starkare motiveringsarbete i situationer där avtjänande av en samhällspåföljd är besvärligt. Dessutom betonar man i propositionen en allt mer utbredd användning av funktioner som ordnas med hjälp av vård som den offentliga eller privata social- och hälsovårdens serviceproducenter ordnar. Till den del det är fråga om verksamhet som hänför sig till verkställigheten av samhällspåföljder, svarar Brottspåföljdsmyndigheten för kostnaderna. Detta förutsätter att Brottspåföljdsmyndighetens personal- och andra resurser allt mer inriktas på verkställighet av samhällspåföljder. Det är dock inte fråga om en ren kostnadsökning, eftersom man genom samhällspåföljder som avtjänats på ett lyckat sätt kan undvika användning av ovillkorliga fängelsestraff och sålunda minska de totala kostnader som orsakas av verkställighet av straff. För att detta mål ska nås förutsätts det att resurser anvisas för det stöd som tillhandahålls för att samhällspåföljderna ska kunna avtjänas på ett behörigt sätt. Det är fråga om operativa val, med hjälp av vilka resurserna kan inriktas på ett så förnuftigt sätt som möjligt. Verktälligheten av samhällspåföljder kostar i genomsnitt 5 000 euro per år, när på

motsvarande sätt kostnaderna för verkställigheten av fängelsestraff uppgår till över 71 000 euro per år.

Det föreslås att i bestämmelserna om samhällstjänst på ett klarare sätt än för närvarande ska antecknas möjligheten att som en del av tjänsten delta i t.ex. missbrukarvårdens öppenvård. Ett sådant arrangemang är möjligt redan nu, men det används inte. Förberedelse för och genomförande av sådana arrangemang hör i huvudsak till de bastjänster som kommunen med stöd av lag ordnar för sina invånare, men i samband med förberedandet och genomförandet av verkställigheten av en påföljd krävs det att också Brottspåföljdsverket anvisar resurser för åtgärderna. De positiva följderna av sådana åtgärder som stöder den dömdes förmåga att avtjäna en samhällspåföljd på ett behörigt sätt minskar behovet av att omvandla samhällspåföljderna till fängelsestraff, vilket innebär att arrangemanget enligt en helhetsgranskning minskar kostnaderna för Brottspåföljdsmyndighetens del. T.ex. kostnaderna för vård på en institution inom missbrukarvården uppgår till ca 200–350 euro per dygn. Det genomsnittliga priset för ett besök i öppenvården är ca 100 euro. Med hjälp av dessa åtgärder strävar man efter att öka den dömdes färdigheter att avtjäna samhällstjänsten till slut på vederbörligt sätt och undvika att samhällstjänsten förvandlas till fängelse. Det föreslås att till samhällstjänst i fråga om unga lagöverträdare ska fogas en form som förstärks med stöd och övervakning. På årsbasis kan det uppskattas att ca 100 unga personer avtjänar denna förstärkta samhällstjänst.

Det föreslås att i bestämmelserna om övervakningsstraff ska preciseras en möjlighet att som innehåll i verksamhetsskyldigheten använda placering i vårdinstitution eller öppenvård. I den gällande lagstiftningen är detta redan möjligt. Övervakningsstraffet har varit i bruk sedan november 2011, varför det ännu inte finns tillräckligt jämförbara data om hur olika verksamhetsmöjligheter har använts och hurdana kostnader de har orsakat.

Det föreslås inga väsentliga förändringar i användningsområdet för samhällspåföljderna avsedda för unga personer, övervakning av villkorligt fängelse och ungdomsstraff. Man

önskar dock att ungdomsstraffets användning ska öka i och med den nya lagstiftningen. I praktiken är användningsområdet för ungdomsstraffet i varje fall begränsat, eftersom det är avsett för den grupp unga personer som är allvarligare utslagen och som hamnat i en brottsspiral. De mål för samhällspåföljder som uppställs i propositionen förutsätter i flera fall att man sätter sig in i den unga personens situation på ett mer individuellt sätt samt mer individuella verksamhetsmetoder, för att den unga personens livsriktning ska kunna vändas i enlighet med lagens mål. Även i detta sammanhang är det fråga om att se till att en större del av samhällspåföljderna avtjänas på ett behörigt sätt och minska antalet personer för vars del verkställigheten avbryts. Detta har en gynnsam inverkan på resurserna som helhet. Det är alltså fråga om resursernas inriktning, inte om tilläggsresurser.

Det föreslås inga väsentliga förändringar i användningsområdet för övervakning av villkorlig frihet.

Den föreslagna möjligheten att söka ändring har bedömts innebära endast en obetydlig ökning i arbetsmängden för Brottspåföljdsmyndighetens brottspåföljdsområden och förvaltningsdomstolarna, eftersom man bedömer att ändringssökande stannar på en obetydlig nivå.

Genom denna regeringsproposition ändras inte kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna. Till den del som det är fråga om ordnande av kommunal basservice, ska kommunen ansvara för kostnaderna, på samma sätt som för närvarande. Till kostnadsansvaret anknyter kommunens oberoende bedömning av tjänstebehovet. Brottspåföljdsmyndigheten ska ansvara för betalning av funktioner som hänför sig till verkställigheten av samhällspåföljder.

Det väsentliga är att funktionerna och tjänsterna samordnas så att både de kommunala aktörerna och verkställaren vet vad vardera har anhängigt eller planerat för att förbättra en enskild dömd persons livssituation. Det viktiga är också att redan inledd verksamhet fortsätter när verkställigheten av en påföljd inleds eller när den avslutas. En fungerande samordning av tjänster och funktioner och fortsättande av inledda åtgärder när

avtjänandet av påföljden börjar och slutar innebär en rationalisering av arrangemang och ökad effekt när man kan satsa på säkerställande av funktionerna i det känsliga skedet i början och slutet av en påföljd. Bättre samarbete mellan Brottspåföljdsmyndigheten och kommunerna bidrar till att förbättra verksamhetens resultat och medför på lång sikt besparingar för vardera parten.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att målet med största delen av de föreslagna ändringarna är att minska de fall där avtjänandet av en samhällspåföljd avbryts och påföljden förvandlas till fängelsestraff. På lång sikt kan detta leda till att användningen av ovillkorliga fängelsestraff minskar och till att kostnadsbesparingar uppkommer. I detta fall frigörs även resurser från det arbete som hänför sig till processen för förvandling av samhällspåföljder till fängelsestraff. Dessa resurser kan anvisas för andra ändamål också inom åklagar- och domstolsväsendet. De föreslagna åtgärderna för effektivisering av verkställigheten kan täckas med Brottspåföljdsmyndigheten nuvarande anslag för verksamhetsutgifter genom att allokera personal- och andra resurser på nytt.

#### 4.3 Konsekvenser för myndigheterna

Propositionens konsekvenser syns klarast i Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet. För myndigheten uppstår flera behov att effektivisera verksamheten, såsom samhällstjänst för unga personer som förstärks genom stöd och övervakning, vård som skaffas som öppenvård eller institutionsvård av serviceproducenter inom den offentliga eller privata social- och hälsovården samt effektivisering av de funktioner och verksamhetsprogram som är i bruk. Det väsentliga med dessa innehållsmässiga preciseringar och dessa nya verkställighetsmoment för de påföljder som är i bruk är en utvidgning av användningen av samhällspåföljder och undvikande av användning av ovillkorligt fängelse i situationer där det är möjligt.

Propositionen har också konsekvenser för åklagarnas och domstolarnas verksamhet. På basis av de preciseringar som gjorts i innehållet i samhällspåföljderna har de bättre möjligheter att beakta olika alternativ och

stränghetsförhållandena i påföljdssystemet. Det bedömnings- och utlåtandeförfarande som hänför sig till utdömande av påföljder ska göras klarare och enhetligare. En ny slags påföljdsdel som ska beaktas i åklagarnas och domstolarnas arbete är samhällstjänst för unga personer som förstärks med stöd och övervakning.

För att uppfylla samhällspåföljdernas krävande effektmål behövs intensivt samarbete med andra aktörer som arbetar för att förbättra livshanteringsfärdigheterna hos den dömda. Brottspåföljdsmyndighetens viktigaste samarbetsinstans är den dömdes hemkommun. Det väsentliga är att samordna funktioner och tjänster som redan ordnas med funktioner och tjänster som fogas till verkställigheten när verkställigheten av påföljden planeras liksom också fortsättandet av funktionerna och tjänsterna när påföljden slutförts. Även korta avbrott i dessa kritiska skeden kan innebära att verksamhet som konstaterats vara till nytta upphör. En avbrottsfri fortsättning av verksamheten förutsätter gemensamma insatser av myndigheterna. Reformen ökar inte kommunernas uppgifter.

#### 4.4 Konsekvenser för jämställdheten

Påföljdssystemet riktas i huvudsak till män. För de brott som kom till polisens kännedom år 2011 var 21 procent av de misstänkta brottslingarna kvinnor. Detta är aningen mer än 168 600 fall. År 1990 var de fall där den misstänkta brottslingen var en kvinna 89 000 till antalet.

Den 1 maj 2014 avtjänade 3 222 personer samhällspåföljd och av dessa var 340 kvinnor. Kvinnornas andel av dem som avtjänar samhällspåföljd är således 10,6 procent. Vid samma tidpunkt avtjänade 2 471 personer ovillkorligt fängelsestraff och av dessa var 190 kvinnor.

Vid bedömningen av utdömandet av och förberedandet av verkställigheten av en samhällspåföljd tas bland annat personens livssituation och förhållanden i beaktande. Remissinstanserna som ombads att ge sina utlåtanden om betänkandet av kommissionen som utrett verkställigheten av samhällspåföljderna, ombads också att i sitt utlåtande framföra hur jämställdheten mellan könen

förverkligas i åtgärder och praxis kring påförandet, beredandet och verkställigheten av samhällspåföljderna. Enligt utlåtandena har könet ingen betydelse när någon döms till samhällspåföljd eller när samhällspåföljden verkställs.

Samhällspåföljderna verkställs alltså i den dömdes egen livsmiljö. I påföljden kan ingå och ingår ofta aktiviteter som stöder ett brottsfritt liv. När någon döms till eller avtjänar en sådan här typ av påföljd har könet inte konstaterats ha någon betydelse utan det väsentliga är individuell prövning när såväl påföljdens lämplighet som dess innehåll planeras.

### 5 Beredningen av propositionen

#### 5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Propositionen har beretts som samhällspåföljdskommissionens arbete sedan början av 2010 till slutet av februari 2012. Samhällspåföljdskommissionen avgav sitt förslag den 7 mars 2012 (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 12/2012). Propositionen har beretts vid justitieministeriet i samarbete med Brottspåföljdsmyndigheten utifrån kommissionens förslag och de utlåtanden som erhöles om dem.

#### 5.2 Utlåtanden och hur de har beaktats

Justitieministeriet begärde utlåtande av 92 instanser över samhällspåföljdskommissionens betänkande som upprättats i formen av en regeringsproposition. Utlåtande lämnades av 58 instanser. Ett sammandrag har sammanställts över utlåtandena (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 71/2012).

I huvudsak ansågs kommissionens förslag vara bra och behövliga. En enhetlig lag om verkställandet av samhällspåföljder ansågs vara en bra sak. Målet att främja den sociala anpassningen hos den som dömts för brott och att öka färdigheterna för ett liv utan brott är enligt remissinstanserna ett mycket viktigt och krävande mål. Användning av öppenvårds- och institutionsvårdstjänster inom missbrukarvården fick ett omfattande understöd. Harmonisering och klargörande av det

bedömnings- och utlåtandearbete som hänför sig till bestämmande, beredning och verkställighet av samhällspåföljder ansågs vara en positiv sak. Det konstaterades också att bedömnings- och utlåtandearbetet är allt mer krävande och förutsätter vederbörlig allokering av resurser. Det är viktigt att funktionerna samordnas innan påföljden verkställs, medan påföljden pågår och därefter. Då betonas i synnerhet tjänsterna inom missbrukarvården. Den föreslagna lösningen avseende fördelningen av kostnader mellan Brottsföljdsmyndigheten och hemkommunen ansågs i princip vara ett förtydligande, men ännu kvarstår mycket som beror på tolkningar. En problematisk fråga är redan vilka de kommunala bastjänsterna är. Delvis framfördes bekymmer över att staten åtar sig att sköta kommunens uppgifter. Den till unga personer riktade förstärkta samhällstjänsten ansågs i huvudsak vara bra. I situationer med unga lagöverträdare behövs påföljder vars innehåll beaktar de individuella omständigheterna och möjligheterna. Det anses vara ett problem att påföljdssystemet blir oklart när man kan använda olika alternativ som ligger nära varandra. I utlåtandena konstaterades att det ska föreskrivas om möjligheterna att söka ändring i enlighet med gällande krav. I vissa utlåtanden bekymrade man sig över säkerställandet av tillräckliga resurser. Det förut-sattes att resursfrågorna för de föreslagna ändringarna ska behandlas så att det finns

verkliga möjligheter att klara av de funktioner som föreskrivs. De inkomna utlåtandena har beaktats vid bearbetningen av propositionen.

I oktober 2014 begärdes dessutom ett utlåtande om utkastet till proposition av finansministeriets kommun- och regionförvaltningsavdelning. Utlåtandet har beaktats i propositionen.

## **6 Samband med andra propositioner**

Propositionen behöver samordnas med regeringens propositioner till riksdagen med förslag till ändring av lagstiftningen om fängelse och häktning (RP 45/2014 rd), förslag till ändring av lagen om samarbete mellan Finland och de övriga nordiska länderna vid verkställighet av domar i brottmål (RP 97/2014 rd) och förslag till överföring av uppgifter avseende inledande av verkställighet av straff från utskökningsväsendet på Brottsföljdsmyndigheten (RP 110/2014 rd) samt med den regeringsproposition som överlämnas till riksdagen under höstsessionen 2014 som gäller behandling av personuppgifter inom Brottsföljdsmyndigheten. Propositionen har också samband med regeringens proposition om att koncentrera statens skadeersättningsverksamhet till Statskontoret.

## DETALJMOTIVERING

### 1 Lagförslag

#### 1.1 Lag om verkställighet av samhällspåföljder

#### I AVDELNING

#### Allmänna bestämmelser

#### 1 kap. Allmänna bestämmelser om verkställigheten

**1 §. Tillämpningsområde.** I den gällande lagstiftningen finns en särskild lag om verkställighet av varje enskild samhällspåföljd. Dessa lagar är lagen om samhällstjänst, lagen om övervakningsstraff, lagen om övervakning av villkorlig frihet, lagen om övervakning av villkorligt fängelse och lagen om ungdomsstraff. Lagarna och statsrådsförordningarna om de olika samhällspåföljderna har utarbetats vid olika tidpunkter. Ett av de centrala syftena med den föreslagna lagen är att reglera verkställigheten av samhällspåföljderna på ett enhetligt sätt och i en och samma lag. Lagen ska tillämpas på de påföljder som redan för närvarande är i bruk och som verkställs i samhället, inte i fängelset.

Enligt lagens 1 § ska lagen tillämpas på verkställigheten av de samhällspåföljder som räknas upp i paragrafen. De samhällspåföljder på vars verkställighet lagen tillämpas delas in i två moment. I det första momentet nämns de samhällspåföljder som döms ut av en domstol. Samhällstjänst och övervakningsstraff, som nämns i momentets 1 och 2 punkt, är påföljder som döms ut istället för ovillkorligt fängelsestraff. De samhällspåföljder som nämns i 1 mom. 3 och 4 punkten gäller unga förbrytare. Villkorligt fängelse förenat med övervakning som tilläggspåföljd berör personer som inte fyllt 21 år och ungdomsstraff är avsett för unga som inte fyllt 18 år. Dessa påföljder som är avsedda för unga har likaså etablerat sin ställning inom påföljdssystemet, även om ungdomsstraff har dömts ut i mindre omfattning än vad som var

målsättningen då ungdomsstraffet togs i bruk.

Med stöd av paragrafens 2 mom. omfattar lagens tillämpningsområde också övervakning av villkorlig frihet. Den övervakning av villkorlig frihet som avses i den föreslagna paragrafens 2 mom. grundar sig på domstolens dom, men beslutet om att gå vidare till samhällspåföljdsskedet fattas inte av domstolen. Också övervakning av villkorlig frihet har blivit en etablerad del av påföljdssystemet.

I den föreslagna paragrafens 3 mom. bestäms det att man med ”den dömden” avses i denna lag den som avtjänar en i 1 eller 2 mom. avsedd samhällspåföljd. Den dömden är alltså ett begrepp som omfattar alla personer som avtjänar sådana samhällspåföljder som avses i denna lag.

I den föreslagna paragrafens 4 mom. konstateras det att bestämmelser om utdömande av de samhällspåföljder som avses i 1 mom. finns i 6 kap. i strafflagen.

Lagen gäller inte sådan övervakad frihet på prov som togs i bruk år 2006.

Också villkorligt fängelse och villkorlig frihet är samhällspåföljder. Dessa påföljder innefattar emellertid inte sådana skyldigheter för den dömden eller för verkställighetsmyndigheterna, som hör till de ovan nämnda samhällspåföljderna. De begränsningar som hänför sig till villkorligt fängelse och villkorlig frihet utgörs närmast av krav på att den dömden inte begår nya brott.

**2 §. Samhällspåföljdernas syfte.** Enligt 2 § i den föreslagna lagen är syftet med samhällspåföljderna att under den tid verkställigheten av straffet pågår stöda den som avtjänar en samhällspåföljd för att främja hans eller hennes sociala anpassning samt öka hans eller hennes beredskap för ett liv utan kriminalitet. Detta syfte har allmänt fastställts för verkställigheten av straff, förutom för samhällspåföljder även för fängelsestraff. För att syftet med verkställigheten ska nås fastställs i den föreslagna lagens 3 § sådana allmänna krav på samhällspåföljdernas innebörd som gör att dessa målsättningar kan nås så väl som möjligt. Detaljerade bestämmelser om innebörden av de enskilda samhällspåfölj-

derna ingår i de kapitel som gäller påföljderna i fråga. T.ex. i samband med samhällstjänst ska den dömda under övervakning utföra regelbundet oavlönat arbete i syfte att stötta den dömdes sociala anpassning och förebygga återfall i brott. Högst 30 timmar av samhällstjänststraffet kan avtjänas genom att den dömda deltar i verksamhet som ordnas eller godkänns av Brottsförvaltningsmyndigheten eller i vård som tillhandahålls av en offentlig eller privat serviceproducent inom social- och hälsovården och som genomförs i form av öppen vård. Syftet med den nämnda verksamheten eller vården är att minska den dömdes risk för återfall i brott eller missbruksproblem samt att förbättra den dömdes förutsättningar att avtjäna samhällstjänststraffet. Arbetets andel ska dock utgöra minst hälften av det straff som dömts ut.

**3 §. Samhällspåföljdernas innebörd.** I den föreslagna 3 § regleras samhällspåföljdernas allmänna innebörd. Samhällspåföljderna innefattar övervakning av den dömda, skyldigheter, förbud och övriga villkor som gäller den dömda samt verksamhet som bestäms enligt den dömdes behov och förhållanden med hänsyn till samhällets säkerhet i enlighet med vad som föreskrivs i denna lag.

Varje samhällspåföljd har ett kärninnehåll som är förenligt med dess karaktär. Bestämmelserna om de olika samhällspåföljdernas innebörd föreslås ingå i de separata kapitel som gäller var och en av påföljderna. T.ex. samhällstjänst omfattar fortsättningsvis en skyldighet att utföra arbete och till övervakningsstraffet hör sådan elektronisk övervakning med hjälp av vilken man säkerställer att den berörda personen befinner sig på en bestämd plats och att denne inte är berusad.

I den föreslagna paragrafens 2 mom. konstateras det att samhällspåföljdernas detaljerade innehåll anges i den plan för strafftiden som avses i 14 §. Verkställigheten av en enskild samhällspåföljd kräver specifika och detaljerade föreskrifter som inkluderas i planen för strafftiden, så att man ska kunna välja rätt övervakningsnivå och så verkställingsfull verksamhet som möjligt. I propositionen föreslås det att man ska ta i bruk begreppet plan för strafftiden också i samband med fastställandet och avtjänandet av samhällspåföljder. Detta begrepp har sedan år 2006 an-

vänts i samband med fastställandet och avtjänandet av ovillkorliga fängelsestraff. Det har konstaterats vara motiverat att använda samma begrepp i detta sammanhang eftersom det i samband med olika påföljder och olika skeden av samma påföljd är fråga om en fortlöpande plan för förbättrande av den dömdes sociala färdigheter och förutsättningar för ett liv utan kriminalitet, inte om fristående planer och åtgärder.

**4 §. Bemötandet av den dömda.** Lagens 4 § föreslås innehålla bestämmelser om korrekt bemötande av den som har dömts till en samhällspåföljd. Enligt 4 § 1 mom. ska den dömda bemötas rättvist och med aktning för människovärdet. Det är t.ex. fråga om lagenligt och jämlikt bemötande, med iakttagande av principerna om god förvaltning. Verkställigheten av en samhällspåföljd får inte medföra andra begränsningar i den dömdes rättigheter eller förhållanden än vad som föreskrivs i lag eller som nödvändigtvis följer av verkställigheten av påföljden. Verkställigheten av samhällspåföljden begränsar den dömdes frihet, men begränsningarna får inte vara av annan art eller mer omfattande än vad verkställigheten nödvändigtvis kräver. Den dömdes frihet begränsas i olika grad i samband med olika samhällspåföljder. T.ex. i samband med samhällstjänst betonas deltagande i arbete och annan verksamhet, medan övervakningsstraffet är förknippat bland annat med begränsningar av rörelsefriheten.

Enligt 4 § 2 mom. ska en samhällspåföljd verkställas så att den dömda och dennes närstående inte orsakas större olägenhet än vad som är nödvändigt för att påföljden ska kunna verkställas. Vid verkställigheten av en samhällspåföljd för en ung person som inte hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet ska de behov som följer av den dömdes ålder och utvecklingsnivå särskilt beaktas. Eftersom samhällspåföljden verkställs uttryckligen i den dömdes egen omgivning och verkställigheten omfattar övervakningsåtgärder, ska myndigheterna iaktta särskild omsorg och finkänslighet för att uppfylla detta krav. Övervakningsbesöken ska t.ex. inte väcka uppmärksamhet, utan de ska genomföras så att utomstående personer inte får kännedom om avtjänandet av samhällspåföljden.

Den föreslagna paragrafens 3 mom. föreslås innehålla ett diskrimineringsförbud, som innebär att dömda får inte utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk eller facklig verksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionshinder, sexuell läggning eller av någon annan orsak som gäller den dömdes person. En godtagbar orsak till särbehandling kan t.ex. utgöras av en omständighet som hänför sig till den dömdes hälsotillstånd och som begränsar hans eller hennes möjligheter att utföra viss typ av tjänstgöring i samband med samhällstjänst. Ett motsvarande diskrimineringsförbud ingår i fängelselagen.

**5 §. Den dömdes allmänna skyldigheter.** Lagens inledande del föreslås innehålla allmänna bestämmelser om de centrala skyldigheter som är förknippade med avtjänandet av en samhällspåföljd. De allmänna skyldigheterna regleras närmare i 5 kap. Därutöver regleras de särskilda skyldigheter som hänför sig till vissa påföljder i de kapitel som gäller påföljderna i fråga. Enligt den allmänna bestämmelse om den dömdes skyldigheter som ingår i den föreslagna 5 § ska den dömda iakttä kravet på drogfrihet och delta i den verksamhet som hör till samhällspåföljden samt fullgöra övriga skyldigheter som anges i planen för strafftiden.

## 2 kap. Verkställighetsmyndighet och verkställighetstjänstemän

**6 §. Myndighet med ansvar för verkställigheten.** Enligt lagens 6 § ska Brottspåföljdsmyndigheten svara för samhällspåföljdernas verkställighet. Denna bestämmelse är förenlig med den gällande lagstiftningen, även om verbet "huolehtia" i den finska lagtexten ska bytas ut mot verbet "vastata", som bättre beskriver verkställighetsuppgiften. I den svenskspråkiga lagstiftningen har det inte funnits någon enhetlig terminologi på denna punkt. I lagförslaget används uttrycket "svara för". För närvarande svarar också utmätningssmannen för verkställigheten av övervakningsstraff. Detta arrangemang betraktas dock inte längre som ändamålsenligt, utan verkställighetsuppgifterna ska koncentreras uttryckligen till Brottspåföljdsmyndigheten,

som klarar av att sköta också de s.k. lägre verkställighetsuppgifter som hör till verkställigheten av övervakningsstraff. Till dessa uppgifter hör bland annat delgivningen av beslut. Vid justitieministeriet har beretts ett förslag till ändring av fängelselagen, där också de uppgifter som hör till inledandet av verkställigheten av ovillkorliga fängelsestraff ska överföras från utskökningsväsendet till Brottspåföljdsmyndigheten.

Enligt 1 § i lagen om Brottspåföljdsmyndigheten finns Brottspåföljdsmyndigheten, som lyder under justitieministeriet, för verkställighet av straff och häktning. Dess verksamhetsområde omfattar hela landet. Enligt lagens 2 § är syftet med Brottspåföljdsmyndighetens verksamhet att verkställa samhällspåföljder och fängelsestraff så att de dömdas beredskap för ett liv utan kriminalitet ökas och deras livshandling och anpassning i samhället främjas. Av lagens 3 § framgår det att Brottspåföljdsmyndigheten har till uppgift att övervaka unga förbrytare som dömts till villkorligt fängelsestraff, verkställa ungdomsstraff, samhällstjänst, fängelsestraff, förvandlingsstraff för böter och övervaka villkorligt frigivna. Till myndighetens uppgifter hör också verkställighet av häktning och annan verkställighet av straff enligt vad som bestäms särskilt om dem. I lagens 4 § finns bestämmelser om Brottspåföljdsmyndighetens organisation.

**7 §. Övervakaren och den som bistår honom eller henne.** För verkställigheten av en enskild samhällspåföljd svarar enligt den föreslagna 7 § en för uppdraget utsedd tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten. Denna tjänsteman benämns övervakare. Övervakaren är en central person i samband med förberedandet och genomförandet av verkställigheten, som har till uppgift att svara för och i praktiken se till att verkställigheten löper i enlighet med lag och ingripa i situationen ifall det uppkommer problem. Utöver den övervakare som svarar för verkställigheten kan även andra tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten delta i verkställigheten, och detta sker också i praktiken. Till de tjänstemän som deltar i verkställigheten hör t.ex. den tjänsteman som fattar beslut med stöd av 30 § och ledaren för den stödpatrull som

övervakar att övervakningsstraffet avtjänas korrekt.

Enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. ska man för att främja en ändamålsenlig verkställighet av samhällspåföljden kunna utse en kompetent och lämplig person som samtycker till uppdraget att bistå övervakaren. Denna person ska benämnas biträdande övervakare. För att man ska kunna garantera biträdande övervakarens kompetens och lämplighet bestäms det att han eller hon ska ha lämplig utbildning inom brottspåföljds-, social- eller hälsovårdsområdet eller pedagogik samt arbetserfarenhet. Detta krav är dock inte ovillkorligt, eftersom också någon annan lämplig person kan utses till biträdande övervakare om det behövs för att ordna övervakningen. En sådan situation kan förekomma t.ex. på glesbygden, där en samhällspåföljd ska verkställas men det inte finns tillgång till en biträdande övervakare med utbildning och arbetserfarenhet inom någon av de nämnda branscherna. Denna undantagsbestämmelse bidrar till att trygga jämlikheten när det gäller möjligheterna att avtjäna samhällspåföljder.

Enligt paragrafens föreslagna 3 mom. ska Brottspåföljdsmyndigheten ingå ett avtal med biträdande övervakaren om utförandet av uppdraget och besluta om det arvode och de kostnadsersättningar som ska betalas till honom eller henne med statliga medel. Mellan Brottspåföljdsmyndigheten och biträdande övervakaren uppstår varken tjänste- eller arbetsavtalsförhållande. Detta innebär att biträdande övervakaren inte har rätt t.ex. till semester eller företagshälsovård. På biträdande övervakaren tillämpas beträffande kraven på språkkunskaper och vissa typer av ansvar lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003), bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar och skadeståndslagen (412/1974).

Övervakarens och biträdande övervakarens uppgifter regleras också i den föreslagna lagens 8 §. Lagens 30 § föreslås innehålla bestämmelser om beslutsbefogenheterna vid verkställigheten av samhällspåföljder. Enligt den sist nämnda paragrafens 4 mom. ska övervakaren eller en i arbetsordningen angiven annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten besluta om annan kontroll av

drogfrihet än blodprov, tillfälligt avbrott av verkställigheten på grund av ett oförutsett hinder och om givande av en anmärkning för ett sådant brott mot skyldigheterna som inte är grovt.

De föreslagna bestämmelserna om övervakaren och biträdande övervakaren motsvarar sitt innehåll bestämmelserna i de gällande lagarna om samhällspåföljder.

**8 §. Övervakarens och biträdande övervakarens uppgifter.** I den föreslagna lagens 8 § finns en detaljerad förteckning över övervakarens uppgifter. Det är med tanke på både övervakaren och den dömde viktigt att uppgifterna räknas upp i lag. Därmed uppfylls också grundlagens krav på att uppgifterna ska regleras på ett tillbörligt sätt. Paragrafen motsvarar i fråga om sitt innehåll de gällande bestämmelserna.

I 8 § 1 mom. uppräknas övervakarens skyldigheter på följande sätt. Övervakaren ska för det första utarbeta en plan för strafftiden och ett tidsschema för samhällspåföljden och delge den dömde dessa samt noggrant klargöra för den dömde vilka skyldigheter och begränsningar som hänför sig till verkställigheten av samhällspåföljden och vilka påföljderna av brott mot dem är. Det är fråga om grundläggande omständigheter i samband med avtjänandet av samhällspåföljden, som är viktiga att klargöra med tanke på verkställigheten som helhet. Man ska t.ex. vid behov flera gånger och tydligt redogöra för de skyldigheter och begränsningar som hänför sig till verkställigheten innan den inleds. Enligt momentets 2 punkt ska övervakaren stödja och handleda den som har dömts till en samhällspåföljd, så att verkställigheten kan ske problemfritt och i enlighet med målsättningsarna. Enligt 3 punkten har övervakaren till uppgift att övervaka att de skyldigheter som föreskrivs för den dömde i denna lag och ålagts den dömde med stöd av denna lag iaktas. Denna övervakningsuppgift är viktig för att man bland annat i sådana situationer där det uppkommer någon mindre oklarhet vid avtjänandet av påföljden kan åtgärda saken t.ex. genom att diskutera frågan. Enligt momentets 4 punkt ska övervakaren vid behov stå i kontakt med den dömdes vårdnadshavare, intressebevakare eller någon annan laglig företrädare. Denna bestämmelse blir tillämp-

lig i situationer där den dömden är minderårig eller av någon annan anledning omyndig.

Enligt 5 punkten i förteckningen över övervakarens uppgifter ska övervakaren på det sätt som föreskrivs i denna lag och i behövlig omfattning hålla kontakt med den dömden. Mötena mellan övervakaren och den dömden fastställs i huvudsak i planen för strafftiden, men övervakaren ska även därutöver stå i kontakt med den dömden. T.ex. i sådana situationer där övervakaren upptäcker att den dömden är i behov av särskilt stöd ska övervakaren fästa särskild uppmärksamhet vid kontakternas omfattning och art. I momentets 6 punkt förutsätts det att övervakaren per telefon och vid behov genom övervakningsbesök står i kontakt med den plats där den dömden deltar i sådan verksamhet som hör till verkställigheten av samhällspåföljden. Det kan t.ex. vara fråga om den plats där missbrukarvård ordnas eller där den tjänstgöring som hör till samhällstjänst utförs. Kontakt hålls alltså i huvudsak per telefon och vid behov genom övervakningsbesök. Då övervakaren tar kontakt per telefon eller utför övervakning på platsen är det särskilt viktigt att övervakaren iakttar det krav på korrekt bemötande som föreskrivs i lagförslagets 4 §.

I anslutning till sin övervakningsskyldighet ska övervakaren enligt momentets 7 punkt underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om brott mot de skyldigheter som föreskrivs för den dömden i denna lag eller ålagts den dömden med stöd av denna lag och utarbeta en utredning om saken. I dessa situationer står övervakaren inför en krävande prövning av när överträdelsen kan betraktas som så lindrig att övervakaren bedömer att man kan åtgärda situationen genom att tala den dömden till rätta och när det är fråga om ett sådant brott mot skyldigheterna som innebär att Brottspåföljdsmyndigheten ska underrättas om saken. Också i lindriga fall är det viktigt att man alltid nedtecknar uppgifterna över situationen, så att det senare kan fastställas vad som inträffat i ett tidigare skede ifall det finns behov av att ta upp saken på nytt.

Utöver de ovan nämnda detaljerade bestämmelserna innehåller 8 punkten i förteckningen en mer allmänt formulerad bestämmelse av vilken det framgår att övervakaren även ska vidta andra åtgärder som samhälls-

påföljdens verkställighet kräver. Denna kompletterande bestämmelse är nödvändig bland annat eftersom en enskild samhällspåföljd kan innefatta särskilda individanknutna villkor som också kan inverka på övervakarens uppgifter. En sådan åtgärd som eventuellt kan hör till övervakarens uppgifter kan t.ex. vara att av en person som avtjänar ett övervakningsstraff inhämta ett skriftligt samtycke till att information om dennes läkemedelsbehandling får antecknas i det personregister som används vid verkställigheten av påföljden.

Paragrafens 2 mom. föreslås innehålla en bestämmelse om uppgifterna för den biträdande övervakare som avses i 7 § 2 mom. Biträdande övervakaren ska bistå övervakaren i de uppgifter som föreskrivs i 1 mom. Biträdande övervakaren ska dessutom iaktta de direktiv som en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten ger honom eller henne. Direktiven kan även ges av någon annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten än den tjänsteman som utsetts till övervakare av samhällspåföljden. Vidare konstateras det särskilt att biträdande övervakaren ska underrätta Brottspåföljdsmyndighetens tjänsteman om den dömden inte fullgör sina skyldigheter.

**9 §. Närmare bestämmelser.** Närmare bestämmelser om det förfarande som ska iaktas när en biträdande övervakare utses utfärdas genom förordning av statsrådet. Denna bestämmelse motsvarar det som bestäms i den gällande lagstiftningen.

3 kap.

### **Utredning av förutsättningarna för avtjänandet av en samhällspåföljd**

**10 §. Påföljdsutredning.** Fastställandet av en samhällspåföljd och förberedandet och genomförandet av samhällspåföljdens verkställighet innefattar bland annat granskning och bedömning av förbrytarens förhållanden och möjligheterna att förbättra dem samt av förutsättningarna för att påföljden ska kunna avtjänas, liksom av de faktorer som hänför sig till påföljdens innebörd. Det är fråga om en krävande utredningsshelhet, beträffande vilken Brottspåföljdsmyndigheten dock har lång erfarenhet och det åtminstone i huvudsak finns etablerade verksamhetsmetoder.

Målet med den föreslagna lagstiftningen är att det utrednings- och bedömningsarbete som utdömandet och verkställigheten av samhällspåföljderna kräver ska klargöras i förhållande till nuläget. I den gällande lagstiftningen är olika samhällspåföljder förknippade med utredningar och bedömningar som avviker från varandra i fråga om sina benämningar och sitt innehåll. Detta gör systemet en aning oredigt t.ex. ur åklagarens och domstolens synvinkel.

Enligt 10 § 1 mom. ska åklagaren eller domstolen be Brottspåföljdsmyndigheten utarbeta en påföljdsutredning när det brott som den misstänkte åtalas för är ett brott för vilket domstolen sannolikt kommer att döma ut sådan samhällstjänst som avses i 1 § 1 mom. 1 punkten eller ett sådant övervakningsstraff som avses i 2 punkten. Utredningen benämns alltså påföljdsutredning för alla samhällspåföljdernas del. Samma begrepp används i lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation. Avsikten är uttryckligen att använda ett enhetligt begrepp. Utredningen visar om det är fråga om en ung person eller en person som fyllt 21 år. De omständigheter som uppmärksammas i utredningen varierar beroende på den misstänktes ålder. Utredningsskedet är även i övrigt individinriktat.

Enligt 10 § 1 mom. utgör alltså åklagarens eller domstolens begäran en grund för att utarbeta en påföljdsutredning. I synnerhet då åklagaren överväger att begära en påföljdsutredning är det önskvärt att brottmålet redan har utretts i sådan mån att det framgår hurvida en samhällspåföljd lämpar sig som straff för brottet i fråga. I samband med begäran om utarbetande av en påföljdsutredning kan åklagaren eller domstolen redan ta ställning till valet av påföljd, t.ex. genom att konstatera att bara övervakningsstraff verkar komma i fråga i det aktuella fallet.

Enligt den andra meningen i 10 § 1 mom. ska Brottspåföljdsmyndigheten kunna utarbeta en påföljdsutredning också på begäran av den misstänkte, om det finns vägande skäl till det. Sådana vägande skäl kan t.ex. vara att den misstänkte enligt åklagarens eller domstolens uppfattning inte är lämplig att avtjäna en ny samhällspåföljd på grund av att avtjänandet av tidigare utdömda samhällspåföljder misslyckats, men Brottspåföljdsmyndigheten

konstaterar att den misstänktes livssituation sedermera har förändrats så att han eller hon har adekvata förutsättningar för att avtjäna en ny samhällspåföljd.

I 10 § 2 mom. bestäms det att en påföljdsutredning emellertid inte behöver begäras, om den misstänkte är utländsk medborgare och har sin stadigvarande bostad någon annanstans än i Finland, och det inte bedöms vara möjligt att döma ut en samhällspåföljd och överföra verkställigheten av den till ett annat land. I de situationer där den misstänkte inte är stadigvarande bosatt i Finland är det nämligen i praktiken ofta inte möjligt att utarbeta en påföljdsutredning, eftersom den misstänkte inte anträffas för utarbetande av utredningen. Denna avgränsning är alltså inte ovillkorlig, utan en begäran om utarbetande av en påföljdsutredning ska framställas t.ex. i sådana situationer där brottmålet enligt åklagarens bedömning uppenbarligen kommer att behandlas i Finland. I de situationer där en person är medborgare i eller stadigvarande bosatt i ett nordiskt land eller en EU-medlemsstat, kan åklagaren med stöd av en nordisk eller europeisk arresteringsorder begära att personen i fråga ska anhållas och hämtas till Finland för en brottmålsrättegång. I detta fall behandlas brottmålet i Finland och på överföringen av verkställigheten av en eventuell påföljd till en annan stat tillämpas lagen om samarbete mellan Finland och de övriga nordiska länderna vid verkställighet av domar i brottmål (1170/2011) eller lagen om det nationella genomförandet av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i rambeslutet om alternativa påföljder och övervakningsåtgärder inom Europeiska unionen och om tillämpning av rambeslutet (1170/2011). Samhällspåföljdsbyrån kan i samband med utarbetandet av påföljdsutredningen beakta bestämmelserna om överföring av verkställigheten, i den mån det är möjligt i utredningsskedet. I detta skede kan man t.ex. beakta till vilka länder det är möjligt att överföra verkställigheten av en påföljd och för vilka påföljders del det över huvud taget är möjligt att överföra verkställigheten. Alla förutsättningar för överföring av verkställigheten kan emellertid inte utredas i detta skede. Det slutliga beslutet om överföring av verkställigheten fattas av den mottagande

staten, på framställning av Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet. Omständigheterna vid tidpunkten för verkställigheten inverkar på om en framställning om överföring görs eller inte.

Enligt 10 § 3 mom. ska Brottspåföljdsmyndigheten i påföljdsutredningen bedöma den misstänktes förutsättningar och beredskap att klara av en samhällspåföljd. Hänsyn ska tas till de centrala omständigheterna i anslutning till den misstänktes livssituation. Till dessa hör den misstänktes tidigare kriminalitet, bruk av berusningsmedel och andra personliga och sociala förhållanden samt behovet av övervakning och av stöd för ett liv utan kriminalitet. Till de övriga personliga och sociala förhållanden som ska utredas och beaktas hör åtminstone familjeförhållanden, boendearrangemang, utbildning, arbetserfarenhet, problem med den mentala eller fysiska hälsan, våldsbenägenhet, delaktighet i en organiserad kriminell grupp samt övriga omständigheter som är av betydelse med tanke på avtjänandet av samhällspåföljden. Verkställigheten av en samhällspåföljd kräver samförstånd och samarbete mellan den dömde och verkställighetsmyndigheten när det gäller målsättningarna med verkställigheten och det sätt på vilket samhällspåföljden avtjänas. Det är uppenbart att avtjänandet av en samhällspåföljd inte lyckas om den dömde inte är villig att avtjäna påföljden. Den misstänktes samtycke utgör en uttrycklig förutsättning för utdömande av samhällstjänst och övervakningsstraff. Vid utredningen av förutsättningarna för att en samhällspåföljd ska kunna dömas ut säkerställer man därför också att den misstänkte samtycker till att samhällstjänst eller övervakningsstraff döms ut och verkställs. Då man inhämtar den misstänktes samtycke ska man samtidigt informera denne om vad avtjänandet av samhällspåföljden innebär och förutsätter.

På grundval av de uppgifter som avses i 10 § 3 mom. bedömer Brottspåföljdsmyndigheten om den misstänkte lämpar sig för att avtjäna samhällstjänst eller övervakningsstraff. I den gällande lagstiftningen finns bestämmelser med liknande innehåll.

Paragrafens 4 mom. gäller den situation där det efter att påföljdsutredningen har utarbetats sker en sådan förändring i den misstänk-

tes situation som inverkar på påföljdsutredningens innehåll. I detta fall ska Brottspåföljdsmyndigheten göra behövliga ändringar i påföljdsutredningen. I praktiken görs dessa ändringar av den enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten som har utarbetat påföljdsutredningen.

Enligt den första meningen i paragrafens 5 mom. ska bestämmelser om de utredningsåtgärder som föregår utdömandet av ungdomsstraff och förenande av villkorligt fängelse med övervakning finnas i lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation. Enligt 1 § i den nämnda lagen tillämpas denna lag på utredning av situationen för en ung person som misstänks för ett brott som han eller hon har begått som 15–20-åring. Syftet med utredningen är att inför åtalsprövning, bestämmande av påföljd och verkställighet av påföljd kartlägga den unga personens sociala situation och orsakerna till att han eller hon begick brottet samt bedöma risken för att den unga personen gör sig skyldig till nya brott och möjligheterna att stödja honom eller henne i att leva ett brottsfritt liv. Enligt den andra meningen i den föreslagna paragrafens 5 mom. ska bestämmelser om de utredningsåtgärder som föregår utdömandet av övervakningsstraff finnas i 44 § 1 mom. i denna lag.

**11 §. Plan för strafftiden.** Enligt 11 § 1 mom. ska en plan för strafftiden fogas till påföljdsutredningen om Brottspåföljdsmyndigheten anser att den dömde är lämpad att avtjäna samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning eller ungdomsstraff, eller om åklagaren eller domstolen särskilt begär det. Planen för strafftiden ska innehålla de viktigaste grundläggande uppgifterna om den samhällspåföljd som ska dömas ut. Till dessa uppgifter hör information om 1) övervakningssätten samt övriga detaljer i fråga om övervakningen, 2) den dömdes skyldighet att stanna i bostaden eller på någon annan plats samt begränsningarna av rätten att röra sig på annat håll, 3) avlönat eller oavlönat arbete, oavlönade arbete, rehabilitering och utbildning eller övrig verksamhet som hör till verkställigheten samt övervakarmötena, samt 4) stödåtgärder som fogas till verkställigheten och främjar den

dömdes livshantering och avtjänandet av straffet.

På grundval av de uppgifter som ingår i planen för strafftiden kan åklagaren och domstolen sluta sig till vilket konkret innehåll den planerade samhällspåföljden ska ha i det aktuella fallet. Om den misstänkte döms till en samhällspåföljd, ska planen för strafftiden preciseras i enlighet med 14 §.

Enligt paragrafens 2 mom. ska planen för strafftiden utarbetas i samarbete med den dömden.

Begreppet plan för strafftiden används alltså som ett gemensamt begrepp för alla planer som hänför sig till verkställigheten av de samhällspåföljder som avses i denna lag, samt till verkställigheten av ovillkorliga fängelsestraff. För samhällspåföljdernas del används för närvarande begreppen plan för strafftiden och övervakningsplan för dessa planer.

**12 §. Stödåtgärder.** Samhällspåföljderna verkställs i den dömdes omgivning, i samhället. Det centrala syftet med samhällspåföljderna är att förbättra den dömdes beredskap för ett liv utan kriminalitet. Detta kräver att det i samband med verkställigheten av en samhällspåföljd förekommer nära samarbete mellan den dömdes hemkommun, eventuella andra aktörer som kan förbättra den dömdes levnadsförutsättningar och Brottspåföljdsmyndigheten, som svarar för verkställigheten av påföljden. Samarbete behövs redan i samband med utredningen och bedömningen av påföljdens lämplighet och preliminära innehåll. I detta skede ska man bland annat utreda om den misstänkte erhåller kommunala tjänster samt hurdana tjänster eller hurdant stöd han eller hon behöver och hur dessa kan förenas med verkställigheten av påföljden.

När Brottspåföljdsmyndigheten börjar utarbeta en plan för strafftiden som hänför sig till samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning, ungdomsstraff eller övervakning av villkorlig frihet, ska den enligt 12 § 1 mom. enligt behov tillsammans med socialmyndigheterna kartlägga den misstänktes levnadsförhållanden och behov av stödåtgärder. Till den del det konstateras föreligga behov av och möjligheter att främja den misstänktes sociala anpassning, ska verkställigheten av sam-

hällspåföljden och kommunens stödåtgärder samordnas. I 3 § i den gällande lagen om ungdomsstraff finns en motsvarande förpliktelse att samordna stödåtgärderna.

När det gäller kartläggningen och anordnandet av sådana tjänster och stödåtgärder som den misstänkte eller dömden behöver aktualiseras också de olika myndigheternas skyldighet att stå för kostnaderna för verksamheten eller tjänsterna. Den föreslagna paragrafens 2 mom. innehåller en bestämmelse om kostnadsfördelningen mellan kommunen och Brottspåföljdsmyndigheten. Bestämmelsen medför inte någon ändring av det gällande läget, som innebär att Brottspåföljdsmyndigheten svarar för kostnaderna för den verksamhet som hänför sig till verkställigheten av samhällspåföljden och kommunen svarar för kostnaderna för den verksamhet och de tjänster som den dömden tillhandahålls i egenskap av kommuninvånare. Sådan verksamhet som hänför sig till verkställigheten av en påföljd utgörs t.ex. av deltagande i olika program som förebygger kriminalitet. Till den verksamhet och de tjänster som tillhandahålls kommuninvånare hör t.ex. social- och hälsovårdstjänster, bland annat tjänster som främjar hälsan och boendet. Den verksamhet som hör till missbrukarvården kan vara mer problematisk med avseende på ansvaret för anordnandet av tjänsterna. Den missbrukarvård som utgör en del av basservicen inom social- och hälsovården inbegriper samtal om bruket av berusningsmedel, mini-interventioner och vid behov anvisande av särskilda missbrukarvårdstjänster. Då missbrukarvård fogas till verkställigheten av en påföljd torde det vara fråga om särskilda missbrukarvårdstjänster. Vid uppfyllandet av målet för samordning av funktioner bedömer kommunen självständigt personens behov av social- och hälsovårdstjänster. Brottspåföljdsmyndigheten kan alltså inte förutsätta tjänster av kommunen på basis av samordningen av stödverksamheten. Det är inte fråga om några nya uppgifter som åläggs kommunen.

**13 §. Närmare bestämmelser.** Närmare bestämmelser om utredning av en persons lämplighet och övriga förutsättningar för en samhällspåföljd, det förfarande som iakttas när en påföljdsutredning och en plan för strafftiden utarbetas samt om utredningens

och planens innehåll ska utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelsen motsvarar den gällande lagstiftningen.

#### 4 kap. Inledande av verkställigheten

**14 §.** *Precisering, komplettering, fastställelse och delgivning av planen för strafftiden.* Innan verkställigheten av samhällstjänst, övervakningsstraff, övervakning av villkorligt fängelse eller ungdomsstraff inleds ska man alltså utreda om den misstänkte är lämplig för att avtjäna samhällspåföljden, samt utarbeta en preliminär plan för vad verkställigheten av samhällspåföljden för den berörda personens del skulle innebära.

Den föreslagna lagens 14 § 1 mom. innehåller bestämmelser om precisering och fastställelse av planen för strafftiden. Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål utarbeta och fastställa en preciserad plan för strafftiden för samhällspåföljden efter att en dom som gäller samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning eller ungdomsstraff har vunnit laga kraft eller när den dömde har samtyckt till verkställigheten i enlighet med 16 §. Med begreppet utan dröjsmål avses att planen ska utarbetas och fastställas genast då det finns förutsättningar för det. Det är inte möjligt att utarbeta en plan t.ex. om någon uppgift som behövs för precisering av planen saknas. Kravet på att planen ska utarbetas utan dröjsmål berör alltså tiden efter att de relevanta uppgifterna finns att tillgå.

Den föreslagna paragrafen innehåller en detaljerad förteckning över vilka uppgifter och bestämmelser som ska ingå i planen för strafftiden. Dessa uppgifter och bestämmelser är mer detaljerade och exakta än vad som ingår i den plan för strafftiden som utarbetats i det skede som avses i 11 §. Enligt paragrafen ska uppgifterna och bestämmelserna i planen för strafftiden omfatta hela den tid verkställigheten av samhällspåföljden pågår.

Enligt 14 § 1 mom. ska planen för strafftiden för det första innefatta uppgifter om den dag då verkställigheten av påföljden inleds. Därmed får den dömde kännedom om när verkställigheten konkret inleds och kan ordna sina angelägenheter i enlighet med detta. Enligt momentets 2 punkt ska planen för straff-

tiden innehålla uppgifter och föreskrifter om de övervakarmöten som hänför sig till verkställigheten av påföljden, om deras tidpunkt, frekvens och plats samt om eventuella övriga villkor som berör mötena. Enligt 3 punkten ska planen för strafftiden också innehålla uppgifter om de stödåtgärder som behövs för att främja den sociala anpassningen. Med detta avses bland annat hur hemkommunen med sina åtgärder och tjänster främjar den dömdes beredskap för ett liv utan kriminalitet. Det kan vara fråga om t.ex. hälsovårdstjänster eller skuldrådgivning.

Samhällspåföljden riktar sig mot den dömdes frihet. Friheten begränsas konkret förutom av skyldigheten att infinna sig vid övervakarmöten även bland annat av skyldigheten att delta i bestämd verksamhet eller av skyldigheten att vistas på en viss plats. Enligt 14 § 1 mom. 4 punkten ska planen för strafftiden innehålla uppgifter och föreskrifter om de platser där samhällspåföljden ska avtjänas. En sådan plats är den plats som anvisats den dömde, där han eller hon ska bo eller annars vistas, på det sätt som avtjänandet av påföljden kräver. En annan sådan plats är tjänstgöringsplatsen för samhällstjänst, dvs. den plats där den arbetstjänst som hör till samhällstjänsten ska utföras. Till dessa platser hör också en vårdplats som tillhandahålls av en offentlig eller privat aktör inom social- och hälsovården eller någon annan plats där verksamhetsskyldigheten ska fullgöras. I momentets 5 punkt förutsätts det att planen för strafftiden ska innehålla uppgifter och föreskrifter om de arbetsuppgifter som hör till verksamhetsskyldigheten eller innebörden av annan verksamhet, till den del verkställigheten av samhällspåföljden innefattar en verksamhetsskyldighet. Annan verksamhet än arbete kan utgöras t.ex. av deltagande i program vars målsättning är att minska bruk av berusningsmedel eller kriminalitet.

Enligt 1 mom. 6 punkten i den föreslagna paragrafen ska planen för strafftiden innehålla begränsningar av rörelsefriheten och andra särskilda villkor för avtjänandet av samhällspåföljden samt sådana villkor som tjänstgöringsplatsen och förhållandena i anslutning till uppgifterna kräver. Enligt momentets 7 och 8 punkt ska planen för strafftiden dessutom innehålla uppgifter om ett detaljerat tids-

schema för avtjänandet av påföljden samt om den dag då avtjänandet av påföljden upphör. Enligt 9 punkten ska planen för strafftiden innehålla uppgifter och föreskrifter om hur kontinuiteten i fråga om de stödåtgärder som främjar den dömdes livshantering ska tryggas i den situation då avtjänandet av påföljden upphör. Den mest kritiska tiden för återfall i brott infaller i regel omedelbart efter att påföljden avtjänats. Enligt momentets 10 punkt ska planen för strafftiden också innehålla andra motsvarande uppgifter, bestämmelser och villkor som är nödvändiga för verkställigheten av samhällspåföljden.

Enligt 14 § 2 mom. ska planen för strafftiden utarbetas i samarbete med den dömd. Detta är nödvändigt och naturligt, eftersom det vid verkställigheten av en samhällspåföljd är viktigt att den dömd är frivillig och engagerad i förhållande till avtjänandet av påföljden och iakttagandet av dess villkor. Brottspåföljdsmyndigheten ska dessutom utarbeta ett schema för avtjänandet av samhällspåföljden. När det gäller avtjänande av samhällstjänst, övervakningsstraff och ungdomsstraff är det detaljerade schemat i regel indelat i veckor. Vid övervakning av villkorligt fängelse och övervakning av villkorlig frihet omspannar schemat två veckor eller en månad.

Enligt 14 § 3 mom. ska planen för strafftiden delges den dömd personligen. Samtidigt ska man gå igenom detaljerna i planen för strafftiden samt påföljderna för brott mot dess föreskrifter. Detta är viktigt, eftersom det med tanke på den dömdes ställning och rättsskydd är problematiskt om det förekommer ovisshet om villkorens innebörd och om påföljderna för brott mot föreskrifterna. Man kan inte utgå från att den dömd får tillräcklig information om villkoren och om nödvändigheten av att iaktta dem t.ex. enbart på grundval av skriftligt material, såsom lagstiftningen eller planen för strafftiden.

Om en detalj som berör en uppgift eller bestämmelse i den preciserade planen för strafftiden klarnar senare än vad som förutsätts för att verkställigheten ska kunna inledas utan ogrundat dröjsmål, kan Brottspåföljdsmyndigheten enligt det föreslagna 4 mom. komplettera planen för strafftiden till denna del efter att den har fastställts och delgetts. Med

stöd av det föreslagna 4 mom. blir det möjligt att snabbt inleda verkställigheten av en samhällspåföljd också i sådana situationer där det tar lite längre tid att klarlägga någon fråga eller några av frågorna i den preciserade planen för strafftiden, men där det inte finns skäl att skjuta fram verkställigheten på grund av att detaljerna inte är klarlagda. I praktiken kan t.ex. den förberedelse som krävs för åtgärder som hänför sig till missbrukarvården vara så tidskrävande att det är motiverat att verkställigheten kan inledas redan innan alla frågor har klarlagts, och att planen för strafftiden kan kompletteras då de outhärrade omständigheterna blivit klarlagda. T.ex. de åtgärder som berör anordnandet av missbrukarvård är i fråga om sitt innehåll av sådan karaktär och så krävande att de på ett naturligt sätt kan utgöra en del av den verksamhet som hänför sig till avtjänandet av en påföljd. Vid kompletteringen av planen iaktas det som bestäms i 2 och 3 mom.

**15 §. *Ändring av planen för strafftiden.*** Den plan för strafftiden som avses i 14 § är alltså mycket detaljerad. Under den tid samhällspåföljden verkställs kan den dömdes förhållanden emellertid förändras eller t.ex. anordnandet av sådan verksamhet som hör till avtjänandet av samhällspåföljden upphöra. Med tanke på dylika situationer bestäms det i 15 § i den föreslagna lagen att Brottspåföljdsmyndigheten får ändra planen för strafftiden om förhållandena förändras väsentligt eller det finns någon annan därmed jämförbar godtagbar orsak till det. När planen ändras ska 14 § 2 och 3 mom. om utarbetandet av planen i samarbete med den dömd samt om informandet av den dömd om planens villkor och bestämmelser iaktas.

**16 §. *Verkställighet innan domen vunnit laga kraft.*** Utgångspunkten är att en samhällspåföljd som har dömts ut av domstolen verkställs när domen vunnit laga kraft. Verkställigheten av samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning och ungdomsstraff får emellertid inledas på grundval av tingsrättens dom, innan domen vunnit laga kraft, om den dömd skriftligen samtycker till verkställigheten och har nöjt sig med domen till den del han eller hon har dömts till en samhällspåföljd. Detta anses motiverat eftersom ärendets behandling

i hovrätten kan räcka tämligen länge. Om den domde själv anser att det är ändamålsenligt att påföljden verkställs snabbt ska det finnas en möjlighet till det, under de förutsättningar som anges i paragrafen. Ett skriftligt samtycke betraktas som motiverat eftersom samtycket ska kunna verifieras och man i samband med avgivandet av samtycket ska säkerställa att den berörda personen får kännedom om vad samtycket i praktiken innebär. Det är fråga om en liknande bestämmelse som ingår i de gällande lagarna om samhällspåföljder.

**17 §. Påbörjande av verkställigheten.** Det är ur alla parter synvinkel en god sak att påföljden verkställs så snabbt som möjligt. Enligt 17 § 1 mom. ska verkställigheten av samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning och ungdomsstraff påbörjas utan ogrundat dröjsmål. Samhällspåföljden ska avtjänas inom ett år och tre månader från att domen blivit verkställbar. Begreppet utan ogrundat dröjsmål ger emellertid den tjänsteman vid Brottsförhållningsmyndigheten som fattar beslut om verkställigheten möjlighet att beakta t.ex. sådana omständigheter i anslutning till den dömdes arbete eller studier som inverkar på påbörjandet av straffets verkställighet. Då behöver man inte använda sig av ett sådant uppskov som avses i den föreslagna 18 §. T.ex. en kortvarig arbetskommendering i utlandet kan utgöra en godtagbar orsak till att verkställigheten inte påbörjas omedelbart.

I den gällande lagstiftningen föreskrivs olika tidsfrister inom vilka samhällspåföljderna ska avtjänas, men ett år och tre månader har i samband med den senaste revideringen av lagen om övervakning av villkorligt fängelse konstaterats vara ändamålsenligast, eftersom denna tidsfrist är tämligen kort men ändå tillräckligt lång för verkställigheten i de flesta fallen. I de fall där flera samhällspåföljder är föremål för verkställighet är tidsfristen ett år och sex månader räknat från den sista domen som blivit verkställbar. Till de nämnda tidsfristerna räknas dock inte den tid under vilken påbörjandet av verkställigheten varit uppskjuten eller verkställigheten varit avbruten enligt 18 eller 26 §.

Enligt 17 § 2 mom. börjar avtjänandet av samhällstjänst och övervakningsstraff den

dag då det första övervakarmötet ordnas, då den första arbetstjänstdagen infaller, då deltagandet i annan verksamhet inleds eller då annan övervakning som hänför sig till samhällspåföljdens verkställighet påbörjas i enlighet med den preciserade planen för strafftiden. Den tidpunkt då avtjänandet av övervakningsstraff inleds ska preciseras i 47 § 1 mom., där det bestäms att avtjänandet påbörjas den dag då de tekniska övervakningsanordningar som behövs för verkställigheten har installerats eller överlämnats till den domde, efter att en preciserad plan för strafftiden har fastställts.

Avtjänandet av sådan samhällstjänst som den domde i påföljdsutredningen konstaterats vara lämpad för med hjälp av stödåtgärder och avtjänandet av ungdomsstraff inleds den dag då den domde och övervakaren möts första gången efter att domen blivit verkställbar. När det gäller samhällstjänst är det motiverat att avtjänandet inleds vid denna tidpunkt i sådana fall där den domde har förutsättningar att avtjäna samhällstjänsten på ett behörigt sätt då han eller hon får stöd för det. Behovet av stöd fastställs således i påföljdsutredningsskedet, där en av Brottsförhållningsmyndighetens tjänstemän träffar den misstänkte två eller tre gånger. I praktiken innebär stödet utvärdering av den dömdes situation, fastställande av behövlig verksamhet, praktiska arrangemang som berör verksamheten samt främjande av den dömdes motivation att avtjäna påföljden. Det är också fråga om att en person som med hjälp av stödtjänster lämpar sig för att avtjäna samhällstjänst inte nödvändigtvis klarar av att infinna sig vid tjänstgöringsplatsen för att utföra tjänstgöringsuppgifterna utan att få motivation och stöd för detta. Det har emellertid bedömts att största delen av dem som avtjänar samhällstjänst även i fortsättningen klarar av att avtjäna påföljden utan stödtjänster.

När det gäller unga dömda är det ett arbetskrävande och långsamt arbete att utarbeta och precisera planen för strafftiden. Utarbetandet av planen och de möten som hänför sig till detta innefattar dessutom redan i sig stöd och övervakning. I detta skede byggs också ett förtroendeförhållande upp mellan den domde och övervakaren. I samband med verkställigheten har man i praktiken ansett att

det är viktigt att dessa möten från första början kan höra till avtjänande av påföljden. Övervakningstiden för villkorligt fängelse som förenats med övervakning börjar således i enlighet med den gällande lagstiftningen löpa då den dömda har gett sitt samtycke till att verkställigheten av övervakningen inleds eller då domen har vunnit laga kraft till den del den gäller övervakningen.

Om den som ska frigges villkorligt ställs under övervakning för en provotid, inleds övervakningen den dag då han eller hon frigges villkorligt från fängelset. Det är nödvändigt att tydligt fastställa vilken dag avtjänandet av påföljden påbörjas, för att man på ett entydigt sätt också ska kunna konstatera när fullgörandet av de skyldigheter som hänför sig till påföljden påbörjas och när avtjänandet av påföljden upphör.

**18 §. Uppskov med eller avbrott i verkställigheten.** I vissa situationer är det ändamålsenligt att kunna skjuta upp inledandet av verkställigheten eller avbryta verkställighet som redan pågår utan att ärendet behöver föras till domstolen för avgörande. Detta är möjligt enligt den gällande lagen om samhällstjänst, lagen om övervakningsstraff och lagen om ungdomsstraff.

Enligt 18 § 1 mom. i den föreslagna lagen ska Brottspåföljdsmyndigheten kunna skjuta upp eller avbryta verkställigheten av samhällstjänst, övervakningsstraff eller ungdomsstraff för en viss tid, om det finns ett tillfälligt hinder för avtjänandet av samhällspåföljden på grund av att den dömda har en sjukdom som inte är kortvarig, deltar i missbrukarrehabilitering, fullgör värnplikt eller frivillig militärtjänst för kvinnor eller civiltjänst, vårdar sitt barn under en moderskaps-, särskild moderskaps-, faderskaps- eller föräldrapenningsperiod enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004) eller av någon annan därmed jämförbar godtagbar orsak. Grundidén med avtjänandet av en samhällspåföljd är att den kan verkställas i den dömdes egen omgivning och med så få begränsningar av den dömdes normala liv som möjligt. I vissa fall kan den dömda klara av att avtjäna en samhällspåföljd samtidigt som det föreligger en ovan nämnd grund för uppskov eller avbrott. Den som fullgör civiltjänst kan t.ex. kvällstid

två gånger per vecka utföra sådan arbetstjänst som hör till ett samhällstjänststraff.

Enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. finns det inte något ovillkorligt krav på att verkställigheten ska skjutas upp eller avbrytas, utan saken är alltid beroende av Brottspåföljdsmyndighetens prövning. Enligt den föreslagna paragrafen löper strafftiden inte under uppskovet eller avbrottet. Detta är naturligt, eftersom verkställigheten inte pågår under den nämnda tiden. Brottspåföljdsmyndigheten ska i samband med att verkställigheten inleds konstatera att det finns ett hinder som kräver att verkställigheten skjuts upp och medan verkställigheten pågår konstatera att det finns ett hinder som kräver att verkställigheten avbryts. Tanken är alltså inte att den dömda ska anhålla om uppskov med eller avbrott i verkställigheten, utan att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten, oftast övervakaren, ska ta hänsyn till en ovan nämnd omständighet efter att ha fått kännedom om den. Meningen med uppskovet med eller avbrottet i verkställigheten är att säkerställa att samhällspåföljden kan avtjänas på ett tillbörligt sätt samt att undvika att den dömdes livssituation blir oskäligt besvärlig.

Enligt 18 § 2 mom. får verkställigheten av en samhällspåföljd skjutas upp också när avtjänandet av ett ovillkorligt fängelsestraff eller någon annan samhällspåföljd utgör ett hinder för att inleda verkställigheten. Om den dömda ska avtjäna ett ovillkorligt fängelsestraff, kan avtjänandet av samhällspåföljden skjutas upp så att han eller hon kan avtjäna båda straffen sådana de dömts ut. Samhällspåföljden behöver alltså inte av denna orsak förvandlas till fängelse. Med stöd av det föreslagna momentet är det dessutom möjligt att skjuta upp eller avbryta verkställigheten av samhällstjänst, övervakningsstraff eller ungdomsstraff för en person som inte hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet, om den dömda inte anträffas och det inte går att få reda på var han eller hon vistas. I praktiken förekommer det då och då i samband med verkställigheten situationer där en ungdom t.ex. rymmer från en barnskyddsanstalt, men där det inte på grund av detta finns skäl att förvägra honom eller henne möjligheten att avtjäna en samhällspåföljd.

I 18 § 3 mom. bestäms det att maximitiden för uppskovet eller avbrottet är sammanlagt ett år efter att domen blivit verkställbar. Enligt 18 § 4 mom. ska Brottspåföljdsmyndigheten återkalla ett uppskov med eller avbrott i verkställigheten, om det framgår att det inte längre finns grunder för uppskovet eller avbrottet.

**19 §. Förlängning av avtjäningstiden genom domstolsbeslut.** I 19 § 1 mom. finns bestämmelser om förlängning av avtjäningstiden genom domstolsbeslut. Om en samhällspåföljd av någon annan orsak än ett 26 § avsett grovt brott mot skyldigheter inte kan avtjänas inom den maximitid som anges i 17 § 1 mom., ska Brottspåföljdsmyndigheten underrätta den tingsrätt som behandlat brottmålet i första instans eller inom vars domkrets den dömda bor eller stadigvarande vistas om saken. Ärendet ska alltså inledas uttryckligen vid tingsrätten, inte vid den domstol som i första instans har dömt ut samhällspåföljden i fråga, eftersom denna domstol kan vara en hovrätt.

I det föreslagna momentet är det alltså fråga om andra hinder än sådana som följer av att den dömda grovt har brutit mot sina skyldigheter. Ett sådant hinder kan t.ex. utgöras av en förändring i den dömdes arbetsförmåga, som gör att det inte längre är möjligt för honom eller henne att utföra arbetstjänst. Enligt den gällande lagstiftningen ska Brottspåföljdsmyndigheten underrätta åklagaren om saken och åklagaren ska vid behov föra saken till domstolen för behandling. I praktiken utför åklagaren emellertid inte någon rättslig prövning i ärendet, utan för alltid ärendet till domstolen. För att myndigheternas verksamhet ska bli ändamålsenligare och ärendena kunna behandlas snabbt föreslås det att åklagarens delaktighet i behandlingen av dessa ärenden ska slopas.

Enligt 19 § 2 mom. ska domstolen kunna förlänga den tid under vilken samhällspåföljden ska verkställas eller förvandla den icke avtjänade delen av samhällstjänst till ett övervakningsstraff eller ett ovillkorligt fängelsestraff och den icke avtjänade delen av ett övervakningsstraff till ett ovillkorligt fängelsestraff. Den samhällstjänst eller det övervakningsstraff som redan har avtjänats kan betraktas som fullt avtjänat straff om den tid

som ännu inte avtjänats är kort, den dömda är allvarligt sjuk eller har drabbats av ett olycksfall eller det finns någon annan motsvarande orsak som inte kan tillräknas den dömda.

**20 §. Närmare bestämmelser.** Närmare bestämmelser om inledande av verkställigheten, verkställigheten av en dom som inte vunnit laga kraft, verksamhet som kan godkännas som verksamhetsskyldighet samt registrering av att verkställigheten inleds, skjuts upp eller avbryts ska utfärdas genom förordning av statsrådet. Paragrafen motsvarar den gällande lagstiftningen.

## 5 kap. Allmänna villkor för samhällspåföljder och brott mot villkoren

**21 §. Allmänna skyldigheter för den som dömts till en samhällspåföljd.** Avtjänandet av en samhällspåföljd innefattar flera skyldigheter och villkor, varav en del har reglerats detaljerat i lag medan andra framgår av planen för strafftiden. För att påföljden ska kunna avtjänas korrekt är det synnerligen viktigt att den dömda känner till och förstår sina skyldigheter. Skyldigheterna innefattar förutom begränsningar av den dömdes frihet även element som stöder och förbereder den dömda för ett liv utan kriminalitet. T.ex. kravet på drogfrihet främjar en livsstil utan kriminalitet. Det är också med tanke på den dömdes rättsställning nödvändigt att han eller hon känner till och förstår sina skyldigheter, eftersom brott mot skyldigheterna kan föranleda allvarliga påföljder, t.ex. att samhällspåföljden förvandlas till fängelse.

Den föreslagna lagens 21 § innehåller en detaljerad förteckning över den dömdes skyldigheter. Enligt paragrafens 1 punkt ska den dömda delta i utarbetandet av en i 14 § avsedd preciserad plan för strafftiden. Avtjänandet av en samhällspåföljd förutsätter förmåga och vilja till samarbete i samband med förberedelserna för och verkställigheten av samhällspåföljden. Det är nödvändigt att den dömda medverkar i beredningen och utarbetandet av det dokument som är centralt med avseende på verkställigheten. I paragrafens 2 punkt förutsätts det att den dömda ska ge övervakaren eller biträdande övervakaren för

verkställigheten av samhällstjänst behövliga kontaktuppgifter samt uppgifter om sitt arbete och boende, sin utbildning och sina studier, sin ekonomiska situation och andra motsvarande omständigheter, samt information om förändringar i uppgifterna.

Enligt paragrafens 3 punkt ska den dömde hålla kontakt med sin övervakare eller biträdande övervakare i enlighet med planen för strafftiden och infinna sig vid övervakarmötena. Mötena mellan övervakaren och den dömde utgör en väsentlig del av samhällspåföljden. Vid dessa möten granskar man bland annat hur verkställigheten framskrider. Om det förekommer problem i samband med verkställigheten kan övervakaren vid de regelbundna övervakarmötena upptäcka sådant som det finns skäl att befatta sig med för att främja att påföljden avtjänas korrekt.

Enligt den föreslagna paragrafens 4 punkt ska den dömde fullgöra sin verksamhetsskyldighet i enlighet med planen för strafftiden genom att utföra arbete eller delta i utbildning, rehabilitering, program, sammankomster eller annan motsvarande verksamhet som upprätthåller eller främjar handlingsförmågan och de sociala färdigheterna. Den verksamhetsskyldighet som är förknippad med avtjänandet av en samhällspåföljd är av central betydelse när det gäller att nå såväl de målsättningar som allmänt hänför sig till samhällspåföljden som de mål som särskilt uppställts för den person som avtjänar påföljden.

I paragrafens 5 punkt förutsätts det att den dömde ska avhålla sig från att använda droger i enlighet med vad som föreskrivs för varje samhällspåföljds del i denna lag. De som avtjänar samhällspåföljder har ofta missbruksproblem. I detta sammanhang bör det noteras att s.k. substitutionsbehandling inte utgör något hinder för avtjänande av en samhällspåföljd. Detta ska beaktas vid prövningen av om en samhällspåföljd kan dömas ut och vid övervakningen av att kravet på drogfrihet iakttas. Paragrafens 6 punkt gäller den dömdes skyldighet att vistas i en bestämd bostad eller på någon annan plats, på det sätt som bestäms och föreskrivs i lag och i planen för strafftiden. Detta utgör en väsentlig del av verkställigheten av t.ex. övervakningsstraff.

Enligt 21 § 7 punkten ska den dömde uppföra sig sakligt under övervakarmötena och i situationer och under sammankomster som hänför sig till fullgörandet av verksamhetsskyldigheten. Det är t.ex. fråga om sedvanliga uppförandenormer, vars försummande stör verkställigheten av påföljden, även om t.ex. mötestiderna och villkoren och anvisningarna för arbetstjänsten iakttas korrekt.

I den föreslagna paragrafens 8 punkt förutsätts den dömde på ett tillbörligt sätt och utan dröjsmål underrätta Brottsförhållanden om saken ifall han eller hon fått ett hinder för att infinna sig vid ett övervakarmöte eller en situation eller sammankomst som hänför sig till fullgörandet av verksamhetsskyldigheten. Samtidigt ska också orsaken till hindret uppges. Den dömde ska på begäran visa upp ett tillbörligt intyg eller en utredning i fråga om hindret, på det sätt som anges i planen för strafftiden. Att iakta bestämda och avtalade tidtabeller utgör en väsentlig del av avtjänandet av samhällspåföljden. Därför ska den dömde också på ett tillbörligt sätt meddela om hinder för närvaro.

Enligt 21 § 9 punkten ska den dömde lämna Brottsförhållanden ett läkarutlåtande om sitt hälsotillstånd, om det finns grundad anledning att misstänka att den dömdes hälsa inte är tillräckligt god för att han eller hon ska kunna avtjäna samhällspåföljden. En sjukdom kan förhindra och avsevärt försvåra avtjänandet av en samhällspåföljd. Ifall det antas vara fråga om en sådan situation, ska saken utredas och den dömde i detta syfte tillställa Brottsförhållanden ett läkarutlåtande.

I den föreslagna paragrafen förutsätts det avslutningsvis att den dömde ska iakta också andra än i denna paragraf avsedda villkor i planen för strafftiden, det schema som Brottsförhållanden utarbetat för avtjänandet av samhällspåföljden samt sådana förhållningsregler från övervakaren eller biträdande övervakaren som är nödvändiga för samhällspåföljdens verkställighet.

**22 §. Kontroll av drogfrihet.** Den som avtjänar en samhällspåföljd är förpliktad att avstå från berusningsmedel i enlighet med vad som bestäms i 21 § 5 punkten och särskilt för varje samhällspåföljds del i denna lag. Iakttagandet av denna skyldighet ska övervakas

på ett tillbörligt och trovärdigt sätt. Konstaterat bruk av berusningsmedel utgör ett brott mot de skyldigheter som hör till avtjänandet av en samhällspåföljd. Det faktum att bruk av berusningsmedel uppdagas kan också ha en positiv inverkan på den berörda personens livssituation, i och med att insikten om ett missbruksproblem kan leda till att personen söker sig till missbrukarvård och får motivation att ta sig ur sitt missbruk. Den föreslagna 22 § motsvarar det som bestäms i de gällande lagarna om samhällspåföljder.

Enligt 22 § 1 mom. ska den dömde på uppmaning lämna utandningsprov för kontroll av drogfriheten. Utandningsprovet är ett prov som en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten utför med hjälp av en alkometer. Den som avtjänar samhällstjänst, övervakningsstraff eller villkorligt fängelse förordat med övervakning är skyldig att på uppmaning lämna urin- eller salivprov. När det gäller urin- och salivproven är det fråga om s.k. snabbtest. I praktiken tas i första hand ett salivprov. Provet tas av en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten. Den som avtjänar en ovan nämnd samhällspåföljd kan också förpliktas besöka en lämplig enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten, en hälsovårdscentral eller en enhet som avses i lagen om missbrukarvård för att lämna urinprov.

I 22 § 2 mom. finns bestämmelser om kontroll av drogfrihet i den situation där berusning kan konstateras utgående från yttre tecken hos personen i fråga, t.ex. raglande, sluddrande eller förstörade pupiller. Om den dömde under ett övervakarmöte eller övervakningsbesök eller vid fullgörandet av annan verksamhetsskyldighet av yttre tecken att döma sannolikt är påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel, ska en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten registrera observationerna om berusningstillståndet. Brottspåföljdsmyndigheten har för detta ändamål utarbetat en särskild blankett för konstaterande av berusningstillstånd. Med hjälp av punkterna på denna blankett kan man kontrollera de faktorer som allmänt betraktas som tecken på berusningstillstånd. Om berusningstillståndet av yttre tecken att döma är uppenbart behöver ett i 1 mom. avsett prov emellertid inte tas, om inte den dömde kräver det. I praktiken har man dock

konstaterat att iakttagelser som bygger enbart på yttre tecken och registreringen av dessa iakttagelser inte nödvändigtvis räcker för åklagaren eller domstolen som bevisning för ett berusningstillstånd i samband med behandlingen av ett ärende som gäller brott mot skyldigheterna. Detta är fallet i synnerhet om den som avtjänar samhällspåföljden bestrider berusningstillståndet vid domstolen. Brottspåföljdsmyndigheten har gett tydliga anvisningar om att ett utandningsprov ska tas då det är möjligt, vilket innebär att det bara sällan händer att bevisningen beträffande ett berusningstillstånd grundar sig på yttre tecken. Möjligheten att konstatera ett berusningstillstånd på grundval av yttre tecken och att i enlighet med anvisningarna registrera iakttagelserna om saken behövs emellertid i praktiken i synnerhet med tanke på sådana tjänstgöringsställen för samhällstjänst som är avsedda belägna, där det inte finns möjlighet att ta utandningsprov. Om ett berusningstillstånd har konstaterats bara genom tillbörligt registrerade yttre iakttagelser och den dömde vid domstolen bestrider att han eller hon varit berusad, kan domstolen höra den person som gjort iakttagelserna.

Enligt 22 § 3 mom. om den dömde utan giltig orsak vägrar lämna utandnings-, urin- eller salivprov, kan det bestämmas att blodprov ska tas på honom eller henne.

Enligt 22 § 4 mom. ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta åtgärder som avses i 25 eller 26 § om den dömde på basis av ett utandningsprov konstateras vara alkoholpåverkad.

**23 §. Tillfällig avvikelse från skyldigheten att delta i verksamhet eller stanna i bostaden.** Verkställigheten av en samhällspåföljd kan innebära förutom en skyldighet att delta i viss verksamhet även en skyldighet att vistas på en viss plats. Iakttagandet av den sist nämnda skyldigheten kan övervakas t.ex. med tekniska anordningar. En sådan skyldighet hänför sig framför allt till övervakningsstraff. Med stöd av den föreslagna 23 § ska man under de förutsättningar som föreskrivs i lagen kunna avvika från skyldigheten att delta i verksamhet eller vistas på en viss plats. Den dömde ska för det första i ett enskilt fall kunna beviljas tillstånd till att tillfälligt avvika från en skyldighet som anges i den plan

för strafftiden som avses i 14 § 1 mom. om det är nödvändigt på grund av att han eller hon insjuknat eller på grund av någon annan oförutsedd händelse som inverkar på verkställigheten. Det kan vara fråga förutom om att den dömda insjuknar även om att den dömda t.ex. på grund av att en nära anhörig till honom eller henne blir sjuk måste röra sig någon annanstans än vad som fastställts i verksamhetsplanen. Vidare kan det vara fråga om ett hinder i trafiken mellan den dömdes hem och verksamhetsplatsen. Den dömda är skyldig att utan dröjsmål underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om orsaken.

Enligt 23 § 2 mom. får den dömda utan förhandstillstånd avvika från en skyldighet som föreskrivs i 14 § 1 mom. om det av tvingande skäl är nödvändigt i en situation som avses i 1 mom. Den dömda ska även i detta fall utan dröjsmål underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om orsaken. Det kan krävas att den dömda omedelbart lämnar bostaden eller någon annan plats som anvisats honom eller henne i planen för strafftiden t.ex. om en sjukdom som kräver brådskanie vård bryter ut eller en olycka inträffar i bostaden. I 17 § i lagen om övervakningsstraff finns en bestämmelse med motsvarande innehåll.

Det fattas inte något särskilt beslut om beviljande av ett sådant tillstånd som avses i den föreslagna paragrafen, utan det är närmast fråga om en anteckning där saken konstateras.

**24 §. Hämtning till ett möte som verkställigheten av samhällspåföljden förutsätter.** Om en dömd som avtjänar villkorligt fängelse förenat med övervakning eller ungdomsstraff, eller som har frigetts villkorligt och är ställd under övervakning, utan någon godtagbar orsak som övervakaren eller biträdande övervakaren har kännedom om underlåter att infinna sig vid ett övervakarmöte eller en motsvarande sammankomst och det är sannolikt att han eller hon försöker undvika mötet, ska den dömda enligt den föreslagna 24 § kunna hämtas till följande möte som övervakaren eller biträdande övervakaren fastställt. Hämtning är inte lämplig att använda i samband med samhällstjänst eller övervakningsstraff, eftersom avtjänandet av dem grundar sig på den dömdes samtycke.

Hämtning är alltid en åtgärd som grundar sig på prövning. Också fastställandet av tidpunkten för hämtningen grundar sig på prövning. I vissa fall kan det vara ändamålsenligt att använda sig av hämtning genast då den dömda första gången försummat att infinna sig vid ett övervakarmöte. Detta är fallet t.ex. i sådana situationer där den dömda från första början har förhållit sig ringaktande till övervakningen.

Enligt den sista meningen i 24 § 1 mom. ska polisen ge handräckning vid hämtningen, om det inte anses vara uppenbart oändamålsenligt att vidta hämningsåtgärder. Den handräckning som ges av polisen regleras i 9 kap. 1 § i polislagen (872/2011). Det är fråga om en tvångsåtgärd som Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemän inte är behöriga att utföra. En sådan situation där hämtning inte är ändamålsenlig föreligger t.ex. då den som ska hämtas är så berusad att det inte är möjligt att sköta de aktuella angelägenheterna tillsammans med övervakaren eller då prioriteringen av andra brådskanie polisuppdrag innebär att det inte finns möjligheter att utföra hämtningen.

Enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. ska en anhållningsberättigad polisman på begäran av Brottspåföljdsmyndigheten fatta beslut om hämtning. Begäran om hämtning ska tillställas polisen på den dömdes bonings- eller vistelseort. Den som enligt beslutet ska hämtas får gripas och tas i förvar högst sex timmar före mötet med övervakaren. Att hålla den dömda i förvar kan vara nödvändigt t.ex. för att hämtningen ska lyckas eller för att polisens resurser ska kunna användas på ett ändamålsenligt sätt. Hållandet i förvar och den tid åtgärden pågår ska stå i rätt proportion till tryggheten av påföljdens verkställighet. Om man t.ex. beslutar sig för att ta en ung person som står under övervakning av villkorligt fängelse i förvar, får personen inte hållas i förvar längre än några timmar. Hämtningen ska om möjligt genomföras så att den dömda inte blir föremål för onödig uppmärksamhet.

I den gällande lagstiftningen finns bestämmelser med motsvarande innehåll.

**25 §. Brott mot skyldigheter.** Brotten mot de skyldigheter som ålagts den dömda indelas i brott mot skyldigheter och grova brott

mot skyldigheter. Den föreslagna 25 § gäller andra än grova brott mot skyldigheterna. Enligt denna paragraf ska Brottspåföljdsmyndigheten utreda saken om den dömda misstänks ha brutit mot sina skyldigheter enligt 21 eller 22 § på något annat än ett i 26 § avsett grovt sätt. Om den dömda på grundval av utredningen konstateras ha handlat i strid med sina föreskrivna skyldigheter, ska Brottspåföljdsmyndigheten ge honom eller henne en skriftlig varning. När en varning ges ska den dömda underrättas om vad fortsatt brott mot skyldigheterna kan leda till. Om brottet mot skyldigheterna konstateras vara ringa och det inte är upprepat, kan den dömda ges en anmärkning. Beroende på situationen kan anmärkningen ges muntligen eller skriftligen.

Brottspåföljdsmyndigheten ska utreda situationen på ett tillbörligt sätt. Detta innebär förutom att den dömda ska höras i ärendet också att de utredda omständigheterna ska nedtecknas, så att t.ex. händelseförloppet och det väsentliga innehållet i de efterföljande diskussionerna ska kunna fastställas också i efterhand. På grundval av hur allvarligt brottet mot skyldigheterna konstateras vara har Brottspåföljdsmyndigheten olika metoder att ingripa i saken. De lindrigaste åtgärderna utgörs av att tala den dömda till rätta samt av en anmärkning, som kan ges då det är fråga om ett sådant ringa brott mot skyldigheterna som är en engångsföreteelse. Det kan t.ex. vara fråga om att den dömda kommer för sent till tjänstgöringsplatsen eller kommer bakrusig till ett övervakarmöte. Påföljden för ett allvarligare brott mot skyldigheterna är en skriftlig varning. Ett sådant brott kan t.ex. utgöras av att den dömda utan godtagbar orsak uteblir från det arbete som hör till påföljden samhällstjänst.

I de gällande lagarna om samhällspåföljder finns liknande bestämmelser om brott mot skyldigheter.

**26 §. Grovt brott mot skyldigheter.** Enligt den föreslagna 26 § är det fråga om ett grovt brott mot skyldigheterna om den dömda inte börjar avtjäna sin påföljd eller avbryter avtjänandet och det inte finns någon godtagbar orsak till detta, eller trots en skriftlig varning på nytt handlar i strid med de skyldigheter som föreskrivs i denna lag eller annars upp-

såtligen och grovt bryter mot de skyldigheter som föreskrivs i 21, 22, 38, 49, 72 eller 73 §.

När det är fråga om ett grovt brott mot skyldigheterna ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta åtgärder för att föra saken till åklagarens och domstolens behandling. Bestämmelserna om påföljderna för grova brott mot skyldigheterna ingår i de kapitel som berör var och en av samhällspåföljderna. Till följd av ett grovt brott mot skyldigheterna kan samhällstjänst förvandlas till ett övervakningsstraff eller till ett ovillkorligt fängelsestraff. Följden för ett grovt brott mot skyldigheter som hänför sig till ett övervakningsstraff kan vara att straffet förvandlas till ovillkorligt fängelse. Detta är fallet också när det gäller ett grovt brott mot skyldigheter som hänför sig till ett ungdomsstraff, om inte de lindrigare påföljderna anses tillräckliga. I samband med villkorligt fängelse förenat med övervakning kan påföljden vara förlängning av övervakningstiden. Då det är fråga om ett grovt brott mot skyldigheter som hänför sig till övervakning av villkorlig frihet kan följden vara att en del av reststraffet verkställs.

Då sådana åtgärder vidtas som följer av ett grovt brott mot de skyldigheter som hänför sig till avtjänandet av samhällstjänst, övervakningsstraff eller ungdomsstraff ska Brottspåföljdsmyndigheten förbjuda påbörjandet av verkställighet eller avbryta verkställigheten om den redan har påbörjats. Detta är naturligt eftersom straffet inte avtjänas under denna tid. I samband med villkorligt fängelse förenat med övervakning och övervakning av villkorlig frihet finns det däremot inte något motsvarande behov av att förbjuda verkställigheten. Då ett grovt brott mot skyldigheterna utreds ska bestämmelsen om hörande av den dömda i 29 § iakttas.

I de gällande lagarna om samhällspåföljder finns liknande bestämmelser om grovt brott mot skyldigheter.

**27 §. Närmare bestämmelser.** Närmare bestämmelser om hur ett misstänkt berusningstillstånd konstateras och registreras, hur brott mot skyldigheter utreds och registreras samt om förfarandet vid brott mot skyldigheter utfärdas genom förordning av statsrådet. Paragrafen motsvarar den gällande lagstiftningen.

## 6 kap. Befogenheter

**28 §.** *Allmänna principer för utövningen av befogenheter.* Samhällspåföljderna begränsar individens frihet. Det är viktigt att man handlar lagenligt och även i övrigt korrekt vid verkställigheten av en samhällspåföljd. Detta förutsätts redan i lagförslaget 4 §, där det bestäms att den som dömts till en samhällspåföljd ska bemötas rättvist och med aktning för människovärdet. Verkställigheten av samhällspåföljden får inte medföra andra begränsningar i den dömdes rättigheter eller förhållanden än vad som bestäms i lag eller nödvändigtvis följer av verkställigheten av påföljden.

Enligt 28 § 1 mom. ska de tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten som svarar för verkställigheten samhällspåföljder och de biträdande övervakarna i sin verksamhet vara sakliga och opartiska samt främja försonlighet. Dessa krav gäller redan med stöd av andra bestämmelser alla tjänstemän och personer som sköter offentliga uppgifter, men saken betonas också i den föreslagna lagen. I paragrafens 2 mom. bestäms det att Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemän och biträdande övervakare i första hand genom råd, uppmaningar och befallningar ska sträva efter att säkerställa att samhällspåföljder avtjänas på ett tillbörligt sätt. Enligt paragrafens 3 mom. ska de uppdrag som ansluter sig till verkställigheten av en samhällspåföljd utföras utan att man i större utsträckning ingriper i någons rättigheter eller orsakar större olägenhet än vad som är nödvändigt och försvarbart för att uppdraget ska kunna utföras.

**29 §.** *Hörande av den dömden.* Då det är fråga om frihetsberövande och faktorer som inverkar på frihetsberövandet är det viktigt att den person vars frihet begränsas har möjlighet att bli hörd i det ärende som gäller honom eller henne själv. Vid verkställigheten av en samhällspåföljd accentueras medverkan av den person som avtjänar påföljden, och det är även med tanke på detta viktigt att personen i fråga blir hörd i frågor som hänför sig till verkställigheten. Enligt den föreslagna 29 § ska bestämmelser om tillfälle för den dömden att bli hörd när beslut fattas om förutsättningarna för verkställighet av en samhällspåföljd, om verkställighetens innebörd

och villkor samt om brott mot skyldigheter finns i 34 § i förvaltningslagen. Enligt den nämnda paragrafen i förvaltningslagen ska parterna ges tillfälle att framföra sin åsikt om ärendet och avge sin förklaring med anledning av sådana yrkanden och sådan utredning som kan inverka på hur ärendet kommer att avgöras. Det föreskrivs dock vissa undantag från denna princip, bland annat får ett ärende avgöras utan att en part hörs om hörandet kan äventyra syftet med beslutet eller om det dröjsmål som hörandet medför i behandlingen av ärendet orsakar betydande skada för människors hälsa eller den allmänna säkerheten, eller om hörandet av någon orsak är uppenbart onödigt. I denna paragraf ställs det inte krav på att den dömden ska bli hörd, utan det räcker att han eller hon ges tillfälle till det. I praktiken är det nämligen inte alltid möjligt att genomföra hörandet, i synnerhet i sådana fall där det är fråga om brott mot skyldigheter, eftersom den dömden inte nödvändigtvis infinner sig vid den sammankomst som ordnats för hörandet. I detta fall skulle en ovillkorlig skyldighet att höra den dömden försvåra och fördröja avgörandet av ärendet.

**30 §.** *Beslutanderätt.* Den föreslagna 30 § innehåller detaljerade bestämmelser om vilka tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten som är behöriga att fatta beslut om olika frågor.

Enligt 30 § 1 mom. ska direktören för Brottspåföljdsmyndighetens byrå för samhällspåföljder fatta beslut om de åtgärder som föranleds av grovt brott mot skyldigheter enligt 26 §. Ett grovt brott mot skyldigheter leder till allvarlig prövning av förutsättningarna för att verkställigheten av samhällspåföljden ska kunna inledas eller fortgå, vilket innebär att en tjänsteman i tillräckligt hög ställning ska ha beslutanderätt i dessa frågor. Därmed tryggas också enhetligheten vid utövningen av beslutanderätt. Vid förhinder för direktören för en byrå för samhällspåföljder utövas beslutanderätten av den tjänsteman som i arbetsordningen har förordnats till ställföreträdare för direktören.

Enligt 30 § 2 mom. ska direktören för byrån för samhällspåföljder, en i arbetsordningen angiven direktör eller biträdande direktör för ett fängelse eller en brottspåföljdschef fatta beslut om inledande av verkställigheten

av en samhällspåföljd enligt 17 § 1 mom., uppskov med eller avbrott i verkställigheten enligt 18 §, tagande av blodprov enligt 22 §, begäran om hämtning enligt 24 §, givande av en skriftlig varning enligt 25 §, givande av en skriftlig uppmaning enligt 74 § samt om avslutande av övervakning enligt 60 § 3 mom. och 76 §.

Det är fråga om beslut som har en väsentlig inverkan på samhällspåföljdens verkställighet och på den berörda personens rättsställning. Därför ska beslutsfattandets enhetlighet tryggas. Det är emellertid fråga om så pass allmänt förekommande beslut att det inte är ändamålsenligt att bara t.ex. direktören för en byrå för samhällspåföljder skulle ha beslutanderätt i dessa ärenden.

Enligt 30 § 3 mom. ska en tjänsteman som svarar för verkställigheten svara för beräkandet av strafftiden för övervakningsstraff och besluta om villkorlig frigivning från övervakningsstraff. Det är fråga om speciella åtgärder, där beslutsfattandet kräver att man noggrant sätter sig in i de punkter i domstolshandlingarna som berör strafftiden samt i de matematiska frågor som berör verkställigheten. Vidare bestäms det att en tjänsteman som svarar för verkställigheten eller en av verkställighetsdirektören förordnad annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndighetens verkställighetsenhet ska vara behörig att fatta beslut om utfärdande och återkallande av en efterlysning enligt 34 §.

Enligt 30 § 4 mom. ska övervakaren eller en i arbetsordningen angiven annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten fatta beslut om annan kontroll av drogfrihet enligt 22 § än blodprov, om rätten att inte fullgöra en skyldighet enligt 23 § och om givande av en anmärkning enligt 25 §.

## 7 kap. Särskilda bestämmelser

**31 §. Rätt till information.** Till förberedelserna för utdömandet av en samhällspåföljd och verkställigheten av påföljden hör sådant samarbete myndigheter emellan som kräver att också sekretessbelagd information överlämnas till en annan myndighet. Informationsutbytet framför allt mellan Brottspåföljdsmyndigheten och kommunens socialmyndigheter är till vissa delar nödvändigt.

T.ex. då det är fråga om en minderårig misstänkt eller dömd är utbyte av information mellan kommunens barnskydd och den myndighet som verkställer straffet nödvändigt för att båda aktörerna ska kunna utföra så ändamålsenligt och enhetligt arbete som möjligt med tanke på den unges bästa. I samband med regleringen av rätten till information accentueras kravet på att den information som får lämnas ut och tas emot ska avgränsas noggrant samt kravet på att informationen ska få användas endast för de uppgifter som föreskrivs för myndigheten i lag.

Enligt 31 § 1 mom. bestämmelser om Brottspåföljdsmyndighetens rätt att trots sekretessbestämmelserna för det utlåtande som ska ges till domstolen om förutsättningarna för utdömande av en samhällspåföljd och för verkställigheten av påföljden få den information som socialmyndigheten har om den dömdes levnadsförhållanden, bruk av berusningsmedel, missbrukarrehabilitering, mentala hälsa och användning av mentalvårdstjänster samt annan motsvarande information som behövs för verkställigheten av samhällspåföljden och samordnandet av de stödåtgärder som främjar den dömdes livshantering och avtjänandet av straffet finns i lagen om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff (422/2002).

I den föreslagna paragrafens 1 mom. är det fråga om information som socialmyndigheten fått i samband med sin egen verksamhet och som är av väsentlig betydelse bland annat vid prövningen av om den berörda personen är lämplig att avtjäna en samhällspåföljd samt vid fastställandet av samhällspåföljdens konkreta innehåll, så att påföljden så väl som möjligt bidrar till att förbättra personens förutsättningar för ett liv utan kriminalitet. Det är uttryckligen fråga om information som innehåller av en socialmyndighet, inte om information som berör hälso- och sjukvård. Detta är fallet också när det gäller information t.ex. om anlitandet av mentalvårdstjänster och missbrukarvårdstjänster. Det är dessutom viktigt att kommunens och Brottspåföljdsmyndighetens åtgärder samordnas, så att den dömda tillhandahålls så god verksamhet och goda stödtjänster som möjligt före, under och efter påföljdens verkställighet.

Enligt 31 § 2 mom. har Brottspåföljdsmyndigheten trots sekretessbestämmelserna rätt att för sina i denna lag föreskrivna uppdrag av de aktörer som avses i 20 § 1 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) få den information som behövs för det utlåtande som ska ges till domstolen om förutsättningarna för utdömande av en samhällspåföljd och för verkställigheten av samhällspåföljden samt för samordnandet av de stödåtgärder som främjar den dömdes livshantering och avtjänandet av straffet. Till dessa aktörer hör statliga och kommunala myndigheter, andra offentlighetsrättsliga sammanslutningar, Folkpensionsanstalten, Pensionsskyddsentralen, pensionsstiftelser, försäkringsanstalter, utbildningsanordnare, tillhandahållare av socialservice, sammanslutningar och verksamhetsenheter som bedriver hälso- och sjukvård samt yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården.

I samband med en begäran om information ska socialmyndigheten och Brottspåföljdsmyndigheten tydligt ange med stöd av vilken bestämmelse informationen ska lämnas ut. Begäran ska i varje fall innehålla sådana uppgifter att den aktör som begäran riktas mot kan ta ställning till sin skyldighet att lämna ut den begärda informationen.

**32 §. Ersättning för resekostnader.** Enligt den föreslagna 32 § ska den som misstänks för ett brott med statliga medel ersättas för kostnaderna för resor som behövs för utredningen av förutsättningarna för utdömande av en samhällspåföljd och för utarbetandet av planen för strafftiden. Vidare bestäms det att den dömda med statliga medel ska ersättas för kostnaderna för resor som hänför sig till den övervakning och verksamhet som hör till verkställigheten, om han eller hon inte rimligen klarar av att själv stå för dem. Grundtanken med avtjänandet av en samhällspåföljd är att den dömda ska kunna avtjäna straffet i sin egen omgivning och så självständigt som möjligt. De kostnader som uppkommer i samband med avtjänandet av påföljden ska således i första hand täckas t.ex. med medel som den dömda erhållit genom förvärvsarbete. I praktiken förekommer det dock ofta situationer där de resekostnader som uppkommer vid avtjänandet av en samhällspåföljd är

oskäligt höga i förhållande till den dömdes förvärvsinkomstnivå. Kostnaderna ska ersättas på ansökan, endast för resor inom Finland och enligt kostnaderna för användning av det billigaste allmänna fortskaffningsmedlet. Denna paragraf motsvarar den gällande lagstiftningen

**33 §. Ersättning för skador som orsakats av den dömda.** Enligt 33 § 1 mom. ska den verksamhetsplats där den dömda fullgör sin verksamhetsskyldighet och verksamhetsplatsens personal samt utomstående med statliga medel ersättas för sak- och personsador som den dömda orsakar av oaktsamhet när han eller hon utför oavlönat arbete som hör till samhällspåföljden eller deltar i annan verksamhet. Denna bestämmelse kompletterar den bestämmelse i brottsskadelagen (1204/2005) där det förutsätts att skadan ska ha orsakats genom en straffbar gärning. Den föreslagna bestämmelsen tryggar den skadelidandes möjlighet att få skadestånd också då det är fråga om en skada som orsakats av oaktsamhet. Med oaktsamhet avses t.ex. försummelse av sedvanlig försiktighet eller noggrannhet eller försummelse av att iaktta uttryckliga anvisningar. Skadeståndsskyldigheten kan betraktas som motiverad eftersom t.ex. tjänstgöringsplatserna för samhällstjänst delvis tillhandahålls av små föreningar och liknande sammanslutningar, och det inte torde anses skäligt att dessa blir tvungna att bära kostnaderna för eventuella skador. Sådana skador som avses i denna bestämmelse uppkommer i praktiken inte särskilt ofta. Det har närmast varit fråga om t.ex. att ett fönster gått sönder i samband med städarbete eller om att en sten som slungats i väg av en gräsklippare orsakat skada. I skadeståndslagen finns det inga bestämmelser med stöd av vilka ersättning skulle betalas ut i dylika situationer.

Enligt 33 § 2 mom. ska Statskontoret göra en utredning av det skadefall som avses i 1 mom. Ersättningen betalas av Statskontoret. Enligt den gällande lagstiftningen kan Brottspåföljdsmyndigheten betala ersättningar som uppgår till högst 5 000 euro. Det föreslås emellertid att systemet ska ändras så att det överensstämmer med principerna för det utvecklingsprojekt som berör statens skadestandsverksamhet, dvs. att skadestands-

verksamheten till största delen ska koncentreras till Statskontoret.

Enligt 33 § 3 mom. finns dessutom bestämmelser om skadestånd i brottsskadelagen och i skadeståndslagen

**34 §. Efterlysning.** Enligt den föreslagna 34 § kan Brottspåföljdsmyndigheten utfärda en efterlysning av den dömden om den som har dömts till en samhällspåföljd inte anträffas och det inte går att få reda på var han eller hon vistas. I efterlysningen ska den dömden uppmanas att för verkställighet av samhällspåföljden senast på utsatt dag ta kontakt med Brottspåföljdsmyndighetens byrå för samhällspåföljder. I efterlysningen ska det nämnas att ett förfarande för förvandling av samhällspåföljden till ett ovillkorligt fängelsestraff eller till någon annan påföljd som föreskrivits för brott mot villkoren för samhällspåföljden i fråga annars inleds.

Bestämmelser med motsvarande innehåll finns i 8 § i lagen om ungdomsstraff och i 34 § i lagen om övervakningsstraff.

**35 §. Handräckning.** Denna paragraf föreslås innehålla en bestämmelse om handräckning av polisen. Tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att få handräckning av polisen enligt polislagen för att utföra ett tjänsteuppdrag. I den föreslagna 24 § finns en särskild bestämmelse om handräckning i samband med hämtning. Den föreslagna 35 § gäller annan handräckning. Det kan t.ex. vara fråga om en situation där den som avtjänar ett övervakningsstraff inte släpper in Brottspåföljdsmyndighetens tjänsteman i sin bostad eller där polisens handräckning behövs för en säkerhetskontroll. En bestämmelse med motsvarande innehåll finns i 35 § i lagen om övervakningsstraff.

**36 §. Närmare bestämmelser.** Närmare bestämmelser om ersättandet av den misstänktes eller dömdes resekostnader, om den utredning av skadefallet som krävs för ersättandet av en skada som den dömden orsakat samt om utfärdande och återkallande av en efterlysning ska utfärdas genom förordning av statsrådet.

## II AVDELNING

### Samhällspåföljder

#### 8 kap. Samhällstjänst

**37 §. Innebörd och längd.** Enligt 1 § i lagen om samhällstjänst är samhällstjänst ett straff som döms ut i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff. Den omfattar enligt gällande lag minst 20 och högst 200 timmar regelbundet, oavlönat arbete som utförs under övervakning. De timantal som föreskrivs i den gällande lagen är emellertid problematiska, eftersom de inte är direkt delbara med antalet dagar för ett ovillkorligt fängelsestraff. Vid förvandlingen av ovillkorligt fängelse till samhällstjänsttimmar har man för närvarande använt den förvandlingstabell som ingår i regeringens proposition angående 1990 års lag. För att förvandlingsförhållandet ska vara konsekvent föreslås det att samhällstjänsten ska omfatta minst 14 och högst 240 timmar, varvid timgränserna motsvarar 14 dagar och åtta månader. Motsvarigheten mellan antalet timmar och dagar aktualiseras förutom vid utdömandet av samhällstjänst också i sådana situationer där samhällstjänst förvandlas till fängelse.

I den föreslagna paragrafens 2 mom. bestäms det i enlighet med gällande lag att högst 30 timmar av samhällstjänststraffet kan avtjänas genom att den dömden deltar i verksamhet som ordnas eller godkänns av Brottspåföljdsmyndigheten och vars syfte är att minska den dömdes risk för återfall i brott eller missbruksproblem samt att förbättra den dömdes förutsättningar att avtjäna samhällstjänststraffet. Arbetets andel ska dock utgöra minst hälften av det straff som dömts ut. Innehållet av den verksamhet som avses i 2 mom. ska emellertid utvidgas så att det i lagen särskilt nämns att den verksamhet som hänförs till samhällstjänst också kan utgöras av öppen vård som tillhandahålls av en offentlig eller privat serviceproducent inom social- och hälsovården. Detta har i princip varit möjligt redan med stöd av den gällande lagen, men i praktiken har sådan vård knappast alls ordnats. Det faktum att denna möjlighet särskilt nämns i lagen kommer eventu-

ellt att öka användningen av denna verksamhetsform när det gäller att förebygga återfall i brott, avhjälpa missbruksproblem och stöda avtjänandet av samhällstjänsten. Samhällstjänst utförs i regel några timmar per vecka, vilket innebär att vården inte kan utgöras av anstaltsvård utan uttryckligen av öppen vård.

En ändring genom vilken arbetets andel ökades från 10 till 30 timmar trädde i kraft vid ingången av år 2011, eftersom genomförandet av sådana program som gäller t.ex. missbrukarvård eller förebyggande av återfallsbrottslighet kräver mer än 10 timmar. I praktiken har man bland annat utarbetat ett program för personer som dömts för våldsbrott, ett program för att öka motivationen för vård bland personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri samt ett program som allmänt sporrar till en livsförändring. När det gäller anordnandet av verksamhet som hänför sig till missbrukarvården har Brottspåföljdsmyndigheten agerat i nära samarbete bland annat med A-klinikerna. Det har varit viktigt att utöka andelen annan verksamhet än arbete också därför att en del av dem som dömts till samhällstjänst innan tjänstgöringen inleds eller under den tid tjänstgöringen pågår kan vara i behov av sådan sporrande verksamhet med hjälp av vilken man kan trygga att samhällstjänsten utförs korrekt. Den övriga verksamheten kan också omfatta verksamhet vars syfte är att kartlägga och förbättra den dömdes sociala situation. Den verksamhet som hör till påföljden ska emellertid vara tillräckligt krävande och verkligen öka den dömdes beredskap för ett liv utan kriminalitet. Verksamheten kan utgöras förutom av ovan nämnda program och åtgärder som hör till missbrukarvården även t.ex. av överläggningar med kommunens skuldrådgivare om den dömdes skuldsättning samt utarbetande och genomförande av en betalningsplan för skulderna.

Då andelen övrig verksamhet utökades betonade man dock uttryckligen samhällstjänstens karaktär av arbetstjänst. Samhällstjänstens karaktär av arbetstjänst har konstaterats vara fungerande och förnuftig med tanke på de dömda. För många av dem som avtjänat samhällstjänst har arbetstjänsten varit den första fasta arbetsperioden i deras liv. Man

har kunnat bevara samhällstjänstens karaktär av arbetstjänst också därför att det funnits tillgång till tjänstgöringsplatser trots att även bland annat olika läroinrättningar och arbeidskraftsförvaltningen är i behov av motsvarande platser.

Det arrangemang som föreslås i 37 § 3 mom. innebär däremot ett nytt inslag i samband med samhällstjänsten. Enligt detta moment ska samhällstjänst som utdöms för ett brott begånget av en person innan han eller hon fyllt 21 år dessutom innefatta uppgifter och program som främjar den sociala handlingsförmågan och som särskilt är riktade till unga, samt stöd och handledning i samband med dessa. I ett sådant fall är det möjligt att avvika från de i 2 mom. avsedda begränsningarna av verksamhetens omfattning. Syftet med denna bestämmelse är att undvika att unga personer döms till ovillkorliga fängelsestraff samt att öka ungas beredskap att utföra samhällstjänst. Det har konstaterats att påföljdssystemet borde innehålla någon typ av mellanform, där man bättre än i samband med sedvanlig samhällstjänst kan stöda unga förbrytare när det gäller att främja deras livshandling och avtjänandet av samhällstjänsten. Brottspåföljdsmyndigheten ska fatta beslut om frågor som berör verksamhetens, stödets och handledningens innehåll samt om hur dessa ska förläggas under den tid samhällstjänsten pågår. Vid detta beslutsfattande ska man beakta möjligheterna att med hjälp av den verksamhet som förenas med samhällstjänsten förbättra den unges beredskap för ett liv utan kriminalitet och förutsättningar att avtjäna samhällstjänststraffet. Verksamhetens innehåll och antalet timmar per vecka fastställs i den plan för strafftiden som avses i 14 §. Den tid som används för denna verksamhet ingår i antalet samhällstjänsttimmar.

I anslutning till förslaget om effektiviserad samhällstjänst för unga föreslås en ändring också av 6 kap. 11 § i strafflagen, som innehåller bestämmelser om förutsättningarna för utdömande av samhällstjänst. Den nämnda paragrafen ska utökas med ett nytt 3 mom.

**38 §. Den dömdes särskilda skyldigheter.** Den som döms till samhällstjänst ska iakttä bestämmelserna i den föreslagna lagens 5 kap. om de allmänna skyldigheterna för den

som dömts till en samhällspåföljd samt de förpliktelser som hänför sig till drogfriheten. Därutöver innehåller lagförslagets 38 § bestämmelser om den dömdes särskilda skyldigheter. I denna paragraf bestäms det att den dömd ska utföra sina tjänstgöringsuppgifter och iaktta de anvisningar som personalen på tjänstgöringsplatsen ger. Det är fråga om skyldigheter som hänför sig uttryckligen till det arbete som hör till samhällstjänsten. Syftet med denna bestämmelse är att se till att tjänstgöringsplatsen kan dra försorg bland annat om att tjänstgöringsuppgifterna blir korrekt utförda med avseende på både arbets kvaliteten och arbetarskyddet. Bestämmelsen motsvarar den gällande lagstiftningen.

I 38 § 2 mom. ställs krav på drogfrihet. Enligt detta moment får den dömd när verkställigheten av samhällstjänsten har inletts inte använda narkotika som avses i 3 § 1 mom. i narkotikalagen. Den dömd får inte vara påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel på platsen för arbete, rehabilitering, utbildning eller någon annan verksamhet som hänför sig till verkställigheten av samhällstjänsten, eller under sådana sammankomster som verkställigheten kräver. Det föreslagna kravet på drogfrihet överensstämmer med den gällande lagstiftningen.

**39 §. Påföljd för grovt brott mot skyldigheter.** Den föreslagna lagens 39 § innehåller bestämmelser om vilka åtgärder åklagaren och domstolen ska vidta om Brottspåföljdsmyndigheten har konstaterat att den dömd grovt har brutit mot sina skyldigheter på det sätt som föreskrivs i lagförslagets 26 §. Det är fråga om ett sådant brott mot skyldigheterna som utgörs av att den dömd inte börjar avtjäna sin påföljd eller avbryter avtjänandet och det inte finns någon godtagbar orsak till detta, eller trots en skriftlig varning på nytt handlar i strid med de skyldigheter som föreskrivs i denna lag eller annars uppsåtligt grovt bryter mot de skyldigheter som föreskrivs i denna lag. I dessa fall ska Brottspåföljdsmyndigheten med stöd av 26 § vidta åtgärder för att föra saken till åklagarens och domstolens behandling.

Om åklagaren bedömer att samhällstjänsten ska förvandlas till ett övervakningsstraff eller ett ovillkorligt fängelsestraff på grund av sådant handlande som avses i 26 §, ska åklaga-

ren enligt 39 § 1 mom. utan dröjsmål framställa ett yrkande om det hos den tingsrätt som har behandlat brottmålet i första instans eller inom vars domkrets den dömd bor eller stadigvarande vistas. Ärendet ska alltså inledas uttryckligen vid tingsrätten, med samma motivering som framförts beträffande 19 § 1 mom.

Om domstolen konstaterar att den dömd har handlat på det sätt som avses i 26 §, kan domstolen enligt 39 § 2 mom. förvandla den icke avtjänade delen av samhällstjänsten till ett övervakningsstraff eller ett ovillkorligt fängelsestraff. Det faktum att prövningsrätt införs utgör en förändring i förhållande till den gällande lagstiftningen, där det förutsätts att domstolen i denna situation ska förvandla samhällstjänsten till ett ovillkorligt fängelsestraff. I praktiken finns det emellertid fall där det trots ett grovt brott mot skyldigheter borde vara möjligt att bestämma att samhällstjänsten inte förvandlas till fängelse. Det är fråga bland annat om sådana situationer där det efter att ett grovt brott mot skyldigheter inträffat, t.ex. genom att den dömd varit berusad på tjänstgöringsplatsen, har förlopt en viss tid innan förvandlingsärendet avgörs och den dömd bevisligen varit drogfri redan under en längre tid.

Minimitiden för de förvandlingsstraff som avses i den föreslagna paragrafens 2 mom. är fyra dagar. Domstolen kan förvandla också sådana samhällstjänst vars verkställighet inte ännu har inletts till ett övervakningsstraff eller ett ovillkorligt fängelsestraff. Förutsättningarna för utdömande av övervakningsstraff regleras i 6 kap. 11 a § i strafflagen. Det är redan med stöd av denna strafflagsparagraf möjligt att istället döma ut ett övervakningsstraff också när det är fråga om ett sådant ovillkorligt fängelsestraff som dömts ut som förvandlingsstraff för samhällstjänst. För tydlighetens skull föreslås det emellertid att möjligheten att döma ut övervakningsstraff ska regleras också i den föreslagna lagen.

**40 §. Närmare bestämmelser.** I den föreslagna lagens 40 § regleras möjligheten att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om de åtgärder som krävs för förberedande och genomförande av öppen vård som tillhandahålls av en offentlig

eller privat serviceproducent inom social- och hälsovården och om anordnarna av tjänstgöringsplatser för samhällstjänst.

## 9 kap. Övervakningsstraff

**41 §. Innebörd.** Den föreslagna paragrafen innehåller motsvarande bestämmelser om övervakningsstraffets innebörd och längd som ingår i 2 och 3 § i den gällande lagen om övervakningsstraff. Paragrafens 1 mom. motsvarar 2 § 1 mom. i den gällande lagen. Momentet innehåller omnämmanden av att övervakningsstraffet används i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff och om de sätt på vilket övervakningen sker.

Paragrafens 2 mom. föreslås innehålla en motsvarande bestämmelse om skyldigheten att stanna i bostaden som ingår i 2 § 2 mom. i den gällande lagen. Enligt momentet kan övervakningsstraffet verkställas förutom i bostaden även på någon annan lämplig plats där den dömda vårdas eller annars vistas i enlighet med föreskrifterna i planen för strafftiden. Med en sådan plats avses liksom även för närvarande t.ex. ett internat eller en inrättning inom missbrukarvården. Momentet ska preciseras med ett omnämnande av att verkställigheten kan ske antingen helt och hållet eller delvis på något annat ställe än i bostaden. Dessutom innehåller paragrafens 2 mom. en motsvarande bestämmelse som ingår i den gällande lagens 4 § om att den dömda inte får avlägsna sig från sin bostad på något annat sätt än vad som anges i planen för strafftiden och i veckoschemat, om det inte finns någon sådan orsak till det som avses i 23 §. Också denna bestämmelse ska kompletteras med ett omnämnande av någon annan plats som anvisats den dömda i planen för strafftiden.

Paragrafens 3 mom. innehåller motsvarande bestämmelser som ingår i den gällande lagens 3 § om verksamheten och om dess antal timmar per vecka. Innehållet i verksamheten ska preciseras så att det framgår av bestämmelsen att det kan vara fråga förutom om sådan verksamhet som ordnas eller godkänns av Brottsförhållandenmyndigheten även om anstaltsvård eller öppen vård som tillhandahålls av en offentlig eller privat serviceproducent inom social- och hälsovården.

Paragrafens 3 mom. föreslås alltså också innehålla en motsvarande bestämmelse som ingår i 3 § 2 mom. i den gällande lagen om det antal timmar per vecka som verksamheten omfattar. Det föreslås att denna bestämmelse ska ändras så att den tid som behövs för resor inte längre inkluderas i maximitiden på 50 timmar.

Paragrafens 4 mom. innehåller en motsvarande bestämmelse som ingår i 3 § 3 mom. i den gällande lagen om hur arbetet och den övriga verksamheten tidsmässigt ska förläggas, med små språkliga justeringar.

**42 §. Utdömmande av övervakningsstraff.** Denna paragraf innefattar motsvarande bestämmelser som ingår i 7 § 4 mom. i den gällande lagen.

**43 §. Övervakning.** Det föreslås att 1 och 2 mom. i denna paragraf ska innehålla motsvarande bestämmelser om övervakningen i anslutning till övervakningsstraffets verkställighet som ingår i 6 § 1 och 2 mom. i den gällande lagen, med små ändringar av teknisk karaktär.

Paragrafens 3 mom. är nytt och innehåller en bestämmelse om att en kontaktperson ska utses i det fall där den dömda är placerad i anstaltsvård. Kontaktpersonen ska utses av anstalten. Kontaktpersonen är trots tystnadsplikten skyldig att underrätta en särskilt angiven tjänsteman vid Brottsförhållandenmyndigheten om brott mot villkor eller skyldigheter som hänför sig till placeringen. Denna tjänsteman är i allmänhet övervakaren, men det kan också vara fråga om någon annan tjänsteman vid Brottsförhållandenmyndigheten. Med villkor eller skyldigheter som hänför sig till placeringen avses t.ex. en skyldighet att vistas i en anstalt. Ett villkor för placeringen kan utgöras av att den dömda ska genomgå behandling, t.ex. delta i missbrukarrehabilitering.

**44 §. Utredning av förutsättningarna samt planen för strafftiden.** Bestämmelserna i 1 mom. 1 och 3–6 punkten motsvarar i sak det som bestäms i 7 § 1 och 2 mom. i den gällande lagen, med små ändringar av teknisk karaktär.

Paragrafens 1 mom. 2 punkt är däremot ny. En förutsättning för att övervakningsstraff ska kunna dömas ut är enligt denna bestämmelse att den misstänkte ger sitt skriftliga

samtycke till att Brottspåföljdsmyndigheten i frågor som gäller utredning av förutsättningarna och iakttagande av villkoren för övervakningsstraff enligt behov står i kontakt med de myndigheter, privata sammanslutningar och enskilda personer som verkställigheten av övervakningsstraffet berör samt med den plats där den dömden deltar i sådan verksamhet som anvisats honom eller henne. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar 3 § 1 mom. 5 punkten i lagen om övervakad frihet på prov, men den innefattar även ett omnämnande av den plats där verksamhetsskyldigheten ska fullgöras. De myndigheter, sammanslutningar och personer som avses i bestämmelsen ska ha anknytning till övervakningsstraffets verkställighet. En sådan myndighet kan t.ex. vara polisen eller skattemyndigheten. Den föreslagna lagens 31 § innehåller dessutom en bestämmelse om Brottspåföljdsmyndighetens rätt till information. En person som berörs av verkställigheten kan t.ex. vara vårdnadshavaren till ett minderårigt barn som är stadigvarande bosatt i bostaden, hos vilken barnet bor t.ex. varannan vecka. En sammanslutning kan vara t.ex. en inrättning som tillhandahåller missbrukarvårdstjänster. Det finns dock ingen skyldighet att stå i kontakt med dessa, utan saken är beroende av prövning.

Den föreslagna 1 mom. 2 punkten kräver inte heller att man i alla situationer håller kontakt med den plats där verksamhetsskyldigheten fullgörs. Om den dömden t.ex. studerar vid en offentlig läroinrättning eller fortsätter med sitt tidigare arbete som konstaterats vara lämpligt, finns det i allmänhet inte behov av att stå i kontakt med läroinrättningen eller arbetsgivaren, åtminstone inte i det skede då förutsättningarna utreds. Ifall det dock finns skäl att ifrågasätta verksamhetsplatsens lämplighet eller lagenlighet och den misstänkte inte klarar av att lägga fram tillförlitlig utredning över att verksamheten eller arbetsplatsen är lämplig, kan Brottspåföljdsmyndigheten kontakta verksamhetsplatsen. Detta sker alltså med stöd av ett skriftligt samtycke som den dömden gett på förhand. Kontakter är motiverade också ifall den dömden misstänks ha brutit mot sina skyldigheter och saken inte annars kan utredas.

Bestämmelsen i 1 mom. 2 punkten anknyter till 8 § 1 mom. 6 punkten i den föreslagna lagen, där det förutsätts att övervakaren per telefon och vid behov genom övervakningsbesök ska stå i kontakt med den plats där den dömden deltar i sådan verksamhet som hör till verkställigheten av samhällspåföljden. Den föreslagna bestämmelsen behövs eftersom det är fråga om verkställighet av ett straff för vars del Brottspåföljdsmyndigheten ansvarar för att verkställigheten sker på ett tillbörligt sätt. Den föreslagna regleringen, som grundar sig på den misstänktes samtycke, gör det möjligt för den misstänkte att på förhand överväga om kontakterna medför sådan olägenhet att han eller hon inte kan ge sitt samtycke till dem.

Paragrafens 2 mom. innehåller en hänvisningsbestämmelse till den föreslagna lagens 11 §, som innehåller bestämmelser om den plan för strafftiden som berör alla samhällspåföljder. I paragrafens 2 mom. bestäms det vilka uppgifter planen för strafftiden för övervakningsstraff ska innehålla utöver dem som anges i 11 §. Momentets 1 punkt motsvarar 7 § 3 mom. 1 punkten i den gällande lagen, kompletterad med ett omnämnande av någon annan plats som anvisats den dömden.

Momentets 2 punkt motsvarar 7 § 3 mom. 2 punkten i den gällande lagen, dock ändrad så att den endast innehåller ett omnämnande av hur många timmar per vecka verksamheten och övervakarmötena omfattar. Skyldigheten att fastställa också verksamhetens innehåll i planen för strafftiden grundar sig på 11 § i den föreslagna lagen.

Momentets 3 punkt motsvarar 7 § 3 mom. 3 punkten i den gällande lagen, kompletterad med ett omnämnande av den plats som anvisats den dömden.

**45 §. Förfarandet vid utarbetandet av planen för strafftiden.** Denna paragraf innehåller motsvarande bestämmelser som ingår i 8 § 2 och 3 mom. i den gällande lagen om den dömdes skyldighet att lämna information om de läkemedel som han eller hon använder samt om de bilagor till planen för strafftiden som berör samtyckena av dem som bor i bostaden och utredning av en minderårigs åsikt. Paragrafen ska preciseras så att 1 mom. innehåller omnämnanden av både den misstänkte och den dömden.

Den misstänkte eller dömd ska för utarbetandet av planen för strafftiden och för verkställigheten av straffet lämna behövlig information om de läkemedel som han eller hon använder. Med stöd av den misstänktes eller dömdes skriftliga samtycke får informationen om läkemedelsbehandlingen behandlas i samband med verkställighetsuppdrag som berör övervakningsstraffet, på det sätt som bestäms i lagen om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff. Det skriftliga samtycket kan ges på en blankett. Samtidigt ska den som ger samtycket underättas om hur och för vilket syfte informationen kommer att användas. Hänvisningen till lagstiftningen om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff innebär bland annat att informationen får behandlas bara i samband med skötseln av tjänsteuppdrag. Vid justitieministeriet utarbetas för närvarande en ny lag om behandling av personuppgifter vid Brottsföljdsmyndigheten och i detta sammanhang ska också behandlingen av personuppgifter regleras mer detaljerat än hittills.

När det gäller samtyckena av dem som bor i samma bostad ska paragrafen till följd av de tolkningsproblem som förekommit preciseras genom att den utökas med ordet stadigvarande. Det bestäms alltså att de som bor i bostaden ska vara stadigvarande bosatta i den och i regel vara skrivna på denna adress. Samma komplettering, som innebär att det ska vara fråga om stadigvarande boende, ska införas också när det gäller utredandet av en minderårigs åsikt. En minderårigs åsikt ska utredas om han eller hon är skriven i bostaden. I en sådan situation där ett minderårigt barn t.ex. under veckosluten besöker den förälder som han eller hon inte stadigvarande bor hos finns det inte någon skyldighet att utreda den minderåriges åsikt. Om en minderårig emellertid t.ex. varannan vecka bor hos den förälder som avtjänar ett övervakningsstraff är det fråga om sådant stadigvarande boende som avses i paragrafen, och i detta fall ska den minderåriges åsikt utredas.

En motsvarande bestämmelse om hörande av den misstänkte som finns i 8 § 1 mom. i den gällande lagen ingår i 11 § 2 mom. i den föreslagna lagen, där det bestäms att planen

för strafftiden ska utarbetas i samarbete med den dömd.

**46 §. *Precisering av planen för strafftiden.*** I 14 § finns grundläggande bestämmelser om precisering av planen för strafftiden, som berör alla samhällspåföljder. I den föreslagna 46 § regleras de särskilda uppgifter som ska ingå i planen för strafftiden när det är fråga om övervakningsstraff. Den föreslagna paragrafens 1–5 punkt motsvarar i sak 9 § 1 mom. 1–5 punkten i den gällande lagen, till den del de aktuella frågorna inte redan har reglerats i den föreslagna 14 §. Paragrafens 6 och 7 punkt motsvarar 9 § 1 mom. 7 och 8 punkten i den gällande lagen.

Motsvarande bestämmelser om stödåtgärder som finns i 9 § 1 mom. 6 punkten i den gällande lagen ingår i 14 § 1 mom. 3 och 9 punkten i den föreslagna lagen. I 14 § 2 mom. i den föreslagna lagen finns motsvarande bestämmelser som ingår i 9 § 2 mom. i den gällande lagen, där samarbetskyldigheten och schemat regleras.

**47 §. *Begynnelsetidpunkten för avtjänandet av övervakningsstraff och beräkandet av straffets längd.*** Denna paragraf motsvarar 11 § 2 mom. i den gällande lagen. Bestämmelsen om begynnelsetidpunkten för avtjänandet av övervakningsstraff preciserar 17 § 2 mom., som gäller alla samhällspåföljder. Enligt den preciserande bestämmelsen inleds alltså den övervakning som hör till verkställigheten den dag då de tekniska övervakningsanordningarna har installerats eller överlämnats till den dömd.

Paragrafen ska utökas med en bestämmelse om beräkandet av strafftiden i sådana situationer där verkställigheten avbryts. Den gällande regleringen förtydligas i och med att den föreslagna paragrafen förses med ett omnämmande av att strafftiden i det fall då verkställigheten av övervakningsstraffet avbryts upphör att löpa vid ingången av dygnet efter att verkställigheten avbröts. Samma dag kan inte vara både en dag som räknas till avtjänandet av övervakningsstraffet och den dag då avtjänandet av övervakningsstraffet avbryts. Detta motsvarar den gällande praxisen.

**48 §. *Rätt till tillträde till den dömdes bostad.*** Denna paragraf motsvarar 11 § 2 mom. i den gällande lagen.

**49 §. Den dömdes särskilda skyldigheter.** Paragrafens 1 mom. 1 punkt motsvarar 13 § 6 punkten i den gällande lagen och paragrafens 1 mom. 2 punkt motsvarar 13 § 7 punkten i den gällande lagen. De bestämmelser som finns i 13 § 1–5 punkten i den gällande lagen ingår i den föreslagna lagens 21 §.

Paragrafens 2 mom. innehåller en motsvarande bestämmelse om drogfrihet som ingår i den gällande lagens 14 §.

**50 §. Säkerhetskontroll.** Denna paragraf motsvarar i fråga om sitt innehåll 16 § i den gällande lagen.

**51 §. En brottslig gärning som innebär grovt brott mot skyldigheter.** I denna paragraf är det i huvudsak fråga om brott som den dömden gör sig skyldig till under den tid övervakningsstraffet avtjänas. Undantagsvis kan det också vara fråga om ett brott som har begåtts innan avtjänandet av övervakningsstraffet har inletts. En förutsättning för avbrottet och anmälan till åklagaren är i detta fall att den dömden häktas för brottet eller att brottet är av sådan art att det inte längre finns förutsättningar för att döma ut övervakningsstraff. Detta motsvarar det förfarande som iakttas med stöd av 6 kap. 2 § 1 mom. i fängelselagen.

Brott mot skyldigheter regleras i den föreslagna lagens 25 § och grovt brott mot skyldigheter i 26 §. Den föreslagna paragrafen innehåller en bestämmelse om den situation där den dömden misstänks ha gjort sig skyldig till ett brott som föranleder en strängare påföljd än böter. Paragrafen motsvarar 19 § i den gällande lagen, men den preciseras så att det i paragrafen uttryckligen konstateras att det är fråga om brottsmisstankar. Det måste alltså inte finnas en laga kraft vunnen dom angående brottet. Tryggandet av övervakningsstraffets verkställighet kräver att man i en dylik situation inte väntar på att åtal väcks eller domstolsbehandlingen inleds. I detta fall gäller emellertid samma tröskel som anges i 6 kap. 2 § 1 mom. 1 punkten i fängelselagen och som innebär att enbart brottsmisstankar inte räcker, utan det krävs att det finns tillräcklig bevisning för brottet och att förundersökningen av brottet har inletts. Då överskrids den tröskel som innebär att det finns skäl att misstänka brott. Ifall det är oklart om

strängare straff än böter kommer att dömas ut eller bevisningen är oklar, kan Brottspåföljdsmyndigheten avbryta övervakningsstraffets verkställighet. Ifall åtal inte senare väcks eller ifall den dömden åtalas för ett brott som sannolikt inte medför en strängare påföljd än böter, kan övervakningsstraffets verkställighet fortgå. Saken ska med stöd av den föreslagna 54 § prövas av åklagaren.

**52 §. Återkallelse av samtycke och förändrade förhållanden.** Den föreslagna paragrafen motsvarar i sak 23 § i lagen om övervakningsstraff.

**53–55 §.** De föreslagna paragraferna motsvarar 24–26 § i den gällande lagen.

**56 §. Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemans och biträdande övervakarens särskilda uppgifter vid verkställigheten av övervakningsstraff.** Övervakarens och biträdande övervakarens uppgifter regleras i 8 §. I den föreslagna 56 § finns bestämmelser om de uppgifter som övervakaren och en eventuell annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten samt den biträdande övervakare som bistår övervakaren eller tjänstemannen har i samband med verkställigheten av övervakningsstraff. Den föreslagna paragrafens 1 och 2 punkt motsvarar i fråga om sitt sakinnehåll 30 § 1 mom. 2 och 3 punkten i den gällande lagen, dock utökade med ett omnämnande av någon annan plats som anvisats den dömden.

Paragrafens 2 mom. motsvarar 30 § 2 mom. i lagen om övervakningsstraff, till den del biträdande övervakarens uppgifter inte regleras i 8 §.

Den aktuella paragrafens 3 mom. föreslås innehålla en bestämmelse om Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemans och biträdande övervakarens skyldighet att bemöta dem som bor i samma bostad eller vistas på samma plats som den dömden korrekt. Dessutom innehåller 3 mom. en motsvarande bestämmelse som ingår i 30 § 2 mom. i den gällande lagen om skyldigheten att se till att onödigt olägenhet inte orsakas. Denna skyldighet ska utvidgas så att den också gäller andra personer som befinner sig på den plats som anvisats den dömden.

**57 §. Ordnande av den centrala övervakningen.** Denna paragraf motsvarar 33 § i den gällande lagen.

**58 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter.** Bemyndiganden att utfärda närmare bestämmelser om övervakningsstraff finns i 9, 13, 20, 27, 36 och 85 §. I den föreslagna 58 § kvarstår ett bemyndigande som gäller utfärdandet av bestämmelser om säkerhetskontroller och förfarandet vid villkorlig frigivning. Dessutom föreslås paragrafen innehålla ett omnämnande av att närmare bestämmelser om de förberedande åtgärder som krävs för sådan vård som ordnas av en offentlig eller privat serviceproducent inom social- och hälsovården och om de åtgärder som hänför sig till övervakningen och genomförandet av vården ska få utfärdas genom förordning av statsrådet.

I paragrafens 2 mom. finns en motsvarande bestämmelse som ingår i 36 § 2 mom. i den gällande lagen om att Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet ska kunna meddela närmare föreskrifter om beräkningen av strafftiden samt om förfarandet vid kontroll av drogfrihet enligt 22 § och övervakning av deltagandet i verksamhet enligt 41 §.

**59 §. Hänvisningsbestämmelse.** Denna paragraf föreslås innehålla en motsvarande hänvisningsbestämmelse som ingår i 38 § i den gällande lagen.

## 10 kap. **Övervakning av den som dömts till villkorligt fängelse**

**60 §. Innebörd och längd.** Enligt 60 § 1 mom. är övervakning av villkorligt fängelse innefattar regelbundna möten mellan övervakaren eller biträdande övervakaren och den dömda. Syftet med mötena är att följa den dömdes förhållanden och förändringarna i dem samt att främja den dömdes beredskap för ett liv utan kriminalitet. Övervakningen kan även omfatta uppgifter och program som främjar den dömdes sociala handlingsförmåga.

I 60 § 2 mom. finns bestämmelser om övervakningens omfattning och intensitet. Övervakarmötena samt de uppgifter och program som hör till övervakningen får omfatta högst 12 timmar per månad, av särskilda skäl dock högst 24 timmar. Paragrafen motsvarar den gällande lagstiftningen. Riksdagen utökade lagen med en bestämmelse om möjlig-

heten att öka det månatliga timantalet till högst 24 timmar (LaUB 6/2010 rd). Som sådana särskilda skäl som kan komma i fråga i detta sammanhang nämnde riksdagen behovet av att vid övervakningen ta hänsyn till att vissa program kan kräva koncentrerat genomförande och deltagande. Detta ska nämnas som ett exempel på sådana särskilda skäl som avses i bestämmelsen. Antalet timmar per månad kan variera under övervakningen, i enlighet med vad som krävs för att övervakningen ska kunna verkställas på ett ändamålsenligt sätt. Utgångspunkten är att övervakningen är intensivare i inledningskedet och att övervakningens omfattning och intensitet gradvis kan minska då den unges livssituation eventuellt stabiliseras. Detta bidrar också till att den unge lär sig bära ansvar för sig själv.

Den föreslagna paragrafens 3 mom. innehåller en bestämmelse om avslutande av villkorligt fängelse förenat med övervakning. Om det efter att övervakningen fortgått i minst sex månader har blivit uppenbart att fortsatt övervakning inte är behövlig, kan Brottspåföljdsmyndigheten på framställning av övervakaren avsluta övervakningen. Villkorligt fängelse förenat med övervakning upphör senast då prövotiden för det villkorliga fängelsestraffet upphör.

Den föreslagna 60 § motsvarar det som bestäms i den gällande lagstiftningen.

**61 §. Kravet på drogfrihet.** Den föreslagna 61 § innehåller en bestämmelse om det krav på drogfrihet som gäller den som dömts till villkorligt fängelse förenat med övervakning. Enligt denna paragraf får den dömda inte vara påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel under övervakarmötena eller under den verksamhet eller de sammankomster som verkställigheten av övervakningen kräver. Detta krav på drogfrihet är lindrigare än det drogfrihetskrav som gäller i samband med samhällstjänst och övervakningsstraff, eftersom villkorligt fängelse förenat med övervakning är av annan art än de sist nämnda påföljderna. Det är också fråga om en påföljd som uttryckligen berör unga och därför är det inte ändamålsenligt att ställa krav på drogfrihet för tiden utöver de möten och sammankomster som hänför sig till

övervakningen. Paragrafen motsvarar det som bestäms i den gällande lagstiftningen.

**62 §. Påföljd för grovt brott mot skyldigheter.** I den föreslagna 62 § finns bestämmelser om de åtgärder som vidtas vid grova brott mot villkoren för villkorligt fängelse förenat med övervakning. Om den dömd bryter mot sina till övervakningen hörande skyldigheter på ett 26 § avsett grovt sätt, ska Brottspåföljdsmyndigheten enligt den föreslagna paragrafen utan dröjsmål underrätta åklagaren om saken, om det inte är uppenbart onödigt för att syftet med övervakningen ska nås. Det är fråga om situationer där den dömd upprepade gånger försummar att infinna sig vid övervakarmöten eller grovt bryter mot kravet på drogfrihet vid ett övervakarmöte. Det kan emellertid med avseende på övervakningens syfte vara uppenbart onödigt att underrätta åklagaren om ett grovt brott mot skyldigheterna t.ex. om man genom att effektivisera de stödåtgärder som hör till övervakningen kan se till att det inte inträffar fler brott mot de skyldigheter som hänför sig till övervakningen.

Om åklagaren bedömer att övervakningstiden ska förlängas på grund av ett i 26 avsett grovt brott mot skyldigheter, ska åklagaren enligt 62 § 2 mom. utan dröjsmål framställa ett yrkande om förlängning hos den tingsrätt som har behandlat brottmålet i första instans eller inom vars domkrets den dömd bor eller stadigvarande vistas. Ärendet ska alltså inledas uttryckligen vid tingsrätten, med samma motivering som framförts beträffande 19 § 1 mom.

Om domstolen konstaterar att den dömd har brutit mot de skyldigheter som hör till övervakningen på ett i 26 § avsett grovt sätt och om det med hänsyn till den dömdes person och orsakerna till överträdelsen enligt en helhetsbedömning finns särskilda skäl till det, kan domstolen enligt 62 § 3 mom. förlänga tiden för övervakningen med sammanlagt högst sex månader. Övervakningen begränsar den berörda personens frihet, eftersom personen åläggs vissa skyldigheter i samband med övervakningen, framför allt en skyldighet att infinna sig vid övervakarmötena. En förlängning av tiden för övervakningen kan alltså komma i fråga i en situation där den dömd trots en anmärkning, hämtning el-

ler en skriftlig varning fortfarande inte infin- ner sig vid övervakarmötena, eller kommer till mötena berusad. Dessa omständigheter visar att övervakningens kontroll- och stöd- målsättning annars inte kan nås. En försum- melse av skyldigheterna vittnar om att den dömd befinner sig i en svår livssituation. I en sådan situation finns det alltså ett uppen- bart behov av både kontroll och stödåtgärder.

**63 §. Närmare bestämmelser.** Närmare be- stämmelser om avslutande av övervakning ska utfärdas genom förordning av statsrådet.

## 11 kap. Ungdomsstraff

**64 §. Innebörd och längd.** Enligt 64 § 1 mom. är ungdomsstraff en påföljd på minst fyra månader och högst ett år som domstolen dömer ut till en person som var 15–17 år när han eller hon begick brottet. Ungdomsstraffet omfattar övervakning och därmed förknippa- de uppgifter och program som främjar den sociala handlingsförmågan och som särskilt är riktade till unga, samt stöd och handled- ning i samband med dessa. Ungdomsstraffet innefattar även övervakad orientering i ar- betslivet och i arbete, om inte detta anses up- penbart onödigt eller är synnerligen svårt att ordna. Det är alltså fråga om en påföljd som är avsedd för minderåriga förbrytare och där man i samband med verkställighetens inne- håll strävar efter att ta hänsyn i synnerhet till förebyggandet av utslagning bland unga och till omständigheter som hänför sig till stär- kandet av en livsstil som inte innefattar krimi- naltitet. I detta sammanhang är verksamhet och arrangemang som berör utbildning, sys- selsättningsmöjligheter, boende, mental hälsa och missbrukarvård av central betydelse. Ut- gångspunkten är att kontrollen och stödet i samband med ungdomsstraff är intensivare än i samband med övervakning av villkorligt fängelse.

I 64 § 2 mom. finns bestämmelser om anta- let sammankomster som hör till ungdoms- straffet. De sammankomster som hör till verkställigheten av ett ungdomsstraff och som den som avtjänar påföljden är skyldig att delta i får omfatta högst åtta timmar per vecka. Antalet timmar per vecka kan variera i enlighet med vad verkställigheten kräver under den tid påföljden avtjänas. Såsom det

konstaterats ovan beträffande övervakning av villkorligt fängelse, ska övervakningen och verksamheten vara intensivast i verkställighetens inledningsskede. Efter att situationen stabiliserats kan övervakarmötenas och verksamhetens intensitet minskas. Denna möjlighet till flexibilitet i fråga om antalet timmar per vecka är ändamålsenlig också i sådana situationer där det efter att verkställigheten pågått en tid uppkommer oväntade svårigheter med avtjänandet av påföljden. I detta fall kan det vara möjligt att åtgärda situationen t.ex. genom att övervakarmöten ordnas med kortare intervaller än förut.

Den föreslagna 64 § överensstämmer med den gällande lagstiftningen.

**65 §. *Kravet på drogfrihet.*** Enligt den föreslagna 65 § får den som dömts till ungdomsstraff inte vara påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel under övervakarmötena eller på platsen för arbete, rehabilitering, utbildning eller någon annan verksamhet som hänför sig till verkställigheten eller under sådana sammankomster som verkställigheten kräver. Såsom när det gäller övervakning av villkorligt fängelse och övervakning av villkorlig frihet, ska drogfrihetskravet också i samband med ungdomsstraff vara lindrigare än i samband med samhällstjänst och övervakningsstraff. Ungdomsstraffet är en påföljd avsedd för personer som begått brott då de varit minderåriga och för vars del det inte är ändamålsenligt att ställa krav på drogfrihet för tiden utöver de möten och sammankomster som hänför sig till övervakningen. Paragrafen motsvarar det som bestäms i den gällande lagstiftningen.

**66 §. *Behandling av grovt brott mot skyldigheter.*** Den föreslagna 66 § innehåller i huvudsak motsvarande bestämmelser som ingår i den gällande lagstiftningen om de åtgärder som vidtas med anledning av grova brott mot skyldigheter som hänför sig till ungdomsstraff. Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om vilka åtgärder åklagaren och domstolen ska vidta ifall Brottsförhållandenmyndigheten konstaterar att den dömda har brutit mot sina skyldigheter som hör till påföljden på det sätt som avses i 26 §. Det är fråga om grovt brott mot skyldigheterna t.ex. om den som avtjänar ungdomsstraff upprepade gånger försummar att

infinna sig vid ett övervakarmöte eller någon annan sammankomst som hänför sig till verkställigheten eller grovt bryter mot kravet på drogfrihet vid en sammankomst.

Om åklagaren bedömer att den dömda har brutit mot sina skyldigheter på ett i 26 § avsett grovt sätt, ska åklagaren enligt 66 § 1 mom. utan dröjsmål föra saken till behandling hos den tingsrätt som har behandlat brottmålet i första instans eller inom vars domkrets den dömda bor eller stadigvarande vistas. Ärendet ska alltså inledas uttryckligen vid tingsrätten, med samma motivering som framförts beträffande 19 § 1 mom.

Enligt 66 § 2 mom. ska domstolen höra den dömda innan saken avgörs. Dessutom ska en representant för Brottsförhållandenmyndigheten ges tillfälle att bli hörd, om det inte är uppenbart onödigt med avseende på ärendets behandling. I övrigt iakttas vad som föreskrivs om rättegång i brottmål. Vidare föreslås paragrafens 3 mom. innehålla en bestämmelse om att besvär över ett avgörande som domstolen träffat med stöd av denna paragraf ska behandlas skyndsamt.

**67 §. *Påföljd för grovt brott mot skyldigheter.*** Den föreslagna 67 § innehåller bestämmelser om vilka åtgärder som ska vidtas om den dömda grovt bryter mot sina skyldigheter som hör till ungdomsstraffet. Om domstolen konstaterar att den som har dömts till ungdomsstraff har brutit mot sina skyldigheter på ett i 26 § avsett grovt sätt, ska domstolen enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. döma ut ett annat straff i stället för den icke avtjänade delen av ungdomsstraffet. Vid den prövning som gäller valet av ny straffart ska domstolen enligt paragrafens 2 mom. ta hänsyn till den dömdes ålder, hur stor del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats, hur allvarligt den dömdes klandervärda handlande varit och av vilken art det brott är som ungdomsstraffet dömdes ut för.

Enligt paragrafens 3 mom. kan ett ovillkorligt fängelsestraff dömas ut i stället för den icke avtjänade delen av ungdomsstraffet, om ungdomsstraffet i sin helhet eller till en betydande del är inte har avtjänats och om det även i övrigt med hänsyn till de prövningsgrunder som nämns i 2 mom. enligt en helhetsbedömning finns särskilda skäl till det.

Den föreslagna 67 § motsvarar det som bestäms i den gällande lagstiftningen.

**68 §. Beaktande av den del av ungdomsstraffet som har avtjänats.** När den som har dömts till ungdomsstraff döms till ett nytt straff i en sådan situation som avses i 7 kap. 8 § i strafflagen eller i 16 § eller 67 § 1 mom. i denna lag, ska enligt den föreslagna 68 § den del av ungdomsstraffet som redan har avtjänats i skäligen beaktas som en straffnedsättningsgrund. Två ungdomsstraffdagar anses motsvara en dag ovillkorligt fängelse, om det inte med beaktande av innehållet i den del av ungdomsstraffet som redan har avtjänats finns särskilda skäl att avvika från detta.

Om den som har dömts till ungdomsstraff ska dömas till ovillkorligt fängelsestraff för ett brott som han eller hon har begått innan ungdomsstraffet dömdes ut eller för ett nytt brott som han eller hon har begått efter att ungdomsstraffet dömdes ut men innan verkställigheten av straffet har upphört, kan enligt 7 kap. 8 § i strafflagen ett gemensamt ovillkorligt fängelsestraff dömas ut för detta brott och för det brott som ledde till ungdomsstraffet. Den del av ungdomsstraffet som redan har verkställts ska beaktas så som föreskrivs i 19 § i lagen om ungdomsstraff.

I 16 § i den föreslagna lagen är det fråga om en sådan situation där verkställigheten av en samhällspåföljd på grundval av tingsrättens dom får inledas innan domen har vunnit laga kraft, då den dömde skriftligen samtycker till verkställigheten och har nöjt sig med domen till den del han eller hon har dömts till en samhällspåföljd. Om alltså straffet i en dom som inte vunnit laga kraft ändras t.ex. till ovillkorligt fängelse, ska den del av ungdomsstraffet som redan har avtjänats beaktas i enlighet med den föreslagna 68 §. Bestämmelserna i 68 § tillämpas också på sådana situationer där den som avtjänar ungdomsstraff grovt bryter mot de skyldigheter som hänför sig till ungdomsstraffet och döms till ett annat straff istället för den del av ungdomsstraffet som ännu inte har avtjänats.

Denna paragraf motsvarar 19 § i den gällande lagen om ungdomsstraff.

**69 §. Närmare bestämmelser.** Närmare bestämmelser om platserna för orientering i arbetslivet och i arbete ska utfärdas genom för-

ordning av statsrådet. Paragrafen motsvarar den gällande lagstiftningen.

## 12 kap. Övervakning av den som frigetts villkorligt

**70 §. Ställande under övervakning.** I 70 § 1 mom. finns bestämmelser om förutsättningarna för ställande under övervakning av villkorlig frihet. En fånge som frigets villkorligt ställs för den tid prövotiden pågår under övervakning, om åtminstone en av följande förutsättningar föreligger: 1) prövotiden är längre än ett år, 2) fången har begått brottet innan han eller hon fyllt 21 år, 3) fången själv begär det, eller 4) fången har förbundit sig att iaktta villkoren för sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § i lagen om övervakad frihet på prov. Enligt 21 kap. 2 § 1 mom. i fängelselagen fattar fängelsedirektören beslut om villkorlig frigivning och om ställande under övervakning. Detta moment motsvarar i huvudsak den gällande lagstiftningen.

Bestämmelsen i 1 mom. 4 punkten har samma innehåll som bestämmelsen i den ändring av lagen om övervakning av villkorlig frihet som genomfördes i samband med lagen om övervakad frihet på prov och som trädde ikraft vid ingången av år 2014. Enligt 4 § i lagen om övervakad frihet på prov kan man som villkor för övervakad frihet på prov ställa att en fånge som dömts för sexualbrott förbinder sig att iaktta sådan läkemedelsbehandling för förebyggande av återfall i sexualbrott som en läkare vid Brottsförbyggmyndigheten har förordnat för fången och till övervakning av läkemedelsbehandlingen. Dessutom kan det ställas som villkor att fången förbinder sig att iaktta förordnanden om psykosocial behandling och psykosocialt stöd. Som villkor ställs i detta fall också att fången förbinder sig att fortsätta iaktta läkemedelsbehandlingen och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd och samtycker till övervakningen av att förordnandena iakttas också under villkorlig frigivning.

I 70 § 2 mom. föreskrivs undantag från de situationer där fången enligt 1 mom. ska ställas under övervakning. Enligt denna bestämmelse behöver fången trots det som fö-

reskrivs i 1 mom. inte ställas under övervakning, om övervakningen med hänsyn till dess syfte är klart obehövlig på grund av att fången förväntas bli avlägsnad ur landet eller lider av en allvarlig sjukdom eller det finns någon annan särskild orsak till det. Fången behöver inte heller ställas under övervakning, om hans eller hennes övervakade frihet på prov som och den övriga utredningen visar att det inte finns någon uppenbar risk för återfall i brott. Den bestämmelse som ingår i den sist nämnda meningen är ny i förhållande till den gällande lagstiftningen. Bestämmelsen anses behövlig för att övervakningen så noggrant som möjligt ska kunna riktas uttryckligen mot de fångar vars livssituation kräver sådana förpliktelser och sådant stöd som hänför sig till övervakningen. Om den som friges villkorligt redan tidigare har stått under övervakad frihet på prov och iakttagit dess villkor och det inte finns någon uppenbar risk för återfall i brott, ska personen i fråga kunna friges utan övervakning. Vid prövningen av huruvida personen i denna situation ska ställas under övervakning ska man ta hänsyn till att övervakningens intensitet skiljer sig avsevärt när det är fråga om övervakad frihet på prov och när det är fråga om övervakning av villkorlig frihet. I samband med övervakad frihet på prov står den berörda personen under ständig övervakning, medan övervakningen av villkorlig frihet endast innefattar några möten med övervakaren eller deltagande i den verksamhet som anges i planen. För att en fänge ska friges utan övervakning krävs det i regel att denne har ett socialt nätverk som stöder frigivningen.

**71 §. Övervakningens innebörd.** Övervakningen av den som frigetts villkorligt innefattar enligt 71 § 1 mom. regelbundna möten mellan övervakaren eller biträdande övervakaren och den dömda. Syftet med mötena är att följa den dömdes förhållanden och förändringarna i dem samt att främja den dömdes beredskap för ett liv utan kriminalitet. Övervakningen kan även omfatta uppgifter och program som främjar den dömdes sociala handlingsförmåga. De åtgärder vars syfte är att främja den dömdes livshantering och ett liv utan kriminalitet kan vara av många olika slag. Redan det faktum att den dömda enligt överenskommelse regelbundet infinner sig

hos övervakaren främjar den dömdes livshantering och begränsar bruket av berusningsmedel. Övervakarmötena kan också innefatta handledning i samband med skötseln av praktiska angelägenheter, t.ex. att anvisa den dömda att anlita social- och hälsovårdstjänster, bistå när det gäller arrangemang som berör boende samt kartlägga den dömdes skulder och ordna skuldrådgivning. Dessutom kan man använda sig av program vars syfte är t.ex. att förbättra den dömdes sociala färdigheter och förebygga återfall i brott.

I 71 § 2 mom. finns bestämmelser om övervakningens omfattning. Övervakarmötena samt de uppgifter och program som hör till övervakningen får omfatta högst 12 timmar per månad, för dömda som är i behov av särskilt stöd och särskild övervakning dock högst 30 timmar. I behov av särskilt stöd och särskild övervakning är t.ex. en person som avtjänat ett långt fängelsestraff för ett grovt våldsbrott och frigetts villkorligt. Antalet timmar per månad kan variera under övervakningen, i enlighet med vad som krävs för att övervakningen ska kunna verkställas på ett ändamålsenligt sätt. Utgångspunkten är att övervakningen ska vara intensivare i början av den villkorliga friheten. Då situationen har stabiliserat sig, kan övervakarmöten ordnas mer sällan än i övervakningens inledningskede.

Om en fänge ställs under övervakning med stöd av 70 § 1 mom., ska Brottsförbyggingsmyndigheten i god tid före den villkorliga frigivningen i samarbete med fången utarbeta en plan för strafftiden som gäller övervakningen. Denna plan ska samordnas med den plan för strafftiden som avses i 4 kap. 6 § i fängelselagen och som gäller tiden i fängelse. Planen ska i behövlig utsträckning utarbetas i samarbete med fångens hem- och boningskommun samt med andra myndigheter, privata sammanslutningar och enskilda personer. Man säkerställer alltså redan vid utarbetandet av planen att verkställighetsmyndigheterna och myndigheterna i den frigivna personens hemkommun tillsammans utreder innehållet i de stödåtgärder som behövs för att förbättra personens livssituation samt möjligheterna att vidta sådana stödåtgärder. Det är också viktigt att de åtgärder som inletts under den tid fängelsestraffet avtjänats kan

fortgå efter frigivningen. Det är t.ex. i många fall synnerligen viktigt att sådan missbrukar-rehabilitering som inletts i fängelset kan fortgå omedelbart efter frigivningen.

Den föreslagna 71 § motsvarar det som bestäms i den gällande lagstiftningen.

**72 §. Den dömdes särskilda skyldigheter.** Utöver de allmänna skyldigheter som anges i den föreslagna 5 § ska den som ställs under övervakning av villkorlig frihet iaktta vissa särskilda skyldigheter. Enligt 72 § 1 mom. får den dömda som frigetts villkorligt och står under övervakning inte vara påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel under övervakarmötena eller under den verksamhet eller de sammankomster som verkställigheten av övervakningen kräver. Detta krav på drogfrihet är lindrigare än det drogfrihetskrav som gäller i samband med samhällstjänst och övervakningsstraff, eftersom övervakningen av villkorlig frihet är av annan art än de sist nämnda påföljderna. Den som frigives villkorligt har redan avtjänat det antal dagar ovillkorligt fängelse som lagen förutsätter. Dessutom är det fråga om att övervakningen av drogfriheten ska vara realistisk. Det anses inte ändamålsenligt att övervaka eller möjliggöra övervakning av drogfriheten för en person som frigetts villkorligt och ställts under övervakning annat än i samband med övervakarmöten och motsvarande sammankomster. Bruk av berusningsmedel utgör i och för sig en betydande orsak till brott. När det gäller en person som frigetts villkorligt vidtas emellertid åtgärder då brott begås under prøvotiden, vilket innebär att myndigheterna får kännedom om och ingriper i sådant bruk av berusningsmedel som orsakar problem. Momentet motsvarar det som bestäms i den gällande lagen.

Om den dömda har förbundit sig till sådan läkemedelsbehandling som avses i 70 § 1 mom. 4 punkten, ska han eller hon enligt 72 § 2 mom. lämna de urin- och blodprov som är nödvändiga för att övervaka att läkemedlen används och säkerställa att behandlingen är säker. Den dömda är skyldig att besöka ett särskilt angivet universitetssjukhus eller en särskilt angiven enhet inom den specialiserade sjukvården för att lämna proven. Detta moment överensstämmer med den nya

lagstiftning som trädde i kraft vid ingången av år 2014.

**73 §. Särskilda övervakningsvillkor.** Enligt 73 § om den dömda ställs under övervakning med stöd av 70 § 1 mom. 4 punkten förpliktas han eller hon att iaktta villkor om läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd. Detta moment överensstämmer med den nya lagstiftning som trädde i kraft vid ingången av år 2014.

**74 §. Brott mot villkor om läkemedelsbehandling eller annan behandling och stöd.** Den föreslagna 74 § gäller situationer där en fånge har ställts under övervakning med stöd av 70 § 1 mom. 4 punkten. I detta fall har fången förbundit sig att iaktta villkoren för sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § i lagen om övervakad frihet på prov. Om fången underlåter att iaktta villkor som gäller läkemedelsbehandlingen eller tillhörande annan behandling och stöd, ska Brottsförhållandenmyndigheten ge honom eller henne en skriftlig uppmaning. Om fången trots uppmaningen underlåter att iaktta villkoren, ska Brottsförhållandenmyndigheten vidta åtgärder för att föra ärendet till åklagaren och domstolen för behandling på det sätt som föreskrivs i den föreslagna 26 §. Denna paragraf överensstämmer med den nya lagstiftning som trädde i kraft vid ingången av år 2014.

**75 §. Påföljd för grovt brott mot skyldigheter.** I den föreslagna 75 § finns bestämmelser om förfarandet då den dömda misstänks för grovt brott mot sina skyldigheter. Om åklagaren bedömer att en del av reststraffet ska verkställas på grund av ett i 26 § avsett grovt brott mot skyldigheter, ska åklagaren enligt 75 § 1 mom. utan dröjsmål framställa ett yrkande om det hos den tingsrätt som har behandlat brottmålet i första instans eller inom vars domkrets den dömda bor eller stadigvarande vistas. Ärendet ska alltså inledas uttryckligen vid tingsrätten, med samma motivering som framförts beträffande 19 § 1 mom.

I den föreslagna 26 § är det fråga om att den dömda inte börjar avtjäna sin påföljd eller avbryter avtjänandet och det inte finns någon godtagbar orsak till detta, eller trots en skriftlig varning på nytt handlar i strid med

de skyldigheter som föreskrivs i denna lag eller annars uppsåtligt och grovt bryter mot de skyldigheter som föreskrivs i denna lag.

Enligt 75 § 2 mom. kan domstolen bestämma att minst fyra och högst 14 dagar av reststraffet ska verkställas, om domstolen konstaterar att den dömda har brutit mot sina skyldigheter på ett i 26 § avsett grovt sätt och om det med hänsyn till den dömdes person och orsakerna till överträdelsen enligt en helhetsbedömning finns särskilda skäl till det.

Den föreslagna 75 § motsvarar det som bestäms i den gällande lagstiftningen.

**76 §. Övervakningens längd.** Den föreslagna 76 § innehåller bestämmelser om hur länge övervakningen av villkorlig frihet pågår. Det centrala är att övervakningens huvudsakliga tyngdpunkt ligger vid dess inledningsskede. Om den dömda har lyckats stabilisera sin livssituation kan övervakningen avslutas. I 76 § 1 mom. regleras den grundläggande situation där övervakningen avslutas. Brottsförhållanden kan på framställning av övervakaren avsluta övervakningen om det efter att övervakningen fortgått minst sex månader har blivit uppenbart att den dömdes levnadsförhållanden har stabiliserats, det inte finns någon uppenbar risk för att den dömda begår brott och fortsatt övervakning inte heller i övrigt är behövlig. De föreslagna prövningsgrunder på basis av vilka övervakningen kan avslutas är desamma som anges i 8 § 1 mom. i den gällande förordningen om övervakning av villkorlig frihet.

I 76 § 2 mom. förutsätts det att Brottsförhållanden ska pröva behovet av fortsatt övervakning eller avsluta övervakningen då den har fortgått i ett år och sex månader. Beträffande prövningen och förfarandet ska det som föreskrivs i 1 mom. iaktas. Det är alltså fråga om att verkställighetsmyndigheten åläggs en skyldighet att utreda behovet av övervakning ett och ett halvt år efter att övervakningen inletts.

I 76 § 3 mom. regleras avslutandet av övervakningen i sådana situationer där övervakningen är uppenbart onödig på grund av att den dömda förväntas avlägsna sig ur landet eller lider av en allvarlig sjukdom, eller av någon annan särskild orsak. Efter att övervakningen fortgått i sex månader kan den enligt momentet avslutas också i en situ-

ation som avses i 70 § 2 mom., om den dömda med stöd av 148 eller 149 § i utlänningslagen (301/2004) har avvisats eller utvisats ur landet eller stadigvarande bosatt sig i något annat än ett nordiskt land eller är intagen för långvarig anstaltsvård på grund av sjukdom. Enligt momentet utgör en flyttning till ett annat nordiskt land inte en grund för avslutande av övervakningen, om övervakningen kan ordnas med stöd av 22 § i lagen om samarbete mellan Finland och de övriga nordiska länderna vid verkställighet av domar i brottmål. Motsvarande bestämmelser som föreslås ingår i 76 § 3 mom. finns i 8 § 2 mom. i den gällande förordningen om övervakning av villkorlig frihet.

**77 §. Övervakning av läkemedelsbehandling och omprövning av villkor om läkemedelsbehandling, annan behandling och stöd.** Enligt den föreslagna 77 § 1 mom. ska Brottsförhållanden myndigheten avtala med ett universitetssjukhus och en enhet inom den specialiserade sjukvården om hur läkemedelsbehandlingen ska ordnas och därmed förknippade blod- och urinprov tas. Enligt paragrafens 2 mom. ska villkor om läkemedelsbehandling och eventuell annan behandling och stöd omprövas med högst tre månaders intervall.

Enligt den föreslagna 77 § 3 mom. ska en läkare vid Brottsförhållanden myndigheten fatta beslut om övervakning och avslutande av läkemedelsbehandling samt annan behandling och stöd. I brådskande fall kan också en läkare vid det sjukhus eller den enhet inom den specialiserade sjukvården som avses i 1 mom. avbryta läkemedelsbehandlingen tillfälligt. I detta fall ska information om att läkemedelsbehandlingen tillfälligt avbrutits omedelbart förmedlas till en läkare vid Brottsförhållanden myndigheten, som ska fatta det slutliga beslutet om läkemedelsbehandlingen. Paragrafen motsvarar den nya lagstiftning som trädde i kraft vid ingången av år 2014.

**78 §. Läkares informationsskyldighet.** Enligt den föreslagna 78 § är en läkare vid det sjukhus eller den enhet inom den specialiserade sjukvården som avses i 72 § 2 mom. trots tystnadsplikten skyldig att ge Brottsförhållanden myndigheten den information som behövs för bedömningen av om den dömda har iakttagit villkor om den läkemedelsbehand-

ling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 70 § 1 mom. 4 punkten. Paragrafen motsvarar den nya lagstiftning som trädde i kraft vid ingången av år 2014.

**79 §. Kostnader.** Enligt den föreslagna 79 § ska kostnaderna för den läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 70 § 1 mom. 4 punkten samt för dess övervakning betalas med statliga medel. Paragrafen motsvarar den nya lagstiftning som trädde i kraft vid ingången av år 2014.

**80 §. Närmare bestämmelser.** Närmare bestämmelser om förfarandet vid ställande under övervakning, avslutande av övervakning och innehållet i planen för strafftiden för en dömd som ställs under övervakning med stöd av 70 § 1 mom. 4 punkten ska utfärdas genom förordning av statsrådet.

### III AVDELNING

#### Särskilda bestämmelser

#### 13 kap. Bestämmelser om verkställighet och meddelanden

**81 §. Domstolens meddelande om en samhällspåföljd.** Enligt den föreslagna paragrafen ska domstolen meddela Brottspåföljdsmyndigheten om sitt avgörande genom vilket den dömt ut samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning eller ungdomsstraff genom att registrera uppgifter om avgörandet i registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden i justitieförvaltningens riksomfattande informationssystem. Bestämmelser om registrering av meddelanden finns i lagen om justitieförvaltningens riksomfattande informationssystem (372/2010) och i författningar som utfärdats med stöd av den. Motsvarande bestämmelser finns i de nyaste lagarna om samhällspåföljder.

**82 §. Nytt fängelsestraff.** Om åklagaren beslutar åtala en person som har dömts till samhällstjänst, övervakningsstraff eller ungdomsstraff för ett brott som enligt åklagarens bedömning kan medföra ett ovillkorligt fängelsestraff, kan åklagaren enligt den föreslag-

na paragrafens 1 mom. underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om saken i syfte att förbjuda verkställigheten av samhällspåföljden. När Brottspåföljdsmyndigheten fått meddelandet ska den förbjuda att verkställigheten av samhällspåföljden inleds eller fortgår.

I den föreslagna paragrafens 2 mom. bestäms det att domstolen kan förbjuda att verkställigheten av samhällspåföljden inleds eller fortgår när den som tidigare har dömts till samhällstjänst eller ungdomsstraff döms till ett ovillkorligt fängelsestraff för ett brott som han eller hon begått innan verkställigheten av samhällspåföljden har upphört eller, om det är fråga om övervakningsstraff, för ett brott som han eller hon begått före den villkorliga frigivningen. När domstolen förbjuder verkställigheten av en tidigare utdömd samhällspåföljd ska den bestämma att den icke avtjänade delen av samhällspåföljden ska avtjänas som fängelse.

Med stöd av paragrafens 3 mom. ska ett beslut genom vilket verkställigheten av en tidigare utdömd samhällspåföljd har förbjudits iaktas även om det överklagas.

De föreslagna bestämmelserna motsvarar den gällande lagstiftningen.

**83 §. Beaktande av en avtjänad samhällspåföljd vid mätningen av fängelsestraff.** När den som har dömts till samhällstjänst, övervakningsstraff eller ungdomsstraff döms till ett nytt straff i den situation som avses i 82 §, iaktas enligt den föreslagna 83 § samma förvandlingsförhållande mellan fängelsestraffet och samhällspåföljden som iaktogs när samhällspåföljden fastställdes. Vid förvandlingen används det beräkningssätt som är fördelaktigast för den dömde. Den föreslagna paragrafen motsvarar den gällande lagstiftningen.

**84 §. Avdrag på grund av ett verkställt straff.** Om den som har dömts till samhällstjänst, övervakningsstraff eller ungdomsstraff döms till ett fängelsestraff till följd av överklagande i en situation som avses i 16 §, ska Brottspåföljdsmyndigheten enligt den föreslagna 84 § från det fängelsestraff som ska verkställas dra av den tid som motsvarar den del av straffet som redan har avtjänats som samhällspåföljd. Ett motsvarande avdrag ska göras när domstolen har förbjudit verkställigheten av ett övervakningsstraff, men inte har bestämt längden på den del av straffet

som ska verkställas som fängelse. Om den dömden har frigetts villkorligt från ett övervakningsstraff, iakttas på motsvarande sätt det som i 3 kap. 6 § i fängelselagen föreskrivs om verkställighet av skillnaden. Den föreslagna paragrafen motsvarar den gällande lagstiftningen.

**85 §. Närmare bestämmelser.** Närmare bestämmelser om utarbetandet av verkställighetshandlingar, behandlingen av handlingarna, deras innehåll och översändandet av dem samt om sändandet av vissa meddelanden utfärdas genom förordning av statsrådet.

#### 14 kap. Ändringssökande

Enligt 21 § i grundlagen har var och en rätt att överklaga ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter vid domstol eller något annat oavhängigt rättsskipningsorgan. Detta rättsskyddskrav accentueras då en myndighet ingriper i en medborgares grundläggande fri- och rättigheter.

Inom förvaltningsrättsskipningen bygger rätten att överklaga beslut på beslutens uppdelning i dels sådana beslut som utgör faktisk förvaltningsverksamhet och dels överklagbara förvaltningsbeslut. Enligt 5 § i förvaltningsprocesslagen (586/1996) får besvär anföras bara över beslut varigenom ett ärende har avgjorts eller lämnats utan prövning.

Sådana begränsningar av rätten att överklaga beslut som är godtagbara med avseende på grundlagen kan fastställas i lag genom individualiserade och exakta förbud mot överklagande.

Detta kapitel föreslås innehålla bestämmelser om förfarandet för begäran om omprövning och anförande av besvär hos förvaltningsdomstolen.

**86 §. Beslut där ändring får sökas.** Denna paragraf föreslås innehålla bestämmelser om de beslut av Brottspåföljdsmyndigheten beträffande vilka den dömden får begära omprövning. Möjligheten till överklagande gäller de beslut som regleras i den föreslagna lagen där avgörandet påverkar den dömdes rättställning på ett sådant sätt att det anses motiverat att beslutet ska kunna överklagas. Omprövning får begäras av beslut som gäller: 1) återkallelse av uppskov med eller av brott i verkställigheten enligt 18 § 4 mom., 2)

en skriftlig varning enligt 25 §, 3) ersättning för resekostnader enligt 32 §, 4) ställande under övervakning enligt 70 §, samt 5) strafftiden för övervakningsstraff enligt 47 § 2 mom.

Beträffande sådana ärenden där det inte finns möjlighet att överklaga beslutet är det emellertid möjligt att anföras förvaltningsklagan. Enligt 9 § i lagen om Brottspåföljdsmyndigheten ska en förvaltningsklagan som har anförts över Brottspåföljdsmyndighetens eller dess tjänstemäns verksamhet avgöras av generaldirektören eller en regiondirektör eller av någon annan särskilt föreskriven eller i arbetsordningen bestämd tjänsteman vid centralförvaltningsenheten eller av en enhetschef.

**87 §. Beslutanderätt och behandling av begäran om omprövning.** Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om förfarandet i samband med begäran om omprövning. Enligt det föreslagna 1 mom. ska regiondirektören vid Brottspåföljdsmyndigheten avgöra begäran om omprövning i ärenden som avses i 86 § 1–4 punkten. Verkställighetsdirektören vid Brottspåföljdsmyndigheten ska avgöra begäran om omprövning av beslut som avses i 86 § 5 punkten.

Enligt 87 § 2 mom. ska begäran om omprövning framställas skriftligen inom sju dagar från att den dömden fått del av beslutet. Omprövningsbegäran ska lämnas till regiondirektören för Brottspåföljdsmyndighetens brottspåföljdsregion, direktören för byrån för samhällspåföljder eller fängelsedirektören. Om det är fråga om ett i 86 § 5 punkten avsett beslut om strafftiden för övervakningsstraff, ska omprövningsbegäran lämnas till verkställighetsdirektören. Till omprövningens karaktär hör att eventuella fel eller brister ska rättas snabbt, vilket innebär att en begäran om omprövning ska behandlas skyndsamt.

Enligt 87 § 3 mom. när det gäller beslut som har fattats av Brottspåföljdsmyndighetens verkställighetsenhet får omprövning inte begäras i fråga om andra beslut än sådana beslut om strafftiden för övervakningsstraff som avses i 86 § 5 punkten. De övriga besluten ska överklagas hos förvaltningsdomstolen.

Det föreslagna omprövningsförfarandet motsvarar i tillämpliga delar det omprövningsförfarande som föreslagits ingå i fängelselagen.

Angående ärendets behandling gäller det som bestäms i förvaltningslagen. T.ex. i 49 f § i förvaltningslagen finns en bestämmelse om hur en omprövningsbegäran inverkar på beslutets verkställighet: När omprövning har begärts kan den myndighet som behandlar begäran förbjuda att beslutet verkställs eller bestämma att verkställigheten ska avbrytas. Ett avgörande som gäller verkställighetsförbud eller avbrott i verkställigheten får inte överklagas separat.

**88 §. Besvär hos förvaltningsdomstolen.** Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om förfarandet efter att omprövningsbegäran har avgjorts. Den domde har rätt att överklaga beslut som regiondirektören eller verkställighetsdirektören har fattat genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Besvär över regiondirektörens beslut ska anföras hos den förvaltningsdomstol inom vars domkrets regiondirektörens beslut med anledning av omprövningsbegäran har fattats. Besvär över beslut av verkställighetsdirektören ska anföras hos Helsingfors förvaltningsdomstol. Besvär ska anföras inom 14 dagar från delfäendet av beslutet.

Paragrafen överensstämmer med det besvärsförfarande som föreskrivs i 20 kap. i fängelselagen och med de ändringar som föreslagits i det.

**89 §. Behandlingen av besvär i förvaltningsdomstolen.** Vid behandlingen av besvär är förvaltningsdomstolen domför med en ledamot. Besvären ska behandlas skyndsamt. Den föreslagna paragrafen motsvarar de bestämmelser om behandlingen av besvär i förvaltningsdomstolen som ingår i 20 kap. i fängelselagen.

**90 §. Besvär hos högsta förvaltningsdomstolen.** Förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär bara om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. Förutsättningarna för beviljande av besvärstillstånd anges i 13 § i förvaltningsprocesslagen.

**91 §. Hur begäran om omprövning och besvär påverkar verkställigheten.** Enligt den fö-

reslagna paragrafen innebär en begäran om omprövning eller anförande av besvär inte att verkställigheten av ett beslut som avses i 86 § 4 eller 5 punkten avbryts, om inte den regiondirektör eller verkställighetsdirektör som behandlar begäran om omprövning eller den domstol som behandlar besvären beslutar något annat. I fängelselagen finns en paragraf som motsvarar denna.

**92 §. Rättshjälp.** I den föreslagna 92 § regleras möjligheten till rättshjälp i samband med sådana omprövnings- och besvärsärenden som avses i denna lag. Bestämmelser om rättshjälp till den domde i ärenden som avses i 86 § finns i rättshjälpslagen (257/2002). En sådan utredning om de ekonomiska förhållandena som avses i 10 § 1 mom. i den behöver inte läggas fram. Om ärendet är under behandling vid domstol, fattar domstolen beslut om beviljandet av rättshjälp. I 20 kap. i fängelselagen finns bestämmelser med motsvarande innehåll.

**93 §. Närmare bestämmelser.** Närmare bestämmelser om framställning och behandling av en omprövningsbegäran utfärdas genom förordning av statsrådet.

## 15 kap. Ikraftträdande

**94 §. Ikraftträdande.** Lagarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2015.

**95 §. Lagar som upphävs.** Genom den föreslagna lagen upphävs de gällande lagarna om samhällspåföljder. Dessa lagar är lagen om samhällstjänst (1055/1996), lagen om ungdomsstraff (1196/2004), lagen om övervakning av villkorlig frihet (782/2005), lagen om övervakning av villkorligt fängelse (634/2010) och lagen om övervakningsstraff (330/2011).

**96 §. Övergångsbestämmelser.** Enligt det föreslagna 1 mom. i denna paragraf ska de bestämmelser som gällde när beslutet fattades tillämpas på ärenden som gäller utdömande, förberedelse och verkställighet av en samhällspåföljd. Om ärendet tas till ny behandling på grund av överträdelse av villkor, förändrade förutsättningar eller av någon annan motsvarande orsak, ska bestämmelserna i denna lag tillämpas.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska de bestämmelser som var gällande vid lagens

ikraftträdande tillämpas på ärenden som gäller överträdelse av villkor eller uppskov med eller avbrott i verkställigheten och som är anhängiga vid denna lags ikraftträdande. På sökande av ändring i beslut som fattats före denna lags ikraftträdande tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet

## 1.2 Strafflagen

### 2 c kap. Om fängelse

**13 §. *Prövotid till villkorlig frihet.*** Hänvisningsbestämmelsen i paragrafens 3 mom. ska ändras så att hänvisningen avser den föreslagna lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

### 6 kap. Om bestämmande av straff

**9 §. *Valet mellan villkorligt och ovillkorligt fängelse.*** I den gällande lydelsen i 6 kap. 9 § 2 mom. i strafflagen finns bestämmelser om när det fängelsestraff som ådöms en person som var minderårig när han eller hon begick brottet döms ut som villkorligt och när det döms ut som ovillkorligt. Med stöd av detta moment strävar man efter att undvika ovillkorligt fängelse. Ovillkorligt fängelse utdöms bara om det finns vägande skäl till det. I denna proposition föreslås det att momentet ska utökas med en bestämmelse där domstolen vid prövningen av huruvida det finns vägande skäl till att döma ut ovillkorligt fängelse förpliktas ta hänsyn också till gärningsmannens placering i en barnskyddsanstalt som avses i 57 § i barnskyddslagen (417/2007). En placering i en barnskyddsanstalt ska beaktas som en omständighet som talar för att villkorligt fängelse ska dömas ut. Syftet med denna bestämmelse är bland annat att styra valet av påföljd så att man väljer ett sådant fungerande arrangemang där man med hjälp av de metoder som hör till barnskyddet och till övervakningen av villkorligt fängelse kan få till stånd en effektiv helhet av kontroll och stöd.

**10 §. *Tilläggsåtgärder i samband med villkorligt fängelse.*** Det föreslås att 1 mom. i denna paragraf ska ändras för att rätta till den situation i den gällande lagstiftningen där samhällstjänst för sig kan dömas ut i stället

för ett ovillkorligt fängelsestraff på högst åtta månader, medan samhällstjänst kan användas som tilläggsåtgärd i samband med ett villkorligt fängelsestraff först då det villkorliga fängelsestraffet överskrider ett år. Momentet ska även ändras så att minimitiden för sådan samhällstjänst som döms ut som tilläggsåtgärd ska vara 14 timmar istället för 20 timmar, på samma sätt som det även i övrigt föreslås i fråga om samhällstjänst. I detta sammanhang föreslås det alltså att momentet ska ändras så att det i sådana fall där enbart villkorligt fängelse inte kan anses vara ett tillräckligt straff för brottet dessutom ska vara möjligt att döma ut böter eller, om det villkorliga fängelsestraffet är åtta månader eller längre än detta, samhällstjänst i minst 14 och högst 90 timmar. I och med denna ändring blir gränserna för användningen av samhällstjänst klarare än för närvarande.

I paragrafens 2 mom. föreslås två ändringar. För det första föreslås en ändring i fråga om förutsättningarna för ställande under övervakning. För närvarande förutsätts det att övervakningen ska anses motiverad både för att främja gärningsmannens anpassning i samhället och för att förhindra återfall i brott, men i framtiden ska dessa målsättningar vara alternativa. För att en person ska kunna ställas under övervakning räcker det alltså att en av de nämnda målsättningarna kan nås med hjälp av övervakningen. I slutet av momentet föreslås en ändring av hänvisningsbestämmelsen, så att hänvisningen i fortsättningen gäller den föreslagna lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

**10 a §. *Ungdomsstraff.*** I 1 mom. i den paragraf som gäller utdömande av ungdomsstraff föreslås tre ändringar. I momentets ingress ska formuleringen ”kan dömas”, som medger prövning, ändras till formen ”ska dömas”. I momentet föreskrivs vissa förutsättningar för utdömande av ungdomsstraff och avsikten är att ungdomsstraff ska dömas ut då dessa förutsättningar föreligger. I 2 punkten, som gäller dessa förutsättningar, föreslås en precisering enligt vilken man då ungdomsstraff övervägs ska granska om villkorligt fängelse förenat med övervakning anses tillräckligt för att främja gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället eller för att förhindra återfall i brott. Denna

bestämmelse garanterar en helhetsgranskning av påföljdsalternativen och visar tydligt på följdernas inbördes rangordning. Dessutom ska ordet ”och” i slutet av momentet ändras till ”eller”, på samma sätt som ovan i 10 § 2 mom.

Paragrafens 2 mom. kvarstår oförändrat.

Vidare ska hänvisningsbestämmelsen i paragrafens 3 mom. ändras så att hänvisningen avser den föreslagna lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

**11 §. Samhällstjänst.** Enligt 1 mom. i denna paragraf ska en gärningsman som döms till ett ovillkorligt fängelsestraff på viss tid, högst åtta månader, istället dömas till samhällstjänst, om inte ovillkorliga fängelsestraff, övervakningsstraff, tidigare samhällstjänststraff, fortsatt brottslig verksamhet eller andra vägande skäl ska anses utgöra hinder för att ett samhällstjänststraff döms ut. Det föreslås att detta moment ska utökas med ett omnämnande av att också övervakningsstraff, som tagits i bruk i början av november 2011, ska beaktas vid prövningen av om det finns hinder för att döma ut samhällstjänst.

Då man dryftar vilken inverkan tidigare samhällstjänststraff har på ett nytt straff har man i praktiken utgått från att samhällstjänst inte döms ut fler än två eller tre gånger. Därefter kan man använda sig av ovillkorligt fängelsestraff eller, sedan november 2011, av övervakningsstraff. En ovillkorlig bestämmelse om att ett visst antal tidigare samhällstjänststraff skulle ha en hinderverkan anses inte ändamålsenlig, eftersom domstolen till denna del bör ha prövningsrätt. Om någon t.ex. redan för en längre tid sedan har avtjänat två eller tre samhällstjänststraff, kan domstolen vid sin prövning komma till att samhällstjänst fortfarande är en användbar påföljd i den aktuella situationen. En grund för att på nytt döma ut samhällstjänst kan också utgöras av att personens livssituation har förändrats avsevärt och av en strävan efter att stöda denna förändring, trots att personen i fråga redan tidigare har dömts till flera samhällstjänststraff. Det kan likaså förekomma situationer där den som gjort sig skyldig till ett brott inte nödvändigtvis är lämplig att avtjäna ett övervakningsstraff, men fortfarande klarar av att avtjäna samhällstjänst. I dessa situationer ska det vara

möjligt att döma ut samhällstjänst även om den berörda personen redan har avtjänat flera samhällstjänststraff.

Paragrafens 1 mom. ska utökas med en bestämmelse om att man vid prövningen av om samhällstjänst ska dömas ut ska ta hänsyn till om personen i fråga antas fortsätta den brottsliga verksamheten. Denna omständighet kan redan för närvarande beaktas vid utredningen och prövningen av en persons lämplighet för samhällstjänst. Det ska emellertid tas in ett särskilt omnämnande av saken i lagen, för att betona att det är nödvändigt att t.ex. det faktum att en person tillhör en grupp som eventuellt begår grova brott kan utgöra ett hinder för utdömande av samhällstjänst.

Paragrafens 2 mom. kvarstår oförändrat.

Vidare föreslås det att paragrafen ska utökas med ett nytt 3 mom. Momentet hör samman med 37 § 3 mom. i den föreslagna lagen om samhällspåföljder. Då betydelsen av tidigare straff övervägs enligt det nya moment som föreslås ingå i 6 kap. 11 § i strafflagen ska det faktum att brottet har begåtts före 21 års ålder betraktas som en omständighet som talar för att samhällstjänst ska dömas ut. Det är fråga om att den s.k. hinderverkan som hänför sig till utdömandet av samhällstjänst är lindrigare för unga än för vuxna. Vid prövningen av huruvida det är möjligt att döma en ung person till samhällstjänst tillåts alltså fler tidigare straff än för vuxna.

**11 a §. Övervakningsstraff.** Det föreslås att hänvisningsbestämmelserna i denna paragraf ska ändras samt att begreppet verkställighetsplan ska ändras till plan för strafftiden.

## 7 kap. Om gemensamt straff

**8 §. Beaktande av ett tidigare utdömt ungdomsstraff.** Den hänvisningsbestämmelse som gäller beaktande av den del av ungdomsstraffet som redan har verkställts ska ändras så att hänvisningen gäller 68 § i den föreslagna lagen.

## 1.3 Lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation

**8 §. Behandling av påföljdsutredningen i domstol.** Det föreslås att 8 § 2 mom. i lagen

om utredning av unga brottsmisstänkta situation ska utökas med ett omnämnande enligt vilket domstolen ska ge också den socialmyndighet som är förtrogen med den unge brottsmisstänkta situation tillfälle att bli hörd i domstolen vid behandlingen av brottmålet mot den unge. Enligt den gällande lagen ska den tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som har sammanställt påföljdsutredningen eller en person som bistår tjänstemannen höras. Tillägget behövs bland annat på grund av den ändring som föreslagits i 6 kap. 9 § 2 mom. i strafflagen. Det är fråga om att domstolen, då den prövar om det finns skäl att döma ut ett fängelsestraff som ovillkorligt, ska ta hänsyn också till om gärningsmannen är placerad i en sådan barnskyddsanstalt som avses i 57 § i barnskyddslagen.

#### 1.4 Övriga lagförslag

Ändringar av teknisk karaktär ska göras i de andra lagar än strafflagen och lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation som föreslås bli ändrade i samband med denna proposition.

Fängelselagen, lagen om övervakad frihet på prov och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet ska ändras så att begreppet plan för strafftiden införs i lagarna som ett gemensamt begrepp i anslutning till verkställigheten av olika påföljder. Detta begrepp ersätter bland annat begreppen verkställighetsplan och frigivningsplan. Dessutom ska hänvisningsbestämmelserna i fängelselagen, lagen om övervakad frihet på prov och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet ändras så att hänvisningarna gällande de samhällspåföljder som avses i denna proposition ändras till hänvisningar till den föreslagna lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

I lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) ska begreppen personundersökning, verkställighetsplan för ungdomsstraff, lämplighetsutredning i samband med samhällstjänst och verkställighetsplan för övervakningsstraff ersättas med begreppet verkställighetsplan.

Dessutom ska hovrättslagen (56/1994), utsökningbalken (705/2007) och medborgarskapslagen (359/2003) utökas med bestämmelser om det övervakningsstraff som tagits i bruk i november 2011.

#### 2 Närmare bestämmelser om föreskrifter

I den föreslagna lagen om verkställighet av samhällspåföljder finns det i 9, 13, 20, 27, 36, 40, 58, 63, 69, 80, 85 och 93 § bemyndiganden att utfärda närmare bestämmelser genom förordning av statsrådet. Dessa bemyndiganden gäller bland annat rätten att utfärda närmare bestämmelser om utredning av en persons lämplighet för en samhällspåföljd, det förfarande som iakttas när en påföljdsutredning utarbetas samt utredningens och planens innehåll, sådan verksamhet som kan godkännas som verksamhetsskyldighet, hur ett misstänkt berusningstillstånd ska konstateras och registreras, hur brott mot skyldigheter ska utredas och registreras, förfarandet vid brott mot skyldigheter, ersättandet av den dömdes resekostnader, de åtgärder som krävs för förberedande och genomförande av den vård som tillhandahålls av en offentlig eller privat serviceproducent inom social- och hälsovården och som genomförs i form av öppen vård, anordnarna av tjänstgöringsplatser för samhällstjänst, säkerhetskontroller i anslutning till övervakningsstraff, förfarandet vid villkorlig frigivning, avslutande av övervakning av villkorligt fängelse, förfarandet vid ställande under övervakning av villkorlig frihet och avslutande av övervakningen, samt om andra liknande frågor som berör förfarandet i anslutning till verkställigheten samt utdömandet, förberedandet och verkställigheten av samhällspåföljder.

Enligt 58 § 2 mom. i lagen om verkställighet av samhällspåföljder ska Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet kunna meddela närmare föreskrifter om beräkning av strafftiden för övervakningsstraff samt om övervakning av deltagandet i verksamhet och kontroll av drogfrihet.

#### 3 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2015. På grund av de närmare bestämmelser och föreskrifter och de åtgärder som verkställigheten av lagarna kräver kan lagarna träda i kraft tidigast tre månader efter att de antagits och blivit stadfästa.

#### **4 Förhållande till grundlagen och lagstiftningsordning**

Vid denna reform är det i huvudsak fråga om att de gällande lagbestämmelserna om samhällspåföljder samlas i en och samma lag, med beaktande bland annat av de förändringar som har skett i och med att påföljdernas verkställighet har utvecklats samt de förändringar som berör kraven på regleringens utförlighet. I samband med stiftandet av de gällande lagarna om samhällspåföljder gav riksdagens grundlagsutskott utlåtanden om regeringens propositioner gällande lagstiftningen om ungdomsstraff (GrUU 34/2004 vp), lagstiftningen om fängelse och villkorlig frigivning (GrUU 21/2005 vp) samt lagstiftningen om övervakningsstraff och elektronisk övervakning i öppna anstalter (GrUU 30/2010 rd).

De krav som grundlagen ställer på att förutsättningarna för bestämmande av straff ska regleras i detaljerade bestämmelser på lagnivå, på regleringen av individens rättigheter och skyldigheter samt på myndigheternas befogenheter uppfylls inte i alla avseenden i de gällande lagarna om samhällspåföljder. De nyaste lagarna uppfyller dock dessa krav. I denna proposition föreslås det alltså att det ska stiftas en enhetlig lag om verkställigheten av samhällspåföljder, som också ska innehålla tillbörliga bestämmelser om de förutsättningar under vilka verkställighetsmyndigheten kan fastställa en samhällspåföljd för den dömda, om den dömdes rättigheter och skyldigheter samt om följderna av brott mot skyldigheter, om verkställighetstjänstemännens uppgifter samt om vilken ställning de tjänstemän ska ha som är behöriga att fatta beslut om olika åtgärder eller omständigheter som hänför sig till påföljdernas verkställighet.

I propositionen strävar man efter att förtydliga den uppdelning som berör domstolens behörighet att döma ut påföljder och verk-

ställighetsmyndighetens behörighet att fastställa påföljdernas detaljerade innehåll. Denna uppdelning finns även i den gällande lagstiftningen. Enligt denna uppdelning dömer domstolen ut de påföljder som används i stället för ovillkorligt fängelse, medan Brottsåtgärdsmyndigheten beslutar om de samhällspåföljder som kan användas i slutskedet av ett ovillkorligt fängelsestraff. De sist nämnda påföljderna utgörs av övervakad frihet på prov och övervakning av villkorlig frihet. Den föreslagna lagen innehåller detaljerade bestämmelser om förutsättningarna för ställande under övervakning av villkorlig frihet.

I propositionen föreslås det vidare att den dömdes rätt att överklaga beslut ska ses över så att den blir förenlig med dagens krav. Lagen om verkställighet av samhällspåföljder föreslås innehålla ett särskilt kapitel om överklagande, med bestämmelser om överklagbara beslut samt om frågor som berör förfarandet för överklagande. Förfarandet föreslås i stor utsträckning vara förenligt med det som bestäms i förvaltningsprocesslagen. Vid justitieministeriet pågår beredningen av en regeringsproposition med förslag gällande översyn av bestämmelserna om överklagande av vissa förvaltningsärenden. Det är fråga om att den omprövningsbegäran som avses i 7 a kap. i förvaltningslagen ska vara det primära rättsmedlet. Dessutom ska skrivsättet för bestämmelserna om överklagande förenhetligas.

Grundlagens krav på att jämlikheten ska tillgodoses vid utdömandet och fastställandet av samhällspåföljder uppfylls inte i alla avseenden, och det finns inte heller stora möjligheter att förbättra situationen. I princip torde tillgodoseendet av jämlikheten i liknande fall och situationer förbättras genom att en enhetlig, tydlig och konsekvent lag om verkställighet av samhällspåföljder stiftas. Den sociala selektion som hänför sig till vissa samhällspåföljder kan däremot inte helt och hållet undvikas. För att en samhällspåföljd ska kunna avtjänas korrekt krävs det att den dömda har initiativförmåga, ett visst mått av grundläggande sociala färdigheter och en viss etablerad ställning i samhället.

I propositionen är det huvudsakligen fråga om kodifiering av befintlig lagstiftning. Grundlagsutskottet har ganska nyligen tagit

ställning till det detaljerade innehållet i samhällspåföljderna. I denna proposition föreslås inga ändringar som är problematiska med tanke på grundlagen. Enligt regeringens upp-

fattning kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

*Lagförslag***1.****Lag****om verkställighet av samhällspåföljder**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

**I AVDELNING****2 §****ALLMÄNNA BESTÄMMELSER***Samhällspåföljdernas syfte***1 kap.**

Syftet med en samhällspåföljd är att under den tid verkställigheten av straffet pågår stöda den dömden för att främja hans eller hennes sociala anpassning och öka hans eller hennes beredskap för ett liv utan kriminalitet.

**Allmänna bestämmelser om verkställigheten****1 §****3 §***Tillämpningsområde**Samhällspåföljdernas innebörd*

Denna lag tillämpas på verkställighet av följande samhällspåföljder som döms ut av domstol:

- 1) samhällstjänst,
- 2) övervakningsstraff,
- 3) villkorligt fängelse förenat med övervakning,
- 4) ungdomsstraff.

Denna lag tillämpas också på verkställighet av övervakning av villkorlig frihet, som Brottsföljdsmyndigheten fattar beslut om.

Med *den dömden* avses i denna lag den som avtjänar en i 1 eller 2 mom. avsedd samhällspåföljd.

Bestämmelser om dömande till samhällstjänst finns i 6 kap. 11 § i strafflagen (39/1889), dömande till övervakningsstraff i 11 a § i det kapitlet, förenade av villkorligt fängelse med övervakning i 10 § 2 mom. i det kapitlet och dömande till ungdomsstraff i 10 a § i det kapitlet.

Samhällspåföljderna innefattar övervakning av den dömden, skyldigheter, förbud och övriga villkor som gäller den dömden samt verksamhet som bestäms enligt den dömdes behov och förhållanden med hänsyn till samhällets säkerhet i enlighet med vad som föreskrivs i denna lag.

Samhällspåföljdernas detaljerade innehåll anges i den plan för strafftiden som avses i 14 §.

**4 §***Bemötandet av den dömden*

Den dömden ska bemötas rättvist och med aktning för människovärdet. Verkställigheten av en samhällspåföljd får inte medföra andra begränsningar i den dömdes rättigheter eller förhållanden än vad som föreskrivs i lag eller som nödvändigtvis följer av verkställigheten av påföljden.

En samhällspåföljd ska verkställas så att den dömden och dennes närstående inte orsa-

kas större olägenhet än vad som är nödvändigt för att påföljden ska kunna verkställas. Vid verkställigheten av en samhällspåföljd för en ung person som inte hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet ska de behov som följer av den dömdes ålder och utvecklingsnivå särskilt beaktas.

Dömda får inte utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk eller facklig verksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionshinder, sexuell läggning eller av någon annan orsak som gäller den dömdes person.

### 5 §

#### *Den dömdes allmänna skyldigheter*

Den dömda ska iakttä kravet på drogfrihet och delta i den verksamhet som hör till samhällspåföljden samt fullgöra övriga skyldigheter som anges i planen för strafftiden.

### 2 kap.

#### **Verkställighetsmyndighet och verkställighetstjänstemän**

### 6 §

#### *Myndighet med ansvar för verkställigheten*

För samhällspåföljdernas verkställighet svarar Brottsförhållandenmyndigheten.

### 7 §

#### *Övervakaren och den som bistår honom eller henne*

För verkställigheten av en enskild samhällspåföljd svarar en för uppdraget utsedd tjänsteman vid Brottsförhållandenmyndigheten (*övervakare*).

För att främja en ändamålsenlig verkställighet av samhällspåföljden kan en person som samtycker till uppdraget utses att bistå övervakaren (*biträdande övervakare*). Biträdande övervakaren ska ha lämplig utbildning inom brottsförhållanden-, social- eller hälsovårdsområdet eller pedagogik samt arbetser-

farenhet. Också någon annan lämplig person kan utses till biträdande övervakare, om det behövs för att ordna övervakningen.

Brottsförhållandenmyndigheten ingår ett avtal med biträdande övervakaren om utförandet av uppdraget och beslutar om det arvode och de kostnadsersättningar som ska betalas till honom eller henne med statliga medel. Mellan Brottsförhållandenmyndigheten och biträdande övervakaren uppstår varken tjänste- eller arbetsavtalsförhållande.

På biträdande övervakaren tillämpas lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003) och bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar när han eller hon utför sitt uppdrag. Bestämmelser om skadeståndsansvar finns i skadeståndslagen (412/1974).

### 8 §

#### *Övervakarens och biträdande övervakarens uppgifter*

Övervakaren ska

1) utarbeta en plan för strafftiden och ett tidsschema för samhällspåföljden och delge den dömda dessa samt noggrant klargöra för den dömda vilka skyldigheter och begränsningar som hänför sig till verkställigheten av samhällspåföljden och vilka påföljderna av brott mot dem är,

2) stödja och handleda den dömda,

3) övervaka att de skyldigheter som föreskrivs för den dömda i denna lag och ålagts den dömda med stöd av denna lag iakttas,

4) vid behov stå i kontakt med den dömdes vårdnadshavare, intressebevakare eller någon annan laglig företrädare,

5) på det sätt som föreskrivs i denna lag och i behövlig omfattning hålla kontakt med den dömda,

6) per telefon och vid behov genom övervakningsbesök stå i kontakt med den plats där den dömda deltar i sådan verksamhet som hör till verkställigheten av samhällspåföljden,

7) underrätta Brottsförhållandenmyndigheten om brott mot de skyldigheter som föreskrivs för den dömda i denna lag eller ålagts den dömda med stöd av denna lag och utarbeta en utredning om saken, samt

8) vidta andra åtgärder som samhällspåföljdens verkställighet kräver.

Biträdande övervakaren ska bistå övervakaren i de uppgifter som föreskrivs i 1 mom. Biträdande övervakaren ska dessutom iakttä de direktiv som en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten ger honom eller henne samt underrätta tjänstemannen om den dömden inte fullgör sina skyldigheter.

### 9 §

#### *Närmare bestämmelser*

Närmare bestämmelser om det förfarande som ska iakttas när en biträdande övervakare utses utfärdas genom förordning av statsrådet.

### 3 kap.

#### **Utredning av förutsättningarna för avtjänandet av en samhällspåföljd**

### 10 §

#### *Påföljdsutredning*

Åklagaren eller domstolen ska be Brottspåföljdsmyndigheten utarbeta en påföljdsutredning när det brott den misstänkte åtalas för är ett brott för vilket samhällstjänst eller övervakningsstraff sannolikt kommer att dömas ut. Brottspåföljdsmyndigheten kan utarbeta en påföljdsutredning också på begäran av den misstänkte, om det finns vägande skäl till det.

En påföljdsutredning behöver dock inte begäras, om den misstänkte är utländsk medborgare och har sin stadigvarande bostad någon annanstans än i Finland, och det inte bedöms vara möjligt att döma ut en samhällspåföljd och överföra verkställigheten av den till ett annat land.

I påföljdsutredningen ska den misstänktes förutsättningar och beredskap att klara av samhällspåföljden bedömas. Hänsyn ska tas till den misstänktes tidigare kriminalitet, bruk av berusningsmedel och andra personliga och sociala förhållanden samt till behovet av övervakning och av stöd för ett liv utan kriminalitet. I samband med utredningen ska

också den misstänktes samtycke till att samhällstjänst eller övervakningsstraff döms ut och verkställs klargöras. På grundval av dessa uppgifter bedömer Brottspåföljdsmyndigheten om den misstänkte är lämpad att avtjäna samhällstjänst eller övervakningsstraff.

Om det efter att påföljdsutredningen utarbetats sker en sådan förändring i den misstänktes situation som inverkar på påföljdsutredningens innehåll, ska Brottspåföljdsmyndigheten göra behövliga ändringar i den.

Bestämmelser om de utredningsåtgärder som föregår utdömandet av ungdomsstraff och förenande av villkorligt fängelse med övervakning finns i lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation (633/2010). Bestämmelser om de utredningsåtgärder som föregår utdömandet av övervakningsstraff finns i 44 §.

### 11 §

#### *Plan för strafftiden*

Om Brottspåföljdsmyndigheten anser att den dömden är lämpad att avtjäna samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning eller ungdomsstraff, eller om åklagaren eller domstolen särskilt begär det, ska en plan för strafftiden fogas till påföljdsutredningen. Planen ska innehålla uppgifter om följande omständigheter som hänför sig till samhällspåföljden:

1) övervakningssätten samt övriga detaljer i fråga om övervakningen,

2) den dömdes skyldighet att stanna i bostaden eller på någon annan plats samt begränsningarna av rätten att röra sig på annat håll,

3) avlönat eller oavlönat arbete, rehabilitering och utbildning eller övrig verksamhet som hör till verkställigheten samt övervakarmötena,

4) stödåtgärder som fogas till verkställigheten och främjar den dömdes livshantering och avtjänandet av straffet.

Planen för strafftiden ska utarbetas i samarbete med den dömden.

## 12 §

*Stödåtgärder*

När Brottspåföljdsmyndigheten börjar utarbeta en i 11 § eller i 71 § 3 mom. avsedd plan för strafftiden ska myndigheten enligt behov tillsammans med socialmyndigheterna kartlägga den misstänktes levnadsförhållanden och behov av stödåtgärder. Samhällspåföljdens verkställighet och de stödåtgärder som främjar den dömdes livshantering och avtjänandet av straffet ska samordnas.

Vid samordnandet av de stödåtgärder som avses i 1 mom. svarar kommunen för kostnaderna för den kommunala basservicen. Brottspåföljdsmyndigheten svarar för kostnaderna för den verksamhet som hänförs till till verkställigheten av samhällspåföljden.

## 13 §

*Närmare bestämmelser*

Närmare bestämmelser om utredning av en persons lämplighet och övriga förutsättningar för en samhällspåföljd, det förfarande som iakttas när en påföljdsutredning och en plan för strafftiden utarbetas samt om utredningens och planens innehåll utfärdas genom förordning av statsrådet.

## 4 kap.

**Inledande av verkställigheten**

## 14 §

*Precisering, komplettering, fastställelse och delgivning av planen för strafftiden*

Brottspåföljdsmyndigheten ska utan dröjsmål utarbeta och fastställa en preciserad plan för strafftiden när den dom genom vilken samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning eller ungdomsstraff dömts ut har vunnit laga kraft eller blivit verkställbar enligt 16 § eller när Brottspåföljdsmyndigheten har ställt en fängelse som ska friges villkorligt under övervakning enligt 70 §. Den preciserade och fastställda

planen för strafftiden ska innehålla mer detaljerade uppgifter och bestämmelser om hela den tid verkställigheten av samhällspåföljden omfattar än vad som ingår i den plan för strafftiden som utarbetats i utredningsskedet i enlighet med 11 §. I planen ska finnas uppgifter och bestämmelser om

- 1) den dag verkställigheten inleds,
  - 2) övervakarmötena,
  - 3) de stödåtgärder som behövs för att främja den sociala anpassningen,
  - 4) de platser där samhällspåföljden ska avtjänas, vilket innebär den bostad som anvisats den dömden, tjänstgöringsplatsen för samhällstjänst, den vårdplats som tillhandahålls av en offentlig eller privat aktör inom social- och hälsovården eller någon annan plats där verksamhetsskyldigheten ska fullgöras,
  - 5) de arbetsuppgifter som hör till verksamhetsskyldigheten eller innebörden av annan verksamhet,
  - 6) begränsningar av rörelsefriheten och andra särskilda villkor för avtjänandet av samhällspåföljden samt sådana villkor som tjänstgöringsplatsen och förhållandena i anslutning till uppgifterna kräver,
  - 7) ett detaljerat tidsschema,
  - 8) den dag avtjänandet av påföljden upphör,
  - 9) tryggnad av kontinuiteten för de stödåtgärder som främjar den dömdes livshantering när straffet har avtjänats,
  - 10) andra motsvarande uppgifter, bestämmelser och villkor som är nödvändiga för verkställigheten av samhällspåföljden.
- Planen för strafftiden ska utarbetas i samarbete med den dömden. Brottspåföljdsmyndigheten ska dessutom utarbeta ett schema för avtjänandet av samhällspåföljden.
- Planen för strafftiden ska delges den dömden personligen. Detaljerna i planen för strafftiden och påföljderna för brott mot bestämmelserna i den ska i behövlig omfattning gås igenom i samband med delgivningen.
- Om en detalj som berör en sådan uppgift eller bestämmelse som avses i 1 mom. klarar senare än vad som förutsätts för att verkställigheten ska kunna inledas utan ogrundat dröjsmål, kan Brottspåföljdsmyndigheten komplettera planen för strafftiden till denna del efter att den har fastställts och delgetts.

Vid kompletteringen av planen iakttas det som bestäms i 2 och 3 mom.

#### 15 §

##### *Ändring av planen för strafftiden*

Brottspåföljdsmyndigheten får ändra planen för strafftiden, om förhållandena förändras väsentligt eller det finns någon annan därmed jämförbar godtagbar orsak till det. När planen ändras ska 14 § 2 och 3 mom. iakttas.

#### 16 §

##### *Verkställighet innan domen vunnit laga kraft*

Verkställigheten av samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning och ungdomsstraff får på grundval av tingsrättens dom inledas innan domen har vunnit laga kraft, om den dömde skriftligen samtycker till verkställigheten och har nöjt sig med domen till den del han eller hon har dömts till en samhällspåföljd.

#### 17 §

##### *Påbörjande av verkställigheten*

Verkställigheten av samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning och ungdomsstraff ska påbörjas utan ogrundat dröjsmål och påföljden ska avtjänas inom ett år och tre månader från att domen blivit verkställbar. När flera samhällspåföljder verkställs är tidsfristen emellertid ett år och sex månader räknat från den sista domen som blivit verkställbar. Till tidsfristerna räknas inte den tid under vilken påbörjandet av verkställigheten varit uppskjutet eller verkställigheten varit avbruten enligt 18 eller 26 §.

Avtjänandet av samhällstjänst och övervakningsstraff börjar den dag då det första övervakarmötet ordnas, den första arbets-tjänstdagen infaller, deltagandet i annan verksamhet inleds eller då annan övervakning som hänför sig till samhällspåföljdens verkställighet inleds i enlighet med den preciserade planen för strafftiden. Avtjänandet

av sådan samhällstjänst som den dömde i påföljdsutredningen konstaterats vara lämpad för med hjälp av stödåtgärder och avtjänandet av ungdomsstraff inleds den dag då den dömde och övervakaren möts första gången efter att domen blivit verkställbar. Övervakningstiden för villkorligt fängelse som förenats med övervakning börjar löpa då den dömde har gett sitt samtycke till att verkställigheten av övervakningen inleds eller då domen har vunnit laga kraft till den del den gäller övervakningen. Om den som ska friges villkorligt ställs under övervakning för en provotid, inleds övervakningen den dag då han eller hon friges villkorligt från fängelset.

#### 18 §

##### *Uppskov med eller avbrott i verkställigheten*

Brottspåföljdsmyndigheten får skjuta upp eller avbryta verkställigheten av samhällstjänst, övervakningsstraff och ungdomsstraff för en viss tid, om det finns ett tillfälligt hinder för avtjänande av samhällspåföljden på grund av att den dömde har en sjukdom som inte är kortvarig, deltar i missbrukarrehabilitering, fullgör värnplikt eller frivillig militärtjänst för kvinnor eller civiltjänst, vårdar sitt barn under en moderskaps-, särskild moderskaps-, faderskaps- eller föräldrapenningsperiod enligt sjukförsäkringslagen (1224/2004) eller av någon annan därmed jämförbar godtagbar orsak. Strafftiden löper inte under uppskovet eller avbrottet.

Verkställigheten av ett i 1 mom. avsett straff får skjutas upp också när avtjänandet av ett ovillkorligt fängelsestraff eller någon annan samhällspåföljd utgör ett hinder för att inleda verkställigheten. Dessutom får verkställigheten av samhällstjänst, övervakningsstraff eller ungdomsstraff för en person som inte hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet skjutas upp eller avbrytas på grundval av att den dömde inte anträffas och det inte går att få reda på var han eller hon vistas.

Uppskov eller avbrott som avses i 1 eller 2 mom. får fortgå i sammanlagt högst ett år efter att domen blivit verkställbar.

Brottspåföljdsmyndigheten ska återkalla ett uppskov med eller avbrott i verkställigheten,

om det framgår att det inte längre finns grunder för uppskovet eller avbrottet.

### 19 §

#### *Förlängning av avtjäningstiden genom domstolsbeslut*

Om samhällspåföljden av någon annan orsak än ett 26 § avsett grovt brott mot skyldigheter inte kan avtjänas inom den maximtid som anges i 17 § 1 mom., ska Brottsförhållningsmyndigheten underrätta den tingsrätt som har behandlat brottmålet i första instans eller inom vars domkrets den dömda bor eller stadigvarande vistas om saken.

Domstolen får i fall som avses i 1 mom. förlänga den tid under vilken samhällspåföljden ska verkställas eller förvandla den icke avtjänade delen av samhällstjänst till ett övervakningsstraff eller ett ovillkorligt fängelsestraff och den icke avtjänade delen av ett övervakningsstraff till ett ovillkorligt fängelsestraff. Den samhällstjänst eller det övervakningsstraff som redan har avtjänats kan betraktas som fullt avtjänat straff om den tid som ännu inte avtjänats är kort, den dömda är allvarligt sjuk eller har drabbats av ett olycksfall eller det finns någon annan motsvarande orsak som inte kan tillräknas den dömda.

### 20 §

#### *Närmare bestämmelser*

Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om

- 1) inledande av verkställigheten,
- 2) verkställigheten av en dom som inte vunnit laga kraft,
- 3) verksamhet som kan godkännas som verksamhetsskyldighet,
- 4) registrering av att verkställigheten inleds, skjuts upp eller avbryts.

### 5 kap.

#### **Allmänna villkor för samhällspåföljder och brott mot villkoren**

### 21 §

#### *Den dömdes allmänna skyldigheter*

Den dömda ska

1) delta i utarbetandet av en i 14 § avsedd preciserad plan för strafftiden,

2) ge övervakaren eller biträdande övervakaren för verkställigheten av samhällstjänst behövliga kontaktuppgifter samt uppgifter om sitt arbete och boende, sin utbildning och sina studier, sin ekonomiska situation och andra motsvarande omständigheter, samt information om förändringar i uppgifterna,

3) hålla kontakt med sin övervakare eller biträdande övervakare i enlighet med planen för strafftiden och infinna sig vid övervakarmötena,

4) fullgöra sin verksamhetsskyldighet i enlighet med planen för strafftiden genom att utföra arbete eller delta i utbildning, rehabilitering, program, sammankomster eller annan motsvarande verksamhet som upprätthåller eller främjar handlingsförmågan och de sociala färdigheterna,

5) avhålla sig från att använda droger i enlighet med vad som föreskrivs för varje samhällspåföljds del i denna lag,

6) iaktta den skyldighet att stanna i bostaden eller på någon annan plats som anges i planen för strafftiden,

7) uppföra sig sakligt under övervakarmöten och i situationer och under sammankomster som hänför sig till fullgörandet av verksamhetsskyldigheten,

8) utan dröjsmål underrätta Brottsförhållningsmyndigheten om ett hinder för närvaro vid ett övervakarmöte eller ett hinder för fullgörande av verksamhetsskyldigheten och om orsaken till detta, samt på begäran visa upp ett tillbörligt intyg eller en utredning i fråga om hindret, på det sätt som anges i planen för strafftiden,

9) lämna Brottsförhållningsmyndigheten ett läkarutlåtande om sitt hälsotillstånd, om det finns grundad anledning att misstänka att den dömdes hälsa inte är tillräckligt god för att han eller hon ska kunna avtjäna samhällspåföljden,

10) iaktta också andra än i denna paragraf avsedda villkor i planen för strafftiden, det schema som Brottsförhållningsmyndigheten ut-

arbetat för avtjänandet av samhällspåföljden samt sådana förhållningsregler från övervakaren eller biträdande övervakaren som är nödvändiga för samhällspåföljdens verkställighet.

## 22 §

### *Kontroll av drogfrihet*

Den dömd ska på uppmaning lämna utandningsprov för kontroll av drogfriheten. Den som avtjänar samhällstjänst, övervakningsstraff eller villkorligt fängelse förenat med övervakning ska på uppmaning lämna urin- eller salivprov. I samband med detta kan den dömd förpliktas besöka en enhet vid Brottsförhållningsmyndigheten, en hälsovårdscentral eller en enhet som avses i lagen om missbrukarvård (41/1986) för att lämna urinprov.

Om den dömd under ett övervakarmöte eller övervakningsbesök eller vid fullgörandet av annan verksamhetsskyldighet av yttre tecken att döma sannolikt är påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel, ska en tjänsteman vid Brottsförhållningsmyndigheten registrera observationerna om berusningstillståndet. Om berusningstillståndet av yttre tecken att döma är uppenbart behöver ett i 1 mom. avsett prov inte tas, om inte den dömd kräver det.

Om den dömd utan giltig orsak vägrar lämna utandnings-, urin- eller salivprov, kan det bestämmas att blodprov ska tas på honom eller henne.

Om den dömd på basis av ett utandningsprov konstateras vara alkohelpåverkad, ska Brottsförhållningsmyndigheten vidta åtgärder som avses i 25 eller 26 §. Om den dömd på basis av ett urin- eller salivprov konstateras ha använt berusningsmedel, ska resultatet verifieras av ett laboratorium som uppfyller kvalitetskraven för narkotikatest. Detsamma gäller trots att resultatet av ett snabbtest är negativt, om det finns grundad anledning att misstänka berusningstillstånd. Om det verifierade resultatet visar att den dömd har använt i 3 § 1 mom. i narkotikalagen (373/2008) avsedd narkotika, eller läkemedel som han eller hon inte har rätt att använda,

ska Brottsförhållningsmyndigheten vidta åtgärder enligt 26 §.

## 23 §

### *Tillfällig avvikelse från skyldigheten att delta i verksamhet eller stanna i bostaden*

Den dömd kan i ett enskilt fall beviljas tillstånd till att tillfälligt avvika från en skyldighet som anges i den plan för strafftiden som avses i 14 § 1 mom., om det är nödvändigt på grund av att den dömd insjuknat eller på grund av någon annan oförutsedd händelse som inverkar på verkställigheten. Den dömd ska utan dröjsmål underrätta Brottsförhållningsmyndigheten om orsaken.

Den dömd får utan förhandstillstånd avvika från en skyldighet som anges i den plan för strafftiden som avses i 14 § 1 mom., om det av tvingande skäl är nödvändigt i en situation som avses i 1 mom. Den dömd ska utan dröjsmål underrätta Brottsförhållningsmyndigheten om orsaken.

## 24 §

### *Hämtning till ett möte som verkställigheten av samhällspåföljden förutsätter*

Om en dömd som avtjänar villkorligt fängelse förenat med övervakning eller ungdomsstraff, eller som har frigetts villkorligt och är ställd under övervakning, utan någon godtagbar orsak som övervakaren eller biträdande övervakaren har kännedom om underlåter att infinna sig vid ett övervakarmöte eller en motsvarande sammankomst och det är sannolikt att han eller hon försöker undvika mötet, kan han eller hon hämtas till följande möte som övervakaren eller biträdande övervakaren fastställt. Polisen ska ge handräckning vid hämtningen, om det inte anses vara uppenbart oändamålsenligt att vidta hämningsåtgärder.

En anhållningsberättigad polisman beslutar på begäran av Brottsförhållningsmyndigheten om hämtning. Den som enligt beslutet ska hämtas får gripas och tas i förvar högst sex timmar före mötet med övervakaren. Hämtningen ska om möjligt genomföras så att den

dömde inte blir föremål för onödig uppmärksamhet.

## 25 §

*Brott mot skyldigheter*

Om den dömde misstänks ha brutit mot sina skyldigheter enligt 21 eller 22 § på något annat än ett i 26 § avsett grovt sätt ska Brottspåföljdsmyndigheten utreda saken. Om den dömde på grundval av utredningen konstateras ha handlat i strid med sina föreskrivna skyldigheter, ska Brottspåföljdsmyndigheten ge honom eller henne en skriftlig varning. När en varning ges ska den dömde underrättas om vad fortsatt brott mot skyldigheterna kan leda till. Om brottet mot skyldigheterna konstateras vara ringa och det inte är upprepat, kan den dömde ges en anmärkning.

## 26 §

*Grovt brott mot skyldigheter*

Om den dömde inte börjar avtjäna sin påföljd eller avbryter avtjänandet och det inte finns någon godtagbar orsak till detta, eller trots en skriftlig varning på nytt eller annars uppsåtligt och grovt bryter mot de skyldigheter som föreskrivs i 21, 22, 38, 49, 72 eller 73 §, ska Brottspåföljdsmyndigheten vidta åtgärder för att föra saken till åklagarens och domstolens behandling. Om det är fråga om samhällstjänst, övervakningsstraff eller ungdomsstraff, ska Brottspåföljdsmyndigheten förbjuda påbörjandet av verkställighet eller avbryta verkställigheten om den redan har påbörjats.

## 27 §

*Närmare bestämmelser*

Närmare bestämmelser om hur ett misstänkt berusningstillstånd konstateras och registreras, hur brott mot skyldigheter utreds och registreras samt om förfarandet vid brott mot skyldigheter utfärdas genom förordning av statsrådet.

## 6 kap.

**Befogenheter**

## 28 §

*Allmänna principer för utövningen av befogenheter*

De tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten som svarar för verkställigheten samhällspåföljder och de biträdande övervakarna ska i sin verksamhet vara sakliga och opartiska samt främja försonlighet.

Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemän och biträdande övervakare ska i första hand genom råd, uppmaningar och befallningar sträva efter att säkerställa att samhällspåföljder avtjänas på ett tillbörligt sätt.

Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemän och biträdande övervakare ska utföra sina uppdrag i samband med verkställigheten av en samhällspåföljd utan att i större utsträckning ingripa i någons rättigheter eller orsaka större olägenhet än vad som är nödvändigt och försvarbart för att uppdraget ska kunna utföras.

## 29 §

*Hörande av den dömde*

Bestämmelser om tillfälle för den dömde att bli hörd när beslut fattas om förutsättningarna för verkställighet av en samhällspåföljd, om verkställighetens innebörd och villkor samt om brott mot skyldigheter finns i 34 § i förvaltningslagen.

## 30 §

*Beslutanderätt*

Direktören för Brottspåföljdsmyndighetens byrå för samhällspåföljder beslutar om åtgärder som föranleds av grovt brott mot skyldigheter enligt 26 §.

Direktören för byrån för samhällspåföljder eller en i arbetsordningen angiven direktör eller biträdande direktör för ett fängelse eller en brottspåföljdscchef beslutar om inledande av verkställigheten av en samhällspåföljd enligt 17 § 1 mom., uppskov med eller avbrott i verkställigheten enligt 18 §, tagande av blod-

prov enligt 22 §, begäran om hämtning enligt 24 §, givande av en skriftlig varning enligt 25 §, givande av en skriftlig uppmaning enligt 74 § samt avslutande av övervakning enligt 60 § 3 mom. och 76 §.

En tjänsteman som svarar för verkställigheten svarar för beräklandet av strafftiden för övervakningsstraff och beslutar om villkorlig frigivning från övervakningsstraff. En tjänsteman som svarar för verkställigheten eller en av verkställighetsdirektören förordnad annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndighetens verkställighetsenhet beslutar om utfärdande och återkallande av en efterlysning enligt 34 §.

Övervakaren eller en i arbetsordningen angiven annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten beslutar om annan kontroll av drogfrihet enligt 22 § än blodprov, om rätten att inte fullgöra en skyldighet enligt 23 § och om givande av en anmärkning enligt 25 §.

## 7 kap.

### Särskilda bestämmelser

#### 31 §

##### *Rätt till information*

Bestämmelser om Brottspåföljdsmyndighetens rätt att trots sekretessbestämmelserna för det utlåtande som ska ges till domstolen om förutsättningarna för utdömande av en samhällspåföljd och för verkställigheten av samhällspåföljden få den information som socialmyndigheten har om den dömdes levnadsförhållanden, bruk av berusningsmedel, missbrukarrehabilitering, mentala hälsa och användning av mentalvårdstjänster samt annan motsvarande information som behövs för verkställigheten av samhällspåföljden och samordnandet av de stödåtgärder som främjar den dömdes livshantering och avtjänandet av straffet finns i lagen om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff (422/2002).

Brottspåföljdsmyndigheten har trots sekretessbestämmelserna rätt att för sina i denna lag föreskrivna uppdrag av de aktörer som avses i 20 § 1 mom. i lagen om klientens

ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) få den information som behövs för det utlåtande som ska ges till domstolen om förutsättningarna för utdömande av en samhällspåföljd och för verkställigheten av samhällspåföljden samt för samordnandet av de stödåtgärder som främjar den dömdes livshantering och avtjänandet av straffet.

#### 32 §

##### *Ersättning för resekostnader*

Den som misstänks för ett brott ska med statliga medel ersättas för kostnaderna för resor som behövs för utredningen av förutsättningarna för utdömande av en samhällspåföljd och för utarbetandet av planen för strafftiden. Den dömdes ska med statliga medel ersättas för kostnaderna för resor som hänför sig till den övervakning och verksamhet som hör till verkställigheten, om han eller hon inte rimligen klarar av att själv stå för dem. Kostnaderna ersätts på ansökan, för resor inom Finland och enligt kostnaderna för användning av det billigaste allmänna fortskaffningsmedlet.

#### 33 §

##### *Ersättning för skador som orsakats av den dömdes*

Den verksamhetsplats där den dömdes fullgör sin verksamhetsskyldighet och verksamhetsplatsens personal samt utomstående ska med statliga medel ersättas för sak- och personskador som den dömdes orsakar av oakt-samhet när han eller hon utför oavlönat arbete som hör till samhällspåföljden eller deltar i annan verksamhet.

Statskontoret ska göra en utredning av det skadefall som avses i 1 mom. Ersättningen betalas av Statskontoret.

Bestämmelser om skadestånd finns dessutom i brottsskadelagen (1204/2005) och i skadeståndslagen.

## 34 §

*Efterlysning*

Om den som har dömts till en samhällspåföljd inte anträffas och det inte går att få reda på var han eller hon vistas, kan Brottspåföljdsmyndigheten utfärda en efterlysning av den dömden. I efterlysningen ska den dömden uppmanas att för verkställighet av samhällspåföljden senast på utsatt dag ta kontakt med Brottspåföljdsmyndighetens byrå för samhällspåföljder. I efterlysningen ska det nämnas att ett förfarande för förvandling av samhällspåföljden till ett ovillkorligt fängelsestraff eller till någon annan påföljd som föreskrivits för brott mot villkoren för samhällspåföljden i fråga annars inleds.

## 35 §

*Handräckning*

Tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten har rätt att få handräckning av polisen enligt polislagen (872/2011) för att utföra ett tjänsteuppdrag.

## 36 §

*Närmare bestämmelser*

Närmare bestämmelser om ersättandet av den misstänktes eller dömdes resekostnader, om den utredning av skadefallet som krävs för ersättandet av en skada som den dömden orsakat samt om utfärdande och återkallande av en efterlysning utfärdas genom förordning av statsrådet.

## II AVDELNING

## SAMHÄLLSPÅFÖLJDER

## 8 kap.

**Samhällstjänst**

## 37 §

*Innebörd och längd*

Samhällstjänst är ett straff som döms ut i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff. Samhällstjänsten omfattar minst 14 och högst 240 timmar regelbundet, oavlönat arbete som utförs under övervakning.

Högst 30 timmar av samhällstjänststraffet kan avtjänas genom att den dömden deltar i verksamhet som ordnas eller godkänns av Brottspåföljdsmyndigheten eller i öppen vård som tillhandahålls av en offentlig eller privat serviceproducent inom social- och hälsovården. Syftet med verksamheten eller vården är att minska den dömdes risk för återfall i brott eller missbruksproblem samt att förbättra hans eller hennes förutsättningar att avtjäna samhällstjänststraffet. Arbetets andel ska dock utgöra minst hälften av det straff som dömts ut.

Samhällstjänst som utdöms för ett brott begånget av en person innan han eller hon fyllt 21 år kan dessutom innefatta uppgifter och program som främjar den sociala handlingsförmågan och som särskilt är riktade till unga, samt stöd och handledning i samband med dessa. I ett sådant fall är det möjligt att avvika från de i 2 mom. avsedda begränsningarna av verksamhetens omfattning.

## 38 §

*Den dömdes särskilda skyldigheter*

Den dömden ska utföra sina tjänstgöringsuppgifter och iaktta de anvisningar som personalen på tjänstgöringsplatsen ger.

När verkställigheten av samhällstjänsten har inletts får den dömden inte använda narkotika som avses i 3 § 1 mom. i narkotikalagen. Den dömden får inte vara påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel på platsen för arbete, rehabilitering, utbildning eller någon annan verksamhet som hänför sig till samhällstjänstens verkställighet, eller under sådana sammankomster som verkställigheten kräver.

## 39 §

*Påföljd för grovt brott mot skyldigheter*

Om åklagaren bedömer att samhällstjänsten ska förvandlas till ett övervakningsstraff eller ett ovillkorligt fängelsestraff på grund av sådant handlande som avses i 26 §, ska åklagaren utan dröjsmål framställa ett yrkande om det hos den tingsrätt som har behandlat brottmålet i första instans eller inom vars domkrets den dömde bor eller stadigvarande vistas.

Om domstolen konstaterar att den dömde har handlat på det sätt som avses i 26 §, kan domstolen förvandla den icke avtjänade delen av samhällstjänsten till ett övervakningsstraff eller ett ovillkorligt fängelsestraff. Minimitiden för förvandlingsstraffen är fyra dagar. Domstolen kan förvandla också sådan samhällstjänst vars verkställighet ännu inte inletts till ett övervakningsstraff eller ett ovillkorligt fängelsestraff.

## 40 §

*Närmare bestämmelser*

Närmare bestämmelser om de åtgärder som krävs för förberedande och genomförande av öppen vård som tillhandahålls av en offentlig eller privat serviceproducent inom social- och hälsovården och om anordnarna av tjänstgöringsplatser för samhällstjänst utfärdas genom förordning av statsrådet.

## 9 kap.

**Övervakningsstraff**

## 41 §

*Innebörd*

Övervakningsstraffet är ett straff som döms ut i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff. Avtjänandet av övervakningsstraffet övervakas med tekniska anordningar och på andra sätt som anges i denna lag.

Övervakningsstraffet innebär en skyldighet för den dömde att stanna i sin bostad eller på någon annan lämplig plats där den dömde

vårdas eller vistas i enlighet med planen för strafftiden samt att delta i sådan verksamhet som anvisas honom eller henne. Den dömde får avlägsna sig från sin bostad eller någon annan plats som anvisats den dömde i planen för strafftiden endast på det sätt som anges i den plan för strafftiden och det veckoschema som avses i 14 och 46 §, om inte något annat följer av 23 §.

Den avsedda verksamheten utgörs antingen av verksamhet som ordnas eller godkänns av Brottsförhållningsmyndigheten eller av vård som tillhandahålls av en offentlig eller privat serviceproducent inom social- och hälsovården på en anstalt eller i form av öppen vård. Arbetet och den övriga verksamheten ska omfatta minst 10 och högst 40 timmar per vecka, enligt vad som anges i den plan för strafftiden som avses i 14 §. Skyldigheten att delta i arbete eller annan verksamhet kan bestämmas så att den omfattar mer än detta, men högst 50 timmar per vecka, om det på grund av verksamhetens innehåll eller andra motsvarande omständigheter finns särskilda skäl till det.

Arbetet och den övriga verksamheten ska förläggas till en tid som inte infaller mellan klockan 21 och 6, om det inte av orsaker som beror på arbetet eller verksamheten anges något annat i planen för strafftiden.

## 42 §

*Utdömande av övervakningsstraff*

Domstolen får döma den misstänkte till övervakningsstraff bara om det enligt domstolens bedömning finns förutsättningar för detta på grundval av den utredning som avses i 10 § och 44 § 1 mom. och en i 11 och 44 § avsedd plan för strafftiden för övervakningsstraffet har lämnats in till domstolen innan straffet döms ut.

## 43 §

*Övervakning*

Den dömde övervakas med hjälp av tekniska anordningar som installeras i hans eller hennes bostad eller på någon annan plats som anvisats den dömde i planen för strafftiden,

ges till den dömden eller fästs på honom eller henne vid handleden, vristen eller midjan, eller med en kombination av sådana anordningar. De tekniska anordningarna får inte möjliggöra teknisk avlyssning enligt 10 kap. 16 § i tvångsmedelslagen (806/2011) eller optisk observation enligt 10 kap. 19 § i den lagen inom områden som omfattas av hemfriden.

Brottspåföljdsmyndigheten ska hålla tillräcklig kontakt med den dömden och med den plats där den dömden deltar i sådan verksamhet som han eller hon anvisats, samt göra övervakningsbesök i den dömdes bostad eller på någon annan plats som anvisats den dömden i planen för strafftiden. Tjänstemän vid Brottspåföljdsmyndigheten och biträdande övervakare i deras sällskap har rätt att oanmälda få tillträde till den dömdes bostad eller någon annan plats som anvisats den dömden i planen för strafftiden, för att övervaka att den dömden fullgör skyldigheten att stanna i sin bostad eller på någon annan plats som anvisats honom eller henne i planen för strafftiden och att vara drogfri. Onödig uppmärksamhet ska undvikas i samband med övervakningsbesöken. Övervakningen ska genomföras så att den inte begränsar någons rättigheter i större omfattning eller orsakar större olägenhet än vad som är nödvändigt för att uppdraget ska kunna utföras.

Om den dömden är placerad i sådan anstaltsvård som avses i 41 § 2 mom., ska anstalten utse en kontaktperson som svarar för verkställigheten av övervakningsstraffet. Kontaktpersonen ska trots tystnadsplikten underrätta övervakaren eller någon annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten om brott mot villkor eller skyldigheter som hänför sig till placeringen.

#### 44 §

##### *Utredning av förutsättningarna samt planen för strafftiden*

Utöver vad som i 10 § föreskrivs om påföljdsutredning ska utredningen av förutsättningarna för utdömandet av övervakningsstraff innehålla

1) ett skriftligt samtycke från den som misstänks för brott till att straffet döms ut som övervakningsstraff,

2) den misstänktes skriftliga samtycke till att Brottspåföljdsmyndigheten i frågor som gäller utredning av förutsättningarna och iakttagande av villkoren för övervakningsstraff enligt behov står i kontakt med de myndigheter, privata sammanslutningar och enskilda personer som verkställigheten av övervakningsstraffet berör samt med den plats där den dömden deltar i sådan verksamhet som anvisats honom eller henne, samt till att dessa trots sekretessbestämmelserna får underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om brott mot villkoren,

3) en bedömning av om den misstänktes bostad eller någon annan plats som anvisats den dömden i planen för strafftiden är lämplig för avtjänande av övervakningsstraff,

4) en bedömning av den misstänktes behov av att på grund av sådan verksamhet som hör till övervakningsstraffet röra sig utanför bostaden eller utanför någon annan plats som anvisats honom eller henne i planen för strafftiden,

5) en utredning av eventuella tidigare övervakningsstraff som den misstänkte dömts till,

6) ett utlåtande om huruvida det är motiverat att döma den misstänkte till övervakningsstraff för upprätthållande eller främjande av hans eller hennes sociala färdigheter.

Om Brottspåföljdsmyndigheten anser att ett övervakningsstraff är motiverat eller om åklagaren eller domstolen särskilt begär det, ska en plan för strafftiden fogas till utredningen. Planen för strafftiden ska utöver de uppgifter som anges i 11 § även innehålla uppgifter om

1) den bostad eller plats som anvisats den dömden för avtjänande av övervakningsstraffet,

2) hur många timmar per vecka arbetet, rehabiliteringen eller den övriga verksamheten samt övervakarmötena omfattar,

3) hur mycket den dömden på grund av deltagande i verksamhet kommer att röra sig utanför sin bostad eller utanför den plats som anvisats den dömden och vid vilka tidpunkter detta sker.

#### 45 §

*Förfarandet vid utarbetandet av planen för strafftiden*

Den misstänkte eller dömd ska för utarbetandet av planen för strafftiden och för verkställigheten av straffet lämna behövlig information om de läkemedel som han eller hon använder. Med stöd av den misstänktes eller dömdes skriftliga samtycke får informationen om läkemedelsbehandlingen införas i det register som innehåller uppgifter om avtjänandet av samhällspåföljder. Bestämmelser om behandling av uppgifter vid utförandet av verkställighetsuppdrag finns i lagen om behandling av personuppgifter vid verkställighet av straff.

De myndiga personer som stadigvarande bor i den bostad som ska användas för avtjänande av övervakningsstraffet ska ge sitt skriftliga samtycke till att övervakningsstraffet verkställs och till att övervakningsbesök som hänför sig till verkställigheten görs i bostaden. Samtycket ska fogas till planen för strafftiden. Samtycket ska innefatta en sådan försäkran som avses i 6 kap. 11 a § 2 mom. i strafflagen om att samtycket har getts av egen bestämd vilja. Om någon som är yngre än 18 år bor stadigvarande i bostaden, ska han eller hon tillfrågas om sin åsikt och höras i samarbete med barnskyddsmyndigheterna med iakttagande av det som föreskrivs i 20 § i barnskyddslagen (417/2007). Åsikten ska antecknas i ett dokument som bifogas till planen. Verkställigheten av ett övervakningsstraff får inte påbörjas om en minderårig av grundad anledning motsätter sig verkställigheten och med hänsyn till sin ålder och utvecklingsnivå är mogen att bedöma saken.

## 46 §

*Precisering av planen för strafftiden*

Utöver vad som föreskrivs i 14 § ska planen för strafftiden för övervakningsstraffet innehålla närmare uppgifter och bestämmelser om

- 1) den dömdes bostad eller någon annan plats som anvisats den dömd,
- 2) innehållet i den verksamhet som avses i 21 § 4 punkten samt dess timantal per vecka och behövliga restider,

3) övervakningen och de tekniska övervakningsanordningar som övervakningen kräver,

4) den tid som den dömd är skyldig att stanna i sin bostad eller på någon annan plats som anvisats den dömd samt när denna tid infaller,

5) den dömdes rätt att röra sig utanför sin bostad eller någon annan plats som anvisats honom eller henne,

6) den tid som reserveras för att den dömd ska kunna sköta sina personliga angelägenheter,

7) övriga villkor som är nödvändiga för verkställigheten av övervakningsstraffet.

## 47 §

*Begynnelse tidpunkten för avtjänandet av övervakningsstraff och beräkningen av straffets längd*

Avtjänandet av ett övervakningsstraff börjar, efter att en preciserad plan för strafftiden har fastställts, den dag då de tekniska övervakningsanordningar som behövs för verkställigheten har installerats eller överlämnats till den dömd.

Om verkställigheten av övervakningsstraffet avbryts, upphör strafftiden att löpa vid ingången av dygnet efter avbrytandet. På beräkningen av övervakningsstraffets längd iaktas i övrigt 3 kap. 1 § 1 och 2 mom. i fängelselagen (767/2005).

## 48 §

*Rätt till tillträde till den dömdes bostad*

En tjänsteman vid Brottsförklaringsmyndigheten har rätt att få tillträde till den dömdes bostad eller någon annan plats som anvisats den dömd för att installera, reparera eller avlägsna de tekniska övervakningsanordningarna.

## 49 §

*Den dömdes särskilda skyldigheter*

Den dömd ska

1) hantera de övervakningsanordningar som avses i 43 § 1 mom. omsorgsfullt och iaktta anvisningarna om hur de ska användas,

2) ge en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som utför ett övervakningsuppdrag och en biträdande övervakare i dennes sällskap tillträde till sin bostad.

Under den tid verkställigheten pågår får den dömd inte använda narkotika som avses i 3 § 1 mom. i narkotikalagen, alkohol eller något annat berusningsmedel eller vara påverkad av berusningsmedel.

## 50 §

*Säkerhetskontroll*

Den dömd får granskas i syfte att tillgodose säkerheten och trygga ordningen vid verkställigheten av övervakningsstraffet.

Vid säkerhetskontrollen har en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten rätt att med hjälp av en metalldetektor, någon annan motsvarande teknisk anordning eller en tränad hund, eller genom en ytlig undersökning av kläderna granska den dömd för att säkerställa att han eller hon inte innehar föremål eller ämnen med vilka någons säkerhet kan äventyras eller vars innehav i övrigt har förbjudits i lag.

Den tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som genomför säkerhetskontrollen har rätt att frånta den dömd föremål eller ämnen som avses i 2 mom. och som påträffas vid säkerhetskontrollen eller på något annat sätt. De fråntagna föremålen och ämnena ska lämnas till polisen eller, om det inte finns något hinder för det enligt lag, återlämnas till den dömd.

Onödig uppmärksamhet ska undvikas i samband med säkerhetskontrollen. Kontrollen ska genomföras så att den inte begränsar någons rättigheter i större omfattning eller orsakar större olägenhet än vad som är nödvändigt för att uppdraget ska kunna utföras.

## 51 §

*En brottslig gärning som innebär grovt brott mot skyldigheter*

Om den dömd misstänks ha gjort sig skyldig till ett brott för vilket påföljden är strängare straff än böter, ska Brottspåföljdsmyndigheten förbjuda inledandet av övervakningsstraffets verkställighet eller avbryta verkställigheten och vid behov vidta åtgärder för att föra saken till domstolen för behandling.

## 52 §

*Återkallelse av samtycke och förändrade förhållanden*

Om en person som bor i samma bostad som den dömd av grundad anledning skriftligen återkallar sitt samtycke som avses i 45 § 2 mom., ska Brottspåföljdsmyndigheten utreda om övervakningsstraffet kan verkställas i någon annan bostad eller på någon annan plats som anvisats den dömd i planen för strafftiden eller om saken ska föras till domstolen för behandling. Detsamma gäller om den dömd byter bostad eller om förhållandena i hans eller hennes bostad förändras så att verkställigheten av övervakningsstraffet inte kan fortgå.

Avtjänandet av övervakningsstraffet får med tanke på utredningen tillfälligt avbrytas på det sätt som avses i 26 §.

I samband med utredningen ska den dömd och den som bor i samma bostad som den dömd bli hörda.

## 53 §

*Villkorlig frihet och prøvotid*

Den dömd frigges villkorligt med iakttagande av 2 c kap. 5–7 § i strafflagen och med beaktande av en eventuell avräkning enligt 6 kap. 13 § i strafflagen. Den som avtjänar flera övervakningsstraff som verkställs samtidigt frigges villkorligt när en så lång tid av övervakningsstraffen har verkställts som fås genom sammanräkning av de kvotdelar som enligt 2 c kap. 5 § i strafflagen ska tillämpas

på vart och ett av straffen. Vid beräkning av kvotdelar ska delar av dagar inte beaktas. När den dömden frigges villkorligt inleds en prøvotid som är lika lång som reststraffet.

Under den sista dagen av övervakningsstraffets verkställighet ska Brottspåföljdsmyndigheten ta ur bruk de tekniska övervakningsanordningar som använts vid verkställigheten av övervakningsstraffet och ta dem i sin besittning.

Om den dömden begår ett brott under prøvotiden, tillämpas det som i 2 c kap. 14 § i strafflagen föreskrivs om verkställighet av reststraff.

#### 54 §

##### *Förfarandet vid förvandling av övervakningsstraff till fängelse*

Om åklagaren anser att den dömden har handlat på det sätt som avses i 26 eller 51 §, ska åklagaren utan dröjsmål föra saken till behandling hos den tingsrätt som har behandlat brottmålet i första instans eller inom vars domkrets den dömden bor eller stadigvarande vistas.

Domstolen ska innan ärendet avgörs ge den dömden tillfälle att bli hörd. Även en företrädare för Brottspåföljdsmyndigheten ska ges tillfälle att ge ett utlåtande om saken, om inte detta är uppenbart onödigt med hänsyn till ärendets behandling. Ärendet kan avgöras även om den dömden inte infinner sig vid domstolen. Tingsrätten är domför med ordföranden ensam. I övrigt ska bestämmelserna om rättegången i brottmål iaktas.

Besvär över ett avgörande som domstolen träffat med stöd av denna paragraf ska behandlas skyndsamt.

#### 55 §

##### *Straff som döms ut istället för övervakningsstraff*

Om domstolen konstaterar att den dömden har handlat på det sätt som avses i 26 eller 51 §, ska domstolen förvandla den icke avtjänade delen av övervakningsstraffet till ett ovillkorligt fängelsestraff vars minimitid är fyra dagar.

Om den dömden har haft flera övervakningsstraff att avtjäna, ska den icke avtjänade delen av de sammanräknade övervakningsstraffen förvandlas till ett ovillkorligt fängelsestraff. Om det förvandlade fängelsestraffet skulle leda till att olika kvotdelar tillämpas, iaktas vid verkställigheten det som i 2 c kap. 6 § i strafflagen bestäms om villkorlig frigivning från ett gemensamt fängelsestraff.

#### 56 §

##### *Brottspåföljdsmyndighetens tjänstemans och biträdande övervakarens särskilda uppgifter vid verkställigheten av övervakningsstraff*

En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten ska

1) göra såväl på förhand anmälda som oanmälda övervakningsbesök i den dömdes bostad eller på någon annan plats som anvisats den dömden,

2) vid behov stå i kontakt med dem som bor i samma bostad som den dömden och med vårdnadshavaren, intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare för en dömd som inte fyllt 18 år samt med kontaktpersonen för någon annan plats som anvisats den dömden.

Biträdande övervakaren ska bistå Brottspåföljdsmyndighetens tjänsteman i de uppdrag som avses i 1 mom. Biträdande övervakaren har rätt att göra övervakningsbesök i den dömdes bostad eller på någon annan plats som anvisats den dömden bara i sällskap av övervakaren eller någon annan tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten.

Brottspåföljdsmyndighetens tjänsteman och biträdande övervakaren ska bemöta dem som bor i samma bostad som den dömden eller som befinner sig på någon annan plats som anvisats den dömden korrekt och se till att de inte orsakas onödig olägenhet av övervakningsstraffets verkställighet.

#### 57 §

##### *Ordnande av den centrala övervakningen*

Brottspåföljdsmyndigheten ordnar den centrala övervakningen av verkställigheten

av övervakningsstraff både på riksplanet och på regionplanet. Om det behövs för att uppdraget ska kunna skötas på ett ändamålsenligt sätt, kan Brottspåföljdsmyndigheten skaffa datasystemen för den centrala övervakningen av en privat serviceproducent och med denne ingå avtal om datasystemen, om underhållet av dem och om hur den tekniska övervakningen sker i datasystemen samt om tjänster för sändande, mottagande och förmedling av alarm. I avtalet ska det anges vilka datasystem och programvaror som ska användas vid övervakningen, vilka uppgifter som hör till den centrala övervakningen och vilken personal som sköter uppgifterna samt om övriga motsvarande omständigheter som är av betydelse för att den centrala övervakningen ska kunna skötas korrekt. Brottspåföljdsmyndigheten ska se till att de anställda har den utbildning och erfarenhet som behövs för uppdraget. Brottspåföljdsmyndigheten övervakar att verksamheten är behörig och ansvarar för att den centrala övervakningen sköts på ett tillförlitligt och yrkeskunnigt sätt.

Om den centrala övervakningen sköts med stöd av ett avtal på det sätt som avses i 1 mom., gäller i fråga om rätten att fatta beslut om utlämnande av handlingar som upprättas inom den centrala övervakningen det som föreskrivs i 14 § 1 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) och i fråga om tystnadsplikten för arbetstagarna vid det företag som sköter den centrala övervakningen det som föreskrivs i 23 § i den lagen. Arbetstagare vid det företag som sköter den centrala övervakningen har inte rätt att få tillträde till Brottspåföljdsmyndighetens register. På arbetstagarna tillämpas vid skötseln av detta uppdrag språklagen och bestämmelserna om straffrättsligt tjänsteansvar.

## 58 §

### *Närmare bestämmelser och föreskrifter*

Närmare bestämmelser om de förberedande åtgärder som krävs för den vård som ordnas av en offentlig eller privat serviceproducent inom social- och hälsovården och om de åtgärder som hänför sig till övervakningen och genomförandet av vården, om säkerhetskon-

troller och registrering av dem samt om förfarandet vid villkorlig frigivning får utfärdas genom förordning av statsrådet.

Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet får meddela närmare föreskrifter om beräklandet av strafftiden samt om förfarandet vid kontroll av drogfrihet enligt 22 § och övervakning av deltagandet i verksamhet enligt 41 §.

## 59 §

### *Hänvisningsbestämmelse*

I stället för ett fängelsestraff som döms ut med stöd av 74 eller 75 § i civiltjänstlagen (1446/2007) eller 118 § i värnpliktslagen (1438/2007) kan ett övervakningsstraff dömas ut, om förutsättningarna enligt 6 kap. 11 a § i strafflagen är uppfyllda. På verkställigheten av ett sådant övervakningsstraff tillämpas det som föreskrivs om fängelsestraff och villkorlig frigivning i 74 och 75 §, 81 § 2–4 mom. och 82–85 § i civiltjänstlagen samt i 118 § i värnpliktslagen. På verkställigheten av övervakningsstraffet tillämpas i övrigt denna lag.

## 10 kap.

### **Övervakning av den som dömts till villkorligt fängelse**

## 60 §

### *Innebörd och längd*

Övervakning av villkorligt fängelse innefattar regelbundna möten mellan övervakaren eller biträdande övervakaren och den dömdes förhållanden och förändringarna i dem samt att främja den dömdes beredskap för ett liv utan kriminalitet. Övervakningen kan även omfatta uppgifter eller program som främjar den dömdes sociala handlingsförmåga.

Övervakarmötena samt de uppgifter och program som hör till övervakningen får omfatta högst 12 timmar per månad, av skäl som hänför sig till den intensitet med vilken programmet ska genomföras eller av andra särskilda skäl dock högst 24 timmar. Antalet

timmar per månad kan variera under övervakningen, i enlighet med vad som krävs för att övervakningen ska kunna verkställas på ett ändamålsenligt sätt.

Om det efter att övervakningen fortgått i minst sex månader har blivit uppenbart att fortsatt övervakning inte är behövlig, kan Brottspåföljdsmyndigheten på framställning av övervakaren avsluta övervakningen.

#### 61 §

##### *Kravet på drogfrihet*

Den som dömts till villkorligt fängelse för enat med övervakning får inte vara påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel under övervakarmötena eller under den verksamhet eller de sammankomster som verkställigheten av övervakningen kräver.

#### 62 §

##### *Påföljd för grovt brott mot skyldigheter*

Om den dömda bryter mot sina till övervakningen hörande skyldigheter på ett i 26 § avsett grovt sätt, ska Brottspåföljdsmyndigheten utan dröjsmål underrätta åklagaren om saken, om det inte är uppenbart onödigt för att syftet med övervakningen ska nås.

Om åklagaren bedömer att övervakningstiden ska förlängas på grund av ett i 26 § avsett grovt brott mot skyldigheter, ska åklagaren utan dröjsmål framställa ett yrkande om förlängning hos den tingsrätt som har behandlat brottmålet i första instans eller inom vars domkrets den dömda bor eller stadigvarande vistas.

Om domstolen konstaterar att den dömda har brutit mot de skyldigheter som hör till övervakningen på ett i 26 § avsett grovt sätt och om det med hänsyn till den dömdes person och orsakerna till överträdelsen enligt en helhetsbedömning finns särskilda skäl till det, kan domstolen förlänga tiden för övervakningen med sammanlagt högst sex månader.

#### 63 §

##### *Närmare bestämmelser*

Närmare bestämmelser om avslutande av övervakning utfärdas genom förordning av statsrådet.

#### 11 kap.

### **Ungdomsstraff**

#### 64 §

##### *Innebörd och längd*

Ungdomsstraff är en påföljd på minst fyra månader och högst ett år som döms ut till en person som var 15–17 år när han eller hon begick brottet. Ungdomsstraffet innefattar övervakning och därmed förenade uppgifter och program som främjar den sociala handlingsförmågan och som särskilt är riktade till unga, samt stöd och handledning i samband med dessa. Ungdomsstraffet omfattar även övervakad orientering i arbetslivet och i arbete, om inte detta anses uppenbart onödigt eller är synnerligen svårt att ordna.

De sammankomster som hör till verkställigheten av ungdomsstraffet får omfatta högst åtta timmar per vecka. Antalet timmar per vecka kan variera i enlighet med vad verkställigheten kräver.

#### 65 §

##### *Kravet på drogfrihet*

Den som dömts till ungdomsstraff får inte vara påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel under övervakarmötena eller på platsen för arbete, rehabilitering, utbildning eller någon annan verksamhet som hänför sig till verkställigheten eller under sådana sammankomster som verkställigheten kräver.

## 66 §

*Behandling av grovt brott mot skyldigheter*

Om åklagaren anser att den dömda har brutit mot sina skyldigheter på ett i 26 § avsett grovt sätt, ska åklagaren utan dröjsmål föra saken till behandling hos den tingsrätt som har behandlat brottmålet i första instans eller inom vars domkrets den dömda bor eller stadigvarande vistas.

Domstolen ska höra den dömda innan saken avgörs. Dessutom ska en representant för Brottspåföljdsmyndigheten ges tillfälle att bli hörd, om det inte är uppenbart onödigt med avseende på ärendets behandling. I övrigt iakttas vad som föreskrivs om rättegång i brottmål.

Besvär över ett avgörande som domstolen träffat med stöd av denna paragraf ska behandlas skyndsamt.

## 67 §

*Påföljd för grovt brott mot skyldigheter*

Om domstolen konstaterar att den som dömts till ungdomsstraff har brutit mot sina skyldigheter på ett i 26 § avsett grovt sätt, ska domstolen döma ut ett annat straff i stället för den icke avtjänade delen av ungdomsstraffet.

Vid den prövning som gäller valet av ny straffart ska hänsyn tas till den dömdes ålder, hur stor del av ungdomsstraffet som inte har avtjänats, hur allvarligt den dömdes klandervärda handlande varit och av vilken art det brott är som ungdomsstraffet dömdes ut för.

Om ungdomsstraffet i sin helhet eller till en betydande del inte har avtjänats och om det även i övrigt med hänsyn till de prövningsgrunder som nämns i 2 mom. enligt en helhetsbedömning finns särskilda skäl till det, kan ett ovillkorligt fängelsestraff dömas ut i stället för den icke avtjänade delen av ungdomsstraffet.

## 68 §

*Beaktande av den del av ungdomsstraffet som har avtjänats*

När den som har dömts till ungdomsstraff döms till ett nytt straff i fall som avses i 7 kap. 8 § i strafflagen eller i 16 § eller 67 § 1 mom. i denna lag, ska den del av ungdomsstraffet som redan har avtjänats i skäligen mån beaktas som en straffnedsättningsgrund. Två ungdomsstraffdagar anses motsvara en dag ovillkorligt fängelse, om det inte med beaktande av innehållet i den del av ungdomsstraffet som redan har avtjänats finns särskilda skäl att avvika från detta.

## 69 §

*Närmare bestämmelser*

Närmare bestämmelser om platserna för orientering i arbetslivet och i arbete utfärdas genom förordning av statsrådet.

## 12 kap.

**Övervakning av den som frigetts villkorligt**

## 70 §

*Ställande under övervakning*

En fange som frigets villkorligt ställs för den tid provtiden pågår under övervakning, om

- 1) provtiden är längre än ett år,
- 2) fangen har begått brottet innan han eller hon fyllt 21 år,
- 3) fangen själv begär det, eller
- 4) fangen har förbundit sig att iaktta villkoren för sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § i lagen om övervakad frihet på prov (629/2013).

Trots det som föreskrivs i 1 mom. behöver fangen inte ställas under övervakning, om övervakningen med hänsyn till dess syfte är klart obehövlig på grund av att fangen förväntas bli avlägsnad ur landet eller lider av en allvarlig sjukdom eller det finns någon

annan särskild orsak till det. Fången behöver inte heller ställas under övervakning, om hans eller hennes övervakade frihet på prov och den övriga utredningen visar att det inte finns någon uppenbar risk för återfall i brott.

#### 71 §

##### *Övervakningens innebörd*

Övervakningen av den som frigetts villkorligt innefattar regelbundna möten mellan övervakaren eller biträdande övervakaren och den dömden. Syftet med mötena är att följa den dömdes förhållanden och förändringarna i dem samt att främja den dömdes beredskap för ett liv utan kriminalitet. Övervakningen kan även omfatta uppgifter eller program som främjar den dömdes sociala handlingsförmåga.

Övervakarmötena samt de uppgifter och program som hör till övervakningen får omfatta högst 12 timmar per månad, för dömda som är i behov av särskilt stöd och särskild övervakning dock högst 30 timmar. Antalet timmar per månad kan variera under övervakningen, i enlighet med vad som krävs för att övervakningen ska kunna verkställas på ett ändamålsenligt sätt.

Om en fänge ställs under övervakning med stöd av 70 § 1 mom., ska Brottsförhållandenmyndigheten i god tid före den villkorliga frigivningen i samarbete med fången utarbeta en plan för strafftiden som gäller övervakningen. Denna plan ska samordnas med den plan för strafftiden som gäller tiden i fängelse. Planen ska i behövlig utsträckning utarbetas i samarbete med fångens hem- och boningskommun samt med andra myndigheter, privata sammanslutningar och enskilda personer.

#### 72 §

##### *Den dömdes särskilda skyldigheter*

Den dömden som frigetts villkorligt och står under övervakning får inte vara påverkad av alkohol eller något annat berusningsmedel under övervakarmötena eller under den verksamhet eller de sammankomster som verkställigheten av övervakningen kräver.

Om den dömden har förbundit sig till sådan läkemedelsbehandling som avses i 70 § 1 mom. 4 punkten, ska han eller hon lämna de urin- och blodprov som är nödvändiga för att övervaka att läkemedlen används och säkerställa att behandlingen är säker. Den dömden är skyldig att besöka ett särskilt angivet universitetssjukhus eller en särskilt angiven enhet inom den specialiserade sjukvården för att lämna proven.

#### 73 §

##### *Särskilda övervakningsvillkor*

Om den dömden ställs under övervakning med stöd av 70 § 1 mom. 4 punkten förpliktas han eller hon att iaktta villkor om läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd.

#### 74 §

##### *Brott mot villkor om läkemedelsbehandling eller annan behandling och stöd*

Om den som har ställts under övervakning med stöd av 70 § 1 mom. 4 punkten underlåter att iaktta sådana villkor om läkemedelsbehandling eller annan behandling och stöd som har antecknats i planen för strafftiden, ska Brottsförhållandenmyndigheten skriftligen uppmana den dömden att iaktta planen för strafftiden.

Om den dömden trots uppmaningen underlåter att iaktta de villkor om läkemedelsbehandling eller annan behandling och stöd som ingår i planen för strafftiden, eller avslutar läkemedelsbehandlingen, ska det som bestäms i 26 § iakttagas.

#### 75 §

##### *Påföljd för grovt brott mot skyldigheter*

Om åklagaren bedömer att en del av reststraffet ska verkställas på grund av ett i 26 § avsett grovt brott mot skyldigheter, ska åklagaren utan dröjsmål framställa ett yrkande om det hos den tingsrätt som har behandlat brottmålet i första instans eller inom vars

domkrets den dömden bor eller stadigvarande vistas.

Om domstolen konstaterar att den dömden har brutit mot sina skyldigheter på ett i 26 § avsett grovt sätt och om det med hänsyn till den dömdes person och orsakerna till överträdelsen enligt en helhetsbedömning finns särskilda skäl till det, kan domstolen bestämma att minst fyra och högst 14 dagar av reststraffet ska verkställas.

#### 76 §

##### *Övervakningens längd*

Om det efter att övervakningen fortgått minst sex månader har blivit uppenbart att den dömdes levnadsförhållanden har stabiliserats, det inte finns någon uppenbar risk för att den dömden begår brott och fortsatt övervakning inte heller i övrigt är behövlig, kan Brottsförhållandenmyndigheten på framställning av övervakaren avsluta övervakningen.

Efter att övervakningen fortgått i ett år och sex månader ska Brottsförhållandenmyndigheten pröva behovet av fortsatt övervakning eller avsluta övervakningen, med iakttagande av vad som föreskrivs i 1 mom.

Efter att övervakningen fortgått i sex månader kan den avslutas också i en situation som avses i 70 § 2 mom., om den dömden med stöd av 148 eller 149 § i utlänningslagen (301/2004) har avvisats eller utvisats ur landet eller stadigvarande bosatt sig i något annat än ett nordiskt land eller är intagen för långvarig anstaltsvård på grund av sjukdom. En flyttning till ett annat nordiskt land utgör inte en grund för avslutande av övervakningen, om övervakningen kan ordnas med stöd av 22 § i lagen om samarbete mellan Finland och de övriga nordiska länderna vid verkställighet av domar i brottmål (326/1963).

#### 77 §

##### *Övervakning av läkemedelsbehandling och omprövning av villkor om läkemedelsbehandling, annan behandling och stöd*

Brottsförhållandenmyndigheten ska avtala med ett universitetssjukhus och en enhet inom den specialiserade sjukvården om hur läkeme-

delsbehandlingen ska ordnas och därmed förknippade blod- och urinprov tas.

Villkor om läkemedelsbehandling och eventuell annan behandling och stöd ska omprövas med högst tre månaders intervall.

En läkare vid Brottsförhållandenmyndigheten fattar beslut om övervakning och avslutande av läkemedelsbehandling samt annan behandling och stöd. I brådskande fall kan också en läkare vid det sjukhus eller den enhet inom den specialiserade sjukvården som avses i 1 mom. avbryta läkemedelsbehandlingen tillfälligt. En läkare vid Brottsförhållandenmyndigheten ska omedelbart informeras om att läkemedelsbehandlingen tillfälligt avbrutits. Denna läkare fattar det slutliga beslutet om läkemedelsbehandlingen.

#### 78 §

##### *Läkares informationsskyldighet*

En läkare vid det sjukhus eller den enhet inom den specialiserade sjukvården som avses i 72 § 2 mom. är trots tystnadsplikten skyldig att ge Brottsförhållandenmyndigheten den information som behövs för bedömningen av om den dömden har iakttagit förordnaderna om den läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 70 § 1 mom. 4 punkten.

#### 79 §

##### *Kostnader*

Kostnaderna för den läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 70 § 1 mom. 4 punkten samt för dess övervakning betalas med statliga medel.

#### 80 §

##### *Närmare bestämmelser*

Närmare bestämmelser om förfarandet vid ställande under övervakning, avslutande av övervakning och innehållet i planen för strafftiden för en dömd som ställs under övervakning med stöd av 70 § 1 mom. 4

punkten utfärdas genom förordning av statsrådet.

### III AVDELNING

#### SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

##### 13 kap.

##### **Bestämmelser om verkställighet och meddelanden**

###### 81 §

###### *Domstolens meddelande om en samhällspåföljd*

Domstolen ska meddela Brottspåföljdsmyndigheten om sitt avgörande genom vilket den dömt ut samhällstjänst, övervakningsstraff, villkorligt fängelse förenat med övervakning eller ungdomsstraff genom att registrera uppgifter om avgörandet i registret över avgöranden och meddelanden om avgöranden i justitieförvaltningens riksomfattande informationssystem. Bestämmelser om registrering av meddelanden finns i lagen om justitieförvaltningens riksomfattande informationssystem (372/2010) och i författningar som utfärdats med stöd av den.

###### 82 §

###### *Nytt fängelsestraff*

Om åklagaren beslutar åtala en person som har dömts till samhällstjänst, övervakningsstraff eller ungdomsstraff för ett brott som enligt åklagarens bedömning kan medföra ett ovillkorligt fängelsestraff, kan åklagaren underrätta Brottspåföljdsmyndigheten om saken i syfte att förbjuda verkställigheten av samhällspåföljden. När Brottspåföljdsmyndigheten fått meddelandet ska den förbjuda att verkställigheten av samhällspåföljden inleds eller fortgår.

När den som tidigare har dömts till samhällstjänst eller ungdomsstraff döms till ett ovillkorligt fängelsestraff för ett brott som han eller hon begått innan verkställigheten av

samhällspåföljden har upphört eller, om det är fråga om övervakningsstraff, för ett brott som han eller hon begått före den villkorliga frigivningen, kan domstolen förbjuda att verkställigheten av samhällspåföljden inleds eller fortgår. När domstolen förbjuder verkställigheten av en tidigare utdömd samhällspåföljd ska den bestämma att den icke avtjänade delen av samhällspåföljden ska avtjänas som fängelse.

Ett beslut genom vilket verkställigheten av en tidigare utdömd samhällspåföljd har förbjudits ska iakttas även om det överklagas.

###### 83 §

###### *Beaktande av en avtjänad samhällspåföljd vid mätningen av fängelsestraff*

När den som har dömts till samhällstjänst, övervakningsstraff eller ungdomsstraff döms till ett nytt straff i den situation som avses i 82 §, iakttas samma förvandlingsförhållande mellan fängelsestraffet och samhällspåföljden som iakttogs när samhällspåföljden fastställdes. Vid förvandlingen av övervakningsstraff motsvarar en del av en dag en dag fängelse. Vid förvandlingen används det beräkningssätt som är fördelaktigast för den dömd.

###### 84 §

###### *Avdrag på grund av ett verkställt straff*

Om den som har dömts till samhällstjänst, övervakningsstraff eller ungdomsstraff döms till ett fängelsestraff till följd av överklagande i en situation som avses i 16 §, ska Brottspåföljdsmyndigheten från det fängelsestraff som ska verkställas dra av den tid som motsvarar den del av straffet som redan har avtjänats som samhällspåföljd. Ett motsvarande avdrag ska göras när domstolen har förbjudit verkställigheten av ett övervakningsstraff, men inte har bestämt längden på den del av straffet som ska verkställas som fängelse. Om den dömd har frigetts villkorligt från ett övervakningsstraff, iakttas på motsvarande sätt det som i 3 kap. 6 § i fängelselagen föreskrivs om verkställighet av skillnaden.

## 85 §

*Närmare bestämmelser*

Närmare bestämmelser om utarbetandet av verkställighetshandlingar, behandlingen av handlingarna, deras innehåll och översändandet av dem samt om sändandet av vissa meddelanden utfärdas genom förordning av statsrådet.

## 14 kap.

**Ändringssökande**

## 86 §

*Beslut där ändring får sökas*

Den dömde får begära omprövning av Brottspåföljdsmyndighetens beslut om

- 1) återkallelse av uppskov med eller av brott i verkställigheten enligt 18 § 4 mom.,
- 2) en skriftlig varning enligt 25 §,
- 3) ersättning för resekostnader enligt 32 §,
- 4) ställande under övervakning enligt 70 §,
- 5) strafftiden för övervakningsstraff enligt 47 § 2 mom.

## 87 §

*Beslutanderätt och behandling av begäran om omprövning*

Regiondirektören vid Brottspåföljdsmyndigheten avgör begäran om omprövning av beslut som avses i 86 § 1–4 punkten. Verkställighetsdirektören vid Brottspåföljdsmyndigheten avgör begäran om omprövning av beslut som avses i 86 § 5 punkten.

Begäran om omprövning ska framställas skriftligen inom sju dagar från delfäendet av beslutet. Omprövningsbegäran ska lämnas till regiondirektören, direktören för byrån för samhällspåföljder eller fängelsedirektören. Om det är fråga om ett i 86 § 5 punkten avsett beslut om strafftiden för övervakningsstraff, ska omprövningsbegäran lämnas till verkställighetsdirektören. Begäran om omprövning ska behandlas skyndsamt.

I andra beslut som fattas av Brottspåföljdsmyndighetens verkställighetsenhet än i

86 § 5 punkten avsedda beslut om strafftiden för övervakningsstraff får omprövning inte begäras, utan de överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen i enlighet med vad föreskrivs i 88 §.

## 88 §

*Besvär hos förvaltningsdomstolen*

Beslut som regiondirektören eller verkställighetsdirektören har fattat med anledning av en omprövningsbegäran får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Besvären ska anföras hos den förvaltningsdomstol inom vars domkrets regiondirektörens beslut med anledning av omprövningsbegäran har fattats. Besvär över beslut av verkställighetsdirektören ska anföras hos Helsingfors förvaltningsdomstol.

Besvär ska anföras inom 14 dagar från delfäendet av beslutet.

## 89 §

*Behandlingen av besvär i förvaltningsdomstolen*

Vid behandlingen av besvär är förvaltningsdomstolen domförför med en ledamot. Besvären ska behandlas skyndsamt.

## 90 §

*Besvär hos högsta förvaltningsdomstolen*

Förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär bara om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

## 91 §

*Hur begäran om omprövning och besvär påverkar verkställigheten*

Begäran om omprövning eller anförande av besvär avbryter inte verkställigheten av beslut som avses i 86 § 4 eller 5 punkten, om inte den regiondirektör eller verkställighetsdirektör som behandlar begäran om ompröv-

ning eller den domstol som behandlar besvären beslutar något annat.

## 92 §

*Rättshjälp*

Bestämmelser om rättshjälp till den dömda i ärenden som avses i 86 § finns i rättshjälpslagen (257/2002). En sådan utredning om de ekonomiska förhållandena som avses i 10 § 1 mom. i den behöver inte läggas fram. Om ärendet är under behandling vid domstol, fattar domstolen beslut om beviljandet av rättshjälp.

## 93 §

*Närmare bestämmelser*

Närmare bestämmelser om framställning och behandling av en omprövningsbegäran utfärdas genom förordning av statsrådet.

## 15 kap.

**Ikraftträdande**

## 94 §

*Ikraftträdande*

Denna lag träder i kraft den 20 .

## 95 §

*Lagar som upphävs*

Genom denna lag upphävs

- 1) lagen om samhällstjänst (1055/1996),
- 2) lagen om ungdomsstraff (1196/2004),
- 3) lagen om övervakning av villkorlig frihet (782/2005),
- 4) lagen om övervakning av villkorligt fängelse (634/2010),
- 5) lagen om övervakningsstraff (330/2011).

## 96 §

*Övergångsbestämmelser*

I ärenden som gäller utdömande, förberedelse eller verkställighet av en samhällspåföljd tillämpas de bestämmelser som gällde när beslutet fattades. Bestämmelserna i denna lag tillämpas emellertid om ärendet tas till ny behandling på grund av överträdelse av villkor, förändrade förutsättningar eller av någon annan motsvarande orsak efter att denna lag trätt i kraft.

På ärenden som gäller överträdelse av villkor eller uppskov med eller avbrott i verkställigheten och som är anhängiga vid denna lags ikraftträdande tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. På sökande av ändring i beslut som fattats före denna lags ikraftträdande tillämpas de bestämmelse som gällde vid ikraftträdandet.

## 2.

**Lag****om ändring av 6 och 7 kap. i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i strafflagen (39/1889) 2 c kap. 13 § 3 mom., 6 kap. 9 § 2 mom., 10 § 1 och 2 mom., 10 a och 11 § samt 11 a § 2 mom. och 7 kap. 8 §,  
 sådana de lyder 2 c kap. 13 § 3 mom. i lag 780/2005, 6 kap. 9 § 2 mom., 10 § 1 och 2 mom. samt 11 § i lag 515/2003, 6 kap. 10 a § och 7 kap. 8 § i lag 1195/2004 samt 6 kap. 11 a § 2 mom. i lag 329/2011, samt  
*fogas* till 6 kap. 11 §, sådan den lyder i lag 515/2003, ett nytt 3 mom.,  
 som följer:

2 c kap.

**Om fängelse**

13 §

*Prövotid till villkorlig frihet*

-----  
 Bestämmelser om verkställigheten av övervakning av villkorlig frihet finns i lagen om verkställighet av samhällspåföljder (/).

6 kap.

**Om bestämmande av straff**

9 §

*Valet mellan villkorligt och ovillkorligt fängelse*

-----  
 För ett brott som någon har begått innan han eller hon fyllde 18 år får dock inte dömas till ovillkorligt fängelsestraff, om det inte finns vägande skäl. Vid prövningen av huruvida det finns vägande skäl ska hänsyn tas till gärningsmannens placering i en barnskyddsanstalt som avses i 57 § i barnskyddslagen (417/2007).

10 §

*Tilläggsåtgärder i samband med villkorligt fängelse*

Om enbart villkorligt fängelse inte kan anses vara ett tillräckligt straff för brottet, kan dessutom böter dömas ut eller, om det villkorliga fängelsestraffet är åtta månader eller längre än detta, kan samhällstjänst i minst 14 och högst 90 timmar dömas ut.

Den som inte hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet kan dömas till villkorligt fängelse förenat med övervakning under ett år och tre månader, om detta ska anses motiverat för att främja gärningsmannens anpassning i samhället eller för att förhindra återfall i brott. Bestämmelser om verkställighet av övervakningen finns i lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

10 a §

*Ungdomsstraff*

Den som har begått ett brott innan han eller hon har fyllt 18 år ska dömas till ungdomsstraff, om

1) böter är ett otillräckligt straff med hänsyn till hur allvarligt brottet är, gärningsmannens skuld sådan den framgår av brottet och gärningsmannens tidigare brott och vägande skäl inte kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut, och

2) villkorligt fängelse förenat med övervakning inte anses tillräckligt för att främja gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället eller för att förhindra återfall i brott.

Om flera brott behandlas samtidigt i domstolen, kan under de förutsättningar som anges i 1 mom. ungdomsstraff dömas ut för brottet även om gärningsmannen har begått endast en del av dem innan han eller hon fyllde 18 år.

Bestämmelser om ungdomsstraffets längd och vad straffet innefattar finns i 65 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

### 11 §

#### *Samhällstjänst*

En gärningsman döms till samhällstjänst i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff på viss tid, högst åtta månader, om inte ovillkorliga fängelsestraff, övervakningsstraff, tidigare samhällstjänststraff, fortsatt brottslig verksamhet eller andra vägande skäl ska anses utgöra hinder för att ett samhällstjänststraff döms ut.

För att gärningsmannen ska kunna dömas till samhällstjänst krävs det att han eller hon har samtyckt till att straffet döms ut som samhällstjänst och att han eller hon kan antas klara av den.

Vid prövningen av de tidigare straffens betydelse ska det faktum att gärningsmannen har begått brottet innan han eller hon fyllde 21 år betraktas som en omständighet som talar för att samhällstjänst ska dömas ut.

### 11 a §

#### *Övervakningsstraff*

En förutsättning för att övervakningsstraff ska kunna dömas ut är också att gärnings-

mannen har samtyckt till att straffet döms ut som övervakningsstraff och att de myndiga personer som bor i samma bostad som gärningsmannen av sin egen bestämda vilja har samtyckt till att övervakningsstraffet verkställs i den bostaden. En ytterligare förutsättning är att gärningsmannen kan åläggas en skyldighet att enligt 41 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder stanna i sin bostad och att delta i verksamhet som anvisas honom eller henne och att gärningsmannen kan antas klara av övervakningsstraffet. Övervakningsstraff får inte dömas ut utan en plan för strafftiden. Bestämmelser om hörande av de minderåriga som bor i bostaden och utredning av de minderårigas åsikt finns i 45 § 2 mom. i lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

### 7 kap.

#### **Om gemensamt straff**

### 8 §

#### *Beaktande av ett tidigare utdömt ungdomsstraff*

Om den som har dömts till ungdomsstraff ska dömas till ovillkorligt fängelsestraff för ett brott som han eller hon har begått innan ungdomsstraffet dömdes ut eller för ett nytt brott som han eller hon har begått efter att ungdomsstraffet dömdes ut men innan verkställigheten av straffet har upphört, kan ett gemensamt ovillkorligt fängelsestraff dömas ut för detta brott och för det brott som ledde till ungdomsstraffet. Bestämmelser om beaktande av den del av ungdomsstraffet som redan har verkställts finns i 68 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

Denna lag träder i kraft den 20 .

## 3.

**Lag****om ändring av 8 § i lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation**

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation (633/2010) 8 § 2 mom. som  
följer:

## 8 §

*Behandling av påföljdsutredningen i domstol*

manställt påföljdsutredningen eller en person  
som bistår den tjänstemannen tillfälle att bli  
hörd i domstolen vid behandlingen av brott-  
målet mot den unge.

Domstolen ska ge den socialmyndighet  
som är förtrogen med den unge brottsmiss-  
tänktes situation samt den tjänsteman vid  
Brottspåföljdsmyndigheten som har sam-

Denna lag träder i kraft den 20 .

## 4.

**Lag****om ändring av 4 kap. 6 § och 21 kap. 2 § i fängelselagen**

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i fängelselagen (767/2005) 4 kap. 6 § 2 mom. och 21 kap. 2 §, av dem 21 kap. 2 §  
 sådan den lyder i lag 631/2013, som följer:

4 kap.

**Ankomst till ett fängelse och placering i  
fängelset**

6 §

*Plan för strafftiden*

frigivne finns i lagen om verkställighet av  
 samhällspåföljder (/).

21 kap.

**Frigivning**

2 §

*Beslutanderätt*

Planen för strafftiden omfattar placeringen  
 av fången, verksamheten under strafftiden,  
 den övervakade friheten på prov och den  
 villkorliga frigivningen samt en permissions-  
 plan. I god tid innan fången sannolikt frigives  
 ska planen kompletteras med en frigivnings-  
 plan och en övervakningsplan. När frigiv-  
 ningsplanen utarbetas skall i behövlig ut-  
 sträckning fångens förutsättningar att klara  
 sig i frihet och behovet av tjänster utredas.  
 Bestämmelser om planen för strafftiden med  
 avseende på övervakningen av den villkorligt

Fängelsedirektören beslutar om villkorlig  
 frigivning enligt 2 c kap. 5 § i strafflagen, om  
 uppskov med villkorlig frigivning enligt 9 §  
 1 mom. i det kapitlet och om ställande under  
 övervakning enligt 70 § i lagen om verkstäl-  
 lighet av samhällspåföljder.

Brottspåföljdsmyndigheten svarar för utar-  
 betandet av den övervakningsplan som avses  
 i 71 § i lagen om verkställighet av samhälls-  
 påföljder.

Denna lag träder i kraft den 20 .

## 5.

**Lag****om ändring av lagen om övervakad frihet på prov**

I enlighet med riksdagens beslut

*ändras* i lagen om övervakad frihet på prov (629/2013) 2 § 2 mom., 4 § 3 mom., 5 § 2 och 3 mom., 6 §, 7 § 1 mom., 8 §, 12 § 1 mom., 13–15 §, rubriken för 16 § samt 16 § 1 mom., 17, 21 och 32 §, 36 § 2 mom. och 40 § 1 mom. 2 punkten, av dem 7 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1163/2013, som följer:

## 2 §

*Syftet med och innebörden av övervakad frihet på prov*

Övervakad frihet på prov innebär en i planen för strafftiden angiven skyldighet för den som har placerats i frihet på prov att stanna i sin bostad, delta i verksamhet som anvisas honom eller henne och iaktta andra skyldigheter som föreskrivs i denna lag. Övervakad frihet på prov kan också verkställas på ett annat lämpligt ställe där den som placerats i frihet på prov tas in för vård eller rehabilitering eller av någon annan motsvarande orsak, varvid det som föreskrivs om bostad i denna lag ska iakttagas i tillämpliga delar.

## 4 §

*Läkemedelsbehandling och psykosocial behandling som villkor för friheten på prov*

Före placeringen i frihet på prov ska Brottsförhållandenmyndigheten för fången klargöra de påföljder som ett upphörande med läkemedelsbehandlingen leder till. Bestämmelser om påföljderna finns i 26 § och i 74 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder (/).

## 5 §

*Verksamhetsskyldighet*

Minst fem timmar arbete eller annan verksamhet per vecka ska ingå på det sätt som bestäms i planen för strafftiden enligt 14 §.

Arbetet eller den övriga verksamheten ska förläggas till en tid som inte infaller mellan klockan 21 och 6, om inget annat bestäms i planen för strafftiden av orsaker som beror på arbetet eller verksamheten.

## 6 §

*Skyldighet att stanna i bostaden*

Den som har placerats i frihet på prov är skyldig att stanna i den bostad som avses i 2 § under den tid som anges i den plan för strafftiden och det veckoschema som avses i 14 §. Den som har placerats i frihet på prov ska stanna i bostaden mellan klockan 21 och 6, om inget annat följer av arbete eller verksamhet som avses i 5 § 3 mom. eller av 21 §.

## 7 §

*Övervakning*

Den som har placerats i frihet på prov och iakttagandet av planen för strafftiden övervakas med hjälp av tekniska anordningar som installeras i den bostad som avses i 2 §, ges till honom eller henne eller fästs vid hans el-

ler hennes handled, vrist eller midja, eller med en kombination av sådana anordningar. De tekniska anordningarna får inte möjliggöra sådan teknisk avlyssning eller optisk observation som avses i 10 kap. 16 § 1 mom. respektive 10 kap. 19 § 1 mom. i tvångsmedslagen (806/2011) inom ett område som omfattas av hemfriden.

## 8 §

### *Ordnande av den centrala övervakningen*

På ordnandet av den centrala övervakningen av övervakad frihet på prov tillämpas 57 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

## 12 §

### *Beredning av övervakad frihet på prov*

Om förutsättningarna för frihet på prov uppfylls, bereds i fängelset och i samarbete med fången verksamhetsskyldigheten enligt planen för strafftiden, utreds behovet av stödåtgärder och övervakning samt uppgörs en plan för strafftiden enligt 14 § för friheten på prov.

## 13 §

### *Beredning av övervakad frihet på prov för långtidsfångar*

Vid beredningen av övervakad frihet på prov för fångar som avtjänar fängelsestraff på livstid eller hela straffet, ska fängelset ge ett utlåtande om huruvida förutsättningarna för frihet på prov uppfylls. Till utlåtandet ska fogas ett förslag till plan för strafftiden för friheten på prov, en bedömning av genomförandet av planen för strafftiden samt andra handlingar som behövs. Förslaget till plan för strafftiden ska innehålla de uppgifter som avses i 14 §. Till handlingarna fogas skriftliga samtycken av fången och den person eller de personer som avses i 3 § 2 mom. Förslaget till plan för strafftiden, de övriga behövliga handlingarna och fängelsets utlåtande sänds

till bedömningscentrumet inom den brottspåföljdsregion som behandlar ärendet.

Bedömningscentrumet ska vid behov stå i kontakt med de myndigheter, inrättningar, sammanslutningar och enskilda personer som berörs av verkställigheten av friheten på prov samt vid behov personligen kalla fången till bedömningscentrumet för en bedömning. Bedömningscentrumet ger sitt utlåtande om huruvida den övervakade friheten på prov i fråga om fången som avtjänar ett fängelsestraff på livstid eller hela straffet upprätthåller och främjar hans eller hennes färdigheter för anpassning i samhället, samt reder ut huruvida de övriga förutsättningarna för övervakad frihet på prov uppfylls. Särskilda bestämmelser gäller för utlåtandet från Brottspåföljdsmyndighetens hälsovårdsenhet.

Bedömningscentrumet ska utan dröjsmål sända sitt förslag till plan för strafftiden, de övriga behövliga handlingarna och sitt utlåtande till Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

## 14 §

### *Plan för strafftiden*

I verkställighetsplanen för friheten på prov ska antecknas det datum då friheten på prov börjar och det datum den slutar. Planen för strafftiden ska innehålla bestämmelser som gäller

1) den bostad där den som placeras i frihet på prov ska vistas,

2) innehållet i verksamhetsskyldigheten, antalet timmar per vecka och behövliga restider,

3) övervakningen av friheten på prov, de tekniska övervakningsanordningar som krävs och övervakarmötena,

4) den tid som den som har placerats i frihet på prov är skyldig att stanna i sin bostad,

5) eventuella begränsningar när det gäller att vistas inom ett visst område eller att träffa en brottspartner eller annan namngiven person,

6) kontakter mellan den som har placerats i frihet på prov och Brottspåföljdsmyndigheten,

7) stödåtgärder som främjar en ändamålsenlig verkställighet av friheten på prov,

8) den tid som reserveras för att den som har placerats i frihet på prov ska kunna sköta sina personliga ärenden,

9) andra motsvarande villkor som är nödvändiga för verkställigheten av övervakad frihet på prov.

Planen för strafftiden ska innehålla uppgifter om hur den som placerats i frihet på prov försörjer sig ekonomisk under friheten på prov.

Om sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § har ställts som villkor för övervakad frihet på prov, ska planen för strafftiden dessutom innehålla nödvändiga bestämmelser om behandlingen och stödet och om övervakningen av att villkoren iaktas.

Till planen för strafftiden ska fogas de skriftliga samtycken enligt 3 § genom vilka de i bostaden boende personer som uppnått myndighetsåldern samtycker till att friheten på prov verkställs och övervakningsbesök i anslutning till verkställigheten görs i bostaden.

Brottspåföljdsmyndigheten sammanställer ett separat veckoschema för genomförandet av den övervakade friheten på prov.

#### 15 §

##### *Fastställande av planen för strafftiden*

Fängelsedirektören eller i det fall som avses i 13 § Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet fastställer planen för strafftiden, och till den fogas fängens skriftliga samtycke enligt 10 §. Planen för strafftiden ska ges till fången i skriftlig form.

#### 16 §

##### *Ändring av planen för strafftiden*

Planen för strafftiden kan ändras om förhållandena förändras eller det finns någon annan jämförbar grundad anledning.

#### 17 §

##### *Allmänna skyldigheter för den som har placerats i frihet på prov*

Den som har placerats i frihet på prov är skyldig att

1) delta i den verksamhet som avses i 5 § och stanna i den bostad som avses i 2 § på det sätt som bestäms i planen för strafftiden,

2) iaktta planen för strafftiden och veckoschemat,

3) hålla kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten på det sätt som bestäms i planen för strafftiden samt anmäla sig hos en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten eller en polisinspektion på det sätt som Brottspåföljdsmyndigheten bestämmer,

4) till Brottspåföljdsmyndigheten lämna de uppgifter om läkemedel som han eller hon använder vilka är nödvändiga med avseende på verkställigheten av friheten på prov,

5) hantera de övervakningsanordningar som avses i 7 § 1 mom. med omsorg och följa anvisningarna om hur de ska användas,

6) ge en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som utför ett övervakningsupdrag och en biträdande övervakare i dennes sällskap tillträde till sin bostad.

Om sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § har ställts som villkor för den övervakade friheten på prov, är den som har placerats i övervakad frihet på prov dessutom skyldig att följa de bestämmelser som gäller detta och som fastställts i planen för strafftiden.

## 21 §

*Tillstånd att tillfälligt låta bli att följa planen för strafftiden*

Den som har placerats i frihet på prov kan i ett enskilt fall få tillstånd att låta bli att följa en bestämmelse i den plan för strafftiden som avses i 14 §, om det behövs av en orsak som hänför sig till hans eller hennes familj, hälsovård, försörjning eller skötsel av arbets-, utbildnings-, social- eller bostadsärenden eller någon annan godtagbar orsak. Den som har placerats i frihet på prov är skyldig att hos Brottspåföljdsmyndigheten i god tid på förhand ansöka om tillstånd att låta bli att följa planen.

Den som har placerats i frihet på prov får utan föregående tillstånd låta bli att följa en bestämmelse i planen för strafftiden, om det i ett enskilt fall är nödvändigt på grund av att han eller hon insjuknat eller på grund av någon annan oförutsedd och tvingande omständighet som påverkar verkställigheten av den övervakade friheten på prov. I dessa fall är den som har placerats i frihet på prov skyldig att utan dröjsmål anmäla detta till Brottspåföljdsmyndigheten. Bestämmelser om det beslut som ska fattas med anledning av anmälan finns i 32 §.

## 32 §

*Beslutanderätt*

Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet fattar beslut om placering i övervakad frihet på prov av en fånge som avtjänar fängelse på livstid eller en fånge som avtjänar hela straffet. Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet fattar beslut om tillstånd enligt 21 § 1 mom. att tillfälligt låta bli att följa planen för strafftiden, om tillståndet förutsätter att personen i fråga avlägsnar sig från Finlands territorium.

Fängelsedirektören fattar beslut om placering i övervakad frihet på prov av andra fångar än de som avses i 1 mom. Fängelsedirektören fattar också beslut om de verkningar som ett i 22 § 3 mom. avsett nytt straff som ska verkställas har på fortsatt verkställighet av frihet på prov, om återkallelse av överva-

kad frihet på prov för viss tid eller helt och hållet och om återförpassning till fängelse enligt 26 §.

En läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten fattar beslut om påbörjande, övervakning och upphörande av sådan läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd som avses i 4 §. I brådskande fall kan också en läkare vid ett sjukhus eller en enhet inom den specialiserade sjukvården som avses i 20 § avbryta läkemedelsbehandlingen tillfälligt. En läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten ska omedelbart informeras om att läkemedelsbehandlingen avbrutits tillfälligt. Denna läkare fattar det slutliga beslutet om läkemedelsbehandlingen.

Fängelsedirektören, direktören för byrån för samhällspåföljder, den biträdande direktören enligt arbetsordningen eller brottspåföljdschefen fattar beslut om ändring av planen för strafftiden enligt 16 §, tagande av blodprov enligt 19 §, tillstånd enligt 21 § 1 mom. att tillfälligt låta bli att iakttä planen för strafftiden, följderna av återkallelse av samtycke enligt 23 §, givande av varning enligt 26 § och ersättning av resekostnader enligt 33 §.

Verkställighetschefen eller någon annan tjänsteman som bestäms i arbetsordningen fattar beslut om beräkningen av strafftiden och om inräkningen i strafftiden enligt 28 §.

En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten fattar beslut om annan kontroll av drogfrihet enligt 19 § än tagande av blodprov, tillstånd enligt 21 § 2 mom. att tillfälligt låta bli att följa planen för strafftiden, säkerhetskontroll enligt 24 § och frångående av föremål och ämnen som påträffats vid säkerhetskontroll enligt 24 §, en muntlig anmärkning enligt 26 § 3 mom. samt förpassning till fängelse enligt 22 § 2 mom. och 27 § 3 mom.

## 36 §

*Upphörande av frihet på prov*

När den övervakade friheten på prov upphör vid den tidpunkt som anges närmare i planen för strafftiden, ska den som har placerats i frihet på prov infinna sig vid en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten för att lämna

tillbaka de tekniska övervakningsanordningar som har använts under friheten på prov och för andra åtgärder i anslutning till frigivningen. Övervakad frihet på prov kan också avslutas genom att en tjänsteman vid Brottsåtgärdsmyndigheten tar ur bruk och omhändertar de tekniska anordningar som har använts vid verkställigheten av den övervakade friheten på prov samt överlämnar handlingarna i anslutning till den villkorliga frigivningen i den bostad som har använts under verkställigheten av friheten på prov.

40 §

*Ändringssökande*

Omprövning får begäras hos regiondirektören vid Brottsåtgärdsmyndigheten i fråga om beslut som gäller

2) tillstånd enligt 21 § att tillfälligt låta bli att följa en bestämmelse i planen för strafftiden,

Denna lag träder i kraft den 20 .

## 6.

**Lag****om ändring av 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut

*ändras* i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) 24 § 1 mom. 27 punkten, sådan den lyder i lag 333/2011, som följer:

## 24 §

*Sekretessbelagda myndighetshandlingar*

Om inte något annat föreskrivs särskilt, är följande myndighetshandlingar sekretessbelagda:

27) handlingar som innehåller uppgifter om rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en åtalad, påföljdsutredning av en ung brotts-

misstänkt, plan för strafftiden för ungdomsstraff, påföljdsutredning i samband med samhällstjänst som utförs i stället för fängelsestraff, utredning av förutsättningarna för övervakningsstraff, plan för strafftiden, frigivningsplan, övervakningsplan samt utlåtande som lämnats för förfarandet vid frigivning av långtidsfångar,

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

## Lag

### om ändring av 9 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i hovrättslagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) 9 § 1 mom. 4 punkten som följer:

#### 9 §

##### *Sekretessbelagda rättegångshandlingar*

En rättegångshandling är sekretessbelagd till den del den innehåller

för ungdomsstraff, påföljdsutredning i samband med samhällstjänst eller övervakningsstraff som utförs i stället för fängelsestraff, utlåtande som lämnats för förfarandet vid frigivning av långtidsfångar eller uppgifter som finns i straffregistret,

4) uppgifter om rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en åtalad, påföljdsutredning av en ung brottsmisstänkt, plan för strafftiden

Denna lag träder i kraft den 20 .

## 8.

**Lag****om ändring av 9 § i hovrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i hovrättslagen (56/1994) 9 § 1 mom. 3 punkten, sådan den lyder i lag 383/2003, som följer:

## 9 §

*Hovrättens sammansättning i vissa mål och ärenden*

Hovrätten är domför också i en sammansättning med tre ledamöter, till vilken hör två ledamöter och föredraganden i målet eller ärendet, som skall uppfylla behörighetsvillkoren i 4 mom.,

3) oberoende av de begränsningar som nämns i 1 och 2 punkten, i ärenden som gäll-

er skuldsanering för privatpersoner, förordnande av skiftesman och boutredningsman, förvandling av samhällstjänst eller övervakningsstraff till fängelse och häktads klagan, samt i ärenden i vilka ändringsyrkandet enbart gäller ränta, rättegångskostnader, betalning av ersättningar av statens medel eller körförbud.

-----  
Denna lag träder i kraft den 20 .

9.

**Lag****om ändring av 2 kap. 24 § i utsökningsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut

*ändras* i utsökningsbalken (705/2007) 2 kap. 24 § 1 mom. som följer:

2 kap.  
**Utsökningsgrunder**

24 §

*Tidsfrist*

ningsskyldighet, är verkställbar i 15 års tid (*utsökningsgrundens tidsfrist*). Tidsfristen är 20 år, om den i utsökningsgrunden nämnda borgenären är en fysisk person eller om en ersättningsfordran grundar sig på ett brott för vilket gäldenären har dömts till fängelse, övervakningsstraff eller samhällstjänst.

En utsökningsgrund enligt denna lag, i vilken en fysisk person har förelagts en betal-

\_\_\_\_\_

Denna lag träder i kraft den 20 .

**10.****Lag****om ändring av 19 a § i medborgarskapslagen**

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i medborgarskapslagen (359/2003) 19 a § 2 mom. 2 punkten, sådan den lyder i lag 579/2011, som följer:

19 a §

*Bestämmande av väntetiden*

\_\_\_\_\_  
Den väntetid som avses i 1 mom. är  
\_\_\_\_\_

2) i fråga om villkorliga fängelsestraff, övervakningsstraff, samhällstjänst, ungdomsstraff och brott för vilka domstolen meddelat domseftergift, minst två och högst fyra år från den dag då brottet begicks,  
\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Denna lag träder i kraft den 20 .

\_\_\_\_\_

Helsingfors den 30 oktober 2014

**Statsminister****ALEXANDER STUBB**

Justitieminister *Anna-Maja Henriksson*

*Bilagor  
Parallelltext*

## 2.

### Lag

#### lag om ändring av 2 c, 6 och 7 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut  
ändras i strafflagen (39/1889) 2 c kap. 13 § 3 mom., 6 kap. 9 § 2 mom., 10 § 1 och 2 mom.,  
10 a och 11 § samt 11 a § 2 mom. och 7 kap. 8 §,  
sådana de lyder 2 c kap. 13 § 3 mom. i lag 780/2005, 6 kap. 9 § 2 mom., 10 § 1 och 2 mom.  
samt 11 § i lag 515/2003, 6 kap. 10 a § och 7 kap. 8 § i lag 1195/2004 samt 6 kap. 11 a § 2  
mom. i lag 329/2011, samt  
fogas till 6 kap. 11 §, sådan den lyder i lag 515/2003, ett nytt 3 mom.,  
som följer:

#### *Gällande lag*

#### *Föreslagen lydelse*

2 c kap.

2 c kap.

#### **Om fängelse**

#### **Om fängelse**

13 §

13 §

*Prövotid till villkorlig frihet*

*Prövotid till villkorlig frihet*

Bestämmelser om verkställigheten av övervakning av villkorlig frihet finns i lagen om övervakning av villkorlig frihet (782/2005).

Bestämmelser om verkställigheten av övervakning av villkorlig frihet finns i *lagen om verkställighet av samhällspåföljder (/)*.

6 kap.

6 kap.

#### **Om bestämmande av straff**

#### **Om bestämmande av straff**

9 §

9 §

*Valet mellan villkorligt och ovillkorligt fängelse*

*Valet mellan villkorligt och ovillkorligt fängelse*

För ett brott som någon har begått innan han eller hon fyllde 18 år får dock inte dömas till ovillkorligt fängelsestraff, om det inte finns vägande skäl.

För ett brott som någon har begått innan han eller hon fyllde 18 år får dock inte dömas till ovillkorligt fängelsestraff, om det inte finns vägande skäl. *Vid prövningen av huruvida det finns vägande skäl ska hänsyn tas*

*till gärningsmannens placering i en barnskyddsanstalt som avses i 57 § i barnskyddslagen (417/2007).*

10 §

*Tilläggsåtgärder i samband med villkorligt fängelse*

Om enbart villkorligt fängelse inte kan anses vara ett tillräckligt straff för brottet, kan dessutom dömas ut böter eller, om det villkorliga fängelsestraffet överstiger ett år, samhällstjänst i minst 20 och högst 90 timmar.

Den som inte hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet kan dömas till villkorligt fängelse förenat med övervakning under ett år och tre månader, om detta ska anses motiverat för att främja gärningsmannens anpassning i samhället och för att förhindra återfall i brott. Bestämmelser om verkställighet av övervakningen finns i lagen om övervakning av villkorligt fängelse (634/2010).

10 §

*Tilläggsåtgärder i samband med villkorligt fängelse*

Om enbart villkorligt fängelse inte kan anses vara ett tillräckligt straff för brottet, kan dessutom *böter dömas ut* eller, om det villkorliga fängelsestraffet är *åtta månader eller längre än detta*, kan samhällstjänst i minst 14 och högst 90 timmar *dömas ut*.

Den som inte hade fyllt 21 år när han eller hon begick brottet kan dömas till villkorligt fängelse förenat med övervakning under ett år och tre månader, om detta ska anses motiverat för att främja gärningsmannens anpassning i samhället *eller* för att förhindra återfall i brott. Bestämmelser om verkställighet av övervakningen finns i *lagen om verkställighet av samhällsåtgärder*.

10 a §

*Ungdomsstraff*

Den som har begått ett brott innan han eller hon har fyllt 18 år kan dömas till ungdomsstraff, om

1) böter är ett otillräckligt straff med hänsyn till hur allvarligt brottet är, gärningsmannens skuld sådan den framgår av brottet och gärningsmannens tidigare brott och vägande skäl inte kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut, och

2) dömande till ungdomsstraff skall anses motiverat för att främja gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället och för att förhindra återfall i brott.

Om flera brott behandlas samtidigt i domstolen, kan under de förutsättningar som anges i 1 mom. ungdomsstraff dömas ut för brotten även om gärningsmannen har begått endast en del av dem innan han eller hon fyllde 18 år.

10 a §

*Ungdomsstraff*

Den som har begått ett brott innan han eller hon har fyllt 18 år ska dömas till ungdomsstraff, om

1) böter är ett otillräckligt straff med hänsyn till hur allvarligt brottet är, gärningsmannens skuld sådan den framgår av brottet och gärningsmannens tidigare brott och vägande skäl inte kräver att ett ovillkorligt fängelsestraff döms ut, och

2) *villkorligt fängelse förenat med övervakning inte anses tillräckligt* för att främja gärningsmannens möjligheter att anpassa sig i samhället *eller* för att förhindra återfall i brott.

Om flera brott behandlas samtidigt i domstolen, kan under de förutsättningar som anges i 1 mom. ungdomsstraff dömas ut för brotten även om gärningsmannen har begått endast en del av dem innan han eller hon fyllde 18 år.

Bestämmelser om ungdomsstraffets längd och vad straffet innefattar finns i 2 § i lagen om ungdomsstraff (1196/2004).

Bestämmelser om ungdomsstraffets längd och vad straffet innefattar finns i 64 i lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

## 11 §

## 11 §

*Samhällstjänst**Samhällstjänst*

En gärningsman döms till samhällstjänst i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff på viss tid, högst åtta månader, om inte ovillkorliga fängelsestraff, tidigare samhällstjänststraff eller andra vägande skäl skall anses utgöra hinder för att ett samhällstjänststraff döms ut.

En gärningsman döms till samhällstjänst i stället för ett ovillkorligt fängelsestraff på viss tid, högst åtta månader, om inte ovillkorliga fängelsestraff, *övervakningsstraff*, tidigare samhällstjänststraff, *fortsatt brottslig verksamhet* eller andra vägande skäl ska anses utgöra hinder för att ett samhällstjänststraff döms ut.

För att gärningsmannen skall kunna dömas till samhällstjänst krävs att han eller hon har samtyckt till att straffet döms ut som samhällstjänst och att han eller hon kan antas klara av den.

För att gärningsmannen ska kunna dömas till samhällstjänst krävs det att han eller hon har samtyckt till att straffet döms ut som samhällstjänst och att han eller hon kan antas klara av den.

*Vid prövningen av de tidigare straffens betydelse ska det faktum att gärningsmannen har begått brottet innan han eller hon fyllde 21 år betraktas som en omständighet som talar för att samhällstjänst ska dömas ut.*

## 11 a §

## 11 a §

*Övervakningsstraff**Övervakningsstraff*

Ett villkor för övervakningsstraff är också att gärningsmannen har samtyckt till att straffet döms ut som övervakningsstraff och att de myndiga personer som bor i samma bostad som gärningsmannen av sin egen bestämda vilja har samtyckt till att övervakningsstraffet verkställs i denna bostad. Ett ytterligare villkor är att gärningsmannen kan åläggas i 2 § i lagen om övervakningsstraff (330/2011) avsedd skyldighet att stanna i sin bostad och att delta i verksamhet som anvisas honom eller henne och att gärningsmannen kan antas klara av övervakningsstraffet. Övervakningsstraff får inte dömas ut utan en verkställighetsplan. I 8 § 3 mom. i lagen om övervakningsstraff föreskrivs att de minderåriga som bor i bostaden ska tillfrågas om sin åsikt och höras.

*En förutsättning för att övervakningsstraff ska kunna dömas ut är också att gärningsmannen har samtyckt till att straffet döms ut som övervakningsstraff och att de myndiga personer som bor i samma bostad som gärningsmannen av sin egen bestämda vilja har samtyckt till att övervakningsstraffet verkställs i den bostaden. En ytterligare förutsättning är att gärningsmannen kan åläggas i 41 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder avsedd skyldighet att stanna i sin bostad och att delta i verksamhet som anvisas honom eller henne och att gärningsmannen kan antas klara av övervakningsstraffet. Övervakningsstraff får inte dömas ut utan en plan för strafftiden. Bestämmelser om hörande av de minderåriga som bor i bostaden och utredning av de minderårigas åsikt finns i 45 § 2 mom. i lagen om verkställighet av sam-*

*hållspåföljder.*

7 kap.

**Om gemensamt straff**

8 §

*Beaktande av ett tidigare utdömt ungdoms-  
straff*

Om den som har dömts till ungdomsstraff skall dömas till ovillkorligt fängelsestraff för ett brott som han eller hon har begått innan ungdomsstraffet dömdes ut eller för ett nytt brott som han eller hon har begått efter att ungdomsstraffet dömdes ut men innan verkställigheten av straffet har upphört, kan ett gemensamt ovillkorligt fängelsestraff dömas ut för detta brott och för det brott som ledde till ungdomsstraffet. Den del av ungdomsstraffet som redan har verkställts skall beaktas så som föreskrivs i 19 § lagen om ungdomsstraff.

7 kap.

**Om gemensamt straff**

8 §

*Beaktande av ett tidigare utdömt ungdoms-  
straff*

Om den som har dömts till ungdomsstraff ska dömas till ovillkorligt fängelsestraff för ett brott som han eller hon har begått innan ungdomsstraffet dömdes ut eller för ett nytt brott som han eller hon har begått efter att ungdomsstraffet dömdes ut men innan verkställigheten av straffet har upphört, kan ett gemensamt ovillkorligt fängelsestraff dömas ut för detta brott och för det brott som ledde till ungdomsstraffet. *Bestämmelser om beaktande av den del av ungdomsstraffet som redan har verkställts finns i 68 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

## 3.

**Lag****om ändring av 8 § i lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation**

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i lagen om utredning av unga brottsmisstänkta situation (633/2010) 8 § 2 mom. som följer:

*Gällande lag*

## 8 §

*Behandling av påföljdsutredningen i domstol*

Domstolen ska ge den tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som har sammanställt påföljdsutredningen eller en person som bistår tjänstemannen tillfälle att bli hörd i domstolen vid behandlingen av brottmålet mot den unge.

*Föreslagen lydelse*

## 8 §

*Behandling av påföljdsutredningen i domstol*

Domstolen ska ge *den socialmyndighet som är förtrogen med den unge brottsmisstänkta situation samt* den tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som har sammanställt påföljdsutredningen eller en person som bistår *den* tjänstemannen tillfälle att bli hörd i domstolen vid behandlingen av brottmålet mot den unge.

Denna lag träder i kraft den 20 .

## 4.

**Lag****om ändring av 4 kap. 6 § och 21 kap. 2 § i fängelselagen**

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i fängelselagen (767/2005) 4 kap. 6 § 2 mom. och 21 kap. 2 §, av dem 21 kap. 2 §  
 sådan den lyder i lag 631/2013, som följer:

*Gällande lag**Föreslagen lydelse*

4 kap.

4 kap.

**Ankomst till ett fängelse och placering i  
fängelset****Ankomst till ett fängelse och placering i  
fängelset**

6 §

6 §

*Plan för strafftiden**Plan för strafftiden*

Planen för strafftiden omfattar placeringen av fången, verksamheten under strafftiden, den övervakade friheten på prov och den villkorliga frigivningen samt en permissionsplan. I god tid innan fången sannolikt frigges skall planen kompletteras med en frigivningsplan och en övervakningsplan. När frigivningsplanen utarbetas skall i behövlig utsträckning fångens förutsättningar att klara sig i frihet och behovet av tjänster utredas. Bestämmelserna i lagen om övervakning av villkorlig frihet (782/2005) skall tillämpas på övervakningsplanen.

Planen för strafftiden omfattar placeringen av fången, verksamheten under strafftiden, den övervakade friheten på prov och den villkorliga frigivningen samt en permissionsplan. I god tid innan fången sannolikt frigges *ska* planen kompletteras med en frigivningsplan och en övervakningsplan. När frigivningsplanen utarbetas skall i behövlig utsträckning fångens förutsättningar att klara sig i frihet och behovet av tjänster utredas. *Bestämmelser om planen för strafftiden med avseende på övervakningen av den villkorligt frigivne finns i lagen om verkställighet av samhällspåföljder (/).*

21 kap.

**Frigivning**

2 §

*Beslutanderätt*

Fängelsedirektören beslutar om villkorlig frigivning enligt 2 c kap. 5 § i strafflagen, om uppskov med villkorlig frigivning enligt 9 § 1 mom. i det kapitlet och om ställande under övervakning enligt 4 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet.

Brottspåföljdsmyndigheten svarar för utarbetandet av den övervakningsplan som avses i 5 § i lagen om övervakning av villkorlig frihet.

21 kap.

**Frigivning**

2 §

*Beslutanderätt*

Fängelsedirektören beslutar om villkorlig frigivning enligt 2 c kap. 5 § i strafflagen, om uppskov med villkorlig frigivning enligt 9 § 1 mom. i det kapitlet och om ställande under övervakning enligt 70 § i *lagen om verkställighet av samhällspåföljder*.

Brottspåföljdsmyndigheten svarar för utarbetandet av den övervakningsplan som avses i 71 § i *lagen om verkställighet av samhällspåföljder*.

\_\_\_\_\_

Denna lag träder i kraft den 20 .

\_\_\_\_\_

## 5.

**Lag****om ändring av lagen om övervakad frihet på prov**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om övervakad frihet på prov (629/2013) 2 § 2 mom., 4 § 3 mom., 5 § 2 och 3 mom., 6 §, 7 § 1 mom., 8 §, 12 § 1 mom., 13–15 §, rubriken för 16 § samt 16 § 1 mom., 17, 21 och 32 §, 36 § 2 mom. och 40 § 1 mom. 2 punkten, av dem 7 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1163/2013, som följer:

*Gällande lag*

## 2 §

*Syftet med och innebörden av övervakad frihet på prov*

Övervakad frihet på prov innebär en i verkställighetsplanen angiven skyldighet för den som har placerats i frihet på prov att stanna i sin bostad, delta i verksamhet som anvisas honom eller henne och iaktta andra skyldigheter som föreskrivs i denna lag. Övervakad frihet på prov kan också verkställas på ett annat lämpligt ställe där den som placerats i frihet på prov tas in för vård eller rehabilitering eller av någon annan motsvarande orsak, varvid det som föreskrivs om bostad i denna lag ska iaktas i tillämpliga delar.

## 4 §

*Läkemedelsbehandling och psykosocial behandling som villkor för friheten på prov*

Före placeringen i frihet på prov ska Brottsförvaltningsmyndigheten för fången klargöra de påföljder som ett upphörande med läkemedelsbehandlingen leder till. Bestämmelser om påföljderna finns i 26 § och i 10 a § i lagen om övervakning av villkorlig frihet (782/2005).

*Föreslagen lydelse*

## 2 §

*Syftet med och innebörden av övervakad frihet på prov*

Övervakad frihet på prov innebär en i *planen för strafftiden* angiven skyldighet för den som har placerats i frihet på prov att stanna i sin bostad, delta i verksamhet som anvisas honom eller henne och iaktta andra skyldigheter som föreskrivs i denna lag. Övervakad frihet på prov kan också verkställas på ett annat lämpligt ställe där den som placerats i frihet på prov tas in för vård eller rehabilitering eller av någon annan motsvarande orsak, varvid det som föreskrivs om bostad i denna lag ska iaktas i tillämpliga delar.

## 4 §

*Läkemedelsbehandling och psykosocial behandling som villkor för friheten på prov*

Före placeringen i frihet på prov ska Brottsförvaltningsmyndigheten för fången klargöra de påföljder som ett upphörande med läkemedelsbehandlingen leder till. Bestämmelser om påföljderna finns i 26 § och i 74 § i *lagen om verkställighet av samhällspåföljder* (/).

## 5 §

*Verksamhetsskyldighet*

Minst fem timmar arbete eller annan verksamhet per vecka ska ingå på det sätt som bestäms i verkställighetsplanen enligt 14 §.

Arbetet eller den övriga verksamheten ska förläggas till en tid som inte infaller mellan klockan 21 och 6, om inget annat bestäms i verkställighetsplanen av orsaker som beror på arbetet eller verksamheten.

## 6 §

*Skyldighet att stanna i bostaden*

Den som har placerats i frihet på prov är skyldig att stanna i den bostad som avses i 2 § under den tid som anges i den verkställighetsplan och det veckoschema som avses i 14 §. Den som har placerats i frihet på prov ska stanna i bostaden mellan klockan 21 och 6, om inget annat följer av arbete eller verksamhet som avses i 5 § 3 mom. eller av 21 §.

## 7 §

*Övervakning*

Den som har placerats i frihet på prov och iakttagandet av verkställighetsplanen övervakas med hjälp av tekniska anordningar som installeras i den bostad som avses i 2 §, ges till honom eller henne eller fästs vid hans eller hennes handled, vrist eller midja, eller med en kombination av sådana anordningar. De tekniska anordningarna får inte möjliggöra sådan teknisk avlyssning eller optisk observation som avses i 10 kap. 16 § 1 mom. respektive 10 kap. 19 § 1 mom. i tvångsmedslagen (806/2011) inom ett område som omfattas av hemfriden.

## 5 §

*Verksamhetsskyldighet*

Minst fem timmar arbete eller annan verksamhet per vecka ska ingå på det sätt som bestäms i *planen för strafftiden* enligt 14 §.

Arbetet eller den övriga verksamheten ska förläggas till en tid som inte infaller mellan klockan 21 och 6, om inget annat bestäms i *planen för strafftiden* av orsaker som beror på arbetet eller verksamheten.

## 6 §

*Skyldighet att stanna i bostaden*

Den som har placerats i frihet på prov är skyldig att stanna i den bostad som avses i 2 § under den tid som anges i *den plan för strafftiden* och det veckoschema som avses i 14 §. Den som har placerats i frihet på prov ska stanna i bostaden mellan klockan 21 och 6, om inget annat följer av arbete eller verksamhet som avses i 5 § 3 mom. eller av 21 §.

## 7 §

*Övervakning*

Den som har placerats i frihet på prov och iakttagandet av *planen för strafftiden* övervakas med hjälp av tekniska anordningar som installeras i den bostad som avses i 2 §, ges till honom eller henne eller fästs vid hans eller hennes handled, vrist eller midja, eller med en kombination av sådana anordningar. De tekniska anordningarna får inte möjliggöra sådan teknisk avlyssning eller optisk observation som avses i 10 kap. 16 § 1 mom. respektive 10 kap. 19 § 1 mom. i tvångsmedslagen (806/2011) inom ett område som omfattas av hemfriden.

8 §

*Ordnande av den centrala övervakningen*

På ordnandet av den centrala övervakningen av övervakad frihet på prov tillämpas 33 § i lagen om övervakningsstraff (330/2011).

12 §

*Beredning av övervakad frihet på prov*

Om förutsättningarna för frihet på prov uppfylls, bereds i fängelset och i samarbete med fången verksamhetsskyldigheten enligt planen för strafftiden, utreds behovet av stödåtgärder och övervakning samt uppgörs en verkställighetsplan enligt 14 § för friheten på prov.

-----

13 §

*Beredning av övervakad frihet på prov för långtidsfångar*

Vid beredningen av övervakad frihet på prov för fångar som avtjänar fängelsestraff på livstid eller hela straffet, ska fängelset ge ett utlåtande om huruvida förutsättningarna för frihet på prov uppfylls. Till utlåtandet ska fogas ett förslag till verkställighetsplan för friheten på prov, en bedömning av genomförandet av planen för strafftiden samt andra handlingar som behövs. Förslaget till verkställighetsplan ska innehålla de uppgifter som avses i 14 §. Till handlingarna fogas skriftliga samtycken av fången och den person eller de personer som avses i 3 § 2 mom. Förslaget till verkställighetsplan, de övriga behövliga handlingarna och fängelsets utlåtande sänds till bedömningscentrumet inom den brottsåföljdsregion som behandlar ärendet.

Bedömningscentrumet ska vid behov stå i kontakt med de myndigheter, inrättningar, sammanslutningar och enskilda personer som berörs av verkställigheten av friheten på prov samt vid behov personligen kalla fången till

8 §

*Ordnande av den centrala övervakningen*

På ordnandet av den centrala övervakningen av övervakad frihet på prov tillämpas 57 § i lagen om verkställighet av samhällspåföljder.

12 §

*Beredning av övervakad frihet på prov*

Om förutsättningarna för frihet på prov uppfylls, bereds i fängelset och i samarbete med fången verksamhetsskyldigheten enligt planen för strafftiden, utreds behovet av stödåtgärder och övervakning samt uppgörs en plan för strafftiden enligt 14 § för friheten på prov.

-----

13 §

*Beredning av övervakad frihet på prov för långtidsfångar*

Vid beredningen av övervakad frihet på prov för fångar som avtjänar fängelsestraff på livstid eller hela straffet, ska fängelset ge ett utlåtande om huruvida förutsättningarna för frihet på prov uppfylls. Till utlåtandet ska fogas ett förslag till *plan för strafftiden* för friheten på prov, en bedömning av genomförandet av planen för strafftiden samt andra handlingar som behövs. Förslaget till *plan för strafftiden* ska innehålla de uppgifter som avses i 14 §. Till handlingarna fogas skriftliga samtycken av fången och den person eller de personer som avses i 3 § 2 mom. Förslaget till *plan för strafftiden*, de övriga behövliga handlingarna och fängelsets utlåtande sänds till bedömningscentrumet inom den brottsåföljdsregion som behandlar ärendet.

Bedömningscentrumet ska vid behov stå i kontakt med de myndigheter, inrättningar, sammanslutningar och enskilda personer som berörs av verkställigheten av friheten på prov samt vid behov personligen kalla fången till

bedömningscentrumet för en bedömning. Bedömningscentrumet ger sitt utlåtande om huruvida den övervakade friheten på prov i fråga om fången som avtjänar ett fängelsestraff på livstid eller hela straffet upprätthåller och främjar hans eller hennes färdigheter för anpassning i samhället, samt reder ut huruvida de övriga förutsättningarna för övervakad frihet på prov uppfylls. Särskilda bestämmelser gäller för utlåtandet från Brottspåföljdsmyndighetens hälsovårdsenhet.

Bedömningscentrumet ska utan dröjsmål sända sitt förslag till verkställighetsplan, de övriga behövliga handlingarna och sitt utlåtande till Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

bedömningscentrumet för en bedömning. Bedömningscentrumet ger sitt utlåtande om huruvida den övervakade friheten på prov i fråga om fången som avtjänar ett fängelsestraff på livstid eller hela straffet upprätthåller och främjar hans eller hennes färdigheter för anpassning i samhället, samt reder ut huruvida de övriga förutsättningarna för övervakad frihet på prov uppfylls. Särskilda bestämmelser gäller för utlåtandet från Brottspåföljdsmyndighetens hälsovårdsenhet.

Bedömningscentrumet ska utan dröjsmål sända sitt förslag till *plan för strafftiden*, de övriga behövliga handlingarna och sitt utlåtande till Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet.

## 14 §

*Verkställighetsplan*

I verkställighetsplanen för friheten på prov ska antecknas det datum då friheten på prov börjar och det datum den slutar. Verkställighetsplanen ska innehålla bestämmelser som gäller

1) den bostad där den som placeras i frihet på prov ska vistas,

2) innehållet i verksamhetsskyldigheten, antalet timmar per vecka och behövliga restider,

3) övervakningen av friheten på prov, de tekniska övervakningsanordningar som krävs och övervakarmötena,

4) den tid som den som har placerats i frihet på prov är skyldig att stanna i sin bostad,

5) eventuella begränsningar när det gäller att vistas inom ett visst område eller att träffa en brottspartner eller annan namngiven person,

6) kontakter mellan den som har placerats i frihet på prov och Brottspåföljdsmyndigheten,

7) stödåtgärder som främjar en ändamålsenlig verkställighet av friheten på prov,

8) den tid som reserveras för att den som har placerats i frihet på prov ska kunna sköta sina personliga ärenden,

9) andra motsvarande villkor som är nödvändiga för verkställigheten av övervakad frihet på prov.

## 14 §

*Plan för strafftiden*

I verkställighetsplanen för friheten på prov ska antecknas det datum då friheten på prov börjar och det datum den slutar. *Planen för strafftiden* ska innehålla bestämmelser som gäller

1) den bostad där den som placeras i frihet på prov ska vistas,

2) innehållet i verksamhetsskyldigheten, antalet timmar per vecka och behövliga restider,

3) övervakningen av friheten på prov, de tekniska övervakningsanordningar som krävs och övervakarmötena,

4) den tid som den som har placerats i frihet på prov är skyldig att stanna i sin bostad,

5) eventuella begränsningar när det gäller att vistas inom ett visst område eller att träffa en brottspartner eller annan namngiven person,

6) kontakter mellan den som har placerats i frihet på prov och Brottspåföljdsmyndigheten,

7) stödåtgärder som främjar en ändamålsenlig verkställighet av friheten på prov,

8) den tid som reserveras för att den som har placerats i frihet på prov ska kunna sköta sina personliga ärenden,

9) andra motsvarande villkor som är nödvändiga för verkställigheten av övervakad frihet på prov.

Verkställighetsplanen ska innehålla uppgifter om hur den som placerats i frihet på prov försörjer sig ekonomisk under friheten på prov.

Om sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § har ställts som villkor för övervakad frihet på prov, ska verkställighetsplanen dessutom innehålla nödvändiga bestämmelser om behandlingen och stödet och om övervakningen av att villkoren iakttas.

Till verkställighetsplanen ska fogas de skriftliga samtycken enligt 3 § genom vilka de i bostaden boende personer som uppnått myndighetsåldern samtycker till att friheten på prov verkställs och övervakningsbesök i anslutning till verkställigheten görs i bostaden.

Brottspåföljdsmyndigheten sammanställer ett separat veckoschema för genomförandet av den övervakade friheten på prov.

## 15 §

*Fastställande av verkställighetsplanen*

Fängelsedirektören eller i det fall som avses i 13 § Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet fastställer verkställighetsplanen, och till den fogas fångens skriftliga samtycke enligt 10 §. Verkställighetsplanen ska ges till fången i skriftlig form.

## 16 §

*Ändring av verkställighetsplanen*

Verkställighetsplanen kan ändras om förhållandena förändras eller det finns någon annan jämförbar grundad anledning.

*Planen för strafftiden* ska innehålla uppgifter om hur den som placerats i frihet på prov försörjer sig ekonomisk under friheten på prov.

Om sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § har ställts som villkor för övervakad frihet på prov, ska *planen för strafftiden* dessutom innehålla nödvändiga bestämmelser om behandlingen och stödet och om övervakningen av att villkoren iakttas.

Till *planen för strafftiden* ska fogas de skriftliga samtycken enligt 3 § genom vilka de i bostaden boende personer som uppnått myndighetsåldern samtycker till att friheten på prov verkställs och övervakningsbesök i anslutning till verkställigheten görs i bostaden.

Brottspåföljdsmyndigheten sammanställer ett separat veckoschema för genomförandet av den övervakade friheten på prov.

## 15 §

*Fastställande av **planen för strafftiden***

Fängelsedirektören eller i det fall som avses i 13 § Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet fastställer *planen för strafftiden*, och till den fogas fångens skriftliga samtycke enligt 10 §. *Planen för strafftiden* ska ges till fången i skriftlig form.

## 16 §

*Ändring av **planen för strafftiden***

*Planen för strafftiden* kan ändras om förhållandena förändras eller det finns någon annan jämförbar grundad anledning.

## 17 §

*Allmänna skyldigheter för den som har placerats i frihet på prov*

Den som har placerats i frihet på prov är skyldig att

1) delta i den verksamhet som avses i 5 § och stanna i den bostad som avses i 2 § på det sätt som bestäms i verkställighetsplanen,

2) iakta verkställighetsplanen och veckoschemat,

3) hålla kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten på det sätt som bestäms i verkställighetsplanen samt anmäla sig hos en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten eller en polisinsrättning på det sätt som Brottspåföljdsmyndigheten bestämmer,

4) till Brottspåföljdsmyndigheten lämna de uppgifter om läkemedel som han eller hon använder vilka är nödvändiga med avseende på verkställigheten av friheten på prov,

5) hantera de övervakningsanordningar som avses i 7 § 1 mom. med omsorg och följa anvisningarna om hur de ska användas,

6) ge en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som utför ett övervakningsuppdrag och en biträdande övervakare i dennes sällskap tillträde till sin bostad.

Om sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § har ställts som villkor för den övervakade friheten på prov, är den som har placerats i övervakad frihet på prov dessutom skyldig att följa de bestämmelser som gäller detta och som fastställts i verkställighetsplanen.

## 21 §

*Tillstånd att tillfälligt låta bli att följa verkställighetsplanen*

Den som har placerats i frihet på prov kan i ett enskilt fall få tillstånd att låta bli att följa en bestämmelse i den verkställighetsplan som avses i 14 §, om det behövs av en orsak som hänför sig till hans eller hennes familj, hälsovård, försörjning eller skötsel av arbets-, utbildnings-, social- eller bostadsärenden eller någon annan godtagbar orsak. Den som har

## 17 §

*Allmänna skyldigheter för den som har placerats i frihet på prov*

Den som har placerats i frihet på prov är skyldig att

1) delta i den verksamhet som avses i 5 § och stanna i den bostad som avses i 2 § på det sätt som bestäms i *planen för strafftiden*,

2) iakta *planen för strafftiden* och veckoschemat,

3) hålla kontakt med Brottspåföljdsmyndigheten på det sätt som bestäms i *planen för strafftiden* samt anmäla sig hos en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten eller en polisinsrättning på det sätt som Brottspåföljdsmyndigheten bestämmer,

4) till Brottspåföljdsmyndigheten lämna de uppgifter om läkemedel som han eller hon använder vilka är nödvändiga med avseende på verkställigheten av friheten på prov,

5) hantera de övervakningsanordningar som avses i 7 § 1 mom. med omsorg och följa anvisningarna om hur de ska användas,

6) ge en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten som utför ett övervakningsuppdrag och en biträdande övervakare i dennes sällskap tillträde till sin bostad.

Om sådan läkemedelsbehandling och eventuellt tillhörande annan behandling och stöd som avses i 4 § har ställts som villkor för den övervakade friheten på prov, är den som har placerats i övervakad frihet på prov dessutom skyldig att följa de bestämmelser som gäller detta och som fastställts i *planen för strafftiden*.

## 21 §

*Tillstånd att tillfälligt låta bli att följa **planen för strafftiden***

Den som har placerats i frihet på prov kan i ett enskilt fall få tillstånd att låta bli att följa en bestämmelse i *den plan för strafftiden* som avses i 14 §, om det behövs av en orsak som hänför sig till hans eller hennes familj, hälsovård, försörjning eller skötsel av arbets-, utbildnings-, social- eller bostadsärenden eller någon annan godtagbar orsak. Den som har

placerats i frihet på prov är skyldig att hos Brottspåföljdsmyndigheten i god tid på förhand ansöka om tillstånd att låta bli att följa planen.

Den som har placerats i frihet på prov får utan föregående tillstånd låta bli att följa en bestämmelse i verkställighetsplanen, om det i ett enskilt fall är nödvändigt på grund av att han eller hon insjuknat eller på grund av någon annan oförutsedd och tvingande omständighet som påverkar verkställigheten av den övervakade friheten på prov. I dessa fall är den som har placerats i frihet på prov skyldig att utan dröjsmål anmäla detta till Brottspåföljdsmyndigheten. Bestämmelser om det beslut som ska fattas med anledning av anmälan finns i 32 §.

## 32 §

*Beslutanderätt*

Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet fattar beslut om placering i övervakad frihet på prov av en fånge som avtjänar fängelse på livstid eller en fånge som avtjänar hela straffet. Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet fattar beslut om tillstånd enligt 21 § 1 mom. att tillfälligt låta bli att följa verkställighetsplanen, om tillståndet förutsätter att personen i fråga avlägsnar sig från Finlands territorium.

Fängelsedirektören fattar beslut om placering i övervakad frihet på prov av andra fångar än de som avses i 1 mom. Fängelsedirektören fattar också beslut om de verkningar som ett i 22 § 3 mom. avsett nytt straff som ska verkställas har på fortsatt verkställighet av frihet på prov, om återkallelse av övervakad frihet på prov för viss tid eller helt och hållet och om återförpassning till fängelse enligt 26 §.

En läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten fattar beslut om påbörjande, övervakning och upphörande av sådan läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd som avses i 4 §. I brådskande fall kan också en läkare vid ett sjukhus eller en enhet inom den specialiserade sjukvården som avses i 20 § avbryta läkemedelsbehandlingen tillfälligt. En läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten ska omedelbart informeras om att läkemedelsbehand-

placerats i frihet på prov är skyldig att hos Brottspåföljdsmyndigheten i god tid på förhand ansöka om tillstånd att låta bli att följa planen.

Den som har placerats i frihet på prov får utan föregående tillstånd låta bli att följa en bestämmelse i *planen för strafftiden*, om det i ett enskilt fall är nödvändigt på grund av att han eller hon insjuknat eller på grund av någon annan oförutsedd och tvingande omständighet som påverkar verkställigheten av den övervakade friheten på prov. I dessa fall är den som har placerats i frihet på prov skyldig att utan dröjsmål anmäla detta till Brottspåföljdsmyndigheten. Bestämmelser om det beslut som ska fattas med anledning av anmälan finns i 32 §.

## 32 §

*Beslutanderätt*

Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet fattar beslut om placering i övervakad frihet på prov av en fånge som avtjänar fängelse på livstid eller en fånge som avtjänar hela straffet. Brottspåföljdsmyndighetens centralförvaltningsenhet fattar beslut om tillstånd enligt 21 § 1 mom. att tillfälligt låta bli att följa *planen för strafftiden*, om tillståndet förutsätter att personen i fråga avlägsnar sig från Finlands territorium.

Fängelsedirektören fattar beslut om placering i övervakad frihet på prov av andra fångar än de som avses i 1 mom. Fängelsedirektören fattar också beslut om de verkningar som ett i 22 § 3 mom. avsett nytt straff som ska verkställas har på fortsatt verkställighet av frihet på prov, om återkallelse av övervakad frihet på prov för viss tid eller helt och hållet och om återförpassning till fängelse enligt 26 §.

En läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten fattar beslut om påbörjande, övervakning och upphörande av sådan läkemedelsbehandling och annan behandling och stöd som avses i 4 §. I brådskande fall kan också en läkare vid ett sjukhus eller en enhet inom den specialiserade sjukvården som avses i 20 § avbryta läkemedelsbehandlingen tillfälligt. En läkare vid Brottspåföljdsmyndigheten ska omedel-

lingen avbrutits tillfälligt. Denna läkare fattar det slutliga beslutet om läkemedelsbehandlingen.

Fängelsedirektören, direktören för byrån för samhällspåföljder, den biträdande direktören enligt arbetsordningen eller brottspåföljdschefen fattar beslut om ändring av verkställighetsplanen enligt 16 §, tagande av blodprov enligt 19 §, tillstånd enligt 21 § 1 mom. att tillfälligt låta bli att iakta verkställighetsplanen, följderna av återkallelse av samtycke enligt 23 §, givande av varning enligt 26 § och ersättning av resekostnader enligt 33 §.

Verkställighetschefen eller någon annan tjänsteman som bestäms i arbetsordningen fattar beslut om beräkningen av strafftiden och om inräkningen i strafftiden enligt 28 §.

En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten fattar beslut om annan kontroll av drogfrihet enligt 19 § än tagande av blodprov, tillstånd enligt 21 § 2 mom. att tillfälligt låta bli att följa verkställighetsplanen, säkerhetskontroll enligt 24 § och fråntagande av föremål och ämnen som påträffats vid säkerhetskontroll enligt 24 §, en muntlig anmärkning enligt 26 § 3 mom. samt förpassning till fängelse enligt 22 § 2 mom. och 27 § 3 mom.

bart informeras om att läkemedelsbehandlingen avbrutits tillfälligt. Denna läkare fattar det slutliga beslutet om läkemedelsbehandlingen.

Fängelsedirektören, direktören för byrån för samhällspåföljder, den biträdande direktören enligt arbetsordningen eller brottspåföljdschefen fattar beslut om ändring av *planen för strafftiden* enligt 16 §, tagande av blodprov enligt 19 §, tillstånd enligt 21 § 1 mom. att tillfälligt låta bli att iakta *planen för strafftiden*, följderna av återkallelse av samtycke enligt 23 §, givande av varning enligt 26 § och ersättning av resekostnader enligt 33 §.

Verkställighetschefen eller någon annan tjänsteman som bestäms i arbetsordningen fattar beslut om beräkningen av strafftiden och om inräkningen i strafftiden enligt 28 §.

En tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten fattar beslut om annan kontroll av drogfrihet enligt 19 § än tagande av blodprov, tillstånd enligt 21 § 2 mom. att tillfälligt låta bli att följa *planen för strafftiden*, säkerhetskontroll enligt 24 § och fråntagande av föremål och ämnen som påträffats vid säkerhetskontroll enligt 24 §, en muntlig anmärkning enligt 26 § 3 mom. samt förpassning till fängelse enligt 22 § 2 mom. och 27 § 3 mom.

## 36 §

*Upphörande av frihet på prov*

När den övervakade friheten på prov upphör vid den tidpunkt som anges närmare i verkställighetsplanen, ska den som har placerats i frihet på prov infinna sig vid en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten för att lämna tillbaka de tekniska övervakningsanordningar som har använts under friheten på prov och för andra åtgärder i anslutning till frigivningen. Övervakad frihet på prov kan också avslutas genom att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten tar ur bruk och omhändertar de tekniska anordningar som har använts vid verkställigheten av den övervakade friheten på prov samt överlämnar handlingarna i anslutning till den villkorliga frigivningen i den bostad som har använts under verkstäl-

## 36 §

*Upphörande av frihet på prov*

När den övervakade friheten på prov upphör vid den tidpunkt som anges närmare i *planen för strafftiden*, ska den som har placerats i frihet på prov infinna sig vid en enhet vid Brottspåföljdsmyndigheten för att lämna tillbaka de tekniska övervakningsanordningar som har använts under friheten på prov och för andra åtgärder i anslutning till frigivningen. Övervakad frihet på prov kan också avslutas genom att en tjänsteman vid Brottspåföljdsmyndigheten tar ur bruk och omhändertar de tekniska anordningar som har använts vid verkställigheten av den övervakade friheten på prov samt överlämnar handlingarna i anslutning till den villkorliga frigivningen i den bostad som har använts under verkstäl-

ligheten av friheten på prov.

ligheten av friheten på prov.

## 40 §

*Ändringssökande*

Omprovning får begäras hos regiondirektören vid Brottspåföljdsmyndigheten i fråga om beslut som gäller

2) tillstånd enligt 21 § att tillfälligt låta bli att följa en bestämmelse i verkställighetsplanen,

## 40 §

*Ändringssökande*

Omprovning får begäras hos regiondirektören vid Brottspåföljdsmyndigheten i fråga om beslut som gäller

2) tillstånd enligt 21 § att tillfälligt låta bli att följa en bestämmelse i *planen för strafftiden*,

Denna lag träder i kraft den 20 .

## 6.

**Lag****om ändring av 24 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) 24 § 1 mom. 27 punkten, sådan den lyder i lag 333/2011, som följer:

*Gällande lag*

## 24 §

*Sekretessbelagda myndighetshandlingar*

Om inte något annat föreskrivs särskilt, är följande myndighetshandlingar sekretessbelagda:

27) handlingar som innehåller uppgifter om rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en åtalad, personundersökning av en ung förbrytare, verkställighetsplan för ungdomsstraff, lämplighetsutredning i samband med samhällstjänst som utförs i stället för fängelsestraff, utredning av förutsättningarna för övervakningsstraff och dess verkställighetsplan, preciserad verkställighetsplan, plan för strafftiden, frigivningsplan, övervakningsplan samt utlåtande som lämnats för förfarandet vid frigivning av långtidsfångar,

*Föreslagen lydelse*

## 24 §

*Sekretessbelagda myndighetshandlingar*

Om inte något annat föreskrivs särskilt, är följande myndighetshandlingar sekretessbelagda:

27) handlingar som innehåller uppgifter om rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en åtalad, *påföljdsutredning av en ung brottsmisstänkt, plan för strafftiden* för ungdomsstraff, *påföljdsutredning* i samband med samhällstjänst som utförs i stället för fängelsestraff, utredning av förutsättningarna för övervakningsstraff, plan för strafftiden, frigivningsplan, övervakningsplan samt utlåtande som lämnats för förfarandet vid frigivning av långtidsfångar,

Denna lag träder i kraft den 20 .

## 7.

**Lag****om ändring av 9 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar**

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i hovrättslagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) 9 § 1 mom. 4 punkten som följer:

*Gällande lag*

## 9 §

*Sekretessbelagda rättegångshandlingar*

En rättegångshandling är sekretessbelagd till den del den innehåller

4) uppgifter om rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en åtalad, personundersökning av en ung förbrytare, verkställighetsplan för ungdomsstraff, lämplighetsutredning i samband med samhällstjänst som utförs i stället för fängelsestraff, utlåtande som lämnats för förfarandet vid frigivning av långtidsfångar eller uppgifter som finns i straffregistret,

*Föreslagen lydelse*

## 9 §

*Sekretessbelagda rättegångshandlingar*

En rättegångshandling är sekretessbelagd till den del den innehåller

4) uppgifter om rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en åtalad, *påföljdsutredning* av en ung *brottsmisstänkt*, *plan för strafftiden* för ungdomsstraff, *påföljdsutredning* i samband med samhällstjänst *eller övervakningsstraff* som utförs i stället för fängelsestraff, utlåtande som lämnats för förfarandet vid frigivning av långtidsfångar eller uppgifter som finns i straffregistret,

Denna lag träder i kraft den 20 .

## 8.

**Lag****om ändring av 9 § i hovrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i hovrättslagen (56/1994) 9 § 1 mom. 3 punkten, sådan den lyder i lag 383/2003, som följer:

*Gällande lag*

## 9 §

*Hovrättens sammansättning i vissa mål och ärenden*

Hovrätten är domför också i en sammansättning med tre ledamöter, till vilken hör två ledamöter och föredraganden i målet eller ärendet, som skall uppfylla behörighetsvillkoren i 4 mom.,

3) oberoende av de begränsningar som nämns i 1 och 2 punkten, i ärenden som gäller skuldsanering för privatpersoner, förordnande av skiftesman och boutredningsman, förvandling av samhällstjänst till fängelse och häktads klagan, samt i ärenden i vilka ändringsyrkandet enbart gäller ränta, rättegångskostnader, betalning av ersättningar av statens medel eller körförbud.

*Föreslagen lydelse*

## 9 §

*Hovrättens sammansättning i vissa mål och ärenden*

Hovrätten är domför också i en sammansättning med tre ledamöter, till vilken hör två ledamöter och föredraganden i målet eller ärendet, som skall uppfylla behörighetsvillkoren i 4 mom.,

3) oberoende av de begränsningar som nämns i 1 och 2 punkten, i ärenden som gäller skuldsanering för privatpersoner, förordnande av skiftesman och boutredningsman, förvandling av samhällstjänst *eller övervakningsstraff* till fängelse och häktads klagan, samt i ärenden i vilka ändringsyrkandet enbart gäller ränta, rättegångskostnader, betalning av ersättningar av statens medel eller körförbud.

Denna lag träder i kraft den 20 .

## 9.

**Lag****om ändring av 2 kap. 24 § i utsökningsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i utsökningsbalken (705/2007) 2 kap. 24 § 1 mom. som följer:

*Gällande lag*

2 kap.

**Utsökningsgrunder**

24 §

*Tidsfrist*

En utsökningsgrund enligt denna lag, i vilken en fysisk person har förelagts en betalningsskyldighet, är verkställbar i 15 års tid (*utsökningsgrundens tidsfrist*). Tidsfristen är 20 år, om den i utsökningsgrunden nämnda borgenären är en fysisk person eller om en ersättningsfordran grundar sig på ett brott för vilket gäldenären har dömts till fängelse eller samhällstjänst.

*Föreslagen lydelse*

2 kap.

**Utsökningsgrunder**

24 §

*Tidsfrist*

En utsökningsgrund enligt denna lag, i vilken en fysisk person har förelagts en betalningsskyldighet, är verkställbar i 15 års tid (*utsökningsgrundens tidsfrist*). Tidsfristen är 20 år, om den i utsökningsgrunden nämnda borgenären är en fysisk person eller om en ersättningsfordran grundar sig på ett brott för vilket gäldenären har dömts till fängelse, *övervakningsstraff* eller samhällstjänst.

-----  
Denna lag träder i kraft den 20 .  
-----

## 10.

**Lag****om ändring av 19 a § i medborgarskapslagen**

I enlighet med riksdagens beslut  
*ändras* i medborgarskapslagen (359/2003) 19 a § 2 mom. 2 punkten, sådan den lyder i lag 579/2011, som följer:

*Gällande lag*

## 19 a §

*Bestämmande av väntetiden*

Den väntetid som avses i 1 mom. är

2) i fråga om villkorliga fängelsestraff, samhällstjänst, ungdomsstraff och brott för vilka domstolen meddelat domseftergift, minst två och högst fyra år från den dag då brottet begicks,

*Föreslagen lydelse*

## 19 a §

*Bestämmande av väntetiden*

Den väntetid som avses i 1 mom. är

2) i fråga om villkorliga fängelsestraff, *övervakningsstraff*, samhällstjänst, ungdomsstraff och brott för vilka domstolen meddelat domseftergift, minst två och högst fyra år från den dag då brottet begicks,

Denna lag träder i kraft den 20 .